

CALIFORNIA
THEOLOGICAL

BAPTIST
SEMINARY

Covina, California

IN MEMORIAM

Rev. and Mrs. E.N. Harris

PRESENTED BY Helen Harris Boese

495.88

T367k

Thanbyah, T

The Karens and their persecution,
A.D. 1824-1854.

67006

Date Due

THE KARENS AND THEIR PERSECUTION.

A. D. 1824-1854.

BY

T. THANBYAH. M, A.

စာ. န. ၁၀၂၄-၁၀၅၄.

ပုဂံကညီဒီးအတၢ်ဘၣ်ကိၣ်ဘၣ်ဂီၤ.

ထံၣ်. သၣ်ပွၣ်.

LIBRARY
CALIFORNIA BAPTIST THEOLOGICAL SEMINARY
Seminary Knolls
Covina, California

RANGOON:

AMERICAN BAPTIST MISSION PRESS,

F. D. PHINNEY, SUPT.

1904.

ဖြမ်းစံ.

ထိပ်တဘွဲ့အံတခွါတံ ခံပ်မိလဲမိပှက ညီအဝှ်းတပ်၊ မီးတခွါခွါကီးတံ ခံပ်မိလဲမိတံသးခုအကစိပ်လၢပှက ညီအကျါအဝှ်းတပ်. မှ်သနံကု, တံအဝှ်းခံမံန့တလီလဲတံတံသးထိပ်အကတံပတဖၣ်အံအပူတပ်.

ပှကွဲးတံအသးအိပ်ဒုးသ့ညါတံအဝှ်းမိပှခံမံလီ. တၢ. - မိသီးတံကသ့ညါပှက ညီအတံကိတံခဲလၢပံယီမိပတပ်တံအဆၢအကတိၣ်, မီး. ခံ. - မိသီးပှက ညီတိယွမိတဖၣ် ကသ့ညါကွဲးတံ ဆှၢပှက ညီဆူတံဘျုး တံတိအတိအတြါအပူအံခဲလဲခဲလဲအဝှ်းန့လီ.

တံအဝှ်းလၢ အတပ်တံကွဲးအိလၢ ထိပ်အကတံပတဖၣ် အပူအံအခါခိပ်တံတကွါမ့တံလၢပှကွဲးတံအနီကစၢ်ခိပ်သ့ညါမီးထံတံသးအခဲ, မီးတံကိတံခဲလၢအတူတံစုၣ်ဒီးအတံအသးကီးတဖၣ်လီ.

တံ အဝှ်းသးအထဲတလၢကွဲးတံမၤအသးလၢ. ဃ. န. ၁၀၂၄-၁၀၄၄ အပူတဖၣ်န့ပှက ညီသ့ညါအိၤစၢမးလီ. မ့တံတံလၢအသ့ညါတဖၣ်န့ မ့တံလၢပှသးပှအိပ်မူဖဲန့အဆၢအကတိၣ်တဖၣ်အတံတဲဒ်အကစၢ်ခိပ်တံတံတံအသးန့လီ.

သရၣ်ခါပတံအထိပ် “တံမၤစၢလီသး Self Support” န့တံထိပ်အဝှ်းတဘွဲ့လီ. မီးမၤစၢပှလၢပထံကုမံးရှၢန့အတံကွဲးတဖၣ်တံစးတံသးခုအကစိပ်အတံမၤ, မီးတံကိတံခဲတံပှကွဲးတံစးအပျဲအတိပ်တနီနီလီ. သရၣ်တၢးကံအထိပ် “စူသး Sutha ” ခွါကီးမ့ထိပ်အဝှ်းလီ. မီးပံးကျဲးအိလၢအသးထိပ်ကွဲးတံအဝှ်းအိမံလီ. မှ်သနံကုထိပ်ခဲဘျုး လၢအံခဲပှကွဲးတံအသးအိပ်ဒီးတံမၤလၢအလၢအဆၢအကတိၣ်ဒီးအဝှ်းအတံန့ကဲတံအမိပှဒိပ်ကတံဒီးကတိၤဝှၢအိတဂတမံတဂတမံလီ. တံန့တံတံလၢခိလီ. တံအကံန့တံတံလၢပှတူတံတံအတံကတိၤဒ်မိပိလူးကတိၤဒိပ်လီအသးလၢထိပ်ကရံသ့အပူအသးန့လီ. မီးမ့တံကတိၤလၢတံအူၣ်အသးနီခိလီ. ၂ကရံ. ၁၁၈၂၄-၂၁. တံအဆၢအကတိၣ်လီ. တံလီဆဲးလၢထိပ်အံအပူတံမ့လၢအိၤ အထိပ်တအိပ်တပ်. အဝှ်းအံ, တံမၤအသးတဖၣ်န့တံတံလၢပှက ညီသ့ကွဲးထိပ်သ့ဒီးထိပ်စၢမးအဆၢအကတိၣ်တမံ, မီးပှက ညီအသးပံကဲတံအဆၢ အကတိၣ်မ့တံလၢဒိပ်ပှဒိပ်န့ စၢမးအဝှ်းတမံလီ. မီးတံန့တံပှကွဲးတံအတံကတိၤပူဖျဲးတံ စးတံအဆၢ ကတိၣ်လၢတံကထံအိတဖၣ်လီ. ဝှ်တကူ. ထံ. သပ်ပှ.

အဖြေ, ၁၉၀၄ နံ.

67006

အဆာ. တာ. ဃ. န. ၁၀၂၄-၁၀၂၆.

ကိပ်ယံးဒိဉ်. -အဲကသံးဒူးကိပ်ပံးယီၤတာၤ တဘျီဒီး မးန့ၢ်ပၤ ယၢ်ခၢ်ကိပ်
ဒီးကိပ်သနီၤတြိဉ်တဖဉ်လီၤ.

ကိပ်ပံးယီၤမ့ၢ်ကိပ်မိၢ်ပွၢ် အ့ၣ်အကိပ်နီၤဖးအသးတဆံၣ်ဃုဘျီ အကျါန့ၢ်တဘျီ
လီၤ. အိဉ်သၢ်ခိဉ်ထဲဉ်ဟံဉ်ဒုၣ်အကသံးမိး ကၢ်ခိဉ်တခိဉ်လီၤ. ယၢ်န့ၢ်တခိဉ်တဘျီ
တၢ်ကျိးဃၢ်အိၤလၢကိပ်ဟံဉ်ဒုၣ်, ယၢ်ကသံးထံးတခိဉ်တဘျီဒီး မိဉ်တမးဝၢး
လၢမး, ယၢ်မ့ၢ်ထီဉ်ကသံးထံးတခိဉ်ပုၤအကိပ်လီၤစူမလွဲဒုၣ်စူမလွဲ, ယၢ်မ့ၢ်ထီဉ်တ
ခိဉ်ယီၤကိပ်, ဒီးယၢ်ကသံးမိးတခိဉ်ကိပ်ခိဉ်ဒီးဒိဉ်ဒီးကိပ်တံးဘူးတဖဉ်လီၤ.

ထံကျိးဒိဉ်သၢ်ဘိ, ဤကျိ, ကိပ်ကျိ, ဒီးဃိဉ်ကျိတၢ်သ့ၣ်ဒီးလီၤကိပ်ပံးယီၤဖးဒိဉ်
လၢသးယၢ်လၢဒီး ဂံၢ်လီၤ အထံတဖဉ်ဆူဘျီတဘျီအပူၤလီၤ. ဤကျိမ့ၢ်ထံကျိ
ဒီးဒိဉ်တကျိယၢ်တၢ်ကိပ်အိၤလၢအ့ၣ်ရၣ်ဝတံဉ်ဒီး အမိးထဲၤထီဉ်ဆူကစၢ်ဟံးမလွဲ
အၤအကျါလီၤ. ကိပ်ကျိမ့ၢ်ဘူလိာ်ကျိယၢ်တၢ်ကိပ်အိၤလၢခံးတိလၢအမိးကတၢ်လၢ
မိမၢ်မုၢ်ထီဉ်, တိအ့ၣ်အကစၢ်ကျါလီၤ. ဃိဉ်ကျိမ့ၢ်သၢ်လွဲဉ်ကျိယၢ်ခိဉ်လဲၣ်အကိပ်
တခိဉ်လီၤ.

တၢ်ထဲၤဖျါ-ဤကျိဒီးမ့ၢ်ဤအတၢ်ခိဉ်မိၤထဲၤမိၤထဲၤခိဉ်ခိဉ်အံၤ, -တၢ်ခိဉ်ခိဉ်သၢ်
ပုၤန့ၢ်ပုၤကညိတဖဉ် အခိဉ်တဂၤအမံၤမ့ၢ်မိၤပျံလီၤ. ပုၤကညိယဲကုၤလီၤလၢသးဒီး
ဆူကိပ်လၢဒီး ဒီးအံၤအိဉ် ကတိာ်ယၢ် ထံကျိ တကျိ (ထံတလိာ်) အတၢ်ဒုၣ်ဒီး အိဉ်ဘျီ
အိဉ်သၢ်ဒီးအိဉ်မ့ၢ်ဖိထံၤဖိပံးဒီးဒိဉ်ထံတလိာ်န့ၢ်ဒီးဟးဆူကသံးထံးတခိဉ်လီၤ. ယၢ်
တၢ်န့ၢ် အဃိပုၤတဂၤအမံၤမ့ၢ်မိၤပျံဒီး ထံသၢ်အခိဉ်တလိာ်န့ၢ် တၢ်ကိပ်အိၤလၢဤ
လိာ်, ဤကျိ, ဒီးတၢ်အလီၤသၢ်ပုၤတဖဉ်အိဉ်ကတိာ်ဒီးသ့ၣ်ထီဉ်ခိဉ်တၢ်ကိပ်အမံၤ
ယၢ်ဤမ့ၢ်တုၤမ့ၢ်မဆါတန့ၢ်အံၤလီၤ.

ကိပ်ပံးယီၤအမံၤဟူသၢ်ဖျါယၢ်အမ့ၢ်ကိပ်အိဉ်ကုးအိဉ်တဘျီဒီးအိဉ်ဒီးတုၤဖိဟူ
ဖိကဲထီဉ်အါကတၢ်လီၤ. သ့ၣ်ပဟံဉ်မ့ၢ်သ့ၣ်လုၢ်ဒိဉ်မ့ၢ်ဒိဉ်ဒီး အိဉ်အါကတၢ်လီၤ
ကိပ်တဘျီအံၤအပူၤလီၤ. ကိပ်အတၢ်လုၢ်ဒိဉ်မ့ၢ်ဒိဉ်သၢ်အမံၤဟူသၢ်ဖျါန့ၢ်မ့ၢ်သၢ်
တၢ်မ့ၢ်ဂီၤအဝုၤကတၢ်အပူၤအိဉ်သၢ်မိကုးယၢ်ကိပ်ပံးယီၤသးဒီးန့ၢ်လီၤ.

ကိပ်အတၢ်ခိဉ်မိၤထဲၤမိၤဒီး ပုၤကညိအတၢ်ခိဉ်မိၤထဲၤမိၤန့ၢ် တၢ်တၢ်ကွဲးဖျါလံၤ
ထီဉ် “ပုၤကညိအထူအထံးဒီးအထါတဖဉ်,” အကဘျီပၤအပူၤလီၤ. ဒီးပထဲကဒီးမဲ
အံၤအလီၤတအိဉ်တဘျီ.

ကိပ်ပံးယီၤအ တၢ်လၢတၢ်ပွဲၤဒီး တၢ်အိဉ်ကုးအိဉ် ပုၤန့ၢ်လိာ်တၢ်ခိဉ်မိၤ ထဲၤမိၤတ
သမၢ်ဘၣ်အိၤနီၤတဘျီတဘျီ. ကိပ်ဟံဉ်ဒုၣ်, ကိပ်ခိဉ်ဒီးကိပ်အဂၤတဖဉ်အတၢ်ခိဉ်သံလီၤဒီး
ယၢ်တုၤ တကဲထီဉ်ယုတကဲထီဉ်ဒီးတၢ်ယီၤဃုဒီးတၢ်ကိပ်ခိဉ်အဂၤလၢပုၤထံၤဖိ ကိပ်
တဖဉ်တုၤတဘျီအိဉ်အိဉ်အါထဲၤန့ၢ်သန့ၣ်ကွဲ, ကိပ်ပံးယီၤအံၤတၢ်တယၢ်ထီဉ်တဘျီ
အဝုၤနီၤတစုတဘျီ. ဓ့မ့ၢ်တခိဉ်, တၢ်အဆၢ အကတိာ်လၢခံကတၢ်အံၤခိဉ်လဲၣ်, တၢ်ထံဉ်
န့ၢ်အိၤထဲၤသၢ် အမၤစၢၤကွဲၤကိပ်အဂၤလၢ အဘၣ်တၢ်ကိပ်ခိဉ်လၢ တၢ်အိဉ်တၢ်အိ
န့ၢ်, မ့ၢ်အဆၢန့ၢ်တုၤဖိဟူဖိဒီးကျိဉ်ဖိစ့ဖိတဖဉ်လီၤ. မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဒူးတၢ်
ယၢ်တၢ်မၤဟါဂီၤလၢသုးမုၢ်သံဉ်ဘိတဘျီဒီး, ကိပ်ပံးယီၤအ ပုၤထံၤဖိကိပ်ဖိပူၤဖျဲးဒီးတၢ်
ခိဉ်သံလီၤဒီးတဖဉ်ခဲလၢဒ်န့ၢ်ပခံးသ့ၣ်လီၤ.

ကိတ်ပံးယီၤအံၤဖဲတၢ်သ့ၣ်ညါဒီးဒီး တၢ်ခံၣ်မိၤထဲၣ်မိၤလၢအဝၢ်သ့ၣ် လၢအခိၣ်
 ထံးတုၤခဲကနီၣ်အံၤအိၣ် လိလၢတၢ်ပတၢ်ပြဲၤဒီးသၢမိၤအဖိလၢ်ထီၣ်လီၤ. တၢ်ပတၢ်
 ပြဲၤ,တၢ်, -န့ၣ်မ့ၢ်တသၢၤအတၢ်ပတၢ်လီၤ.တသၢၤပတၢ်တၢ်ဒီးဒီးကဲဒိၣ်သၢကိတ်အဖိခိၣ်
 အနီၣ်တဘျုးကယၤဝံၤဒီးပံးယီၤပတၢ်ကွၢ်ဒီးတသၢ်လီၤ ခံ. -ပံးယီၤမၤန့ၢ်ဒီးဒီး
 ကဲဒိၣ်သၢ အဖိခိၣ်အနီၣ်တဘျုးကယၤ တုၤကိတ်အံၤ ကဲထီၣ်လၢ ကိတ်ပံးယီၤဒီးတၢ်
 သ့ၣ်ညါဒီးမုၢ်မဆိတန့ၢ်အံၤလီၤ. သၢ. - ခဲကနီၣ်အံၤ,ကိတ်တဘျုးအံၤခဲလၢ်လီၤ
 တၢ်ကွၢ်လၢ အဲကထံးအတၢ်မိတ် ကမိၤအဖိလၢ်ဒီးတၢ်ပတၢ်ဒီးလၢ အဲကထံး
 လီၤ.

ဒ်သိးအကန့ၢ်တၢ် ကိတ်ပံးယီၤဒီးတၢ်ညါဒီး ပတၢ်တၢ်ဒီးန့ၣ်အဲကထံးတၢ်ဒီးတၢ်
 ဒီးကိတ်ပံးယီၤအပူၤ ကိတ်မိတ်တၢ်သၢၤတၢ်လီၤ. လၢတၢ်ဒီးတၢ်ယၤ မၤန့ၢ်တၢ်သၢၤတၢ်
 အပူၤအံၤအဲကထံးမၤန့ၢ် ကိတ်ပံးယီၤတဘျုးဒီးတဘျုး, တကပၤတကပၤတုၤအမၤန့ၢ်
 ဒီးလၢသးလၢလၢ, ကထံးထံးကထံးမိၤခဲလၢ်ဒီးပံးယီၤမိၤပၤအဘိအမုၢ် အမိၤ
 ကတၢ်ကွံၣ်ဝဲ, ဒီးကိတ်ဒီးတၢ်ညါအတၢ်ပတၢ်ပြဲၤတၢ်တၢ်ဒီးလၢအဲကထံးအ
 ခူပူၤလီၤ.တၢ်ဒီးတၢ်ယၤဒီးတၢ်မၤန့ၢ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒ်အံၤလီၤ.-

I. ဃ. န. ၁၀၂၄ နီၣ်တဘျုးတုၤဒီးတၢ်ဒီးလၢ အစးထီၣ်သိၣ်န့ၣ်တၢ်တဘျုး
 ဒီးအိၣ်ထီၣ်လၢ အဲကထံးကတၢ်ကရၢလၢကိတ်မုၢ်ထီၣ်ဒီးကိတ်ပံးယီၤအတၢ်ပတၢ်
 ပြဲၤအတၢ်တၢ်တၢ် ဃးပနီၣ်တၢ်ကၤအဝၢ်, ဒီးဘၢဒီးတၢ်ယၤအိၣ်ထီၣ်ဖဲလိးအဲမၤ
 ခဲကတၢ်ပတၢ်ပြဲၤအိၣ်သၢကိတ်ဟံၣ်ခူပူၤ,ဒီးစၢၣ်. အါခွံၣ်ဘိ. ခဲတၢ်,မ့ၢ်သုးမုၢ်
 အခိၣ်သၢ အဆၢတၢ်ဒီးလၢကိတ် ပံးယီၤအပူၤလီၤ. လၢသရၣ်ယူၤဒၢသၣ်ဒီး ကသံၣ်
 သရၣ်ဖြဲၤအတၢ်မၤ စၢၤကတိၤယူၤကတိၤ ဒီးတၢ်သတးဒီး အဲကထံးန့ၢ်တၢ်သၢၤ
 ခၢၣ်ကိတ်(ယခိုင်လေးမြို့)ဒီးကိတ်သနီၣ်ဩဉ်(တနင်္ဂနွေသၢ)ဒ်ပံးတၢ်အသိးခိၣ်လၢမ့ၣ်,
 ယု,တဝဲဒ်ဒီးဘျုးကိးတဖၣ်လီၤ.

II. ဃ. န. ၁၀၅၂ နီၣ် န့ၣ်တၢ်အဝၢ်လိာ်ကဲထီၣ်ကဒီးလၢပံးယီၤမိၤပၤမၤလီၤ
 အသုးမုၢ်ဒ်သိးအကမၤန့ၢ် ကွၢ်လၢၣ်ခၢၣ်ကိတ်ဒီးပနီၣ် တၢ်ကၤအဝၢ်ကဒီး သတးဒီး
 တၢ်ဒီးတၢ်ယၤအိၣ်ထီၣ်ကဒီးဖဲလိးဒဲယဟီၣ်ခံၣ်ကဲတၢ်ပတၢ်ပြဲၤအိၣ်သၢကိတ်ဟံၣ်
 ခူဒီးစၢၣ်.အါသၢၣ်. ဖဲအိၣ်မ့ၢ်ပုၤဆၢအဲကထံး အတၢ်ဒီးသုးလၢ ကိတ်ပံးယီၤအပူၤ,
 ဒီးလၢသိဒ္ဓခွံၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ် ပကိတ်တၢ်သၢၤ ၀တံၣ်. ဝၢ်သၢဆံခံၣ်ဝၢ်(ပဲကူဟံသၢဝ
 တီသုးဆယ့်နှစ်မြို့)ပကိ,တီအူ, ဖၣ်ပူၣ်,ခိၣ်တမး,ခိၣ်ထဲ,ဃုၣ်, သထံးဒီးပသံၣ်သၢ
 ဆံခံၣ်ဝၢ် (ပုသိန်သုးဆယ့်နှစ်မြို့)ပၣ်ဃုၣ်ဒီးဟိကတးတဖၣ်ခဲလၢ်ကဲထီၣ်အဲကထံး
 အတၢ်ပတၢ်ပြဲၤအတၢ်လီၤ.

III. ဃ. န. ၁၀၈၅နီၣ်. -စၢၢ်ခါလွၣ်. တၢ်နးကဲကိတ်ပံးယီၤလၢ်ခိအဲကထံး
 အတၢ်ပတၢ်အိၣ်, ခွံးခိၣ်ခဲးရှၢၣ်န့ၣ်အကတိၢ်, ဖဲလိး, ဒၢၤဖြိၣ်ခွံၣ်နီၣ်ပၤမုၢ် ခၢၣ်စး
 လၢကိတ်အံၣ်ဒီးယးဒီးတၢ်ညါအဖိခိၣ်န့ၣ်, တၢ်ပတၢ်ပြဲၤအကထုၢ်တၢ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤ
 ဒီးဒီးကိတ်ပံးယီၤထးဒိလၢအအိၣ်လီၤလၢ်တဖၣ် ခဲလၢ်စးထီၣ်သၢဝၢ်ခိၣ်ဝၢ်မၤဒလု
 တုၤလီၤ လၢဝၢ်အဂၤတဖၣ်ဒီး ခိၣ်စုၤအဂၤတဖၣ်, ပၣ်ဃုၣ်ဒီးယိၤ ၉၉ စိၣ်ဘျုး
 (၅၅၆၉၉ ခေတ်ဘွား)ကဲအဲကထံးအတၢ်ပတၢ်တၢ်ကိတ်ယံၤ(ခိလိးန့ၣ်)တဘျုး,ဒီးကိတ်ပံး

ဖိမီးဒိဋ္ဌိတဂါအသးအိဋ္ဌိအနိဋ္ဌိ ဂဝ ဒီးသံဝဲဗဲဇုာ်ပသိဋ္ဌိအပူၤလၢကီၤလၢဝါဒုး
န့ၢ်ကီၢ်ပံၤယီၤလၢဒိလၢယု. န. ၁၈၅၂ နိဋ္ဌိအကတၢ်န့ၢ်လီၤ. ကီၤလၢထီဉ်ဒုးတၢ်
တၢ်ဗျီအံၤမ့ၢ်လၢပစိၤအံၤဒီးပသ့ဉ်က့သးဍုာ်တဖဉ်ကိးဝဲဒဉ်လၢ “ကီၤလၢဖိ” လီၤ.
တၢ်ဒုးလၢညါတၢ်ဗျီ. န. ၁၈၅၄ နိဋ္ဌိန့ၢ်တၢ်ကိးဝဲဒဉ်လၢ “ကီၤလၢဖိဒိဋ္ဌိ” ထီဉ်
ဒုးတၢ်လီၤ. ဖိမီးသးအိဋ္ဌိဂဝ နိဋ္ဌိဗဲဗဲ. န. ၁၈၅၂ နိဋ္ဌိန့ၢ်ဒီးလၢကီၤလၢဖိဒိဋ္ဌိဗဲဒုး

ကိၣ်ပံၤယီၤလၢ ဃ. န. ၁၈၂၄ နံၣ်န့ၣ်ဖိအသးအိၣ်လံၤ ၅၂ နံၣ်လံၤ. ဒီးပဖိခၣ်ပဲအသးအိၣ်တၢ်ကျဲးနံၣ်ဒီးပမိၣ်အိၣ်လံၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိတၢ်ဖျိတၢ် နးလီၤတၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကၠးဒိၣ်န့ၣ်ဖိထဲက့ၤပုၤဒီးပသ့ၣ်ညါတၢ်အိၣ်လီၤ. ပုၤအတၢ်န့ၣ်ပၢၣ်နၢ်ဘျီတၢ်အိၣ်, ဒီးအသးတၢ်အိၣ်တဲတၢ်မၤအသးလၢအိၣ်တဖၣ်အံၤခဲၣ်န့ၣ်, အတၢ်တဲတဖၣ်တဆိးလၢပုၤအညီန့ၣ်တၢ်မုၢ်တၢ် မုၢ်အစီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အဝုၢ်ပွဲၤလိာ်အကၠုၢ်တဖၣ်လီၤ. ဖဲခံးဝဲခၣ်, “ကိၣ်လၢဒီးဒိၣ်” ထီၣ်ဒူးန့ၣ်ကိၣ်ပံၤယီၤန့ၣ်ပံၤယီၤတဖၣ်မၤကိၣ်မၤဂီၤပုၤထံဖိကိၣ်ဖိတဖၣ်အါမးလီၤ. ဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ပုၤကညီတကဲက့ၤ ဒီးဘၣ်အပျဲၣ်အဘိၣ်နီတဂၤဒီးဘၣ်. ဒီးပံၤယီၤတပၣ်တၢ်လီၤဆိဒီး ခံးလၢပုၤကညီအဆိဒီး ပုၤကိၣ်လၢဝါယဲဒူးအထံအကိၣ်တၢ်. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၢ်လၢအမ့ၢ်ပုၤကညီအဆိဒီး, နံၣ်ပံၤယီၤညီန့ၣ်သးဟ့ၢ်ဒီး ဒီးမၤန့ၢ်လံၤအိၣ်အသိး, သးဟ့ၢ်ဒီးဒီးမၤကိၣ်မၤ ဂီၤအိၣ်လီၤဆိခၣ်တၢ်လီၤ.

ဖဲဒီးဒိၣ်အဒိ ပုၢ်ဝဲၣ်ဖဲပသ့ၣ်ညါပ သးန့ၣ်မ့ၢ်အကစၢ်ခၣ် ဝဲတဂၤ, ဒီးအပုၢ်ပိၣ်ခါခံၣ်လီၤ. အပုၢ်အဒိၣ်တဂၤအမံၤမ့ၢ်ဖုၤခွဲကွံ (ခွဲၣ်ရဲၣ်) လၢမ့ၢ်အိၣ်တဒိ, မ့ၢ်သရၣ်ထူဖိလၢမကွဲလဟၣ်ကိၣ်ပသံၣ်အပၢ်, ဒီးအပုၢ်သဒါတဂၤ, ဖုၤနွဲးကွံ (ကဲၢ်ရဲကဲၢ်) မ့ၢ်သရၣ်ခွံၣ်တဲလၢ အအိၣ်ညီန့ၣ်ဒီး ဘၣ်ဃးက့ၢ်တၢ် အတၢ်အိၣ်ဖျိဒီး ကဲတၢ်အိၣ်ဖျိအတလိးအ သရၣ်လၢကိၣ်ပသံၣ်, ဒီးလၢခံကဲကိၣ်တက့ၢ်အ သရၣ်တဂၤလၢပခံၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျိအပူၤလီၤ. ဖဲအဒိပုၢ်ဝဲၣ်ဖုၤလူၣ်ဝဲၣ်ဒီး အဂၤတဖၣ်ပတချူးန့ၢ်ဘၣ်. မ့ၢ်ပသံၣ်ဘၣ်အဖိအထံတဖၣ်လီၤ.

ဖဲဒီးအဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဖၣ် အိၣ်ဆိညီန့ၣ်လၢမ့ၢ်အိၣ်အကိၣ်, အိၣ်လၢ တက့ၢ်တၢ်ဒီးယာ်သၣ်ပူၤကိၣ်ဟိကတးတခါဒီးလၢခံန့ၣ်ဟးတဆိတဆိဆူပသံၣ် အကိၣ်ပုၤဒီးဖဲ ဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဖျိအလၢၢ် ထူၣ်လၢက့ၢ်တၢ် အတၢ်အိၣ်ဖျိအပူၤလီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤဒိဘူးဒိတၢ်ဒီး သရၣ်ခွံၣ်လၢပနၢ်သံၣ်တၢ် အိၣ်ဖျိအဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဖၣ် တၢ်တၢ်ဒီးလီၤဂၢ်အမ့ၢ်ပုၤတခါ ဃိအဆိအိၣ်တယံၤတဘူးတယံၤတဘူး, က့ၢ်တၢ်. ပနၢ်သံၣ်, က့ၢ်တၢ်, အလါကွံတဖၣ်လီၤ မ့ၢ်ပုၤဒိဘူးဒိတၢ်ဃုာ်ဒီးတခါဒိဒီး ပုၤသးပုၢ်ကိၣ်လီၤလၢက့ၢ် ကပွဲၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ် ဖဲကိၣ်ပသံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးကယံၤတၢ်ဖျိတၢ်နးလၢ အဘၣ်အိၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်အဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢၢ်လီၤ.

နံၣ်ခံးလံၤအသိး, ဖဲခံးဝဲခၣ်လၢသါဖိသၣ်န့ၣ်သါမိၣ်သါပၢ်အိၣ်ယုၤ သါလၢမ့ၢ်အိၣ်အကိၣ်တခါခံၣ်လီၤသါက့ၤအိၣ်က့ၤဆိလၢတက့ၢ်တၢ်, ယာ်သၣ်ပူၤ, လွဲးန့ၣ်ဒီးအခါအဆၢလၢ ကိၣ်ပသံၣ်တခါလီၤ. လၢကိၣ်လၢဒီးဒိၣ်ယဲဒူးကိၣ် ပံၤယီၤန့ၣ်ဒီးတၢ်ကိးဝဲလၢ “တၢ်ကံးဒီးဒိၣ်” န့ၣ်တၢ်ကိ တၢ်ခဲဘၣ် သါတက့ၢ်သ့ၣ်. အါမးလီၤ. တၢ်အဆၢအကတီၢ်ဖဲန့ၣ်ကိၣ်တဘျီအံၤအပူၤပုၤအိၣ်အါသန့ၣ်က့ၤ, ပုၤမုၢ်, သ့ၣ်တီၣ်ဝဲတီၣ်အိၣ်သက့ၤဆးဒီးလီၤ. တၢ်ဒုတၢ်ဃိအိၣ်ပွဲၤပုၤမုၢ်ပူၤလီၤ. တၢ်အလီၢ်လၢပုၤကညီမၤဗျီထီၣ်ခိၣ်ဗျီပူၤခဲကနီၣ်အံၤခဲၣ်က့ၢ်တၢ်, ပနၢ်သံၣ်, မံးကွီတရၣ်, ကၣ်ကွံထီးဒီးလီၢ်ဂၤတဖၣ်န့ၣ်, ဘိၣ်သိၣ်, ချ့ၣ်, တၢ်ယုၤ, တၢ်ဃိၤ, ထီးမံၤ, ပနၢ်ၤ, ဆမံၤ, တၢ်ဘိနၢ်, ဒီးအဂၤတဖၣ်ဟးဒိတၢ်ဖဲအသးလၢမုၢ်ဆါမုၢ်န့ၣ်ထီၣ်လီၤ.

တၢ်ဒူးတၢ်ယၢ်အိၣ်ထီၣ်, ဒီးသဝီတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိးထီၣ်ကွံၣ်အိၣ်လၢပံၤယီၤအ

သုးမိးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ် အိၣ်လၢအိၣ်ပွၤလၢပှၤကိၢ်မိ အကိၢ်တသ့လၢတၢ်
 ဖံးဝဲဒၣ်, သၢဝဲဒၣ်မိးသၢဒိပုၣ်ဝဲ, (ပှၤတဖၣ်အံၤလၢခံပထံၣ်အအိၣ်ဃုာ်တပူၤဃီ
 တုၤအသံတစုးလီၤ.) မိးသၢမိသၢလံၤတဖၣ်, သၢဘဉ်ဃုာ်အိၣ်ခူသ့ၣ်ဆူပှၤလၢခိၣ်
 ပှၤလၢကျိမိးဘုၤဂျါဟုၤဂျါတုၤဒၣ်လဲာ်သၢတအိၣ်ဘဉ်မ့ၤတၢ်. သၢခူၣ်အိၣ်သ့ၣ်တၢ်
 ဝဉ်တၢ်, မိးသၢဘဉ်ဃုာ်အိၣ် သ့ၣ်သဉ်ဝဉ်သဉ်တၢ်မိးတၢ်လၢဒိးခွံၣ်သိအိၣ်ခုၣ်ခိၣ်
 န့ၣ်ခိၣ်တဖၣ်လီၤ. လၢသၢဃုာ်အမၤမုၢ်န့ၣ်ဘဉ်လၢမုၢ်န့ၣ်ခိၣ်မုၢ်န့ၣ်မိ, မိးသၢဘဉ်မိ
 ထံကျိတဖၣ်အံၤဘိလီၤ. သၢမိၢ်ထံတသ့ဘဉ်အဃီသၢတိသၢခိၣ် ကူဆူကၤတဖၣ်မိး
 ဝဉ်ဆူထံဖိလၢတုၤအတုၤလၢထံဝဉ်ဘးဒိတဒိလီၤ. တၢ်အဆၢအကတိၢ်ဖဲန့ၣ်ပှၤက
 ညိတမိာ်ဘဉ်စုကဝဲ မိကျိအသိးဘဉ်. မ့ၢ်မၤဝဲလၢချံၣ်လၢပျၢ်လီၤ. ပျၢ်န့ၣ်တနီၤနီၤ
 ထီထီၣ်ဝဲအခိၣ်လၢ လၢဂၢ်အကဒူၤအဝဉ်တဖၣ်မိးတၢ်ဂီၤကဘျဉ်တဖၣ်မိးပှၤကိးအိၤ
 လၢကူသ့ၤ. (ကြေးသ့ၤ) လီၤ. လၢတၢ်အံၤသတးမိးသၢအိၣ် ဘဉ်တၢ်ဖဲတၢ်ညဉ်
 န့ၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်ခးချံၣ်ခးပျၢ်တဖၣ်လီၤ.

ပှၤထံဖိကိၢ်မိလၢပံၤလီၤ အကျိတဖၣ် ကိၢ်ခုၣ်တအိၣ် ဘဉ်တၢ်အိၣ်တၢ် အိၣ်ဘဉ်
 မိးဝံၣ်သံလီၤဒိလီၤ. လၢတၢ်အိၣ် တလၢမိးတဝုၤဘဉ်အဃီအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်မိးတၢ်ဆူး
 တၢ်ဆါ အကထုာ်ကထုာ်မိး, ပှၤသံအါမးလီၤ. ပံၤလီၤတနီၤနီၤတအိၣ်ဘဉ်ဘဉ်တၢ်
 အိၣ်ဘဉ်မိးပှၤသံဃဲၤဂီၤနးမးမိး အစုဒိၣ်က မိာ်ခိၣ်ခိၣ်က မိာ်မိး ကဲထီၣ်မးပှၤအိၣ်
 ထဲအတက့ၢ်ဒိလီၤ. ပံၤလီၤဟးဃုာ်အိၣ်တၢ်တက့ၤတၢ်အလီၢ်ပူၤမိးဂုၢ်ဆူၣ်ပျိဆူၣ်
 အိၣ်တၢ်ထီဘိလီၤ.

ဖံးဝဲဒၣ်, တဘျီန့ၣ်သၢထံၣ်ပံၤလီၤဖိတဝုၤတအိၣ်ဘဉ်မ့ၤဘဉ်မိး အစုဒိၣ်က
 မိာ်ခိၣ်ခိၣ် ကမိာ်မိးအမဲာ်သဉ် ချံကန့ၣ်မးဆူ အကအိပူၤလီၤ. ပံၤလီၤဖိအံၤ ယဲဆူ
 သၢအိၣ်မိး သၢကွၢ်ဒိသၢသးကညိၤအိၤမိး သၢဟံးန့ၣ်လုာ်အိၣ်က့ၤအိၤ လၢတၢ်
 အိၣ်ဖဲအအိၣ်မိးသၢန့ၣ် လၢသၢမိတဖၣ်အသကိးလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က, တုၤပံၤလီၤဖိ
 အံၤအိၣ်ဘဉ်က့ၤတၢ်အိၣ်မိးတၢ်မုၢ်ထီၣ်က့ၤ, မိးဒိၣ်ထီၣ်သ့ကွၢ်ပန့ၢ်, မိးမၤတၢ်မၤ
 သ့န့ၣ်, ပာ်အသးထီၣ်ထီလၢပှၤကညိအဖိခိၣ်လီၤ. သၢမၤအမၤတၢ်န့ၣ်တမၤဝဲနီၣ်
 တမၤဘဉ်. မ့ၢ်ဟးဟးဝံၣ်ယဲက့ၤအိၣ်မ့ၤ, ဟးဟးဝံၣ်ယဲက့ၤအိၣ်မ့ၤလီၤ. ပံၤလီၤ
 ဖိအံၤလဲၤရဲလိာ်က့ၤအသး လၢအတံၤအသကိးပံၤလီၤအကထုာ်ဒၣ် တၢ်မိးအိၤမိး
 ကျဉ်လၢအကမၤအမၤသိက့ၤပှၤ လၢအလျာ်ကဲက့ၤအိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်တဘျီ
 န့ၣ်ဖံးဝဲဒၣ် သၢမၤအမၤတၢ်, မိးပံၤလီၤဖိအံၤ တမၤဘဉ်ဝဲအခိၣ် တလိာ်ခူတၢ်မိး
 သၢကကျိသၢလၢဃဲာ်လီၤ. မံၤလီၤတသ့ၣ်နီၣ်တၢ်ဘျုးလၢ အန့ၣ်ဘဉ်ဝဲဘဉ်အခိၣ်
 တလိာ်ထူတကျဉ်ပှၤလၢ အမၤဘျုးမိးကွၢ်ကဲက့ၤ အိၤတဖၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအ
 ဃီဖံးဝဲဒၣ်, သၢသးကညိၤအိၤဘဉ်ဆဉ်မိး သၢဘဉ်ဒုးဟးကွံာ်အိၤလၢ သၢဟံၣ်
 မိးတထံၣ်လၢတၢ်အိၣ် နီတဘျီဘဉ်. အန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ကံးဖိၣ်လၢကီၤလၢ
 ဖးဒိၣ်ယဲဒုးကိၢ်ပံၤလီၤတဘျီန့ၣ်လီၤ. မိးဂံၢ်ပံးလံအသိး, ပသ့ၣ်ညါအဝုၢ်စုးမးဝံ
 လၢပှၤသ့ၣ်က့ၤသးပှၤတဖၣ် အတၢ်န့ၢ်ပာ်တအိၣ်ဘဉ်, မိးလိာ်ကွဲးလၢပှၤ ကညိအ
 ကျိတကဲထီၣ်မိးဘဉ်သတးမိး, ဖဲအသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်ထဲက့ၤပှၤလီၤ. မိးဂံၢ်တၢ်အိၣ်
 ပျါအသိး, ပှၤကညိတပူၤတဖျးတၢ်ကိတၢ်ဝဲဘဉ်. မိးအအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤအသးလၢပျဉ်
 ကျိအ ခုၢ်န့ၣ်တဒိလီၤ.

လာ်ဇုၢ်ထီၣ်တခါန့ၣ် နီၣ်ပံၤအသိးပွဲကညီယဲက့ၤလီၤလာ်ကစၢ်ဖိဆဲးမိဆူသၣ် တခါဒီးတုၤလီၤလာ် ဟ့ၣ်ကျိအမၤထီၣ်ဒ်သ့ဆၣ်, အူးကီၣ်, သၢ်ကီၣ်, တသး, ပကီ တဖၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤတၢ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ထံၤဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အိၣ်ပွဲဒီးသ့ၣ် ထီၣ်ဝၣ်ထီၣ်ပွဲဒ်မ့ၢ်ဒီးဒ်သတးဒီး တုၤတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်ပွဲကညီအိၣ်ခူသ့ၣ် ဆံၣ်ခါတၢ်က့ၤလီၤ. ပွဲအိၣ်လာ်ကစၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ, တူးက့ၤလီၤ, အးအူးလီၤ, ဘီလီၤ, ကးထီလီၤ, စီပုၤလီၤဒီးအဂၤတဖၣ်မ့ၢ်လာ်ကစၢ်ကျိသတးဒီးတၢ်ဒိၣ်တၢ်နးတၢ် ပွဲလာ်ပၤထံၤတဖၣ် သန့ၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တုၤအိၣ်အိၣ်ဘဉ်ဒီးတသ့ၣ်ညါ ဘဉ်ဝဲဘဉ်. မ့ၢ်ပွဲအိၣ်လာ်အူးကီၣ်သ့ဆၣ်ဒီး ပၤခိၣ်တဖၣ်ဘဉ် ခုၢ်ကိးတၢ်ကိၢ်တၢ် ခဲဒ်ခုၢ်ခါတုၤအိၣ် အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆံးခါဆံးခါဒီး နီၣ်လဲၣ်တ မံၤမံၤလဲၣ်န့ၣ် ပတဘဉ် တၢ်ခိးဘဉ်ပွဲဘဉ်.

တိအူအကီၢ်လာ်ရဲမၤကစၢ်မ့ၢ်ထီၣ်ခံကပၤလာ်လာ်မ့ၢ်ထီၣ်ဒီးမ့ၢ်န့ၣ်န့ၣ်-ဒ်, နီၣ် က့ၣ်အကီၢ်, သဲးဘီဒၢ, ဆီဝါဒၢ, ဒီးအဂၤ;- လၢတိအူကစၢ်ကျိဒ်ဟ့ၣ်ဆၣ်လီၤ, ယၢ လီၤ, ပုၣ်သ့ၣ်ခံဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်ပံၤယီၤသးဖိလဲၤထီၣ် တတုၤဘဉ်. ကိၢ်သနီၣ်ဩၣ်ဒ် တဝဲၣ်, ဘျံး, ဒိၣ်လဲၣ်တဖၣ်ဒီး လၢလာ်ခါၣ်ကိၢ်တခါန့ၣ် ပွဲကညီခါတက့ၢ်အိၣ် လၢကစၢ်ကျိဒီး တသ့ၣ်ညါထဉ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲလၢ အယဲထဉ်ထံၤဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ် ဘဉ်. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤပွဲကညီ နီၣ်ပံၤအသိးတပူၤတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲဘဉ်မ့ၢ်လာ်ပံၤယီၤလာ် အအိၣ်လာ်အကျိလာ်အန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤလာ်အိၣ်တဖၣ်မၤအၢက့ၤအိၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ် အိၣ်ကွဲးဒၣ်တၢ်အသးလာ်ယွၤအလိာ်ပူၤလီၤ.

တၢ်ဒုးတၢ်ယၤလာ် ဃ. န. ၁၂၄ န့ၣ် ပွဲအဲကထံးအသးမ့ၢ်ဘဉ် တၢ်ဆွၢ အိၣ်လာ်သးခိၣ်မံၤဟူသၣ်ဤစၢၣ်. ခါခွံၣ်ဘီ. ခဲဘဉ်လီၤ. မ့ၢ်ပံၤယီၤအသးမ့ၢ်တခါ ဘဉ်တၢ်ဆွၢအိၣ် လၢမဟဉ်ဘဉ်ဒုးလးလီၤ. ဘဉ်ဒုးလးမ့ၢ်ပွဲအဂူတဂၤဒီး လီၤဂၢ် အမၤန့ၤတၢ် တဒိၣ်တဆံးလာ်လာ်ခါၣ်ကိၢ်န့ၣ် တဘျီဒီးအမံၤဟူသၣ် ဤမးလာ် ပံၤယီၤစီပၤအမဲၣ်ညါတဂၤလီၤ. အဝဲဒၣ်ပတြၢလီၤအသးလာ် အကမၤန့ၤအဲက ထံးအသးမ့ၢ်ညိကဒၣ် သတးဒီးစီပၤမၤလီၤအိၣ်လီၤ. ဖဲအဲကထံးဒုးန့ၣ်ဝ့ၢ်တက့ၣ် န့ၣ်စီပၤဟ့ၣ်လီၤအကလုာ်လာ်ဘဉ်ဒုးလးကတၢ်လဲၤဒုးက့ၤဝဲလီၤ. စီပၤဟ့ၣ်လီၤမ ဟဉ်ဘဉ်ဒုးလးလာ် ခိၣ်ကျိၤထူလာ် အကဖိၣ်ကျိၤဃာ်ပွဲ အဲကထံးဖိအဘိၣ်တဖၣ် လီၤ. နီၢ်ပၤမ့ၢ်အသးဒုးလးမဟဉ်ဘဉ်ဒုးလးကလဲၤဒုးကီၤလာ်ဝါလီၤ. ခံးဝဲဒၣ်, “ယဲက့ၤမိၣ်န့ၢ်ယၢဒီးယကမၤက့ၢ်အိၣ်လီၤ. ယန့ၢ်ဟူသၢ်ကီၤလာ်ဝါတနဲအကလုာ် တိဒီးကဲပက့ၢ်န့ၣ် ကဝဲၤကတၢ်လီၤ.” လၢတၢ်န့ၣ် အဃိဘဉ်ဒုးလး ကလဲၤဒုးက့ၤ လၢၣ်ခါၣ်ကိၢ်န့ၣ်စီပၤမၤလီၤက့ၤအိၣ်လာ်အကလဲၤဒုးက့ၤဝ့ၢ်တက့ၣ်တခါလီၤ.

ဘဉ်ဒုးလးဒ်ထီၣ်ပံၤယီၤသးဖိအကလးတဖၣ်, မိၣ်ဒီးကျိဒီးဘီဒီးနးတဖၣ်, ဒီးပွဲ ကသဲကသ့ၣ်သးဖိလာ်အမံၤဟူသၣ်ဤလာ် အမ့ၢ်ပွဲဒုးတၢ်သ့လာ်ကသ့ၣ်လီၤတဖၣ် တဘျုးကယၤ လဲၤဃုာ်ဒီးအိၣ်လီၤ. တုၤဘဉ်ဒုးလးဒီးအသးမ့ၢ်တုၤလာ်ဝ့ၢ်တက့ၣ် အတၢ်လဲၤဒုးကန့ၣ်လီၤဒုးတၢ်န့ၣ်, ဘဉ်တၢ်တူၢ်ဆၢအိၣ်လာ်အဲကထံးအသးဖိလာ် စၢၣ်. ခါခွံၣ်ဘီ. ခဲဘဉ်ပၣ်လီၤအခိးတၢ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးတၢ်ယၤစးထီၣ်လာ်ဃိၣ် တက့ၣ်အခိၣ်ထံးဒီး တၢ်ဂဲၤလီၤအိၣ်တုၤလာ် က့ၣ်မ့ၢ်ထဲၣ်ဒီးဃိၣ်တက့ၣ် အကလံၤ မိးတခါဖဲက့ၤလဲၤ ဆူဃိၣ်ကွဲးကလူးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးတၢ်ယၤဂံၢ်ဂုၢ်လီၤ အသးခါ

မးလီၤ. မီးဖဲအတၢ်တၢ်ဂၢ်လိၣ်ဒီးတက စီၤစီၤန့ၣ်အဲကလံးအသုးမုၢ် မးၤတၢ်
မီး, ပံၤယီၤအသုးမုၢ်လီၤပြီၤလီၤပြီၤမီးသ့ၣ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ပှၤအဲကလံးအသုးမိၣ်တၢ်
မီးသံခွၢ်ကီးလီၤ. မ့ၢ်သန့ကတုၤတၢ်အခါတၢ်. မ့ၢ်ပံၤယီၤသုးမိၣ်အတၢ်တၢ်
ဖၣ်တၢ်သံခါမးလီၤ. ဆံးခါဆံးခါန့ၣ်တၢ်တခံးတၢ်တၢ်ပှၤတၢ်. မ့ၢ်တၢ်မိၣ်
တၢ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဒီးလၢတၢ်ဒုးအလီၢ်ဒီးအတၢ်ဒုးထံးတဖၣ်ခါမးလီၤ.

တၢ်အဆၢအကတိၢ်ဖဲန့ၣ်, ပံၤခံးထံးအသိး, ကိၢ်ပံၤယီၤဒီးတၢ်ညါပှၤဒီးသ့ၣ်တၢ်
ဝၣ်တၢ်, မီးလၢဝၢ်တကူၣ်အခိၣ်အဆၢဒီး ဝၢ်ဒလးအတၢ်လၢထံးတၢ်ဆၣ်သ့ၣ်တၢ်
ဝၣ်တၢ်ဒီး တပိၢ်တမါအိၣ်ခါဒီးအိၣ်ပှၤဒီးဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိအခူၣ်တၢ်သိၣ်, ချဲသ့, တၢ်
သ့, ထံၣ်မံၤဒီးအဂၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးအဖူအဂီၢ်လီၤ. မီးတၢ်မိၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်
ဒုးတၢ်ယၤအပူၤန့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢအဂီၢ်, မီးထီၣ်ဒိၣ်လီၤတၢ်လၢတၢ်
ဖးဖိတဖၣ်ထံၣ်န့ၣ်တၢ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လီၤ.

မဟၣ်တၢ် ဒုးလးသုးက့ၤ အလီၢ်ခံးဒီး တုၤလၢဝၢ်တန့ၣ်ဖျၢၣ်ဒီးဖဲန့ၣ် ဒီထီၣ်က
ဒီးသုးမုၢ်ဂီၢ်မုၢ်ဒီးအိၣ်ဒီးလီၤအဲကလံးအသုးအခိၣ်ကဒီးလီၤ. ပှၤအဲကလံးအသုး
မုၢ်ဒီးထီၣ်ကတိၢ်ဒီးထဲထီၣ်ပျၢၣ်ကျိၣ်ဒီးတုၤအတုၤလၢဝၢ်တန့ၣ်ဖျၢၣ်, မီးဖဲန့ၣ်ပှၤသ့ၣ်
ကသးပှၤတဖၣ် ခံးဝဲဒၣ်လၢအဒုးလိၣ်ကဒီးအသးဒီးပံၤယီၤလီၤ. အခံးတၢ်တၢ်အံၤ
တၢ်ဆၣ်ပံၤယီၤတုၤဆၢ အဲကလံးအစူကဝဲတကဲတၢ်ဒီးဆၣ်ကွံာ်ဝဲလီၤ. တၢ်ဒုး
လးအကစၢ်ခၢ်ဝဲအခိၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဒီးလၢပှၤတၢ်သံတဖၣ်ဂီၢ်မုၢ်အကျါလီၤ.

လၢဝၢ်တန့ၣ်ဖျၢၣ်အပူၤန့ၣ်, တၢ်အလီၢ်အိၣ် တကစီၤအိၣ်ဒီးတိၢ် အခိၣ်ဒုးတ
ရံးလၢ အတၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒီးလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီး ဒီးကတဲတဖၣ်လီၤ. တိၢ်အံၤအိၣ်
လီၢ်န့ၣ်ဒီး ဘူးဆၣ်ဆၣ် တခံးလးရှၢၣ်ကွဲးအၣ်လီၤ. တၢ်ခိၣ်မိၢ်တဲမိၢ် ခံးဝဲလၢတၢ်
အံၤ မ့ၢ်မဟၣ်တၢ်ဒုးလး အတိၢ်လၢ အတုၤဆၢပှၤအဲကလံး မိၣ်အသုးမုၢ်န့ၣ်လီၤ.
ပံၤယီၤသုးမိၣ်အကလးတဖၣ် အိၣ်ဖဲတိၢ် အကစီၤပူၤဒီးအခိၣ် အဆၢတဖၣ်လီၤ.
မိၢ်ထံးမုၢ်သးပှၤတၢ်အန့ၣ်အိၣ် ၉၀ တကးတၢ်ခံးဝဲဒၣ်, လၢသိဖိသၣ်ဒီးအက
တိၢ်န့ၣ် မဟၣ်တၢ်ဒုးလး ကတုၤဆၢကိၤလၢဝါန့ၣ် မးဆၣ်ပှၤကညီမိၢ် ထံးဒီးပာ်
ထံးတဖၣ်လၢ အကမးတိၢ်တဖျၢၣ်အံၤလီၤ. ပံၤယီၤအဖျၢၣ်တနီၤနီၤတၢ် မးစ့ၢ်ကီး
လီၤ. မ့ၢ်သန့ကပှၤဂီၢ်မုၢ်တခါမိၢ်ထံးဒီးပာ်ထံး, ပှၤကညီ, လၢပံၤယီၤသးဟ့ၣ်ဒီး
ဒီးမးအမးသီဒီးမးဆၣ်ဒီးတဖၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးလးအိၣ်ဒီး အသံၣ်မၢၢ်ဂီၢ်မုၢ် (ပှၤတနီၤခံးဝဲ ၁၂၇၂ ပှၤတနီၤ ၃၀၇၂လီၤ.
တၢ်ဆၣ်တၢ်လၢခံတမံၤအံၤဘူးထီၣ်လီၤ. အန့ၣ်မ့ၢ်ပံၤယီၤပှၤဒိၣ်တဖၣ် အလုၢ်အ
လၢ်လၢအဟံးန့ၣ်မိၢ်မုၢ်မိၢ်မးလီၤ.) မီးအခူအပှၤအိၣ်ဝဲတရံးဒီးလီၤ. တဂီၤန့ၣ်
မဟၣ်တၢ်ဒုးလးဒီးအသံၣ်မၢၢ်တဖၣ်သ့ၣ်ဒီးညိးပံၤခိၣ်လုၢ်ထံးလီၤ. မ့ၢ်ပှၤအဲ
ကလံးအသုးအိၣ်လၢထံၣ်တၢ်ဒီးလၢကွဲးထံးအလီၤန့ၣ်ကွံာ်ဒီးလၢကျိၣ်မ့ၢ်ပိၢ်
ဖး (ဘူသၣ်) ဒီးအတၢ်လီၤတဲာ်လၢတိၢ်အပူၤဘူးဒီး တၢ်ဒုးလးဒီးအသံၣ်မၢၢ်တဖၣ်
ဒီး တလုၢ်အသးလၢ အတၢ်ပိၢ်ဖးဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးလးန့ၣ်တဖၣ်တဲာ်
ဒီးထဲယုၢ် ဆီထူၣ်ကျိၣ်မ့ၢ်ပိၢ်ဖးအသၣ်ဒီး ကတိၤကလိၣ်ကလၢတၢ်ခံးဝဲဒၣ်, “ကိၤ
လၢဝါအမးတၢ်သ့ၣ်ထဲအံၤလီၤဒါ.” ဒီးထူဝဲလၢအခိၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဖဲအထူဝဲအမး
မုၢ်န့ၣ် မ့ၢ်အူအိၣ် တၢ်တုၤဆီလၢညီအအိၣ်ဒီးကျိၣ်သၣ် ပိၢ်ဖးဒီးတၢ်တၢ်ဒုးလးဒီး

အသံၣ်မၤတဖၣ်ဒီး အသုးဒိဂီၢ်မုၢ်ဒီး သံဝဲဒၣ်လီၤ. တုၤတၢ်ဒုးလးသံ အကစီၣ်ဟူ ထီၣ် ဒီးအသုးမုၢ်အသးပွၢ်ထီၣ်ကွၢ်ဒီးဃုၢ်တၢ်လၢအဲကလံးအမဲၣ်ညါလီၤ. ဖဲအံၤ ပထံၣ်ဘဉ်ပွဲကညီဘဉ် တၢ်မၤအၢမၤသီဒီးဘဉ် တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤအိၤလၢပံၤယီၤ အဒိၣ်လၢအဆၢကတီၢ်န့ၣ်တဘျီလီၤ. မ့ၢ်ပတထံၣ်ဘဉ်လၢတၢ် ကွဲးအပူၤန့ၣ်မ့ၢ် လၢပွဲကညီတၢ်တသ့ၣ်ညါဒီးအိၤအဆီလီၤ.

မဟဉ်ဘဉ်ဒုးလး သံအကစီၣ်အံၤတုၤ အဟူထီၣ်လၢဝှံၣ်အိၤဝှံၣ်အပူၤန့ၣ်, တၢ် ခံးဝဲလၢပံၤယီၤဂီၢ်မုၢ်ဟီၣ် ဆဲးထူမးအခံလီၤ. နီၢ်ပၤမုၢ်လၢနီၢ်ပူၤဒဲလီၤ အသးနီၢ်ပွၢ် ဒီးဟီၣ်မးလၢအကလုာ်ဒီးဒိၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်လၢကိၢ်ပံၤယီၤကပူၤဖျဲးဒီး အဲကလံးအ အတၢ်မၤန့ၣ်န့ၣ် တၢ်တထံၣ်န့ၣ်ဘဉ်လၢ ပွဲကအစုပူၤနီၢ် တဂၤလၢဘဉ် ဘဉ်ဒုး လးလီၤဃံၤဒီး ကိၢ်ပံၤယီၤဒီးဒိၣ်ဒွံလီၤ ဃုၢ်ဒီးအိၤလီၤ. တၢ်အံၤအလီၢ်ခံအဲက လံးအကဘီဒုးသုးသုးထီၣ် အသးဆူထးတ ခီၣ်ဗျီတုၤလၢမၣ်လူၣ်, ဒီးတုၤလၢ ယဉ်ဒဘိၣ်, နီၤပံးလံအသိး, လၢသရၣ်ယူၤဒၤသဉ်ဒီး ကသံၣ်သရၣ်ဖြးအတၢ်မၤ စၢၤကတီၤကျိးတၢ်အပူၤ, ဒီးလၢဘဲကလီၤပဒိၣ်ဒီးဒိၣ်လီၤအဲမးခံအကလုာ်သတး ဒီး, သုးခိၣ်စၢၣ်. အါခွံၣ်ဘီ. ခဲဘဉ်မၤတၢ်အၢၣ် လီၤအိၤလီၤ, ဒီးပံၤယီၤစီၤပၤဘဉ် လီၤသုးဒုးတၢ် အလၢၤလၢ ခွဲဂီၢ်မုၢ် အမဲၣ်ညါန့ၣ်, လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်ဒီး ကိၢ်သနီၣ်ဩၣ် ကဲထီၣ် အဲက လံးတၢ် မိတၢ် ကမိၤအတၢ်လီၤ. ဒီးတၢ် အံၤမၤအသးဖဲ ဃ. န. ၁၀၂၄—၁၀၂၆ န့ၣ်အပူၤအတုၤန့ၣ်လီၤ.

ဘဉ်ဃးဒီး တၢ်သးခုအကစီၣ်န့ၣ်,လၢဃ. န. ၁၀၁၃န့ၣ် လံၤလံၤသရၣ်ဒီးမး မးယူၤဒၤသဉ်ခံၣ်တဲၤတဲ လီၤတၢ်လၢဝှံၣ်တကူၣ်အပူၤ လၢပံၤယီၤအကျါလီၤ. မးမး ယူၤဒၤသဉ်ကွဲးကွဲးဆူအထံအကိၢ်ပံၤယဲကွဲးကွဲးန့ၣ်,သရၣ်မးမးဝံးဒိသရၣ်မး မးဟီးတဖၣ်ဖဲဒီးအိၤလီၤ.ဖဲဃ. န. ၁၀၂၄န့ၣ် လၢသရၣ်ယူၤဒၤသဉ်ဘဉ်တၢ်ဗျီၣ် တၢ်နးလၢဃီၣ်ပူၤ ဖဲအူပံၣ်ထဲၣ်န့ၣ်သရၣ်ဝံးဒီး သရၣ်ဟီးဘဉ် တၢ်တုၤန့ၣ်အိၤလၢ ဃီၣ်ပူၤ ဖဲဝှံၣ်တကူၣ်အံၤဒီး မးမးတဖၣ် ဘဉ်တၢ်ဒီးဃုၢ်အိၤ လၢပံၤယီၤ သုးဒိတ ဖၣ် ဒိသိးအသုတဟးထီၣ် ဘဉ်တဝုၤတုၤ အဲကလံး အသုးဒိန့ၣ်လီၤ ဝှံၣ်ပူၤဒီးမၤ ထူၣ်ဖျဲးကွဲး အိၤတကူၣ်သ့ၣ်လီၤ. ပံၤယီၣ်ကဲအပျဲၢ် အဘိၣ်ဗျီၣ်လၢ ဃုၢ်မ့ၢ်ဟးဖျိးလၢ အထံၣ်ဘဉ်သရၣ်မးမးတဖၣ် ဘဉ်တၢ်ကိတၢ်ခဲအံၤလီၤ. ပွဲကညီတကဲကွဲးအပျဲၢ် အဘိၣ်နီၣ်တဂၤဒီးဘဉ်. အဝှံၣ်ခံၤ,တၢ်တသ့ၣ်ညါပွဲကညီဘဉ်ဒီးတၢ်သးခုအက စီၣ်အတၢ်မၤတဘဉ် တၢ်ကတဲၣ်ကတီၤအိၤလၢပွဲကညီအဂီၢ်ဘဉ်. မ့ၢ်သန့ၣ်ကပွဲက ညီမ့ၢ်ပွဲကအိၣ်ကတဲၣ်ကတီၤပၣ်လံအသးလၢအကတူၢ်လိၣ်အိၤလီၤ.

အဆၢ. ခံ ဃ. န. ၁၀၂၆-၁၀၄၀.

“လၢတၢ်ခဲးကျါမိၣ်တၢ်ကပီၤစီၤဆွံၣ်ယၤတက့ၢ်.” ဝံးတူၣ်. J. B.

ဝံးပံးလိလၢအဆၢ. တၢ. အပူၤန့ၣ်, ကိၣ်တဘျီအံၤဖဲတၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ်သ့ၣ်အိၣ်
လိလၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးဒိသၢမိၤအဖီလၢလိ. တၢ. မ့ၢ်တလၢၤအစီၤ; ခံ-မ့ၢ်ပံၤယီၤအ
စီၤ, ဒီးခဲကန့ၣ်အံၤအိၣ်လၢ အဲကထံးအတၢ်ပၤအပူၤလီၤ. တၢ်ပၤတၢ်ပြးလၢခံက
တၢ်တမိၤအံၤမၤထီၣ်သီအသးသၢဃ.န.၁၀၂၄, လၢၣ်ခၢၣ် ကိၣ်ဒီးကိၣ်သနီၣ်ထီၣ်
န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်တဘျီအံၤအပူၤပှၤထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တသ့ၣ်ညါတၢ်သန့ၣ်က့, ပှၤအိၣ်လိ
တကလုာ်. ပှကညီ, န့ၣ်တၢ်ခံၣ်မိၤတဲမိၤလၢလိၣ်ကွဲးလၢအအိၣ်အဆိလၢကိၣ်တ
ဘျီအံၤအပူၤဆဲးယံၣ်ဆဲးယံၣ်န့ၣ်တအိၣ်ဖျါသန့ၣ်က့, ဒ်အတၢ်ခံၣ်မိၤတဲမိၤဒၣ်အ
သိး, အိၣ်လိဝဲသၢ ကိၣ်အံၤ အပူၤလၢတလၢၤပၤတၢ် အစီၤတဘျီအိၣ် ဒီးဒၣ်လဲၣ်
လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်အဆဲးယံၣ်ဆဲးယံၣ်န့ၣ် တၢ်တဲပှၤတသ့ၣ်တနီၣ်တမံၤတၢ်. မ့ၢ်
တၢ်ခဲးဒၣ် ပှကညီဖဲက့ၤလီၤလၢကစၢ်ခိၣ်ကလိၤမိးခူၣ်ထီၣ်န့ၣ် ဃးဃးတၢ်ဒီး
အိၣ်လၢကိၣ်တဘျီအံၤအပူၤလီၤ. ဖဲကထၢၤပၤတၢ်တၢ်အဆၢ အကတိၢ်န့ၣ်ပှက
ညီတၢ်တၢ်မၤကိၣ်မၤဂီၤအိၣ်ဒီး က့ၤထီၣ်အိၣ်လၢကစၢ်ကျါၣ်အိၣ်က့ၣ်, တိအူ, ဖိခဲ
မိ, မုၢ်ထီၣ်, မုၢ်ယုာ်ဒီးအဂၢၢ်တဖၣ်လီၤ.

တလၢၤပၤတၢ်ကတၢ်ဒီး ပံၤယီၤမၤန့ၣ်ပၤက့ၤကိၣ်န့ၣ် ပှကညီဟးထီၣ်အလီၢ်
လၢကစၢ်ကျါဒီး ဖဲက့ၤလီၤက့ၤဆူပၤထံးတဒိဒီး သထၣ်လီၤအသးလၢ မုၢ်န့ၣ်ဒီး
လၢမုၢ်ထီၣ်-လၢရဲမၢ်မုၢ်န့ၣ်တုၤလၢရဲမၢ်မုၢ်ထီၣ်ဒီးလဲၣ်လီၤဆူၣ်ၣ်တဲၣ်, ကိၣ်ဘျီ,
ဒီးတုၤလၢယီၤကိၣ်ယုာ်တရၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢယီၤကိၣ်, ကံၣ်ခဲ, မုၢ်တိၣ်, မုၢ်ခိၣ်. ယဲၣ်စကီၤ,
ဘါနီး, ခဲကွဲးတဖၣ် မ့ၢ်ပှကညီ အဒၢးတဖၣ်လီၤ. ပှကညီအနီၣ် ဝံၣ်အိၣ်ဆဲးအါ
ဆဲးအါန့ၣ်တၢ်တဲအိၣ်လီၤ တၢ်လီၤဆဲးတသ့ၣ်တနီၣ်တဘျီတၢ်, မ့ၢ်သၢပှကညီဟး
အိၣ်တန့ၣ်တပူၤ, ခံန့ၣ်တပူၤဒီးသုးအလီၢ်ဆူတၢ်အလီၢ်လဲၣ်, တၢ်အလီၢ်သၢထံၣ်တုၤ
နီၣ်တုၤလၢအဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိအဂီၢ်လီၤ. ပှကညီမ့ၢ်ပှၤဘျီဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိပန့ၢ်, ကျိၣ်တ
ဖၣ်သၢအတၢ်မၤအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒီးခံတမံၤန့ၣ်ပှကညီမ့ၢ်ပှၤမၤဒုးဒီးပှၤထူ
ခံၣ်လိာ်ပှၤ, ပှၤမၤအိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လီၤ.

သရၣ်ယုာ်သၣ်ဒီးမးမးယုာ်သၣ်ဖဲသၢ ကိၣ်အခူၣ်ရံကဒီး မၤထီၣ်တၢ်သးခု
ကစီၣ်အတၢ်မၤလၢဃ. န. ၁၀၁၃န့ၣ် လၢဝဲၣ်တက့ၣ်အပူၤလၢ ပံၤယီၤအဂီၢ်လီၤ.
အတၢ်မၤယံၣ်တဘျီန့ၣ် အလီၢ်ခံဒီးပံၤယီၤ ကဲက့ၤအပျဲၢ်အဘိၣ်တဂၢၤလီၤ. လၢခံ
သရၣ်မးမးတုၤအဂၢၤဒီး အဂၢၤတုၤခဲကန့ၣ်အံၤအိၣ်အနီၣ်၉၀အဘျီလိ. မ့ၢ်သန့ၣ်
က့ပံၤယီၤဃၣ်က့ၤအသးဒီးကဲထီၣ်က့ၤအပျဲၢ်အဘိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးဒီးမးလီၤ. သရၣ်
ယုာ်သၣ်အိၣ်လၢဝဲၣ်တက့ၣ်အပူၤဒီး ခံၣ်တဲၣ်တဲၣ်တၢ်သးခုအကစီၣ်တဘျီန့ၣ်
မၢ်ဒီးထံၣ်တၢ်ပှၤလၢတၢ်ကိးအိၣ်ပှကညီတဂၢၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤတဂၢၤအံၤမ့ၢ်ပှကညီ
အပျဲၢ်အဘိၣ်တၢ်သၣ် ဆိကိၣ်သၣ်ဖျါလီၤ. ကိၣ်သၣ်ဖျါမ့ၢ်ကိၣ်ပသံၣ် အပှက
ညီတဂၢၤဒီးအိၣ် ဆိသၢကိၣ်ပသံၣ်န့ၣ်သၢအဖီသၣ်အဆၢအကတိၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤကိၣ်
သၣ်ဖျါခိၣ်ထီၣ်န့ၣ်, ဒ်ပှကညီပှၤလိာ် ကျါဖိတဂၢၤအသိး, မ့ၢ်ပှၤသဘျီတဂၢၤဒီး
သ့ၣ်ညါတၢ်သဘျီတၢ်မၤလိာ်ဖိအသိး, ဒီးဖဲအသးအိၣ်န့ၣ်မၤဒၣ်အတၢ်လီၤ. ပံၤ

ယီၤအတိတ်ပၤ မ့ၣ်တၢ်ကိပ်ကိပ်ဒီး တၢ်ကိပ်ကိပ်ပၤမၤကလၢ်အိၣ်ကစၢ်ဒီး အိၣ်လၢ
 ဟံၣ်လၢအိၣ်သနၢ်ကွၢ် မ့ၣ်တၢ်ဒုးထူၣ်ဖျၢၣ်ကိပ် သဗ္ဗၣ်လၢ အတိတ်ကတိၣ်အိၣ်
 တပူၤလိၣ်လိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိ, လၢတၢ်အဝံၣ်တလီၤဘၣ် တမံၤမံၤအပူၤ
 ဘၣ်တၢ်ဖိၣ် န့ၣ်ဒီးဒီးဘၣ်တၢ်ဆါကွံၣ်အိၣ်လီၤ. ဝံၣ်တကူၣ်အပူၤမၤကတၢ်အသိး
 လီၤ. တၢ်လၢ ပံၤယီၤမိၤအိၣ်န့ၣ်ပၤ ကိပ်ဖိတဖၣ်ဆါအိၣ်ဗျၢၣ်အိၣ်လိၣ်အသးလီၤ. ပံၤ
 ယီၤဖိၣ်န့ၣ်ပၤတဂၤဂၤ, ၄၂၈ ညီဒီးဝံၣ်ပၤ ယီၤသကိးကိးဝံၣ် ၁၂၈ ဒီးဆါအိၣ်ကွံၣ်
 ၁၂၈ လီၤ. ဒီးပၤလၢအကဲကုၢ်လၢတၢ်ဆါတၢ်ဗျၢၣ်န့ၣ်တဖၣ်, မ့ၣ်ဝံၣ်တၢ်ဗျၢၣ်
 တးသနၢ်ကွၢ်, အသးတမိၤန့ၣ်ထူၣ်ဖျၢၣ်ကိပ်တန့ၣ်ဘၣ်. ဘၣ်မၤတၢ်လၢအကစၢ်အိၣ်
 ထီၣ်တုၤ အသံတစုလီၤ. အန့ၣ်မ့ၢ်ကိပ်သၣ် ဗျၢၣ်ဘၣ်တၢ်ဆါကွံၣ်အိၣ်လီၤ.

ဝဲဝံၣ်တကူၣ်အပူၤအံၤ, ဒီးလၢအကဲကုၢ်အဆိအံၤဒီးပၤကညီအမံၤအိၣ်ဖျါထီၣ်
 ကွၢ်လၢ လံာ်ကွဲးအပူၤအိၣ်ထံးတဘျီလီၤ. လၢကုၢ်အလိၣ်အံၤဒီးတၢ်သးခုကစီၣ်
 လၢတၢ်တကတဲာ် ကတိၤလၢပၤကညီအိၣ်ဘၣ်, မ့ၣ်လၢပံၤယီၤအိၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်
 ဃၣ်အိၣ်လၢမ့ၢ် ကစၢ်ဆူပၤကညီဂီၢ်မုၢ်လၢအအိၣ်ဒီး ကွၢ်လၢအကွဲးအအိၣ်လီၤ.
 ဒီးယွၤအမံၤဘၣ်တၢ်စံးထီၣ်ပတြၤအိၣ်လီၤ.

စီၤယီၤသးဘၣ်တၢ်ဆါကွံၣ်အိၣ်လီၤတၢ်သးဟ့ၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်စိာ်လီၤအိၣ်ဆူကိာ်အဲၤ
 ကူပတုးအပူၤဒီးလၢ အကဲကုၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်တုၢ်လီၤအိၣ် ဆူဒီးမိၤအဆိပူၤမိၤပူၤ
 ဒီးမိၤကတၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ကတဲာ်ကတိၤပာ်တၢ် အုၣ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်စီၤယၤကိာ်အဖိ
 တဖၣ် (အံၣ်ခရူလး) လၢတၢ်ဝံၣ်သံလီၤဒီးဒုးကဲထီၣ် အိၣ်လၢပၤကတလၢ်ဖးဒိၣ်
 လီၤ.

ကိးတြီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ် ဒီးဒီးပၤတြီးတၢ်ဖိဘၣ်တၢ်ဖိၣ်န့ၣ် ကွၢ်စိာ်ဆါကွံၣ်
 အိၣ်ဆူကုၢ် အလိၣ်လၢယူၤလွၢအကဲစၢ်ဒီး အကြွၤမိၤသၢၣ် လၢဝံၣ်မိၤမ့ၢ် အပူၤန့ၣ်ကဲ
 ထီၣ်တၢ်ကတဲာ်ကတိၤတၢ်သးခုကစီၣ်အကွဲးဒီးဒုးကဲထီၣ် ကိးတြီးတၢ်လၢဃၢရံး
 ဒီးအကိာ်တုၤမုၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ. န့ၣ်အသိးဒီးလီၤဂၢ်ဒီးအိၣ်န့ၣ်တၢ်ဖိၣ်ဆါအိၣ်
 ကွံၣ်ပၤကညီ ကိပ်သၣ်ဗျၢၣ်ဒီးမၤကုၢ်အိၣ်လၢ ဝံၣ်တကူၣ်အပူၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွဲး
 လၢပၤ ကညီကလၢ်အနီၢ်ဂံၢ်ဂီၢ်မုၢ်ဂီၢ်ပၤဘၣ် တၢ်မိၤကွၢ်ဆူယုၣ်ဃၢရံး အတၢ်
 အုၣ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်အပူၤလီၤ. ဒီးကဲထီၣ်ကိာ်ပံၤယီၤမံးရှၢၣ်အိၣ် သထုၣ်လၢမံးရှၢၣ်
 တၢ်မၤတဖၣ်အကျါမုၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ.

တမ့ၢ်ပကကွဲးကိပ်သၣ် ဗျၢၣ်အဝံၣ်ဘၣ်. မ့ၣ်ပဒုးဖျါအိၣ်လၢအမ့ၢ်ပၤကညီကဲ
 ထီၣ်ဆိယုၣ်ဃၢရံးအပျဲၣ်အဘိၣ်တဂၤဒီးဘၣ်တၢ်ဆါအိၣ်လၢကွဲးအံၤဒီးအဝံၣ်
 လီၤ. ဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်တဒၢ (မံးစတြၢ) လီၤ.

စးထီၣ်ဝဲအံၤဒီးလၢ အဝံၣ်မိၣ်ဃးဃးလၢ မံးစထၢၣ်ဖိလံးခွၢၣ် အမိၤလံၤလံၤ,
 တၢ်သးခုကစီၣ်ဘၣ်ဃး ယုၣ်ဃၢရံးအတၢ် အုၣ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်န့ၣ် တဘၣ်ဘၣ်ပံၤ
 ယီၤပဒိၣ်ပပုၤ, ဒီးကွဲးစီၤသီသ့ၣ်တဖၣ် အသးဘၣ်. တၢ်မၤတၢ်သးခုကစီၣ် လၢအထီ
 ခါဘၣ်ဘျီဒုၣ်သါသနါန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ပျံၤအလိၣ်လၢကိာ် တဘျီအံၤအပူၤလီၤ. ပၤကိာ်
 ဒိပံၤယီၤတုၤတကဲဘၣ်. ပံၤယီၤစီၤပၤဒီးပဒိၣ်ပပုၤတဖၣ်တဟ့ၣ်ထၣ်အခွဲးဘၣ်. တၢ်
 မၤအသးဒီးဒီး, ဝဲအမိၤအကမိၤအိၣ်ဒီးမၤဝဲသ့န့ၣ်ကွဲးစၢၤတြီဘၣ်ဝဲလၢတၢ်ကူၣ်
 သ့မ့ၢ်ဝံၣ်, လၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအပူၤမ့ၢ်ဝံၣ်ကိးဘျီဒီးလီၤ. တၢ်မၤအသးဒီးန့ၣ်သ

တၢ်ဒီး, ပံၤယီၤစ့ၢ်က့ၤန့ၢ်တၢ်ဒီးကဲထီၣ်အပျဲၣ်အဘိၣ်အဆိကတၢ်တၢ်ဂၤန့ၢ်တၢ်
တၢ်ဒီးဘျၢအိၤလၢဝၢ်တကူၣ် အချၢ်ကိၣ်အပူၤလၢမၤန့ၢ်ဒီးလီၤ သရၣ်ယူၤသၢ်ဒီး
မးမးယူၤသၢ် အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်န့ၢ် တၢ်တၢ်ကွၢ်နီၣ်ကွၢ်ဆါအိၤလီၤတံၢ်လီၤ
ဆဲးလၢတၢ်ကၤတြိတၢ်အိၤအဂီၢ်ထီၣ်လီၤ.

တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ် သးခုကစီၣ်အတၢ် မၤတၢ်တၢ်သးအလီၢ်လၢ ဝၢ်တကူၣ်ဆူ
ဝၢ်ခိၣ်လၢမ့ၣ်ဒီးသရၣ်မးမးဘိးဒေမၣ်, ပှၤကညိမံးရှၢၣ်န့ၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်
ယီၤ, ဒီးတၢ်တၢ်မၤလီၤအိၤဆူကီၢ်တၢ်တၢ်ဒီးလဲၤတူၤဝၢ်တၢ်တၢ်, မးရှး ၂၉သီ ၁၀၂၀
န့ၢ်လီၤ. ပှၤကညိကိၣ်သၢ်ဖျၢၣ်လၢအတၢ်တၢ်ဖျၢၣ်ကၤအိၤလၢ သရၣ်ယူၤသၢ်လၢ
အကစၢ်ပံၤယီၤအစုပူၤ, ဒီးခဲကနီၣ်အံၤတၢ်ကၤယူၤတၢ်လဲၤ ဃုၣ်ဒီးသရၣ်မးမးတ
ဖၣ်အံၤလီၤ. လၢဝၢ်တၢ်တၢ်အပူၤန့ၢ် ကိၣ်သၢ်ဖျၢၣ်ဒီးဘျၢကၤ အသးလၢထံလၢသ
ရၣ်ဘိးဒေမၣ်အစုပူၤ, လၢမ့ၣ် ၁၆သီ ဃ. န. ၁၀၂၀န့ၢ်, လၢကိၤလၢဖးဒိၣ်ထီၣ်ဒူး
ကိၢ်ပံၤယီၤဒီး မၤန့ၢ်လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်ဒီးကိၢ်သနီၣ်ထီၣ်ပံၤအလီၢ်ခံၣ်လီၤ.

ကိၣ်သၢ်ဖျၢၣ်ကဲကၤအပျဲၣ်အဘိၣ်ပံၤတၢ်ဘျီဆိလဲၤဆူကီၢ်တၢ်တၢ် အပှၢ်လၢ်ကျါ
လၢကစၢ်ကျါဒီး ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သးခုကစီၣ်, ဒီးပှၤကညိအဆံတဖၣ်ယဲဒီး
အိၤဆူဝၢ်ပူၤဒီးန့ၢ်ဟူၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိၣ်ဒီးဒီးဘျၢကၤအသးလၢသၢ်ရၣ်ဘိးဒေမၣ်
အစုပူၤန့ၢ် တဘျုးဂၤလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၢ်သိးတဘျုး အဆၢကတီၢ်ဒီးပံၤယီၤ
ပဒိၣ်ပပှၢ်တဖၣ် အသးတဖၣ်တၢ်လၢပှၤကညိစူးကွံၣ်ကွံၣ်တူၣ်ဒ်အသိၣ်သနီၣ်တၢ်,
ဒီးလၢတၢ်သးဟ့ပှၤကညိအပူၤတမံၤ, ဒီးလၢအတၢ်သးဟ့ပှၤအဲကထံးဒိပၢတၢ်
တၢ်တမံၤ အဆိမၤတၢ်ထီၣ်တၢ် လီၤတၢ်ဒီးဒုအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိၢ်တၢ် ခဲလၢအပျဲၣ်အ
ဘိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်သန့က့ပှၤကညိအပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်အိၣ်လၢကစၢ်ကျါဒီး
ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်မၤဒိၣ်မၤနးတဖၣ်လီၤ. သရၣ်ဘိးဒေမၣ်သံဖဲအကွၢ်ပှၤ ကညိစ့ၢ်က့ၤန့ၢ်
က့ၤတၢ် ၃၄ ဂၤဒီးဘျၢကၤအသးလၢ သရၣ်မ့ၣ်ခံၣ်အစုပူၤ ဖျၢၣ်အါရံၤဃ. န.
၁၀၃၁န့ၢ်န့ၢ်လီၤ. သရၣ်မ့ၣ်ခံၣ်တၢ်တၢ်မၤလီၤအိၤလၢအကတၢ်မၤတၢ်လၢပှၤက
ညိအကျါဒီး တူၤအတူၤလၢဝၢ်တၢ်တၢ်ဒီး န့ၢ်လီၤမၤတၢ်လၢ သရၣ်ဘိးဒေမၣ်အလီၢ်
လီၤ. ဖဲသရၣ်ဘိးဒေမၣ်သံန့ၢ်ပှၤကညိကဲကၤအပျဲၣ်အဘိၣ်ဒီးဒီးဘျၢအသးလၢအစု
ပူၤ ၇၀ဂၤလီၤ.

သရၣ်ဝံးလဲၤအိၣ်သကိးပှၤကညိအသဝီလၢဒုယီၢ်, ခိၣ်လၢမ့ၣ်အကိၢ်, ယန့ၤအါရံၤ
၁သီ, ဃ. န. ၁၀၃၁န့ၢ်ဒီးသံၣ်တၢ်န့ၢ်ဟူၣ်ပှၤကညိကွၢ်လၢ်အယူၤအကျဲဒီးအ
လံၢ်အကျဲဒီး ကိၤလၢဝါကယဲဆှၢကၤ အလံၢ်သဘးဒိဃုလၢ သရၣ်ကဟ့ၣ်ကၤအ
လံၢ်အဆိ, သရၣ်ဝံးကူၣ်ထီၣ်ဒီးလီၤ သပှၢ်ပှၢ်ဒီးလၢ ဖျၢၣ်အါရံၤ အပူၤအတူၤ,
ဃ. န. ၁၀၃၂န့ၢ် န့ၢ်ပှၤကညိအလံၢ်မိၢ်ပှၢ်တၢ်တၢ်မၤကဲထီၣ် အိၤဒီးပူၣ်နံးဝံၤ
တၢ်တဘျီလီၤ.

ပှၤကညိန့ၢ်တၢ်ကၤအလံၢ်ဒီးမၤလိက့ၤဝဲဒီးကဲထီၣ်ကၤ အပျဲၣ်အဘိၣ်တဘျုး
ဂၤလၢကိၢ်တၢ်တၢ်, ကိၢ်ဘျံးဒီးကိၢ်ခိၣ်လၢမ့ၣ်အပူၤလီၤ. တၢ်မၤလိတဖၣ်တၢ်တၢ်ဒူး
အိၣ်ထီၣ်အိၤလၢပှၤကညိအဂီၢ်လီၤ. ကိၣ်သၢ်ဖျၢၣ်ဒီးအတံၤ အသကိးတဖၣ်လဲၤ
တပူၤတၢ် တပူၤဒီးခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သးခုကစီၣ်လီၤ. ပှၤကညိကဲကၤအပျဲၣ်
အဘိၣ်ဒီးကဲထီၣ်တၢ် သ့ၣ်မၤသးမၤလၢပှၤမိၢ်တၢ်သးခုကစီၣ်တဖၣ်အဂီၢ်သန့က့

နာ်က့ၤတၢ်လၢအတၢ်တၢ်ဆွၢ်ဒီးလၢကိပ်သၢ်ဖျၢၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဒီးဘျးက့ၤအသးလၢ
ထံမ့ၢ်ပွၤ၁၇၃၇၇၇လီၤ.

ဒီးကတိတၢ်န့ၣ်. န. ၁၈၃၆န့ၣ် အပူၤအတုၤန့ၣ်သရၣ်ဟီၤဝါးဟးထီၣ်ဝှံတ
ကူၣ်ဒီးလဲၤ ခံၣ်တဲၤတဲၤ လီၤတၢ်ဆူဝှံပသံၣ်န့ၣ် လဲၤဝဲလၢပါတနီၣ်အကျဲ တခါဒီးနီၤ
လီၤထီၣ်ဖိတဖၣ်လီၤ. ပွဲကညီအါဂၤန့ၣ်ဟူက့ၤ တၢ်သးခု အကစီၣ်လၢ ပံၤဟီၤအ
ကျိၣ်တခါဒီးအိၣ်ဒီးကွၢ်လၢဝဲအကျဲလီၤ. မ့ၢ်ပံၤဟီၤပဒိၣ်ပပွၢ်ဒီး ဖိကွံၤစီၤသီတဖၣ်
တတၢ်တၢ်အသးလၢပွၤ ကညီကစူၤကွံၣ်ကွံၣ်ပံၤဟီၤအတၢ်တၢ်တၢ်တၢ်. ဒီးဖဲ
အမၤဝဲသ့န့ၣ် ဩတၢ်တၢ်သးခုကစီၣ် အတၢ်မၤလၢအတၢ်မၤအၢ မၤသီပွဲကညီ
တဖၣ်လီၤ. ဒီးပွၤလၢအနီၣ်ဟူဒီးဟံးန့ၣ်တူၢ်လိာ်ဝဲတဖၣ်တၢ်မၤဒီးလၢတၢ်ကစူၤ
အပူၤလီၤ.

ဖုၤဩအါရံၤ ၂ သီ. န. ၁၈၃၇န့ၣ် န့ၣ်သရၣ်အဝှံတးဒီးဖျါ အသးဒီးမးမး
မူၣ်ကနီၤကါဒန့ၣ်လၢ အယဲမ့ၢ်ဒီး သရၣ်မးမးဝံးလၢ န. ၁၈၃၇န့ၣ် ဒီးမၤ
တၢ်လၢပံၤဟီၤအကျါလၢဝှံတဝဲၣ်တဂၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအလီၢ်ခံတယံာ်တၢ်န့ၣ်သ
ရၣ်မးမးအဝှံတးသးအတၢ်မၤအလီၢ်လၢဖလူကူၤဆူကီၢ်တကူၣ်ဒီးဖဲတုၤဝှံတကူၣ်
လၢလၢအံၤဒီးလၢလၢမၤအပူၤန့ၣ်ဒီးဘျးပွဲကညီစူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်၃၇၇၇လီၤ. ပံၤ
ဟီၤပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ်ဒ်ပစံးထံအသိး, အသးတမုၢ်လၢပွဲကညီကကဲက့ၤ အပျဲၢ်အ
ဘိၣ်တၢ်ဒီးဩတၢ်အိၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤတၢ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ပံၤဟီၤမ့ၢ်တၢ်အ
ဝှံလၢအကဘျးထီ ပွဲကညီကကဲက့ၤအပျဲၢ်ဘိၣ်တဖၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဩဆူၣ်အိၣ်
န့ၣ်တအိၣ်ဖျါတၢ်တမံၤ, ဒီးပံၤဟီၤတပာ်ကဲတၢ်ပွဲကညီလၢ အတုၤသိးဒီးအိၣ်အ
ဆိတၢ်တမံၤ, ဒီးပျဲဝဲတစိၢ်တလီၢ်လၢအတၢ်ကမၤဖဲဒၣ်အသးလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤသ
ရၣ်ဒီးအပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ် တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်သ့လၢ အတၢ်မၤတဖၣ်အပူၤဒ်သိး
အကပူၤကဖျးဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢအဂီၢ်လီၤ.

အအံၤတဘျီအံၤတၢ် သးခုကစီၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢမ့ၢ်ထီၣ်လၢ ကိၢ်တဝဲၣ်ဒီးကိၢ်ခိၣ်
လဲၣ်လၢပွၤ ကညီအဂီၢ်န့ၣ်ဆၢက့ၤအခိၣ်ဆူမ့ၢ်န့ၣ်တခါဒီးကိၢ်တကူၣ်, ကိၢ်ပါတ
နီၣ်ဒီးကိၢ်ပသံၣ်ဒီးရဲမၤမ့ၢ်န့ၣ်တဖၣ်ဝံၣ်ထၢၣ်က့ၤအခိၣ်လီၤ.

သရၣ်အဝှံတးအိၣ် လၢခိၣ်ပံၣ်ဝှံလီၤ. တုၤပွဲကညီလၢပါ တနီၣ်တဘျးဂၤန့ၣ်
ဟူက့ၤ သရၣ်ကီၤလၢဝါ ယဲမိၣ်လံအလံာ်လၢ အကျိၣ်ဒၣ်ဝဲလံသတးဒီး မ့ၢ်န့ၣ်အ
ကျဲဆူမိၣ်ပံၣ်လၢ ကိၢ်တကူၣ်န့ၣ် လၢခိၣ်တခါ ဒ်သိးအက တၢ်တၢ် သိၣ်လိသီ လိက့ၤ
အိၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်ညီကဒၣ်တၢ်. မ့ၢ်တၢ်ဒူတၢ်ဆိဒီးတၢ်အၢတၢ်သီတမ့ၢ်
တမ့ၢ်အကျါလီၤ. တုၤလီၤလၢဃ. န. ၁၈၆၀န့ၣ် ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်ကျဲလၢကိၢ် ပသံၣ်ဒီး
ကိၢ်တကူၣ်လၢခိၣ်တခါမ့ၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီးတၢ်တၢ်ယိၣ်အလီၢ်လီၤ. ပွဲကညီတၢ်သ့ၣ်နီၣ်
ထီၣ်တၢ်မၤအသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလီၤ. ဖဲဃ. န. ၁၈၆၂ ဒီး ၁၈၆၃န့ၣ်
အပူၤအတုၤဖဲအမၤလိတၢ်လၢ ဝှံတကူၣ်အပူၤန့ၣ်, တၢ်မၤလိပျၢ်အဆၢအကတီၢ်
တဘျီဒ်သိးအကက့ၤအိၣ်သကိးအခိၣ်မ့ၢ်ကဲလၢ အအိၣ်လီၤမးဒီးအိၣ်တဘျးန့ၣ်
န့ၣ်, ကျိၣ်ဒီးစ့ဒီးတအိၣ်ဒီးအိၣ်တၢ်လၢအမ့ၢ်ပွၤဖိၣ်ဆဲတဂၤအဆိ, မ့ၢ်အကျဲလၢဝှံ

တကူၣ် အထံကျိကၢ်ခိၣ်ခံၣ်လၢၣ်န့ၣ်ခံၣ်တၢ်လီၤ. တဘျီဒီးတဘျီန့ၣ်တၢ် သဃိၣ်ဒီး တၢ်ကိတ်တင်ခဲဒီးဒိၣ်လီၤ.

တၢ်တဘျီန့ၣ်, ဟးထီၣ်ဝဲလၢဝ့ၣ်တကူၣ်ဒီးခိၣ်ဝ့ၣ်တကူၣ်အထံကျိဖဲထံထံလၢ ကူၣ်မ့ၣ်တဲာ်အကတၢ်န့ၣ်ဒီးတုၣ်ဘိတန့ၣ်အကျိဒီး ပိၣ်တၢ်အကျဲဆူမုၢ်န့ၣ်တခါလီၤ. တၢ်က့ၤဝဲဆူပၣ်တၢ်, ဝံဆူပၣ်လဲၤအပျၢ်ပူၤ, ဆူညီၣ်တူၤအမုၢ်ထီၣ် ပျၢ်ဒီးဒိၣ်အ ပူၤ, ဝံတၢ်လဲၤဝဲပၢ်ဒီးလၢဝ့ၣ်တန့ၣ်တၢ်လီၤ. ဝံဒီးက့ၤလီၤဝဲဆူပၢ်တနီၣ်လၢခိတ ခိ, ဆူခးထံးယး, ပျၢ်ဒီး, အံၤမဲ, ခိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်လီၤ.

ခံၣ်တဘျီန့ၣ်, ခိထီၣ်ဝဲပုၤကညီတၢ်မၤလိပကိယဲစူၤအမုၢ်န့ၣ်လီၤလီၤဝ့ၣ်တကူၣ် အထံကျိန့ၣ်ဒီး လဲၤဝဲဆူတလးပျီပူၤ, ဆူတပိၣ်မုၢ်တပိၣ်ဒီးအကျိလီၤ. တၢ်ပိၣ်ခိထံ ကျိတဖၣ်ဝံလဲၤဝဲဆူခးထံးယး, ခဲစထီၣ်, ညီၣ်ဒီး, ဆါမလိး, ဝံလဲၤဝဲဆူမုၢ်န့ၣ်ပျၢ် ပူၤဆူညီၣ်တူၤအကလံၤထံးကၣ်ဒီး, ဒီးခိၣ်ကျိဖဲယုၣ်ပိၣ်သဲး, န့ၣ်ဝံပိၣ်ခိပၢ်တနီၣ်အ တူၤဝံလဲၤဝဲဆူပၢ်တနီၣ်, ခးထံးယး, ပျၢ်ဒီး, အံၤမဲ, ထါတပံၣ်ဒီးဆူတၢ်တၢ်လီၤဝံဆူဝ့ၣ် ပသံၣ်လီၤ.

တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ ခံၣ်တၢ်လၢၣ်အံၤတၢ်ဒီးအသး သမူလၢအတၢ်ပူၤန့ၣ် ပခံးသ့ လီၤ. တၢ်ခံၣ်လၢတမျါတမျၢ်အဒီးပူၤ, မံတကူၣ်ပၢ်ထီၣ်တကူၣ်, ဟးလၢဂီၤတၢ် သၢတုၤလီၤလၢ မုၢ်လီၤတဲာ်ဆူန့ၣ်တအိၣ်ဘျးတၢ်တၢ်. တၢ်ပိၣ်ခိထံကျိလၢပုၤတဲ အိၤလၢသမုၢ်အိၣ်ပုၤထဲခံၣ်သၢသိတဖၣ်, ဒီးသၢကျဲန့ၣ်တၢ်သဃိၣ်ဒီး တၢ်လျှာ်, တၢ်ဃီ, ထိးမံၤ, ဒီးတၢ်နၢလၢဘိၣ်သိၣ်အဓိၣ်သ့အစိတဖၣ်လီၤ. တၢ်ဒုတၢ်ဃီတဖၣ် အံၤလီၤဂၢ်အလဲၤတၢ်လၢအတၢ်ခူၤခိၣ်တခူၤထံးအါစုၤခါတၢ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တၢ်အိ န့ၣ်သ့ၣ်ညါဒၣ်ဝဲထဲ တဆံးတက့ၢ်လီၤ. ထံၣ်ပံၤလီၤအသးန့ၣ် နါမိၤန့ၣ်လီၤသံက့ၢ် ကျဲတဘျီတၢ်. ဟးဖျိးကျဲလၢပုၤတဲအိၤန့ၣ်နါမိၤက့ၤပိၣ်က့ၤအကျိတဘျီတဘျီတၢ်. အ ဝ့ၣ်ဒီးအံၤ, တၢ်ထီၣ်ဝဲလၢပုၤအါဒီးန့ၣ်ကမၣ်အကျဲဒီးကအိၣ်ခိးန့ၣ်သ့ၣ်မၤဒၣ်အိၤ တုၤအဝဲထဲက့ၤ ကခါက့ၤန့ၣ်တၢ်ဖုးလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အစိတၢ်လဲၤဝဲဆူညါဆူညါ, ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်ထံၣ်န့ၣ်ပန့ၢ်ကျိဒီးအတၢ်ကဆၢအိၤဆူပျီပူၤ, မ့တမ့ၢ်ဆူဟံၣ်တ ဖျၢၣ်ဖျၢၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်တၢ်ဆၢဒီးသ့ၣ်ညါဝဲလၢပုၤအါပုၤသီကူၣ်ခိးအခိၣ်ဒီးသိးအ ကမၤဒၣ်အိၤသပျၢ်တၢ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ခိၣ်ထံၣ်တၢ်အသးအမိၢ်လၢအလီၤ ဖးဒီးအိၤ တဘျုးန့ၣ် တဂၤအစိတၢ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢဃ. န. ၁၈၆၂ န့ၣ် ဒီး ၁၈၆၃ န့ၣ်လၢပုၤ အဲကလံးဒီးမၤန့ၢ်ပၢ်တၢ် လံကိၢ်ပံၤလီၤလၢခိအံၤအနီၣ် တဆံလံ ဒီး, တၢ်အဆၢအကတိၢ်လၢပယၢၤထီၣ်လၢပံၤလီၤအစိ, ဃ. န. ၁၈၇၆ န့ၣ်ဒီး, ၁၈၇၇ န့ၣ်န့ၣ် တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢကျဲတဖၣ် အံၤကကိဆံးအါထဲၣ်. ပဲခၣ်ပထဲတ သ့လၢတၢ်. မ့ၢ်တၢ်ကိးဒီးဒိၣ်လီၤ. တၢ်တဖၣ်န့ၣ်အမဲၣ်ညါပံၤလီၤပဒိၣ်ပပျၢ်တဖၣ် တဖၣ်တၢ်တၢ် အခွဲးလၢတၢ်တၢ်တၢ်တၢ်အသိကတၢ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၤလၢပုၤထံဒိ ကိၢ်ဒိတဖၣ်တၢ်, ဒီးမ့ၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ် ပုၤတဂၤဂၤန့ၣ် ကမၤကိအိၤလီၤ. ဒီးမၤကိဝဲ ခၣ်လီၤ.

ပုၤသ့ခိၣ်ဒိပုၤ ကညီတဖၣ်တၢ်ဆၢတပူၤ တဖျးတၢ်ကိတ်တင်ခဲတၢ်. ပုၤကညီတ ဖၢၣ်ဘျးဒီးထံကျိန့ၣ်တၢ်. ညီန့ၢ်အိၣ်လၢပျီပူၤဖးယံၤဒီးထံကျိသၢမံၤလးလျှံၣ်မံးလး, တၢ်တတၢ်န့ၣ်မံးလးဃိးမံးလးဆူအဖိခိၣ်တခါလီၤ. တၢ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢပံၤလီၤတပၣ်ကဲ

တက်ပုဂံကညီတက်, ဒီးညီနွံမၤနၤမၤမၤဆၢဒီးအိၤဒီးဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အတက်ဖိတက်လံၤလီၤ. ပုဂံကညီသၢညါတဝိတမ့ၢ်ဆၢရံးအပျၢ်အဘိၣ်တက်သနၢ်က့ၢ်တမၤဘူးပံၤယီၤဒီးပိၣ်ဝဲအခံၤလၢမူးဒီးပွဲၤဒီးဒီးဘျၢ်အိၣ်ဖိကွံၢ်စီၤသီ, ဒီးသျှၣ်ထီၣ်ဖိကွံၢ်အကိၣ်ဒီးဘျၢ်ထီၣ်ဘါထီၣ် ဃိၣ်ဒီးဝၣ်ဒီးတၢ်. မ့ၢ်မၤဒေၣ်အမိၢ်အပၢ်အလုၢ် အလၢ်တၢ်အိၣ်ဘျး, တၢ်လုၢ်ကိၢ်,တၢ်ဟူထီၣ်မိၤထီၣ်ပုၤသံအဆံ, ဒီးပုဂံကညီအလုၢ်အလၢ်အဂၤတဖၣ်အကလုၢ်ကလုၢ်ဒ်အမိၢ်အပၢ်မၤညီနွံဝဲအသိးလီၤ.

ပုဂံကညီအသၢဝိန့ၣ်အိၣ်ဒီးအစၢ်တဖၣ်ကိးသဝိဒီးလၢကစၢ်ခိၣ်ခဲကနီၣ်အံၤအသိးလီၤ စၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤလၢပုၤဂၤကွၢ်ထီၣ်အိၣ်ဒီးမ့ၢ်ပုၤကွၢ်ဖိကွၢ်လံၤဒီးကယုၤကယၢ်ကွၢ်ဝဲဒၣ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်အခါအသွဲန့ၣ်စၢ်တဖၣ်အံၤတၢ်ဆုၣ်ဒီးဆွၢ်အိၣ်ဆူပံၤယီၤပဒိၣ်ပပုၢ်တဖၣ်အိၣ်လီၤ. တၢ်အခါအသွဲလၢပံၤယီၤအမိၢ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒ်သိးခဲတနီၣ်အံၤတၢ်. ဖဲပဒိၣ်တဖၣ်အသးအိၣ်ဆုၣ်ဒီးတၢ်ဖိတဘျီဘျီန့ၣ်ဆုၣ်ဒၣ်, ဒီးဆုၣ်ဒၣ်ဝဲဖဲအတၢ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်တဖၣ်တန့ၢ်တၢ်အဘူးအလဲတၢ်သတးဒီးဖဲအဆုၣ်ဒ်န့ၣ်န့ၣ်ဟံးန့ၢ်ဝဲဒၣ်လီၤ. တုၤပံၤယီၤပဒိၣ်တဖၣ်ဆုၣ်ဒ်မၤလီၤပုၤယဲဆုၣ်တၢ်လီၤ. ဒီးပုၤလၢအယဲဆုၣ်တၢ်န့ၣ် ဆုၣ်အိၣ်တၢ်ဒီးဂၢ်ဆူၣ် ပျီဆူၣ်တၢ်လီၤ. မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ဒီးမ့ၢ်မၤပုၤလဲၤဟ့ၣ်အိၣ်န့ၣ်, ပုၤလၢအအိၣ်လၢပဒိၣ်အဖိလၢတဖၣ်မၤကိကဒီးတၢ်ဒီးအိၣ်ကဒီးတၢ်လၢတၢ်ဖးဖိလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆံတုၤပဒိၣ်ဆုၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပုၤဟ့ၣ်တၢ်တဖၣ်တၢ်သၢ်တဖၣ်သဲၣ်ခဲၣ်ခဲၣ်ညါလီၤ. တၢ်န့ၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်ပံၤယီၤပဒိၣ်အခါအပုၤတဖၣ် တုၤအတုၤလၢပုၤဟ့ၣ်သွဲအဟံၣ်န့ၣ် ညီနွံဟံးန့ၢ်တၢ်ဒ်ဆိမ့ၢ်ဝုၤထီၣ်ဒွၢ်မ့ၢ်ဝုၤ,တၢ်ဖိတၢ်လံၤတမံၤမံၤ,တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လဲၣ်ဟံးန့ၢ်ကွံၢ်ဝဲဒၣ်လီၤ.

ခုၤလၢပံၤယီၤ ပဒိၣ်တဖၣ်ဆုၣ်လၢစၢ်အဖိခိၣ်န့ၣ်, စၢ်အခါအပုၤတဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်လၢအဆူၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်ဝဲမ့ၢ်တန့ၢ်တၢ်ဒီးပံၤယီၤပဒိၣ်ဖိစၢ်ဒီးသိးဆၢဝဲအခိၣ်သၢသ့ၣ်ဖူသီး အပူၤဝံၤဒီးဒိဝဲတၢ်ဝဲတန့ၢ် ဝဲပံၤလိစၢ်လၢတၢ် ကိၢ်ကျါတုၤတၢ်လၢအဆုၣ်န့ၣ်တုၤအိၣ်အိၣ်တစူၤလီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်ပုဂံကညီအတက်တက်ဖျိၣ်တၢ်န့ၢ်တမံၤလၢပံၤယီၤဖိပတၢ်အဖိလၢန့ၣ်လီၤ. ပံၤယီၤသကိးသကိးန့ၣ်မ့ၢ်မၤအလၢ်တၢ်ဆၢအသးဒ်န့ၣ်သနၢ်က့ၢ်, ပံၤယီၤကတိၤလၢန့ၣ်လိၣ်အသးသ့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကတိၤဒ်န့ၣ်တဖၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ် ပံၤယီၤဟ့ၣ်ခူသ့ၣ်ကျိၣ် ဒီးခူဒီးလၢပုၤယဲဆုၣ်တဖၣ်, ဒီးဟ့ၣ်ဝဲအခါလၢအတၢ်ကမၤဖိမၤမၤအဖိမ့ၢ် ဖိမၤတုၤလၢအမၤဒီး အမိၢ်ဒီးအလုၢ်မ့ၢ်ဒီးအဂၤတဖၣ်ဒီးလီၤ.တၢ်မၤတမံၤန့ၣ်မၤအသးလၢပံၤယီၤအကျါဒီးတၢ်တတၢ်အိၣ်ဒ်တုၤခဲကနီၣ်အံၤဒေၣ်လဲၣ်လီၤ. ပုဂံကညီလၢဘးတဒ်န့ၣ်တမ့ၢ်ဒ်န့ၣ်သိးတၢ်. မ့ၢ်တၢ်သၢ်ခူဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲန့ၣ်ဖဲအသ့မၤဝဲဒီးတုၤဝဲလၢအကစၢ်ခိၣ်ဝဲလီၤ. မ့ၢ်တုၤတၢ်တုၤလၢအပုၤဟံၣ်ဖိဖိဒ်န့ၣ်မ့ၢ်သံတၢ်ဆၢဟ့ၣ်ပံၤယီၤအခါတသ့တၢ်.

ပုဂံကညီအစၢ်န့ၣ် ဖဲပသ့ၣ်ညါန့ၣ်, လၢပံၤယီၤအမိၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ပုၤတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤအဖိၣ်ကတၢ်လီၤ.မ့ၢ်သနၢ်က့ၢ်မ့ၢ်ပုၤအဖိၣ်တဂၤလီၤ.

လၢဆ. န. ၁၈၃၇နီၣ် အပူၤအတုၤန့ၣ်သရၣ်အိၣ်ဘးလဲၤဆူကိၢ်ပသံၣ်လၢပတနီၣ် အကျဲတဒ်တဘျီလီၤ. လၢဆူၣ်လီၤအပၢ်ဒိၣ်ခူဒီး အကိၢ်ပူၤန့ၣ် အဝဲဒၣ်တၢ်သဃိၣ်ဒီးပုဂံကညီလၢပုၤကိးအမံၤလၢမိၤကိထီၣ်တဂၤလီၤ.လၢမိၤကိထီၣ်အိၣ်အသဝိ

ပူၤအံၤပူၤအါဂၢၤန့ၢ်ဟူက့ၤတၢ်သးခုကစီၣ်အဝၢ်သၢပူၤကညီအကျိၣ်တခါအခိၣ်ထံး
တဘျီလီၤ. ကိထီၣ်ကဲထီၣ်အပျဲၢ်အဘိၣ်ဘဉ်ဆဉ်ဒီးလၢခံၣ်န့ၣ် လၢတၢ်ကလုာ်ကလီၤ
အဆိၣ်တၢ် ထံးကွၢ်တၢ်ခူလိာ်အိၤဒီး န့ၣ်လီၤဆူပူၤပရံၣ်ကွၢ် အတၢ်န့ၣ်အပူၤ
လီၤ. စၢကိထီၣ်အံၤပထံၣ်ဘဉ် ဒီးအိၤလၢဃ. န. ၁၀၅၂နီၣ် န့ၣ်ဒီးလီၤ. တၢ်တြီ
တၢ်ဝုၤတၢ်ဝါ အတၢ်မၤအိၣ်ထီၣ် သန့ၣ်ကွၢ်တၢ်မၤတအိၣ် ကတီၢ်ဘဉ်, သုးအသး
ဆူညါအခါလီၤ.

သရၣ်ဒီးမးမးအဝၢ်ဘးသုးအတၢ်မၤအလီၢ်လၢဖလူက့ၤမိၣ်လၢမ့ၣ်အကိၢ်တခါဆူ
ကိၢ်တက့ၣ်လၢမိၣ်ပံၣ်လၢအယံၤဒီး ဝုၤတက့ၣ်အမံးလး ၃၀ဃဉ်ဃဉ်ဒီးယံၤဒီးပူၤ
ကညီခူၣ်သိအသးထီၣ်ခံးလးန့ၣ်လီၤ တၢ်အံၤမၤအသးလၢ ဃ. န. ၁၀၃၇-၁
၀၄၀နီၣ်အပူၤအတုၤလီၤ. ပူၤကညီလၢမိၣ်ပံၣ်ဒီးလၢကိၢ်ဒီးဖျိၣ်နီၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဟူ
က့ၤတၢ်သးခုအကစီၣ်တုၤလဲၤလၢကိၢ်တက့ၣ်လံးဒီး ဟဲၤဆူသရၣ်အဝၢ်ဘးအအိၣ်ဒီး
ခူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤယုၣ်ဃးဃးဒီး ဒီးလၢခူၤလၢအတီၢ်ပူၤဒီးဘျၢက့ၤ အသးသၢထံ ၄၀
၀၂,ဒီးသၢခံၣ်န့ၣ်အါထီၣ်ဝဲဒီးဒီးလီၤ. ပူၤတဖၣ် အံၤခ့ၢ်ကိၣ်သၣ်ဖျိၣ်ဒီး, ခံၣ်ထဲၤတဲ
လီၤတၢ်အဂၤလၢအဘဉ်ဘၢ်မၤလီၤ အိၤကဖၣ်အတၢ်မၤအတၢ်သၣ်လီၤ. သရၣ်အ
ကစီၣ်ဝဲထဲၤခံၣ်ထဲၤတဲလီၤတၢ်လၢပူၤကညီအကျိၣ်န့ၣ်လၢပံၤယီၤပဒိၣ်ပပုၤတဖၣ်
အတၢ်အိၣ် ဒီးကွၢ်ခူသ့ၣ်အိၤလၢ အကမၤအၢမၤသီအိၤအဆၢ အကတီၢ်အပူၤဖျိ
ထဲၣ်လီၤ. လၢမုၢ်ဆါမုၢ်န့ၣ်တၢ်သးခုအကစီၣ်ဘဉ်တၢ် ခံၣ်ထဲၤတဲလီၤအိၤတးသ
ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်လၢအနီၢ်ဂံၢ်တဖၣ်လီၤ.

တၢ်အဆၢအကတီၢ်ခဲကနီၣ်အံၤပူၤသးပုၤဒ်တၢ်ဝုၤနးဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သရၣ်
မိၣ်ယုဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သရၣ်ငလ့ဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သရၣ်ခူၣ်ဖူဒီးအပူၤဟံၣ်
ဖိ, ဖူတြီဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သရၣ်ဖးထဲၤမိၣ်ဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သးပုၤထူးထီဒီးအပူၤ
ဟံၣ်ဖိ, သရၣ်မုၢ်န့ၣ်ဒီးအပူၤဟံၣ်ဖိ, သရၣ်ထဲၤဖိအပူၤဟံၣ်ဖိ, ပူၤအခူၣ်မိုး
အူးပါဖျိ, သဲးဖိဒီးအူပါရၤတဖၣ် ဘဉ်တဘဉ်ကဲက့ၤလံအပျဲၢ်အဘိၣ်လံလီၤ. ဖဲ
အံၤအဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ပူၤသးခၢ်ဖိထူဖျိ(သရၣ်ထူဖျိ)ဒီးမိၣ်မုၢ်မိၣ်မၤသးပုၤ
တနီၤနီၤ, သးပုၤခူၣ်ဖူကဲခၢ်ကိး အပျဲၢ်အဘိၣ်လီၤ. မိၣ်ပံၣ်, ဖျိၣ်နီၣ်ဒီးတညီၣ်အပူၤ
န့ၣ်ပူၤကညီကဲက့ၤယုၣ်ဃးဃးအပျဲၢ်အဘိၣ်တဘျီဂၤလီၤ.

လၢကိၢ်မိၣ်လၢမ့ၣ် တခါသရၣ်မးမးဝံးတူၣ်သးပုၤတဖၣ် လၢဂံၢ်လၢဂံၢ်တၢ်လၢ
အဟးဝုၤဝီၤလၢပူၤသ့မိၣ်ဖိတဖၣ်အကျိၣ်လၢကစီၣ်မိၣ်တခါလီၤ. တဘျီဘျီန့ၣ်သရၣ်
ထဲၤတၢ်တကျိၤဒီးမးမးထဲၤဘကျိၤဒီး မၤတၢ်ဂၤပူၤဂၤပူၤဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤသုး
အသးဆူညါတခါထီၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီးလီၤ, တၢ်တြီ, ဖလူက့ၤဒီးအဂၤတဖၣ်
မုၢ်တၤသၣ်ဆိလီၤ. တၢ်မၤလီၤလၢဝုၤတခါဘဉ် တၢ်ကဲၣ်ကတီၢ်ထီၣ်အိၤသတးဒီး,
ဖိဒီးသၣ်အမုၢ်အခါတဖၣ် ဟဲၤလီၤမၤလီၤသ့က့ၤ အသးလၢပူၤကညီ အလံာ်န့ၣ်တ
ဘျီဂၤလီၤ.

လၢကိၢ်တဝဲၣ်တခါန့ၣ် သရၣ်မ့ၢ်ခံၣ်ဝဲၤလိာ်တၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်လၢ ပူၤခူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤ
တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢအထူးထီၣ်လိာ်စီဆွံၤလၢဟးလ့ၣ်, ဖူတြီအကျိၣ်န့ၣ်ဆူပူၤကညီ
အကျိၣ်လီၤ. သရၣ်မးမးဝံးကျဲး၁၁၁၁ထီၣ် ပူၤကညီအအိၣ်အဆိ အလီၢ်လၢတၢ်

ကိးဒီးလၢ ဝှံးတၢ်ဒီးအမံၤဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်တုၤခဲကန့ၣ်အံၤဒီးကဲထီၣ်ကိၢ်ဘျံး
ဒီးကိၢ်တၢ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်အဆိကတၢ်တဖုလီၤ.

တၢ်တဖုၣ်အံၤမၤအသးလၢတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲအပူၤ,လၢဒျၢၣ်ခါပံၤယီၤပဒိၣ်ပပှၤဒီးပံၤ
ယီၤထံဖိကိၢ်ဖိတဖုၣ်အတၢ်တြိမၤတံၢ်တၢ် အတၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤတၢ်ဒၣ်အဆၢကတိၢ်
န့ၣ်လီၤ.

လၢကိၢ်ပသံၣ်တခါ,ဒ်ပစံးလံအသိး,သရၣ်အၣ်ဘးလဲၤတဘျီတယံၣ်ထဲန့ၣ်ဒီး
ဘၣ်,ဒီးလၢအဝံၣ်ခိၣ်န့ၣ်သရၣ်ၣ်ခိၣ်, သရၣ်ဒီးမးမးအဲကလၣ်ဒီး သရၣ်ဟီၤဝါးတ
ဖုၣ်ထဲၤတၢ်ဒီး နီၤလီၤထံထံၣ်လၢပံၤယီၤအကျိၣ်တဖုၣ်သတးဒီး, ပှၤကညိတနီၤနီၤ
ဒီးန့ၣ်က့ၤတၢ်သးစုအကစီၣ်, ဒီးခါဂၤမ့ၢ်တဒီးန့ၣ်တၢ်ဒီးဘျၢထံဒီးဘၣ်သန့ၣ်
က့ၤ,စ့ၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤယုၣ်လူၤစုဒီး ကဲထီၣ်က့ၤကစၢ်အပျဲၢ်အဘိၣ်လီၤ. အဝှံးအံၤ,
စကီၤ,ၣ်ခဲဒီးခိၣ်ယုၣ် (သရၣ်ခိၣ်ယုၣ်) ဒီးခိၣ်ၣ်တဖုၣ်ကွဲးန့ၣ် သရၣ်အၣ်ဘးအ
လံၣ်ဒီး ဃုကညးဝဲလၢအတၢ်ကယဲဆူအိၣ်တုၤအတုၤတစုလီၤ.

လၢပတီၣ်လၢကိၢ်တကူၣ်ဒီးကိၢ်ပသံၣ်အဘၣ်စၢၤတခါပှၤသရၣ်န့ၣ်ကွဲးဒီးအ
ဒိပုၣ်ဝဲၣ်တဖုၣ်, သရၣ်ၣ်ခဲဒီးအဒိပုၣ်ဒိဝဲၣ်, သရၣ်န့ၣ်ဒီးအမိၢ်, ပၣ်ရန့ၣ်, ငခိၣ်,
တဲးအူး,စၣ်သၣ်,မူးယုၣ်,စၣ်ခဲတဖုၣ်စ့ၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤကစၢ်ယုၣ်လူၤစုဒီးလီၤ.

ပှၤကညိတဘျးဂၤလၢ တၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲအပူၤဒၣ်ထဲၣ်န့ၣ်လဲၤ ဆူသရၣ်အၣ်ဘးအ
အိၣ်လၢမိၣ်ပံၣ်န့ၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်သိၣ်လိဒီးလၢထံၣ်စီဆွံၣ်လီၤ. စကီၤ,ၣ်ခဲဒီးအသကိး
ခွံဂၤလၢကိၢ်ပသံၣ် တခါထဲၤတုၤသရၣ်အအိၣ် လၢဝှံးတကူၣ်န့ၣ်ဒီး မၤလိထံၣ်စီဆွံၣ်
လီၤ. လၢရၣ်သိတခါပှၤဒိၣ်ယုၣ်, ထူၣ်ဖျၢၣ်ဒီးအဂၤတဖုၣ် အိၣ်မၤလိထံၣ်လၢသရၣ်
အၣ်ဘးအစုပူၤလီၤ. ပှၤတဖုၣ်အံၤ,တဂၤဒီးတဂၤတုၤအက့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်န့ၣ်ဝဲအ
မၤဝဲသ့ဒီးမိၣ်ဝဲန့ၣ်န့ၣ် က့ၤမိၣ်လံၣ်လၢအပှၤဟံၣ်ဖိဒီး အတံၢ်အသကိးတဖုၣ် အဂီၢ်
လီၤ မ့ၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢပံၤယီၤတဖုၣ်ကထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဖုးဒီးဒီးဘၣ်ပၣ်ရသ့ၣ်ဝဲလၢကျဲ
တခါဒီးလၢမုၢ်န့ၣ်တခါတုၤ အက့ၤဝဲန့ၣ်က့ၤမိၣ်ယုၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဆၣ်တ
ပူၤဒီးပံၤယီၤဒီးတၢ်ဖိအတၢ်ထံၣ်န့ၣ်ဒီးဒီးဘၣ်.

တဘျီလၢလၢဒီးကူးထီၣ် ၆သီ ဃ. န. ၁၈၃၈န့ၣ် န့ၣ်တၢ်ခဲဝဲဒၣ်လၢမိၣ်ယုၣ်ဒီး
ထူၣ်ဖျၢၣ်ဒီးအသကိးတဂၤဟးထီၣ်လၢသရၣ်အၣ်ဘးအဟံၣ်လၢမုၢ်န့ၣ်ဒီးမိၣ်ယုၣ်
ဒီးထီၣ်တဖုၣ်လၢအတၢ်ဘိၣ်အပူၤလီၤ. ပံၤယီၤဒီးတၢ်ဖိလၢကျဲန့ၣ် သံကွၢ်ဒီးလၢ
အမိၢ်မုၢ်မန့ၣ်တမံၤလဲၣ်,ဒီးထဲဆၢဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်တမံၤဒၣ်လီၤ.မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤပံၤယီၤ
လၢအမ့ၢ်ပှၤညိန့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဆူပှၤ ဂၤအတၢ်န့ၣ်ကိးဃီဒီး, ဒီးဒီးထီၣ်အတၢ်ဘိၣ်
တဖုၣ် ဒီးထံၣ်န့ၣ်လၢထံၣ်ယုၣ်အကလုာ်ကထိၣ်အံၤဒီးဖိၣ်ဃၢၣ်ဒီးပှၤသၢဂၤန့ၣ်ဆူ
ဃီၣ်ပူၤလီၤ.မုၢ်ဆူၣ်ထီၣ်တန့ၣ်န့ၣ်ကိၢ်မိၣ်လဲၣ်အပှၤကိၢ်ဖိအပျဲၢ်အဘိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လၢ
အယဲမၤစၢၤ သရၣ်အၣ်ဘးတဂၤလဲၤတတိၤက့ၤ ဒီးတၢ်ဆၣ် ပံၤယီၤပဒိၣ်,တခဲး
ဆၢအတၢ်နီၣ်တခါဘၣ်. မ့ၢ်ခဲဝဲဒၣ်, တုၤစကီၤ,ၣ်ခဲထဲအုၣ်အသးလၢ အဂီၢ်န့ၣ်
အဝဲသ့ၣ်ကပျၢ်ဖျးက့ၤဒီးလီၤ. တၢ်ကတိၤဒ်န့ၣ်တဖုၣ်ထဲထီၣ်လၢ ပံၤယီၤအနီၤန့ၣ်
မ့ၢ်တၢ်ညိကဒၣ်လီၤ. ပှၤလၢအကလုာ် တတိၤန့ၣ် ကတိၤတၢ် ညိဘၣ်ဒီးဒီး မၤတၢ်
အၣ်လီၤညိဘၣ်ဒီးကိးမံၤဒီးလီၤ. စကီၤ,ၣ်ခဲဒီးဘျၢက့ၤအသးလၢထံထဲတသိခဲ
သိဒီးလီၤ. အမံၤတၢ်တၢ်ယၢၤထီၣ်ဒီးဒီးသ့ၣ်ညိပံၤယီၤအသး အိၣ်ဖျိၣ်န့ၣ်ဒီးလၢ

နၢ်က့, တသမၤဘဉ်ကစၢ်ယုၣ်ညးဃရံးဘဉ်ဒီးလဲၤဝဲလီၤ. ပံၤယီၤထံၣ်အိၤ, ဒီးဒိၣ်
 ဃာ်အိၤဒီး, ဒၢ်န့ၣ်ဃုၣ်အိၤဒီးအသကိးသၢဂၤဆူဃိၣ်ပူၤလီၤ. ဖဲအံၤတၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤ
 ဘဉ်အိၤ တကူၣ်သ့ၣ်ခါခါကလဲၣ်လီၤ. တၢ်ဒၢ်န့ၣ်အိၤဒီးပွဲကူၣ်ဖိလၢအတၢ်ကမၣ်
 အိၣ်တဖၣ်အသိးဒီးတအိၣ်ဘဉ်တအိၣ်ဘဉ်အခဲၣ်ညါန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ကတိၤ. ခုၣ်ခွဲၣ်အိၤ
 အကထုၣ်ကထုၣ်လီၤ. ပံၤယီၤကဟံးန့ၣ်ဒိၣ်ဒီးညီကဒုၣ်လၢတၢ်ကဟ့ၣ်အိၤလၢ ပွဲ
 တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်သနၢ်က့မ့ၣ်အကဒုၣ်အိၣ်မုၢ်က့ၤအိၤတဖၣ်ဒီးပျံၤဖျဲးက့ၤန့ၣ်ပံၤ
 ယီၤအသးတအိၣ်ဘဉ်နီၣ်တဖၣ်. မၤအၢပွဲတဖၣ်အံၤဒီးပၢ်အိၤအါန့ၣ်ခါသီလၢ
 တၢ်ကဟ့ၣ်အခွဲအဂီၢ်ဒီး ပွဲက့ၤအိၤအဂီၢ်လီၤ. ပွဲဃရံးဖိလျှံၣ်ဂၤအံၤတဖၣ်လဲလၢ
 အဘဉ်ဃိၣ်ပူၤလၢအစိၣ်ထီၣ်ဒီးဘဉ် မ့ၣ်တၢ်ပၢ်တၢ်ကမၣ်လၢအဟးသဒုၣ်ကွံၣ်ပံၤ
 ယီၤအတၢ်ဘဉ်တၢ်ဘါ, ပံၤယီၤအဖိကွံၣ်စီၤသီန့ၣ်ဒိၣ်မးအဃိ, လၢခံတအါန့ၣ်ဘဉ်
 ဒီးဘဉ်တၢ် ဆွၢ်အိၤဆူဃိၣ်တကူၣ်အခိၣ်ထံးဒီး ကဲထီၣ်ဃိၣ်အကူၣ်လီၤ. လၢဂီၤဂီၤ
 တုၤမုၢ်လီၤန့ၣ်န့ၣ် ကိးန့ၣ်ဒီးဘဉ်ခွဲၣ်ဃိၣ်အခိၣ်ထံး, ဣၣ်ယိးထံ, ဘဉ်ဖိဒီးမၤဘဉ်
 တၢ်ဒိကူၣ်အဖျိၣ်ကတၢ်ဒီးပွဲအတၢ်ကမၣ်အိၣ် အခိၣ်ကတၢ်တဖၣ်အသိး, ဖိလၢ
 အကဲက့ၤအပျံၤအဘိၣ်, ဒီးမိၣ်ကစၢ်ယုၣ်အကလုၢ်ကထီၣ်သိးအကစံးဘဉ်တဲဘဉ်
 အပွဲကညီသကိးဒီးအိၤလၢယုၣ်ညးဃရံးအတၢ်အုၣ်က့ၤဒိၣ်က့ၤအဂီၢ်လီၤ.

တၢ်မၤအသးဒ်သိးအံၤ ယံၣ်ဃးဃးညါဒီး ယုၣ်ညးဃရံး အပျံၤအဘိၣ်တဖၣ်
 အံၤဘဉ်တၢ်ကိၣ်တၢ် ဂီၤခါခါတုၤပွဲတဂၤ အမံၤမ့ၢ် ဖဲစထၢ်အဲဒွၢ်, အကလံး
 အခါခါလၢဝ့ၣ် တကူၣ်အပူၤအံၤဘဉ်ကတိၤသကွံၣ်ကညးတၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်
 ခါခါဒီးထူၣ်ဖျဲးက့ၤဝဲဒုၣ်လီၤ. စကီၤရွဲၣ်ဝဲက့ၤက့ၤဆူကိၢ်ပသံၣ်လၢကူၣ်တူၤအသ
 ဝီန့ၣ်, ဒီးဖဲအက့ၤက့ၤတဘျီအံၤဘဉ်ဆဉ်, ဒ်ပွဲအံၤတၢ်သးခုၣ်ကစိၣ် တဂၤအသိး,
 ဒ်အမ့ၢ်ယုၣ်ညးဃရံးအပျံၤအဘိၣ်လၢအအၢၣ်လီၤ ယုၣ်ညးဃရံးဒီးဒီးဘျီအသး
 လၢထံလၢအုၣ်ခါတဖၣ် အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်သးဟ့ၣ်အိၤအဆၢ အကတိၢ်အံၤဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်,
 ဖဲအက့ၤက့ၤ ဆူအဟံၣ်န့ၣ်က့ၤမိၣ်ထီၣ်တဖၣ် ဖဲအဝဲန့ၣ်ခဲလၢၣ်လီၤ. ဒီးလၢမုၢ်န့ၣ်
 တၢ်ခဲးကစုၣ် အပူၤန့ၣ်ဃုၣ်အကဲဒီး ဟးထီၣ်သရၣ်အုၣ်တးအဟံၣ်ဒီး ဝ့ၣ်တကူၣ်ဒီး
 က့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်အိၣ်လၢ အယံၤလၢဝ့ၣ်ပသံၣ်အတူၤထံးန့ၣ်လီၤ. ထူၣ်ညါဒီးဒိၣ်
 ယုၣ်ကိးက့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်လၢရှုၣ်သိ, ဒီးလၢခံတယံၣ်ဘဉ်န့ၣ်ဘဉ်တၢ်မၤလီၤအိၤ
 ဆူကိၢ်ပသံၣ်လၢ အကစံၣ်တဲၤတဲၤ လီၤတၢ် သးခုၣ်ကစိၣ် အဂီၢ်လီၤ. တနံၣ်ဃိအံၤ
 ခုၢ်ကိး, ဒိၣ်ကူၣ် (သရၣ်ဒိၣ်ကူၣ်လၢဒိၣ်သ့ၣ်, သရၣ်ယိဖိအမံၤပျံၤ) ဒိၣ်ခွဲၣ်ခွဲၣ်
 (ဘဉ်တဘဉ်ကမ့ၢ်ပွဲလၢအဒုးန့ၣ်သရၣ်ဘိးန့ၣ်အထီၣ်) တဖၣ်ဘဉ်တၢ်မၤလီၤအိၤ
 လၢအ ကစံၣ်တဲၤတဲၤလီၤ တဲၤလၢ ကိၢ်ပသံၣ်အပူၤလီၤ. ခွဲးခဲ (သရၣ်ခွဲးခဲလၢကိ
 ဆူၣ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤ ဃုၣ်တၢ်ဒီးပွဲတဖၣ်အံၤလီၤ. ပွဲတဖၣ်အံၤအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤန့ၣ်
 မၤဒိၣ်ထီၣ်ပံၤယီၤပဒိၣ်ပပျံၤအသးဒီး အတၢ်ဒိၣ်ဒၢ်န့ၣ်အိၤဆူဃိၣ်ပူၤဒီး ဒိၣ်အိၤတၢ်
 အိၤတဘျီ သီတုၤပွဲကညီ အပျံၤအဘိၣ်အဂၤတဖၣ် ဟ့ၣ်ပံၤယီၤ လၢခွဲၣ်တဖၣ်
 ယိၣ်ဒီးအတၢ်ပျံၤဖျဲးက့ၤအိၤလီၤ.

တၢ်အဆၢ အကတိၢ်တနံၣ်အံၤ လီၤဂၢ်လၢပွဲကဲက့ၤ အပျံၤအဘိၣ်လၢ ကိၢ်ပ
 သံၣ်တခါမ့ၢ်, စကီၤရွဲၣ်ဝဲလၢအဒီးဘျီအသးလၢဝ့ၣ်တကူၣ်, ဒီးမိၣ်ထီၣ်ဘဉ်အခဲန့ၣ်

ဘဉ်တဘဉ်, မိဉ်ယဉ်, မွဲးခဲ, နါယဉ်, မွဲးကဉ်, ထွဲမိ, ဘျဉ်မိ, ချဉ်ဘဉ်, နးကွံ, နးပု, ခဉ်ခဲဒီးပုဂံတဖဉ်တဘျးဂံလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၃၉ နံဉ် တနံဉ်အံၤ, တၢ်ဟူးဘၢဝဲၤလၢတၢ်သးခုကစဉ်တုၤကွၢ်ပုၤ ကညီအကျါလၢ ကိၢ်မုၢ်ထီဉ်အံၤအိဉ်အါမးလီၤ. အအံၤတဘျီအံၤတၢ်လဲၤတၢ်ကွၢ် လၢကိၢ်ပသံဉ်, ပီၤတနီဉ်ဒီးကိၢ်တကူဉ်တုၤလၢမိဉ်လဲၤခွဲဉ်အဘၢဉ်စၢၤလၢတၢ်သးခု ကစဉ် အဂီၢ်န့ဉ်မ့ၢ်တၢ်ကိးမုၢ်နံးဒီးလီၤ. လၢကိၢ်တကူဉ်အပူၤန့ဉ်, ပုၤကညီအါဂၤ, ဒ်ပစံးလံအသိး, ချဉ်ကွၢ်န့ဉ်ကွၢ်ယဉ်ဂူးဃရံးလၢပံၤယီၤကတိၤအကတိၤသိၤဒီးဒီး ဘဉ်အိဉ်လၢတၢ်ပံၤယီၤအပူၤထီဘိသန့ကွ, တစူးကွံဉ်ဘဉ်အတၢ်အဉ်ယဉ်ဂူး ဃရံးဘဉ်. လၢဟံဉ်မ့ၢ်ဝုၤ, လၢပုၤပူၤမ့ၢ်ဝုၤ, လၢဟါခိလၢမံတၢ် အကပိၤအပူၤ န့ဉ် ဂုဉ်ကွဲးစၢၤမၤလဲၤသ့ကွၢ် အသးလၢပုၤကညီအလံာ်ဒီး ဘါထုကဉ် နံးထီဉ်ပ တြၢကွၢ်ယုၤအခံၤလီၤ.

အအံၤတဘျီအံၤသရဉ်ကိၤလၢဝါလၢပုၤ ကညီအဂီၢ်မ့ၢ်ဝုၤလၢပံၤယီၤအဂီၢ်မ့ၢ် ဝုၤ, တန့ၢ်ဘဉ်ဘဉ်အခွဲးလၢအကအိဉ်လၢဝုၤတကူဉ်အပူၤဒီးလၢကိၢ်တကူဉ်အပူၤ အံၤဒဉ်ထဲဉ် လၢအကမၤတၢ် သးခုကစဉ်အတၢ်မၤတဉ်. ပံၤယီၤပဒိဉ်ပပုၤတဖဉ်တ ဟ့ဉ်ဘဉ်အဝဲသ့ဉ်အခွဲးဘဉ်. ထီဘိဃုတၢ်အဝုၤလၢအကဃုပတၢ် ကမဉ်လၢပုၤ ကညီအပျဲၢ်အဘိဉ်တဖဉ်အလီၤလီၤ. ပံၤယီၤအပျဲၢ်အဘိဉ် လၢဝုၤတကူဉ်အပူၤစ့ၤ ဂၤဟးပြီဟးပြါဒီး သးအသးဒီးပံၤယီၤအသရဉ်တဖဉ်ဆူဝုၤမိဉ်လဲၤခွဲဉ်ဖဲပုၤအက လံးဒိပၢဘဉ် ကိၢ်ပံၤယီၤတကပၤန့ဉ် အပူၤဒီးအိဉ်ဝဲလၢ အဲကလံးအတၢ်ကဟုက ဟံဉ်အဖိလၢလီၤ တနီၤန့ဉ်ဘဉ်တဘဉ်ဟါဂီၤကွၢ်ဒီးန့ဉ်မၤတဉ်လိာ်ကွၢ်အသးဒီးပံၤ ယီၤအလုာ်အလၢလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ပုၤကညီတဖဉ်အိဉ်လၢခိဒီး ဖဲသရဉ်ပုၤကညီတုၤလၢ ဝုၤတကူဉ်အပူၤတဘျီဘျီန့ဉ်မ့ၢ်တၢ်အနံၤအသိၤစ့ၤသန့ကွ, ပုၤကညီအပျဲၢ်အဘိဉ် တဖဉ်ဃု အကျဲဒီးအိဉ်သကိးဒီး အိၤလၢမုၢ်န့ၤမုၢ်ခါဒီး ဒိကန့ဉ်တၢ်အုဉ်ကွၢ်ခိဉ် ကွၢ်အဝုၤလီၤ. ဒီးတုၤအကွၢ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်ဆူအဟံဉ်န့ဉ်တကွၢ်ကလီတဉ်ဝဲဘဉ်. ကွၢ် မိဉ်လံာ်တဖဉ်ဖဲအမိဉ်ဝဲဘဉ်ဒီးမိဉ်ဝဲန့ဉ်လီၤ. တၢ်မၤအသးဒီးသိးအံၤတုၤလၢ, ဃ. န. ၁၈၄၀ နံဉ် ဖဲသရဉ်အဉ် ဘးသုး အတၢ်မၤအလီၢ်ဆူ လၢဉ်ခါဉ်ကိၢ် ဝုၤသိဉ်တွဲ န့ဉ်လီၤ.

တၢ်အဆၢ အကတိၢ်ခဲကနံဉ်အံၤပထံဉ်ဘဉ် သရဉ်အဉ်ဘးအတၢ်ကွဲးခဲဝဲဒဉ်ပုၤ ကဲကွၢ် အပျဲၢ်အဘိဉ်ဒီးဒီးဘျာ်ကွၢ် အသးလၢထံလၢမိဉ်ပံဉ်, ကိၢ်တကူဉ်, ခဲလၢဉ် ၃၂၃ ဂၤ, လၢပါတနီဉ်ခးထံးယး ၄၈ ဂၤ, ထၢပသံဉ်အကိၢ်တခါ ၂၇ ဂၤလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ် ပုၤဘါကွၢ်ယုၤဒီး တဒီးဘျာ်ဒီးဘဉ်အသးဘဉ်ဒီး အိဉ်ခိးဒီးတၢ်အလုာ် အလၢန့ဉ် အိဉ်ဝဲ ၄၀၀၀ ဂၤဆူအဖိခိဉ်တခါလီၤ.

တၢ်ကွၢ်နီဉ်-မံးစထၢဉ်အဲဒွၢးမ့ၢ်ပုၤ အပြုၤကၢမိတဂၤ ဒ်ပုၤကးပထံဉ်မိအသိး လီၤ. အသးဝုၤမးဒီးမၤတၢ်ဘဉ်ပုၤလၢ အဖိခိဉ်တဖဉ်အသးဒီးအတၢ်အဉ်အိၤဒီး စံးပတြၢၤအိၤအါမးလီၤ. လၢဃ. န. ၁၈၅၂ နံဉ်အဲကလံးမၤန့ဉ်ကိၢ်ပံၤယီၤအံၤဝံၤ န့ဉ်ပာ်မံးစထၢဉ်အဲဒွၢးလၢအကဲထီဉ် ပုၤကွၢ်ကွၢ်တၢ်အခါအ သွဲလၢပနံဉ် တၢ်ကၤ ထဲလၢထံယံၤကိၢ်ယံၤတဖဉ်ဒီးမၤဝဲတုၤအသံတစုဒီးဘဉ်တၢ်ပာ်ကဲအိၤအါမးလီၤ.

ထူၤစူဉ်လၢခံလဲၤခံဉ်ထဲၤထဲၤလီၤတၢ်လၢကိၢ်ပသံဉ်ဒီးထီဉ်ပုၤဒီး အဖိအိဉ်ထဲတ

ဂၤဖၣ်ဒီးသံဒိမိဝၤခံဂၤလၢၣ်လီၤ. အမၤန့ၣ်ဒိပုၤဝဲဒီးသရၣ်နီၤယၣ်, သရၣ်ထူသၣ်
 အမၤတဖၣ်,ကသံၣ်သရၣ်မွဲသၣ်ဒူလၢကွၢ်တၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်န့ၣ်လီၤ.မိၣ်ယုၤလၢ
 ခံလၢ သရၣ်အိၣ်ဖျိၣ်သံဝဲအလီၢ်ခံန့ၣ် ကဲထီၣ်က့ၤရှုၣ်သိဒ် တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အသရၣ်
 လၢ ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ်အပူၤအတူၤ,ဒီးမ့ၢ်ကစၢ်အပူၤလၢဒိၣ်ပွၤဒိၣ်တဂၤလီၤ.သ
 ရၣ်မိၣ်ယုၤထၣ်ဒိလၢကျိဒီးသံလၢလီၤဒုၣ်ဘၢၣ်၃သိ, ၁၈၆၃ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢန့ၣ်လံၤ
 လံၤရှုၣ်သိအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တန့ၢ်ဘဉ်ဘဉ်ပှၤဆှၢအိၣ်ပှၤဒ်သိးအိၣ်နီၤတဂၤဘဉ်.

လၢခံးပတုၤဘၢၣ်၁၀သိ ၁၈၇၀ နံၣ်အံၤပှၤကညီအပျဲၤအဘိၣ်တၢ်သၣ်ဆိကိၣ်
 သၣ်ဖျိၣ်အတၢ်မၤဝံၤလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤဒီးသံဝဲဒီးဘဉ်တၢ်ရှုၣ်လီၤကွံာ်အိၣ်လီၤ.

ဒ်ပခံးလံၤလၢအလီၢ်တပူၤန့ၣ် တၢ်အဆၢအကတီၢ်ပူၤ ကွံာ်သၢနံၣ်ဒီး လၢအဝံာ်
 မိၣ်ဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်, ကိၢ်သနီၤဩၣ်ဒီးလၢၣ်ခၢၣ် ကိၢ်အဘၢၣ်ခၢၤလၢ ကိၢ်ပံၤလီၤလၢတ
 ခိအဖျိၣ်လဲၣ်ကန့ၤမိၣ်န့ၣ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤဘဉ်ဃးလီၢ်အသးတပူၤဃီလီၤ. ဖဲသရၣ်
 အဝံာ်အိၣ်လၢမိၣ်ပံၣ်န့ၣ် ကွၢ်က့ၤတၢ်မၤဆူမုၢ်န့ၣ်တခိတုၤလၢ ဝုၢ်သိၣ်တွဲဒီးလၢ
 မုၢ်ထီၣ်တခိပကိၢ်အကိၢ်ဒီး ဘ့ၣ်ညါလီၤ. ဒီးပှၤကညီလၢကိၢ်တဖၣ်န့ၣ် အပူၤဖဲဆူ
 အအိၣ်ဒ်ပယၢၤထီၣ်လံၤအမံၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဆၢအကတီၢ်တဖၣ်အံၤအပူၤတၢ်ဖံးဘၢၣ်မၤလၢဃးရံးအဂီၢ်ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိး
 လၢပှၤကညီပျိၣ်တဖၣ် အကျါလီၤ. ဃ. န. ၁၈၇၆ နံၣ် မးမးမခါဘၢၣ် တုၤလၢဝုၢ်
 မိၣ်လဲၣ်ဒီးလဲၤမၤတၢ်လၢရှုၤပျိၣ်အကျါဒီးမၤအိၣ်တုၤအသံတစုလီၤ. သရၣ်မး
 မးတြးတၣ်တုၤဝုၢ်မိၣ်လဲၣ်,ဖဲတြၢၤအါရံၤ ၁၉သိ. ၁၈၇၈ နံၣ် ဒီးမၤတၢ်လၢပျိၣ်အ
 ဂီၢ်လၢကိၢ်မိၣ်လဲၣ်တနံၣ်ဝဲဒီး သုးအလီၢ်ဆူဝုၢ်ဘျးဒီးမၤတၢ်ဖဲန့ၣ်လၢပျိၣ်ဒီးပှၤစ
 လုၣ်ဖိတဖၣ်အကျါတုၤလီၤလၢဃ.န. ၁၈၅၃ နံၣ်လီၤ. ပှၤကဲက့ၤအပျဲၤအဘိၣ်တ
 ဘျးဂၤဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ကဲထီၣ်လၢဘျးန့ၣ်သၢဖုလီၤ. ပှၤကဲက့ၤဆိအပျဲၤအဘိၣ်န့ၣ်
 တၣ်တဘဉ်ကမ့ၢ်သရၣ်ကွဲးဒီးအပှၤဟံၣ်ဖိတဖၣ်လီၤ.

လၢကိၢ်ပသံၣ်တခိၣ်တိ (သရၣ်ၣ်တိ,) ထီၣ်လီၣ်, ပှၤသ့,သၣ်ဘျး,မံး ကူဒီး
 အဂၤတဘျး ဂၤကဲက့ၤအပျဲၤအဘိၣ်လီၤ. ဒီးဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ပျိၣ်ဒီးမိၣ်ခဲ
 လၢၣ်လၢအကဲက့ၤအပျဲၤအဘိၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖျိၣ်ဃီဒီး ဘါသကိးတၢ်
 တပူၤဃီလီၤ. ပျိၣ်အဲၤမိၤခံၤအ့ၣ်တၢ် တလီၤဖးဒီးဘဉ်ဒီး မိၣ်အဲၤမိၤ ခံၤအ့ၣ်တၢ်
 ဘဉ်. မ့ၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဆုၣ်ဝဲတပူၤဃီဒီးမၤဆုၣ်တၢ်တပူၤဃီလီၤ.လၢမိၣ်လဲၣ်အကိၢ်
 ဝုၢ်ဝုၤ,လၢဘျးဒီးတဝဲၣ်ဝုၢ်ဝုၤ, လၢပသံၣ်ဝုၢ်ဝုၤမၤဆုၣ်တၢ်တပူၤဃီသၢ,ခဲတဘျး
 နံၣ်လီၤ.

ပှၤလၢပယၢၤထီၣ်အမံၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပှၤလၢပကစၢ်ခိၣ်ပဝဲပကျးန့ၣ်ဒီးထံၣ်ဘဉ်
 အိၣ်အါတက့ၢ်.ဘဉ်တဘဉ်ကိးဂၤဒီးလီၤ.

အဆၢ. ၁၁.

ဃ. န. ၁၀၄၀-၁၀၅၀.

“ဟံးဃာ်ကွၢ်ယၤ,တၢ်ယံၤယမ့ၢ်တထံၣ်,”

“အတွးတအိၣ်,ဆွၢ်ယၤတတီၤခဲအံၤ.” ဝံးတူၣ်. J.B.

အဆၢအကတီၢ်လၢသရၣ်အၣ်ဘးသုးအတၢ်မၤတၢ်သးခုကဵုဗီၣ်အလီၢ်လၢကိၢ်တကူၣ်ဆူသီၣ်တွဲ ဃ. န. ၁၀၄၀. လၢဗွဲတြၢၤအါရံၤအပူၤန့ၣ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢရံၤမၤအမ့ၢ်ထီၣ်, ကိၢ်ဘျးကိၢ်တဝဲၣ်. မိၣ်လၢမ့ၣ်,တကူၣ်, ပါတနီၣ်,ပသံၣ်တုၤလၢရံၤမၤအမ့ၢ်န့ၣ်လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်ဝဲၣ်သီၣ်ထွဲန့ၣ် အဆၢစးလိာ်ဃုၣ်အသးလီၤ. မ့ၢ်ကိၢ်တကူၣ်,ပါတနီၣ်,ကိၢ်ပသံၣ်ဒီးလၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်ခဲလၢၣ်အိၣ်လၢသရၣ်အၣ်ဘးအတၢ်အံးတၢ်ကွၢ်အဖီလၢလီၤ.ထူၣ်ဗျုၣ်,မိၣ်ယုဒဒီးကိၢ်သၣ်ဗျုၣ်တဖၣ်လဲၤဒီးသရၣ်အၣ်ဘးဆူသီၣ်တွဲဒီး လဲၤခံၣ်ထဲၤထဲလီၤတၢ်လၢကိၢ်ပသံၣ်အပူၤလီၤ. ထူၣ်ဗျုၣ်ဒီးမိၣ်ယုဒပွၤလၢအတၢ်ဃုၣ်ဃိာ်ပူၤဒီးစကီၤ,ဣၣ်ဝဲလၢဝဲၣ်တကူၣ်အပူၤလီၤ.

လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်အိၣ်လၢအကလံးအတၢ်ပၤအဖီလၢသတးဒီး ကဲထီၣ်တၢ်ကယုကယၢ်လၢပွၤ ကညီအပျဲၢ်အဘိၣ်ဒီး ပွၤသုၣ်မိၣ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်လၢ တၢ်မၤအၢမၤနးအပူၤလီၤ.ပွၤကညီန့ၢ်ဟူသရၣ်အၣ်ဘးအဝဲဒီးတဘျုးဂၤလဲၤဆူအအိၣ်လၢအကတၢ်တၢ်သိၣ်လိာ်လိာ်အိၣ်လၢတၢ်တူၣ်တၢ်ဘါအဝဲဒီးလီၤတၢ်န့ၢ်အလီၢ်လီၤ.

သရၣ်အၣ်ဘးတုၤလၢသီၣ်တွဲတယံာ် တဖီၣ်ဘၣ်ဒီးဗျးကိၢ်, ဘျဲၣ်ဖိဒီးထွဲဖိတဖၣ်ကဲထီၣ်ကွၢ်အပျဲၢ်အဘိၣ်ဒီး ဒီးဘျုးကွၢ်အသးလၢထံလီၤ. ဘျဲၣ်ဖိတဂၤမ့ၢ်ပွၤအသးဆူၣ်သသးဒီးကဲကွၢ်အပျဲၢ်အဘိၣ်ဝံၤတဘျုးဃီခံၣ်ထဲၤထဲလီၤတၢ်သးခုအကဵုဒီးဘၣ်တၢ်ဒိတၢ်တီၢ်, ဘၣ်တၢ်မၤအၢမၤသီအိၣ်လၢအုၣ် ခါပံၤယီၤပဒိၣ်ပပွၢ်ဒီးပံၤယီၤထံဖိကိၢ်ဖိဒီးဘၣ်တၢ်တုၢ်လီၤအိၣ်ဆူဃိာ်ပူၤလီၤ.မ့ၢ်ဘျဲၣ်ဖိအသးတဟါဂီၤလၢယုၣ်ဃုး ဃရံးအပူၤတၢ် ဒိတူၢ်တၢ်ဒိၣ်တၢ်နးဒ်အံၤသိး အါဘျီတုၤအသးသမူကတၢ်တစုလီၤ.ဘျဲၣ်ဖိသံလၢဃ. န. ၁၀၄၂ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲအဆၢအကတီၢ်အံၤကိၢ်ပသံၣ် ဒိကိၢ်ညါဒီးပါတနီၣ်, ကိၢ်တကူၣ်အိၣ်လၢပံၤယီၤဖိအတၢ်ပၤဘၣ်အဖီလၢလီၤ. အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤအါမးလီၤ.ပဘၣ်တၢ်ခံးဘၣ်ပွၤလၢပွၤကညီစကီၤတဆံတဂၤလီၤ ဘၣ်ဆူဃိာ်ပူၤဒီးဘၣ်တၢ်မၤနးမၤဒိၣ်အိၣ်အါမးသၢအဘါကွၢ်ယုၤအဃိ, ဒီးအခူအပွၤတဖၣ်လၢၣ်စုလၢအကထူၣ်ဗျးကွၢ် အဂီၢ်န့ၣ်စုဝါတမၤ, တဖီၣ်ဃိးဃိးဒီးတတးညါလီၤ. ဖဲပံၤယီၤပၤဘၣ်တၢ်အမိၤန့ၣ် တီၣ်ကၣ်တၢ်တမၤတၢ်ဝဲဘၣ်. မ့ၢ်စုဝါလီၤ. ပွၤကညီတဖၣ်အံၤတုၤအတၢ်တၢ်ဒိၣ်န့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်သမံသမိးအိၣ်လၢအတၢ်တူၣ်တၢ်ဘါအဝဲဒီးန့ၣ်,တသမၤဘၣ်ဝဲဘၣ်.ထဲဘၣ်ဝဲတီတီလီၤလီၤသတးဒီးဘၣ်တၢ်ခံၣ်ညီၣ်အိၣ်ဒီးလၢသးအသိးလီၤ. မ့ၢ်သန့ကွၢ်ပတန့ၢ်ဟူဘၣ်လၢပွၤတဖၣ် အံၤအသးဟါဂီၤဃရံးနီတဂၤတၢ်.မ့ၢ်အသးမုၢ်ကဒါဝဲတဖီလီၤ.

တၢ်အံၤအလီၢ်ခဲတယံာ်တဖီၣ်ဘၣ်န့ၣ်, မိၣ်မွဲ, အိၣ်ဖိၣ်လၢဒိၣ်နီကိၢ်. ဒီးဗျးကိၢ်, မိၣ်ဘိၣ်,ဣၣ်ဘျုး,ဗျးခဲ,မိၣ်ဃုၣ်,နီယၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်ပွၤခံၣ်ထဲၤထဲလီၤတၢ်လီၤ.ဣၣ်ဘိ, ပွၢ်အခိၣ် ထံးလၢကိၢ် ပသံၣ်တဂၤကဲကွၢ် အပျဲၢ်အဘိၣ်ဒီး ဒီးဘျုးကွၢ် အသးလၢ

ထံလာဃ. န. ၁၀၄၂ နံၣ်အခိၣ်ထံးန့ၣ်လီၤ. ကိပ်သံၣ်ရိမံၣ်အမုၢ်န့ၣ်တခါ, အူၣ်ခိၣ်ကဲ
ထီၣ်တံၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အဆိကတၢ်တဖၣ်ဒ်လီၤလီၤအိၣ်လဲၣ်, ဒီးမံးတၢ်လၢကိပ်တံၣ်တ
ခါလီၤ.

တၢ်အဆၢအကတိၢ်ခဲကနံၣ်အံၤ, လၢကိပ်အိၣ်လဲၣ်, ကိပ်တံၣ်, ကိပ်သံၣ်,
ပါတနီၣ်, လၢၣ်ခါၣ်ကိပ်အပူၤန့ၣ် ပွဲကညီကဲထီၣ်ကွၢ် ယုၣ်စူးစူးအပျဲၢ်အတိၣ်
တဘျုးဂၤဒီး သရၣ်ပွဲကညီခံၣ်ထဲၤထဲၤလီၤတၢ်ဒီး ကဲထီၣ်ပွဲကွၢ်တၢ် အိၣ်ဖျိၣ်န့ၣ်
အိၣ်တဘျုးဂၤသန့ကွၢ်, ပွဲလၢအန့ၢ်တၢ်ဒီးပၣ်စုဒီး မၤတၢ်မၤလၢလၢပွဲၤပွဲၤ
ဒ်တၢ်ကဒီး ဘျုးပွဲၤစူၢ်ကွၢ်န့ၣ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကမၤတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွၢ်ပက
စၢ်ယုၣ်စူးစူးလၢတၢ်အိၣ်ကိၣ်အိၣ်ခံးထံမ့ၢ်ဂ့ၤတအိၣ်ခံးထံလၢပွဲကညီအကျါ
နီတဂၤတၢ်. မ့ၢ်ထဲသရၣ်အမ့ၢ်ရံကၤတဖၣ်ဒီးန့ၣ်တၢ်ဒ်ဒီးသၢအကမၤတၢ်တဖၣ်
န့ၣ်လၢပွဲၤစူၢ်ကွၢ်န့ၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်သတးဒီး, ဒ်သီး
တၢ်မံးတၢ်မၤကဲၤဆူညါတခါဒ်အကြၢးသဲၤသဲၤအသီးဒီးဒ်တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်က
အိၣ်န့ၣ်, လၢလၢယုၣ်စူးစူးခါရံၤဂၤထီၤ, ဃ. န. ၁၀၄၃ နံၣ်န့ၣ်ဒီးကိၣ်လၢအူၣ်ခိၣ်အတံၢ်
အိၣ်ဖျိၣ်ကဲထီၣ် သရၣ်ဒီးပၣ်စု, ဒီးလၢလၢတဘျုးစီ ၁၀၄၃ နံၣ်ထွဲဒီးပၣ်စုလီၤ.
တၢ်အံၤမ့ၢ်ပွဲကညီ သရၣ်ဒီးပၣ်စုအဆိကတၢ်လၢ ကစၢ်သ့ၣ်စူးစူးအတံၢ်မၤ
အဂီၢ်တဖၣ်လီၤ.

ဃ. န. ၁၀၄၃ နံၣ် န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အဆၢ ကတိၢ်လၢ သရၣ်ခံးတူၣ်တၢ်တဂၤဟံး
ကွၢ်ကိပ်တကူၣ်အတံၢ်မၤဒီးကွၢ်စုၣ်ဒ်ဒီးအိၣ်လဲၣ်အကိပ်အတံၢ်မၤလီၤ. ကိပ်တကူၣ်
အပွဲကညီအိၣ်ယုၣ်, ငလ့ၤ, န့ၣ်ဖူ, ဖိကြၢ်, မိၤကဲ, အိၣ်ဖျိၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်ဃုအကျဲလၢမိ
တခါဒီးသဲၤမၤလီၤထံၣ်စီဆွဲလၢခွၢ်အိၣ်လဲၣ်အပူၤလၢသရၣ်ခံးတူၣ်အပူၤလီၤ.

ကိပ်သံၣ်အပူၤကခိၣ်ပံၤလီၤမၤအၢမၤသီပွဲကညီဘိယုၣ်ဖိမ့ၢ်ဂ့ၤပွဲၤ သူခိၣ်ဖိမ့ၢ်
ဂ့ၤဖဲအမၤသဲၤန့ၣ်လီၤ. ဤစူၣ်ဒီးအသကိးတဖၣ်လဲၤအိၣ်ဖျိၣ်ရိၣ်လၢဘိမံၣ်ဖဲသ
ရၣ်အံၣ်တးသ့ၣ်ပၣ်ဒီးအိၣ်န့ၣ်, ဒီးတုၤအကွၢ်ကဒါကွၢ်ဆူအဟံၣ်န့ၣ်ပံၤလီၤပဒိၣ်ပပွၢ်
ဖိၣ်အိၣ်လၢကျဲဒီးဒိအိၣ်တိၢ်အိၣ်တုၤန့ၣ်အိၣ်ဆူဃိၣ်ပူၤလီၤ. ပံၤလီၤမၤအစူးကွၢ်ကွၢ်
စူးစူးအလုၢ် အသၢတၢ်တူၣ်တၢ် ဘိသန့ကွၢ်, ဤစူၣ်တသမၤတၢ် အကစၢ်နီတ
ဘျီတၢ်. ဒီးလၢတၢ်န့ၣ်အဆိတၢ်ကိပ်တံၣ်ဂီၤခါမးလီၤ. ဖဲပွဲတဖၣ်အံၤလီၤတၢ်
လၢဃိၣ်ပူၤန့ၣ်, ဘျုးဖိအခိၣ်သးပွၢ်တဂၤပံၤလီၤပ ဒိၣ်ဟ့ၣ်အစူးလၢ အက ဃုန့ၣ်
တၢ်အိၣ်လၢအတံၢ်အသကိးတၢ်ဒ်န့ၣ်တၢ် ဖျိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်လီၤ. စူးစူးအပျဲၢ်မုၢ်
သးပွၢ်အံၤထဲၤလၢပံၤလီၤအဟံၣ်တဟံၣ်တဟံၣ်ဒီးဃုတၢ်သးကညီလၢပွဲက
ဟ့ၣ်အဟုတဒိၣ်တဆံးလၢအကဖိန့ၢ်အတံၢ်အသကိး, ပွဲဃိၣ်ဖိလၢစူးစူးအဂီၢ်တ
ဖၣ်ကအိၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ကိပ်တၢ်ဂီၢ်လီၤတၢ်ဒိၣ်တဂၤအံၤ ခါခါသန့ကွၢ်အဲၣ်
အသးတဟါဂီၤလၢတၢ်စူၢ်တန့ၣ်ၣ်ကစၢ်ယုၣ်စူးစူးအပူၤတၢ်. ခုခွၢ်အိၣ်ဂၢ်ဆိ
ကျါဒီးအိၣ်တုၤအသံတစုလီၤ.

ဖဲအဆၢအကတိၢ်အံၤဒ်ပတၢ်တံၣ်တဲပွဲအသိး ကိပ်သံၣ်အပွဲခံၣ်ထဲၤထဲၤလီၤ
တၢ်တဖၣ်အိၣ်ဃုၣ်ပွဲၤ, သရၣ်မံးကိၣ်, သရၣ်ထွဲဖိ, အူၣ်ခိၣ်, ကနီၣ်, န့ၣ်ဘိ(ပျိ)ဘိ
ကလီၤ, ထီၣ်ကူ, နးကွံ, မံကိၣ်, အိၣ်သၣ်, ဝါခိၣ်, ရဲသ့, န့ၣ်ဘု, မိဘိၣ်, ဖိၣ်ယုၣ်, နးပု,

မိၣ်တိၣ်, မွဲးခဲ, မိလိး, ရှိကလွဲ. ကိၣ်တူ, ကြူးခိၣ်, နှိၣ်ပွဲး, နှိၣ်တူ, မိခွၢ်, နါယၣ်, နှိၣ်အူ. သၣ်ဉ္စး (ပွၢ်) ထီၣ်ထီၣ် (ပွၢ်) ထီၣ်ထီၣ်, နှိၣ်တိၣ်, ကျိၤခဲ, နှိၣ်ခဲၣ်, ရှၢ်စူ, ဖါယဲ, ထွဲကိၣ်, မိၤတူ, ပူၣ်ညး, ခၢ်ခဲ, ပွဲးသ့ (ပွၢ်) တဖၣ်လီၤ.

ကိၢ်မိၣ်လဲၣ်, ကိၢ်တဲၣ်ဒီးကိၢ်ဘျးတဖၣ်ဒီးတၢ်ဖိးတၢ်မၤလဲၤဆူညါတဖၣ်ဒီးဒီးလီၤ. သရၣ်ကိၤလိမိလၢတဲၣ်, ပြၤယဲ, ကွၢ်ဖး, အိၣ်ဖိၣ်ဒီးတးအူတဖၣ်ဒီးပၣ်စူလၢ မိၣ်လဲၣ်ဒီးတဲၣ်တဖၣ်လီၤ. သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးသရၣ်ကွၢ်ဖးမၤတၢ်လၢ ကိၢ်တကူၣ် အပူၤ, တၢ်အိၣ်ဖိၣ်သၢမိၣ်ပံၣ်တဖၣ်ဒီးကဲၣ်ခွၢ်သိအတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အသရၣ်လီၤ. ကွၢ်ဖးမၤတၢ်လၢဒီးဒီးအကိၢ်တဖၣ်, ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်လၢအတၢ်ဖိးတၢ်မၤအတၢ်ကဲးပဝ်တဂ့ၢ်တၢ်ဒီးတၢ်တၢ်ပၣ်ကွၢ်အိၣ်ဒီးသရၣ်လဲၣ်လီၤ.

သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်မ့ၢ်ပူၤ အသးဆူၣ်လၢကစၢ်အတၢ် မၤအပူၤတၢ်လၢတးဒီး လဲၤဟးခိၣ်တဲၣ်တဲၣ်လီၤတၢ်ဒီးအတၢ်အသးကိးတဖၣ်တဘျးပူၤလီၤ. လဲၤဝဲဆူခဲးကိး, ပါတနီၣ်ဒီးအသးကိးကွၢ်လဲၤဒီးအသးဒီး လဲၤဝဲတဆိတၢ်တဆိတုၤဒီးလၢကွၢ်တၢ်ဒီးပၣ်သၣ်အသးတဖၣ်န့ၢ်ဒီးလီၤ. ကွၢ်တၢ်အသးမ့ၢ်သရၣ်နါယၣ်အိၣ်အလီၢ်, ဒီးဖဲန့ၣ်သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးဘျးပူၤခွၢ်ကွၢ်တၢ်လၢ ထံတဘျးဂၤဒီးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ် အမံၤဟူသၣ်ဖျါလၢကိၢ်ပသံၣ်အတၢ် အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်အကျါတုၤခဲကနီၣ်အံၤလီၤ.

ပူၤကွဲးတၢ်အနီၣ်ဆံးဒီးဘၣ်ဆၣ်, တၢ်အဆၢအကတိၢ်လၢ သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီး သရၣ်န့ၣ်ကွၢ် လဲၤဆူကိၢ်ပသံၣ်ကွၢ်တၢ် အသးတဘျးန့ၣ် သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲလီၤ တၢ်မးလီၤ. တၢ်အဆၢအကတိၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကြူၣ်ကွၢ်လၢအတၢ်သ့ၣ်နီၣ်အပူၤတသ့တၢ်မၤတၢ်မၤအသးလီၤ တိၢ်လီၤဆိမးအဆိလီၤ. ပူၤကဲ ကွၢ်အပျဲၢ်အတိၢ်ဒီးဒီးဘျးကွၢ်အသးလၢ ထံပံၤဂၤပံၤဂၤန့ၣ်တသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွၢ်လၢလဲၣ်တၢ်. မ့ၢ်သ့ၣ်နီၣ်အဖိးဒိၣ်လၢ အဝုၢ်တၢ်တၢ်လၢထီၣ် လၢတၢ်ကၢ်ဃ. န. ၁၀၂၄နီၣ်, ဒီးအဖိၣ်ဝဲဒီးအမိၢ်, ဒီးအမုၢ်ဂၢ်အဖါတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤတၢ်မးလီၤ. ဘၣ်တဘၣ်ပူၤဒီးဘျးအသးဖဲန့ၣ် ကမ့ၢ်ဖိးဒိၣ်အဖိၣ်ပုၤဝဲတဖၣ်ဒီးအဖိတဖၣ်နှိၣ်ညံ (သရၣ်နှိၣ်ညံ, သရၣ်ကွၢ်အပၢ်) ဒီးအဖိၣ်ပုၤဝဲတဖၣ်, သ့ၣ်ကွၢ် မွဲးယုၣ်ဒီးအဖိၣ်ပုၤဝဲတနီၤနီၤလီၤ. အဝုၢ်ဒ်အံၤပူၤတဖၣ်ခဲလၢ်န့ၣ်ဖဲန့ၣ်အဆၢအကတိၢ်အိၣ်လၢကွၢ်တၢ်န့ၣ်ကိးဂၤဒီးလီၤ.

ပူၤအိၣ်ဖိၣ်ဒီးသးဝံၣ်တၢ်လၢကွၢ်တၢ်အထံကျိကၢ်မိၣ်ဒီး သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးဘျးပူၤခွၢ်ကွၢ်န့ၣ်ကွၢ်တၢ်တဖၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်နီၣ်အံၤတုၤမးလၢဖဲအဆၢအကတိၢ်န့ၣ်ပူၤသးဝံၣ်တၢ်လၢ မိၢ်ထံးအကျိၣ်ခွၢ်ကိးလီၤ. ဘၣ်တဘၣ်သရၣ်နှိၣ်တိၤလၢအမ့ၢ်ပွၢ်ဒီးကဲကွၢ်လဲၤအပျဲၢ်အတိၢ်တၢ်မ့ၢ်ပူၤအိၣ်ဘျးအိၣ် တၢ်န့ၣ်အိၣ်ခွၢ်ကိးလၢပူၤအိၣ်ဖိၣ်အကျိဒီးလၢပူၤဒီးဘျး အသးအကျိန့ၣ်ပွၢ်မုၢ်ဒ်သိးဖါတၢ်မူအမါဒီးအဒီးပုၤဝဲတဖၣ်ဒီးပူၤဂၤတဖၣ်ပၣ်ခွၢ်ကိးအဆိ တၢ်သးဝံၣ်န့ၣ်ပၣ်ဃုၣ်လၢမိၢ်ထံးအကျိၣ်တနီၤလီၤ. တၢ်သးဝံၣ်အသိၣ်န့ၣ်လၢပၢ်ထံးတဖၣ်မ့ၢ်, “တၢ်ဝုၤခဲလၢ်အကစၢ်ဒၤ.” လၢပွၢ်တဖၣ်, “ဆၢဝုၤဆၢဘျးမၤကဆၢယုၤ, ယယိယယုၤလၢန့ၢ်နီၤ” လီၤ. ဒီးပူၤသးဝံၣ်တၢ်အယုၤ (Tune) လီၤဂၢ်အသိၣ်ဒီးတုၤခဲကနီၣ်အံၤဖဲပကွဲးတၢ်အကတိၢ်အံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ. တၢ်အဆၢအကတိၢ်ကမ့ၢ်ဃ. န. ၁၀၄၆နီၣ်လီၤ. အဝုၢ်ဒ်အံၤ

ပှၤကွဲးတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်လၢဃ. န. ၁၈၄၃ နံၣ် အပူၤအတူၤဒီး လီၤဂၢ်အသ့ၣ်နီၣ်အသးသၢအအိၣ်ထဲခံၣ်န့ၣ်ဆူးအံၤတခါလီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဝဲဒီး ၄၂၂ ကညီကဲက့ၤအပျဲၣ် အဘိၣ်အါထီၣ် အံၤမၤတဖၣ်ဘဉ်ပံၤ ယီၤပဒိၣ်ပပှၤတဖၣ် အသးတဆံးတစ့တဉ်. လၢမုၢ်န့ၣ်တခါသရၣ်မွဲးကျိၣ်ဒီးသရၣ်ထွဲဒီးကျၢၤပှၤမုၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်လၢၤဝဲလၢအတိၢ်ပူၤ ၈၁၂၈ လီၤ. ပှၤလၢအကတဲၣ်ကတိၤ အသးဒီးအိၣ်ဒီး တၢ်အလှၢ် အလၢ်အံၤ အိၣ်ဒီးသၢအကထိတဖၣ်လီၤ.

သရၣ်အဉ်ဘးတုၤလံလၢ ဝှံၣ်သိၣ်တွဲလၢ ဓါမၢ်အမုၢ်န့ၣ်တခါ ဘဉ်ဆဉ်ပှၤအိၣ်လၢကိၢ်ပသံၣ်အါ ဂၤတသ့ၣ်ညါဒီးဘဉ်သတးဒီး ထဲၤလူၤအီၤလၢကိၢ်တကူၣ်ဒီးဆူဝှံၣ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ်လီၤ. စကီၤတူၤသဉ်(လၢခံၤသရၣ်ထူၤသဉ်လၢကူၣ်တဉ်) မွဲးခဲ, ပၢ်ရန့ၣ်, သဉ်ပါ, ကျဲးဖိ, နးမံဒီးကိၢ်ပသံၣ်အသရၣ်လၢညါတဖိ တဖၣ်အါဂၤလဲၤတၢ်လၢခါဆူပါတနီၣ်ဗဲးကိး, လၢကိၢ်, ရှၢ်သိ, ဖိၣ်နီၣ်, ပကိ, ဆူၤရှၢ်ကူၣ်အကစၢ်သိသံၣ်ဒီး ထဲၤလီၤဆူမိၣ်လၢမ့ၣ်ဒီးမၤလိလံာ်ဖဲန့ၣ်လီၤ.

လၢပှၤအကထံးဖိတချုးဒူးန့ၣ်ဒီးကိၢ်ပံၤယီၤလၢ်ခါလၢ ဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ်န့ၣ် ပှၤတဖၣ် အံၤတဘျုးဂၤ က့ၤကဒါက့ၤဆူ ကိၢ်ပသံၣ်ဒီးမၤတၢ် သးစုကစီၣ်အတၢ်မၤလီၤ.

မ့ၢ်တုၤတၢ်သ့ၣ်ညါလံလၢ သရၣ်အဉ်ဘးတုၤလံလၢ လၢၣ်ခါကိၢ်ဒီးပၢ်လီၤလံတၢ်မၤအလီၢ်အိၣ်သ့ၣ်လၢ ဝှံၣ်သိၣ်တွဲန့ၣ်ဒီးမၤထီၣ်တၢ်မၤလိလၢပှၤကညီအဂီၢ်န့ၣ်, ပှၤလၢကိၢ်ပသံၣ်ဒီး ကိၢ်ဟီကတးတဘျုးဂၤဒီး လၢကိၢ်တကူၣ်ဒဉ်ထဲၣ်လဲၤဆူအအိၣ်လီၤ. သရၣ်မွဲးကျိၣ်, သရၣ်ထွဲဖိ, မိၣ်ယုၣ်, မွဲးခဲ, ဖိၣ်ခွဲၣ်, နါယုၣ်, ထူသဉ်, ဗါထဲ, ကျိၤမဲ, နးပု, ရှၢ်ညိၣ်, ရှံၣ်ဘဲ, စီၤတု, ထီၣ်လီၤ, ရှၢ်ဘိၣ်, ဒဉ်ဘုး, ဒီးပှၤဂၤတဘျုးဂၤလဲၤမၤလိတၢ်လၢအအိၣ်လီၤ. ပှၤတဖၣ်အံၤတုၤအက့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်လၢ တၢ်မၤလိ ပှၤအဆၢ ကတိၢ်န့ၣ် ဖဲအစိၣ်ဝဲ န့ၣ်န့ၣ် က့ၤမိၣ် လံာ်စီဆှံအသိတကတြၢ်ဒီးလံာ်သးဝံၣ်လၢပှၤကညီအဂီၢ်, လံာ်မိၣ်ပှၤ, လံာ်ခးတခါစဉ်, လံာ်ဟီၣ်မိၣ်မူမိၣ်တဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်နီၤလီၤဝဲလၢ အတံၤအသကိးလၢအဖးလံာ်သ့တဖၣ်အကျါလီၤ. လၢကိၢ်တကူၣ်ဘဉ်ဆဉ် တၢ်မၤအသးဖိန့ၣ်သိးလီၤ. လၢတၢ်မၤအမၤသီဒုၣ်ဒါပံၤယီၤအကျါ ဘဉ်ဆဉ် တၢ်သး စုကစီၣ် ဂၤထီၣ် ပသိထီၣ် ထီၣ်လီၤ. လၢဃ. န. ၁၈၄၃ နံၣ်အပူၤန့ၣ်သရၣ်မွဲးကျိၣ်ဒီးကျၢၤပှၤကညီလၢကိၢ်ပသံၣ်လၢပံၤယီၤအကိၢ်ပူၤန့ၣ် ၁၅၅၀ ဂၤလီၤ. သရၣ်ထွဲဒီးကျၢၤပှၤတဘျုးကယၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၄၅ နံၣ် အပူၤအတူၤန့ၣ်မးမးအဉ်ဘးသံသဒဉ် ကွံာ်သရၣ်, ဒီးလၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤဃၢလၢ အဂီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီး အဂံၢ်အဘိၣ်ဒါလီၤမးလီၤ. သရၣ်ဘဉ်ကွၢ်က့ၤအဖိဖိၣ်ဃဲဆံးခံၣ်ဂၤဒီး တၢ်ဖဲတၢ်မၤ အဂၤအဃိသရၣ်အိၣ်တဆူၣ်ဘဉ်ဒီး ပၢ်အသးလၢ အကက့ၤအိၣ် ဘျံးတမိၢ်တလီၢ်လီၤ. ဓ့မ့ၢ်လၢအတချုးက့ၤ ဒီးဘဉ်န့ၣ်သိၣ်လိဒီးပှၤ ဖိသဉ်ခါဘျးလၢ ၅၀ ဂၤညါလီၤ. ဒီးလၢနံၣ် တနံၣ်အံၤ ဘျးအကကတၢ်တခါန့ၣ် သရၣ်အဉ်ဘး ပၢ်တုၤတၢ်မၤလၢပှၤတဖၣ် အံၤအစုပူၤဒီးက့ၤက့ၤဆူအထံအကိၢ်လီၤ. ခဲကနံၣ်အံၤတဘျီအံၤကိၢ်ပသံၣ် ပှၤကညီအပျဲၣ်အဘိၣ်အိၣ်လံာ် ၂၀၃၉ ဂၤလီၤ.

တၢ်အဆၢ အကတိၣ်ဘူး ဃဉ်ဃဉ်အန့ၣ်တဆံဃ. န. ၁၈၄၀-၁၈၅၀ အံၤ
 တၢ်ဖံးတၢ်မၤ ဖိတၢ်သးခုကစီၣ်အတၢ် မၤန့ၣ်သးအသးအါန့ၣ်အဝံၣ်ခိၣ် တက့ၢ်အ
 ဘျီဒီးအဘျီလီၤ. သရၣ်မးမးကြိၣ် (E.B) တုၤလၢဝံၣ်ခိၣ်လၢမ့ၣ်ဝံၣ်သးအသးဆူ
 ဝံၣ်တဝဲၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်မ့ၣ်ခိၣ်ဒီးသရၣ်ဝံၣ်လၢတၢ်ခိၣ်တဲၤတဲၤလီၤလၢပုၤ
 ကညီအကျါဒီးတၢ်သိၣ်လိပုၤကဲက့ၤအပျၢ်အဘိၣ်တဖၣ်လၢယွၤအကလုာ်လီၤ.သ
 ရၣ်ကွၢ်လၢဒီးသရၣ်ပါလးတဖၣ်ဒီးတၢ်ပၣ်စုအိၤလၢအလီၤလၢဃ. န. ၁၈၄၇န့ၣ်
 အပူၤအတုၤန့ၣ်လီၤ.

လၢဝံၣ်ခိၣ်လၢမ့ၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်မၤလိနီၣ်ခိၣ်ခူအိၣ်ထီၣ် လၢပုၤကညီကမၤလိသ့
 အသး ဖိသရၣ်သိၣ်လိတၢ် တဖၣ်အသိး, ဒီးတၢ်မၤလိအဲ ကလံးအကျိၣ် အိၣ်ခွၢ်
 ကိးလီၤ. မးမးမုၣ်ကနီၤ,မရဲဒ်ဝံၣ်တူၣ်,သရၣ်ဝံၣ်တူၣ်တၢ်တဂၤအပူၤဒုမုၣ်ယဲဒီး
 အဝဲၣ်ဒီးသိၣ်လိတၢ်လၢတၢ်မၤလိတဖျၢၣ်အံၤအပူၤလီၤ. တၢ်မၤလိတဖျၢၣ်အံၤမ့ၢ်
 ပုၤကညီမၤလိထီၣ်သီအဲကလံး အကျိၣ်အခိၣ်ထံးတဘျီလီၤ. ဒီးပုၤတဘျုးဂၤအ
 မုၣ်အခါလၢအဟးထီၣ်လၢတၢ်မၤလိတဖျၢၣ်အံၤအပူၤ, မုၣ်မဆါတနံၤအံၤ, ဖဲအ
 အိၣ်မူဒီးတဖၣ်,မ့ၢ်မိၣ်လၢအိၣ်ခူလးအကျါဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အလၢ်တူၣ်တဖၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဃးဒီးကိၣ်ပသံၣ်ဖဲဝံၣ်သိၣ်တွဲလၢလၢၣ်ခၢၣ်ကိၣ်န့ၣ်,ဖဲမးမးအၣ်တးတဘျုး
 သံဒီးဘၣ်န့ၣ်, အဝဲဒ်ညီန့ၣ်သိၣ်လိပုၤ ဖိသၣ်မိၣ်ခါခါဂၤ လၢအဲကလံး အကျိၣ်ဒ်
 သိးအတၢ်ကသ့တၢ် ကျိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်သ့အဒိၣ်အအါဒီးဒိၣ်ထီၣ် ကမၤယွၤအတၢ်မၤ
 လီၤ.တၢ်မၤလိသိးအံၤမ့ၢ် တၢ်ဃၢလၢမးမးအဂီၢ်သန့က့မ့ၢ်တၢ် မၤမုၣ်အသးလၢ
 ပုၤကညီကဒိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အပူၤလီၤ. မးမးအၣ်တးသံဝံၣ်အလီၢ်ခံ
 ဒီးသရၣ်အၣ်တး ကက့ၤက့ၤဆူအထံအကိၣ်န့ၣ်, အဝဲဒ်ဆွၢပုၤတဖၣ်အံၤဆူဝံၣ်ခိၣ်
 လၢမ့ၣ်နီၣ်ခိၣ်ခူန့ၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၢ်ပုၤပသံၣ်ဖိလၢ အမၤလိဆီအဲကလံး အကျိၣ်တဖၣ်
 လီၤ.အမံၤမ့ၢ်, ဖိၣ်အူလၢခံကဲသရၣ်လၢကိၣ်ပသံၣ်ကွဲးလးသဖီ,ခိၣ်ကွါ (မိုးအူး)
 သခါ(သုၣ်ကွဲ)စၢ်သၣ်(သရၣ်စၢ်သၣ်တဘျီလၢဝံၣ်ပသံၣ်) စၢ်န့ၣ် (သရၣ်စၢ်န့ၣ်)
 သၣ်ခူဒီးသၣ်ဒိတဖၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆွၢအိၤလၢ သရၣ်အၣ်တးဆူခိၣ်
 လၢမ့ၣ်ဒီးမၤလိလံာ်အဲတလံးဖဲန့ၣ် တဘျုးန့ၣ်တုၤတၢ်မၤလိတဖျၢၣ်န့ၣ်တၢ်ပၣ်
 ကတိၣ်အိၤဒီးအဝဲသ့ၣ်ဟးမၤက့ၤ တၢ်မၤတဂၤတမံၤတဂၤတမံၤအမံၤဘၣ်တၢ်ဒုး
 သ့ၣ်ညါအိၤအသိးလီၤ.

ဖဲအဆၢ အကတိၣ်တဘျီဃီအံၤခွၢ်ကိး သရၣ်ဝံၣ်တူၣ်တၢ်တဂၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်
 သိၣ်လိလံာ်စီဆွံပုၤ ကညီဒ်အဒိၣ်ပုၤဝံၣ်မံးရှၢၣ်န့ၣ်တဖၣ်အသိးလၢအကဲထီၣ်ပုၤက
 ညီအလံာ်စီဆွံတၢ်မၤလိဖဲမန့ၤရဲခဲကန့ၣ်အံၤအခိၣ်ထံးဒိၣ်ဘိလီၤ. သရၣ်မးမးဘိး
 န့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိအိၤလီၤဆီဒ်တၢ်လၢ အကသိၣ်လိပုၤဖိၣ်သၣ်ခါလၢအသးအိၣ်
 ကမၤယွၤအတၢ်မၤတဖၣ်လၢလံာ်စီဆွံလီၤ. ဒီးတၢ်မၤလိတဖျၢၣ်အံၤလၢအခိၣ်ထံး
 ဒီးတုၤခဲကန့ၣ်အံၤမ့ၢ် ကိၣ်ပံၤလီၤ ပုၤကညီ အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ် အတၢ်သန့ၤထီၣ်
 ဘၣ်ဃးဒီးသရၣ်သမါတဖၣ်လီၤ.

သရၣ်မးမးဟါရံၢ် ဘၣ်တၢ်မၤလိဒီးတုၤလၢဝံၣ်ခိၣ်လၢမ့ၣ်န့ၣ်မၤ ဃုာ်တၢ်ဒီး

သရၣ်မးမးဝံး တူၣ်လာၣ်ပှၤ ကညီအကျါလီၤ. ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤသး အသးဆူညါ တဒိလီၤ.

သရၣ်မးမးဘူလၢးတူၤလာၣ်ဝံၣ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ် ဃ. န. ၁၀၄၄နံၣ်ဒီးမၤတၢ်လာၣ်ပှၤ အကျါတူၤအသံဒီး သရၣ်မးမးမိၣ်တၢ် တၢ်မၤလီၤဒီးတူၤဝံၣ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ် ဃ. န. ၁၀၄၀နံၣ် ဒီးန့ၣ်လီၤသရၣ်ဘူးလၢး အလီၢ်ဒီးမၤတၢ်တူၤအတၢ်တၢ်ဆူးတၢ် ဆါဒီးကွၢ်ကွၢ်ဝဲ ဆူအထံအကီၢ်လီၤ.

သရၣ်အၣ်တံၢ်တၢ်အိၣ်လၢၤတၢ် လၢကီၢ်ပံၤလီၤအပူၤတၢ်ဒီး ကွၢ်ကွၢ်ဆူအထံ အကီၢ်န့ၣ်သီၣ်တွဲအတၢ် မၤလီၤယီၤလၢ သရၣ်မံးရှၢၣ် နရံၤတၢ်အိၣ် တၢ်အဃိလီၤ. တၢ်ဆၣ်ဒီးယွၤတဖုလီၤ တဲၣ်တူၣ်အတၢ်မၤတၢ်. သရၣ်မးမးဘီးဆၢတၢ်တၢ်မၤ လီၤဒီးဆူကီၢ်ပံၤလီၤအပူၤ ဒ်သီးအကမၤတၢ်လာၣ်ပှၤကညီအကျါလီၤ သရၣ်တ ဂၤအံၤအသးအိၣ်မၤတၢ်လာၣ်ပှၤကီၢ်ပံၤလီၤ အပူၤအံၤအိၣ်ထီၣ်ဖဲ သရၣ်အၣ်တၢ်အံၤတၢ် အိၣ်လၢၤအမၤလီၤသံၣ်အကတီၢ်ဒီးသဆၣ်ထီၣ်အခံၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဘီးဆၢဖဲတူၤဝံၣ် ဒိၣ်လၢမ့ၣ် ဃ. န. ၁၀၄၆ နံၣ်အကတၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒီး အိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ် တၢ်တၢ်လီၢ်ဝံၣ် ဒီးလၢခံတနံၣ်ဃ. န. ၁၀၄၇နံၣ်န့ၣ်သးအလီၢ်ဒီးမၤတၢ်လာၣ်ပှၤသီၣ်တွဲကီၢ်ပသံၣ် အတၢ်မၤအမိၣ်ပှၤဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်လၢသရၣ်အၣ်တၢ်အလီၢ်လီၤ.

သရၣ်မးမးဝါမံး တၢ်တၢ်တၢ်မၤလီၤလၢ အကမၤတၢ်လာၣ်ပှၤကညီပှၤအကျါ ဒီးယဲတူၤလၢသီၣ်တွဲလၢ ဃ. န. ၁၀၄၉ နံၣ်အိၣ်ထံးတဒိန့ၣ်လီၤ.

အအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤအသးလၢ တသးခုကစီၤအါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်လၢကီၢ်ပံၤလီၤအပူၤ အံၤဒီးပှၤမၤကစၢ်အတၢ်မၤတဖၣ်အတၢ်ဝဲၤပျၢၢ်လၢ ဃ. န. ၁၀၄၀-၁၀၅၀, အ နံၣ်တဆံအတီၢ်ပူၤအံၤလီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤတပူၤတဖျးတၢ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ တၢ်တြီမၤတံၣ်တံၣ်တၢ်. ဒီးလၢၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ဝံသးစူၤဒီးအဝံၣ်အဘါအါအါ ကထံၣ်လီၤ. ပှၤကညီစူၢ်ကွၢ်န့ၣ်ကွၢ်တၢ်တဖၣ်အတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်တအါတၢ်တကထၢးအ ချၢၣ်အခါဒ်ပံၤလီၤပဒိၣ်ပပှၤဒီးပံၤလီၤအလုၢ်အလၢၤလၢ အတၢ်ဖိးဘိၣ်ဘိၣ်သံၣ်ဒီးဃဲး ဃဲးတၢ်အတၢ်မၤကီၢ်မၤခဲဒီး မၤတံၣ်တံၣ်အိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တကထၢလီၤ. တၢ်ခံမံၤခံကထၢ အံၤမ့ၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်တၢ်တြီမၤတံၣ် တၢ်အဒိၣ်အမ့ၢ်လၢ တၢ်ကတၢ်တၢ်မၤန့ၢ်ဒီး အကီၢ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်ကွၢ်ပှၤလၢအကဲကွၢ်လံ ယုၣ်စူးဃရံးအပျၢၢ်အဘိၣ်တဖၣ်ဒုးန့ၣ် အတကဲးပဝံၣ်တမ့ၢ်တၢ်လဲၤဆူခံတဒိတၢ်. မ့ၢ်တၢ်ဂူၢ်ကျဲးစၢၤလဲၤဆူညါတဒိလီၤ.

ဃာ. န. ၁၈၄၀-၁၈၅၀ အိပ်ဒီး.

“တပျှဲဘဉ်,တပျှဲဘဉ်, တပျှဲယဲဒဉ်ဆဉ်.” သိမာ (B.C.)

[illegible]

“ကစ၍ယွှာတုလီၤဝဲလီၤ.” ဝံၤဒီးပဝဲဒၣ်ပကွဲးဆဲးကွၢ် ဒီးဒီးပတိၣ်န့ၣ်ဒီး န့ၣ်
လီၤ.မ့ၣ်ထီၣ်န့ၣ်ပဝဲဒၣ်ပၤမၤလိလံာ်ဖိတဖၣ်ပတၢ်တအိၣ်သၣ်နီၣ်တဂၤထၣ်. ပတဖံး

ဘဉ်ပတဖီဘဉ်ဘဉ်.အဝုၣ်ဒ်အံၤ, သရၣ်ဘဉ်ယိၣ်လၢအလံာ်ကညာ်ကွံာ်ဘဉ်ဖူးအ
ဆိတဒူးဒိၣ်ပွၤဘဉ်.

တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်ဒီးတုၤ တၢ်နၢ်ဟူၣ်စကိၤ.ရွှၢ်ဝဲန့ၣ်ဘဉ်ပွၤကညီအလံာ်တဘျီ
လံာ်န့ၣ်, ပွၤကညီလၢအယံၤအဘူးတဖၣ်လၢဒုၣ်ဒါပံၤယီၤအမဲာ်တဒၢ,လၢအတသ့ၣ်
ညါဘဉ်ဝဲအဆၢအကတိၢ်, အါတက့ၢ်လၢမုၢ်န့ၣ်တခါန့ၣ်,လဲၤဝဲလၢကွဲအတဒၢဆူ
ရွှၢ်ဝဲအသးဒိၣ်အဟံၣ်လီၤ. ပွၤတနီၤနီၤလဲၤဘဉ်ဝဲလၢ ကွဲန့ၣ်ခံၣ်သၢ သိညါလီၤ.
မ့ၢ်သန့ကွဲ ပွၤကညီလဲၤဝဲဒၣ်လီၤ. တုၤအလဲၤဝဲတုၤန့ၣ်ပွၤမိၣ်ကွၢ်ဘဉ်အသးကိး
ဂၤဒဲး,ယၤဒီးယမိၣ်လဲၤဘူးဘဉ်ယသးဒီး ကွၢ်ဒီး, န့ၣ်ဒီးမိၣ်လဲၤဘူးနသးဒီးကွၢ်
ဒီးအဆိပွၤ ကညီဂံၢ်ဂုၢ်လိာ်မးအသးလီၤ. ပွၤမၤသိၣ်မၤသဲတၢ်တ ဘျီဘဉ်နီတ
ဂၤဘဉ်. ဘဉ်ယိၣ်ပံၤယီၤ ကသ့ၣ်ညါန့ၣ် ဘဉ်ဖူးဒီးလီၤ. တုၤအတုၤဆိလၢလံာ်
တရူၤထံးန့ၣ်,ပွၤတဂၤဖီၣ်ကွၢ်တဘီ,ပွၤတဂၤထီးဘဉ်ထဲအစုၣ်ထီးနီၤဖိတဘီဒီး,
တဂၤယုာ်ဆိအစု, တဂၤသုးတနံာ်ဆိ တၢ်ဒီးတၢ်မိၣ်ကွၢ်ဘဉ် အသးလၢလံာ်မဲာ်
ဖျါ,တဂၤတၢ် မိၣ်န့ၣ်ကွၢ်ဘဉ် အသးလၢတံာ် အကဘျီပၤကဖၣ်, စၢ်စၢ်ပွၤက
ညီအစုတဖၣ်ဒိၣ်ကဆံာ်မးအသးဒီးကွၢ်တၢ်အမဲာ်ဒဲးဖျါဆၢမးဆူထီၣ်အအိၣ်လီၤ.
အဝုၣ်,တၢ်အံၤတၢ်ကညာ်ဘဉ်ဖူးလီၤ. လၢတၢ်ဘဉ်ယိၣ်အဆိန့ၣ် ပွၤတဂၤခံၣ်ဂၤဖီၣ်
ပွၤမးထီၣ်ကယီၤ, ဒီးယုာ်ထီၣ်ဝဲဆူတၢ်ဖးဖိလီၤ. အန့ၣ်တဘျီပွၤဂီၢ်မုၢ်,မုၢ်ကနီၤ
ဖီၣ်သၣ်ခါ,မုၢ်ထံၤဖုပုၢ်, ဒီးဒီးသၣ်ခါလၢကွၢ်စုၣ်မးထီၣ်တဘျီန့ၣ် တက့ၢ်သ့ၣ်,
ဒီးဘဉ်ဖူးအမဲာ်လၢဘဉ်. ပွၤကညီသါသ့ၣ်ထီၣ်မးလၢ အကနီၤပူၤလီၤ. ထဲအကွၢ်
တၢ်လီၤလးလၢအတုၤကွၢ်အံၤဒီးသါအါအါတဘျီဘဉ်. အိၣ်ကိၤပအုးမးအသး
လီၤ.

ပွၤကိးဂၤဒဲး တဘီတဘီတနဲကတိၤထီၣ်တၢ်လီၤ. စံးပတြၤလံာ်တဘျီန့ၣ်ဒီး
ဖဲန့ၣ်.ကတိၤကသ့ၣ်တၢ်ဖီၣ်ဖဲန့ၣ်,ဘဉ်ဆၣ်ပတြၤဝဲကတၢ်တန့ၣ်လၢဘဉ်. တၢ်အံၤ
မုၢ်ကစၢ်ယွၤဟ့ၣ်ယုာ်ကွၢ်အလံာ်လၢအမိၢ်အပၢ်ပိၣ်ဆဲးထဲယုၤကွၢ်ဒီးန့ၣ်လီၤ. ထဲ
န့ၣ်တဝံၤဒီးဘဉ်. မ့ၢ်တုၤပွၤတဖၣ်အံၤကွၢ်ဆူအဟံၣ်န့ၣ်, ကယဲၤအတံၤအသ
ကိးလၢအသ့ၣ်ညါလၢ အဝဲဒၣ်လဲၤကွၢ်ထီၣ်ဒီးထီၣ်ဘဉ်ထီၣ်န့ၣ်, သံကွၢ်မးဝဲအဝုၣ်
ကိးဒဲးလီၤ. ဒီးပွၤတဖၣ်အံၤတခါတဘဉ်ထီၣ်တဘျီန့ၣ် အဝုၣ်အါမးဒီးကဲထီၣ်
မးတၢ်လီၤလိၣ်လီၤလးဒီးဒိၣ်တမံၤတုၤပွၤဂၤတဖၣ်အိၣ် တကဲလၢဘဉ်ဒီးအါဂၤ
လဲၤကွၢ်ဝဲလၢ အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်လီၤ ပွၤအံၤဒ်ပစံးထီၣ်အသးလၢ ပံၤယီၤတလၢအ
မဲာ်တဒၢလၢ မုၢ်န့ၣ်တၢ်ခံ အဆၢကတိၢ်န့ၣ် ပာ်တုၤအတၢ်ဖးတၢ်မၤဒီး လဲၤဝဲဒ်ထီၣ်
အကထံၣ်ဘဉ်ထီၣ်ခံၣ်လၢအကစၢ်ဒၣ်လီၤ.စကိၤ.ရွှၢ်ဝဲအဟံၣ်ပွၤကတံာ်ကိးအက
တိၢ်ဒဲးမုၢ်ဆါမုၢ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်စံးဝဲဒၣ်.

တၢ်စံးဝဲဒၣ်လၢ သရၣ်ဘိးမုၢ်လဲၤတုၤ သီလၢဝုၣ်တဝဲဒ်ဒီးကိၣ် သၣ်ဖျါဒီး
ဘျီကွၢ်အသးလၢထံၣ်ဒီးလဲၤထီၣ်ဆူကစၢ်ကျါလၢ ပွၤကညီအအိၣ်ဒီးစံာ်ထဲၤထဲ
လီၤတၢ်သးစုအကစီၣ်န့ၣ်, စံးဘဉ်ဝဲလၢပွၤကညီအသရၣ်ကိၤလၢဝါဖဲဆူကွၢ်အ
ကစၢ်ထူကစၢ်ယွၤအလံာ်န့ၣ်, ပွၤကညီသးပွၤလၢ ပွၤပာ်ကဲဒီးလၢဝံ အိၣ်တဂၤ
လီၤ. တုၤဝံသးပွၤအံၤန့ၣ်ဟူ သရၣ်ကိၤလၢဝါအဝုၣ်ဒီး ထီၣ်အဝုၣ်န့ၣ်လဲၤဝဲဆူဝုၣ်တ
ဝဲဆူ သရၣ်ဘိးမုၢ်အအိၣ်လီၤ. ဝံတဂၤအံၤလဲၤစိာ်တၢ်ဘိၣ်လၢအစုပူၤတဘိၣ်

ဒီးပပ်မေးဝဲဒုဂုဂုတက်တက်ကစီဒီးဒီးလီဂင်အဘါမေးဝဲဒုဂုလီ. တုအလဲတုလီ
 သရင်ဘီးဒုမင်အဒိဂ်န့ၣ် အဝဲဒုကတိသကီးတင်လီသရင်ဝံဒီး ထိပ်သုဂ်လီ
 အတက်ဘိဂ် ဒီးထူးထီၣ်လိာ်တဘျီဒီးဟ့ၣ်လီဝဲသုသရင်အစူပူလီ. စံးဝဲဒုဂ်, တင်
 အံၤမ့ၢ်လိာ်လီကစီယွၤဟ့ၣ်ယုၢ်သီလီ. ဒီးသါန့ၢ်တင်အိၤန့ၢ်မ့ၢ်လီကီၤလီဝါ
 အစူပူလီ. လီတင်န့ၢ်အစိပပ်ကဲမေးလိာ်တဘျီန့ၢ်ဒီး ဘါမေးဝဲတကူၢ်သ့ၣ်လီ.
 မ့ၢ်တုသရင်ဟံးန့ၢ် အလိာ်ဒီးအိၤထီၣ်ဖဲဝဲန့ၢ် ထံၣ်ဝဲဒုဂ်ပုၤအဲကလံး အလိာ်
 တင်ထုကဖၣ်ပုၤအဲကလံးဖိမေးဒီးလီအဘါထုကဖၣ်တင်အဖါမ့ၢ်န့ၢ်လီ. ဒီးမ့ၢ်
 လီအဲကလံးအကျိာ်တခါလီ.

သရင်ဘီးဒုမင်ကဲကုပုၤကညီ တဖၣ်န့ၢ်ဒီးစံးတင်အိၤလီလိာ်မ့ၢ်အဂုၤဒုဂ်က
 လာၣ်, မ့ၢ်သန့ၣ်ကုၤတမ့ၢ်တင် လိာ်စီဆွံၣ်ယွၤအကထုၢ်ကထါ နီသရင်တဖၣ်ယဲစိာ်ဝဲ
 အသီးတင်, ဒီးသိၣ်ကုၤသီ ကုၤအိၤလီအကတင်ယုၤထီၣ် ယွၤဒ်ယွၤအလိာ်စံးတင်
 အိၤဒီးဘျီထီၣ်ဘါထီၣ်ကုၤယွၤတခါလီ. လီတင်န့ၢ်အစိ, နီပဲစံးလိာ်အခါထံး
 အသီး, လီကိပ်သင်ဗျီကဲကုၤအဖျါအဘိဂ်ဝံၤအလိာ်ခံတယိာ်တင်ဒီးလီအလိာ်
 တပူၤန့ၢ်ပုၤကညီလီ တဝဲဒုအကိာ်လီကစီ နီအါဂုၤစူၢ်ကုၤန့ၢ်ကုၤ ယုၢ်စူးဆ
 ရံးဒီးကဲကုၤအဖျါအဘိဂ်လီ. မ့ၢ်လီအခါထံးန့ၢ်မ့ၢ်ထဲအတက်ထံၣ်တင်ထီၣ်တ
 ဘျီန့ၢ်, ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကုၤအမိၢ်အပၢ်အတက်ခံၣ်မိၤထဲမိၤဒီးယုၤထီၣ်ပပ်ကဲမေးလိာ်
 န့ၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးဘါဒီးဝဲတခါလီ. တင်တမံၤအံၤမေးအသးဒီး ပုၤလီအလဲ
 ထံၣ်တင်ထီၣ်လီ စကီၤလျီဝဲအဒိဂ်န့ၢ်လီ. လိာ်လီသရင်ဘီးဒုမင်ထံၣ်ဝဲန့ၢ်မ့ၢ်
 လိာ်လီအဲကလံးအကျိာ်တခါလီ. မ့ၢ်လိာ်လီစကီၤလျီဝဲန့ၢ်တင်အိၤအံၤမ့ၢ်လီ
 ပုၤကညီအကျိာ်, ဒီးတုတင်ဖဲဒီးန့ၢ်အတက်ကတိၤအသိၣ်မ့ၢ်လီပုၤကညီအကျိာ်
 လီ. တင်မေးအသးဒီးန့ၢ်သတးဒီး ပုၤကညီလီအန့ၢ်ဟူဝဲတဖၣ် အသးမုၢ်အါက
 တင်, ဒီးအဲဒီးသ့ၣ်ညါဝဲအါကတင်လီ. နီပဲစံးလိာ်အသီးန့ၢ်, ကွၢ်ဝဲတဘျီကွၢ်
 တင်. ကတိၤဝဲလီအဂုၤဘျီကတိၤတန့ၢ်တင်. ထဲအကတိၤဝဲန့ၢ်ဒီးပကန့ၢ်ကဲထီၣ်မေး
 တင်လီလိာ်လီလဲဒီးဒိၣ်တမံၤလီ. တင်တတင်ပုၤတနီၤနီၤမ့ၢ်လီအဲတသ့ၣ်နီၣ်
 ထီၣ်တင်အမိၢ် အပၢ်အတက်ခံၣ်မိၤထဲမိၤတဖၣ်တင်သတးဒီး ကလဲၤဝဲယံၤကဲၣ်ဆီး
 တုၤအကကတိၤတင်ဖဲဒိၣ်လီ, “ပုၤကညီအံၤတဘျီအံၤကတိၢ်ဒီးအထူအယွၤ
 အကစါလီ အကမၤဟါဂီၤမၤဟါမၤကွၢ်အချီအခါဝံၤလီလီ အမၤနီၤမၤဆုၣ်
 အိၤအနီၣ်န့ၢ် အလီလီတဖၣ်န့ၢ်လီ.” ပဲတဲတသ့တင်. မ့ၢ်တခါ, နီပဲသ့ၣ်ညါအ
 သီး, မ့ၢ်တင်သ့ၣ်သးမုၢ်ဒီး တင်သးမုၢ်ဒီးဒိၣ်လီပုၤကညီအကျိာ်လီ တင်ကိာ်တင်ဂီၤ
 ဒီးတင်မၤကီၤမၤအဲအကျိာ်အံၤဒုဂ်လိာ်. ပုၤလီအထံၣ်တင်ဒီးန့ၢ်ဟူတင်လိာ်အတက်
 ကတိၤတဖၣ်န့ၢ်ဖဲအလဲတင်တပူၤပူၤဒီးဖဲအဒိဂ်ကတိၤဝဲတပူၤပူၤန့ၢ်ကတိၤဝဲလီ
 အဂုၤကတင်ထီၣ်တန့ၢ်တင်. ပုၤကလဲၤလီတန့ၢ်ဝံၤထီၣ်တကဲတင်. ဖိဒီးဖိသင်
 မိၢ်မိၢ်မိၢ်မၤတင်ဆင်ကတိၤတင်လီလိာ်တဘျီန့ၢ်အဂုၤလီ. မ့ၢ်သ့ၣ်လီပုၤတ
 သ့ၣ်ညါတင်ဒိၣ်တဂီၤလီ တင်ခဲးမုၢ်န့ၢ်အဆါ အကတိၢ်ဒုဂ်လိာ်န့ၢ် လဲၤမိၢ်ကွၢ်ဝဲဒု
 လီအကစါဒီးမံသ့ၣ်မံသးအိၤလီ.

တင်ဘျီတင်ဘါအလိာ်.—ပုၤကညီကဲကုၤ အဖျါအဘိဂ်လီ ညါတဖီန့ၢ်ဒုးန့ၢ်
 အတင်သ့ၣ်ဆုၣ်သးဆုၣ်အါမေးလီ. ဖဲပသ့ၣ်နီၣ်အိၤန့ၢ် တင်ဘျီတင်ဘါအလိာ်န့ၢ်

ပၤကဲၤဝဲဒၣ်ဒီးတသ့ဖဲအသ့န့ၣ်မၤထီၣ်ဝဲမုၢ်မုၢ်နီၢ်နီၢ်ဒ်တၢ်အဆၢကတိၢ်ဆ့ၣ်အသိး
လီၤ. ကျဲၣ်တၢ်, ပနၢ်သံ, ကျဲၣ်တူၤ, ကိဆုၣ်ချၢ်သိ, ဖြၣ်နီၣ်ဒီးလီၢ်အဂၤလၢကိၢ်ပသံၣ်
ဒီးကိၢ်တကူၣ်ခဲလၢၢ်အတၢ်ဘျဉ်တၢ်ဘိအလီၢ်, အသၢ်တဖၣ်ဘဉ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်
ဒီးဒီးဘဉ်တၢ်မၤဆံၣ်မၤလၢအိၤလီၤ.

တၢ်အဆၢအကတိၢ်ဖဲန့ၣ်, ပွၤဘူးသ့ၣ်လၢလွၢးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲ, ဒီးလၢပွၤက
ညီအကျိၣ်န့ၣ်တၢ်ထံၣ်န့ၢ်ဒီးစွၤမးလီၤ. ပွၤကညီဘျီထီၣ်တၢ်ကိးမံၤဒီးန့ၣ်မ့ၢ်အဘဉ်
ကျိၣ်န့ၣ်ဝဲလၢဆဲးမၤကွၢ်ဒီးကွၢ်တဖၣ်လီၤ. အဆၢအကတိၢ်ဖဲန့ၣ် ပနၢ်သၢပွၤကညီ
အကျိၣ်အိၣ်ခါမးလီၤ. ပံၤယီၤတဖၣ်ပွၤမၤအိၣ်ခံၣ်ဖိတၢ်. မ့ၢ်ပွၤထဲတၢ်လၢချံလၢ
ထီဒီးဆၢအိၣ် ပွၤအိၣ်တၢ်လီၤ. ပွၤကညီတဖၣ်န့ၣ်သိးဘဉ်. မ့ၢ်ပွၤမၤဟီၣ်ခိၣ်လီၤ.
ဒီးအဆၢဒ်ဖိကိၢ်ဖိလၢအတၢ်ကမၤစၢၤအိၣ်ပနၢ်တဖၣ်အိၣ်ခါတက့ၢ်လီၤ. ပွၤကညီ
တဖၣ်တဖၣ်အပနၢ်အိၣ်ခါတကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ် ၂၀၄၃၀၄လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဖိခိၣ်အိၣ်
တူၤလၢပနၢ် ၅၀၄ ၆၀၄လၢ ၁၀၀၄တူၤ၃၀၀၄လီၤ. ဘုအပ္ပၤလၢပံၤယီၤအမိၤန့ၣ်
ခါတက့ၢ်မ့ၢ်ဘု၁၀၀တီၣ်အပ္ပၤစ့ဝါတၢ်, တၢ်ယဲၣ်ဘးလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်
သတးဒီး, ပနၢ်အဒိၣ်တုၣ်ဒီးအကိၢ်ဘုးဒိၣ်တဖၣ်ပနၢ်အဖါန့ၣ်, အပ္ပၤမ့ၢ်စ့ဝါ ၅ဘး
လီၤ. ပနၢ်မိၢ်အပ္ပၤတအိၣ်ခါအါဘဉ်. ပွၤကညီအပနၢ်အိၣ်ကိးဂၤဒီးသၢကိၢ်ပ
သံၣ်, ကိၢ်တကူၣ်, မိၣ်လဲၣ်, တဝဲၣ်, ဘျံးဒီးတူၤလၢယုၣ်တရၢ်အကိၢ်ဖဲပွၤကညီအိၣ်
ဝဲတပူၤလၢလၢန့ၣ်လီၤ. လၢမိၣ်လဲၣ်, တဝဲၣ်, ဘျံးဒီးဆူယုၣ်တရၢ်အကိၢ်တဖၣ်ပွၤ
ကညီတဖၣ်ဘျဉ်ပနၢ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်အိၣ်ဒီးအကဆိတဖၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤအိၣ်ဒ်
န့ၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်ဘဉ်တၢ်မၤန့ၢ်ဒီးလၢခံၣ်ပျီပူၤ, ဒီးဒွၢ်ဖိၤညဉ်ဖိၤတဖၣ်
တၢ်မၤန့ၢ်ဒီးလၢနီၣ်ပူၤ, ထံကျိပူၤ, ထံဆဉ်ပူၤဖဲပွၤကညီအသးအိၣ်မၤန့ၢ် ဒီးန့ၣ်
လီၤ. အမိအသ့န့ၣ်တၢ်ပၤအိၣ်အဆံးအစၢၤလီၤ. သ့ၣ်ဖိၤဝဲၣ်ဖိၤလၢပံၤယီၤမိၢ်ပၤတၢ်အ
မိၤန့ၣ်, လၢသ့ၣ်ပဟံၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်သ့ၣ်အဂၤတဖၣ်မ့ၢ်ပွၤပတီၢ်မုၢ်, ပွၤထံဖိကိၢ်ဖိ
အဂီၢ်လီၤ. ဖဲပွၤကညီအသးအိၣ်န့ၣ်မၤန့ၢ်ဝဲဒၣ်သ့လီၤ.

ဒ်ပခံးလံၤအသိး, တၢ်စုကဝဲလၢတၢ်ကမၤအိၣ်လၢတၢ်ဘူးန့ၢ်သ့ၣ်ဘဉ်ဝဲကျိၤဒီး
တၢ်ကမၤဘျီအိၣ် ဒ်ခဲကနံၣ်အံၤအသိးတအိၣ်ဘဉ်အဆိ, ပွၤကညီအပျဲၢ်အဘိၣ်တ
ဖၣ်ထဲဆူပျဲၤဒီးကျိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဒ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ, ကျိမ့ၢ်ဝဲ, မ့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ, ဒီးတိသ့ၣ်ဒီးထူ
ဘျဲတသ့ဖဲအသ့ဒီးမၤထီၣ် အတၢ်ဘျဉ်တၢ်ဘိအလီၢ် ဒ်သၢတဖၣ်အသိးလီၤ.
ဒီးဖဲအမၤဝဲကဲထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဘဉ်ဝဲကျိၤဒီး ထးတအိၣ်သနၣ်ကုပကွၢ်ဆံလၢ
မးတဖိဒ်လီၤ. သၢတၢ်မ့ၢ်ဝဲ, ဟံၣ်မ့ၢ်ဝဲပွၤမၤအထူၣ်ဒီးသိးပိၣ်တၢ်တိဒီးသိန့ၣ်လၢ
သ့ၣ်ဘဉ်ဆဉ်, အန့ၣ်ဒီးအခါန့ၣ်ခါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ, ဒီးဒူးထီၣ်ဝဲအခိၣ်လၢကဟံလီၤ.
သၢတၢ်တဖၣ်အံၤတဖျၢၣ်တဖျၢၣ်မ့ၢ်အဖးဒိၣ်ဖးဒိၣ်, ဒီးဘဉ်တဘဉ်ကကြိၣ်ပွၤ ၃၀၀
ဂၤ ၄၀၀ဂၤဆူအဖိခိၣ်တဖိလီၤ. ဒီးဘဉ်တၢ်ယူးယီၣ်ပၤကဲအိၣ်လံၤအသိးမိၤလၢ
အမ့ၢ်တဘျဉ်တၢ်ဘိအလီၢ်အဆိလီၤ.

အဆၢ. ထီၣ်.

ဃ. န. ၁၈၄၀-၁၈၅၀.အိၣ်ဒီး-
တၢ်ဘိယွၤဒီးခါအိၣ်ဘျီးအနီၤ.

“ယသးခုဆံးဒိၣ်လၢ,
တုၤပွၤဂၤခံးယၤထဲ,

ပဘိသကိးပယွၤတက့ၢ်.”-သိမါ (C.B.)

တၢ်ဘိယွၤ. — ပွဲကညီဘျီထီၣ်သၢခိၣ်ဒီးပၢ်စိပၢ်ဆွံအိၣ်လၢအကဘျီထီၣ်ဘိ
ထီၣ်ယွၤအဂီၢ်လီၤ. ပွဲကညီလဲၤဘိယွၤလၢသၢခိၣ်အပူၤလၢ ညါတဖီန့ၣ်ဆ့ၣ်နီၤတ
လီၤဆီၣ်န့ၣ်ပွၤလဲၤဘိယွၤလၢသၢခိၣ်လၢ မိၣ်ကနီၣ်အံၤအပူၤတနီၤနီၤတၢ်. ပွဲကညီ
အလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤန့ၣ်မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ဖုၤခါခိၣ်လီၤ. ပွဲဆ့ၣ်နီၤလၢတၢ်ဒုၣ် အတၢ်လၢထံးဝးတ
ရံးသၢခိၣ်အဒၢပူၤဝံးဒီး ပွဲမ့ၢ်တၢ်တြီၢ်တၢ်န့ၣ် ဆ့ၣ်နီၤကွၢ်. ဝဲဆူတၢ်ခၢၣ်သးဝဲတၢ်
လီၤဂျီအလီၢ်လၢအထံၣ်န့ၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပွဲကညီကလဲၤဘိ ယွၤန့ၣ်ပၢ်ကဲမ့ၢ်
အိၣ်ဘျီးအနီၤဒီး တၢ်ဘျီတၢ်ဘိအလီၢ်လၢတၢ်စိဆွံ, ဒီးအါမးလီၤ. တုၤပွၤလဲၤ
ထီၣ်တုၤသၢခိၣ်ပူၤန့ၣ်ဆ့ၣ်နီၤ ဝဲတၢ်တၢ်ဒီးတကတိၤတၢ်တၢ်နီၣ်တမံၤတၢ်. ထဲမိ
သၢ်ဆံးတဖၣ်ကဆၢၣ်ဂ့ၤဂ့ၤ, ကဟီၣ်ဂ့ၤဂ့ၤတၢ်တဖၣ်တၢ်အခွဲးတၢ်. တၢ်အိၣ်ကစူ
ဒုသညးသပွၢ်လီၤ. သရၣ်ယဲထီၣ်ဒီးဆ့ၣ်နီၤလၢပွၤဂီၢ်မ့ၢ်အမဲၣ်ညါ(လီၢ်ဆ့ၣ်နီၤဒီး
မိၢ်နီၤခိၣ်တအိၣ်တၢ်.) ဒီးအိၣ်ဒီးကွၢ်မ့ၢ်ပွၤယဲထီၣ်လၢတလၢ်တမိၢ်တလီၢ်ဒီးမ့ၢ်
သ့ၣ်ညါ. ဝဲလၢပွၤယဲတုၤလၢလံးဒီး ကိးထီၣ်လံးသးဝံၣ်ဝံၣ်သးဝံၣ်တၢ်, ဒီးပွၤဂီၢ်မ့ၢ်
သးဝံၣ်ပိၣ်ထွဲအခံးကိးဂၤဒီး, မ့ၢ်မ့ၢ်ခါခါဒီးမိသၢ်ဝဲလၢလံးလီၤ. ပွဲဆူတၢ်သးဝံၣ်
တၢ်. သရၣ်ဆူဒၣ်ဝဲလၢအကစၢ်လီၤ. ဒီးပွၤဂီၢ်မ့ၢ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်သးဝံၣ်ဒီး
တအိၣ်ပိၣ်သရၣ်အခံးကိးဂၤဒီးကသ့ၣ်န့ၣ်သရၣ်ဒီးထီၣ်တၢ်သးဝံၣ်တဆၢမိဒီးသးဝံၣ်
ဝဲဒီးပွၤဂီၢ်မ့ၢ်သးဝံၣ်ပိၣ်အခံးကိးဂၤဒီးလီၤ. ဝံးဒီးသရၣ်ဒီးထီၣ်ကဒီးခံဆၢကဆၢဒီး
သးဝံၣ်ကဒီးဝဲ, ဝံးဒီးကဒီးဝဲသၢဆၢကဆၢဒီးသးဝံၣ်ကဒီးဝဲန့ၣ်ကွၢ်ကွၢ်တုၤတၢ်
သးဝံၣ်တယုၢ်န့ၣ်ကတၢ်တစူလီၤ. တၢ်သၢသရၣ်ဒီးထီၣ်တၢ်သးဝံၣ်ကိးဘျီဒီးန့ၣ်
မ့ၢ်လၢပွၤဂီၢ်မ့ၢ်အလံးတၢ်သးဝံၣ်တအိၣ်တၢ်ကိးဂၤဒီးတကထၢ, ဒီးပွၤဒီးလံးတ
တၢ်တၢ်တကထၢလီၤ. မ့ၢ်သန့ကတု, တသ့ဝဲအသ့တုၤသရၣ်ဒီးန့ၣ် အိၣ်လၢလံး
သးဝံၣ် တဆၢဆၢန့ၣ်ဂုၢ်ကျဲးစၢၤသ့ၣ်နီၣ် ထီၣ်ဝဲဒီးသးဝံၣ် ဝဲဒၣ်လီၤ. တုၤတၢ်သး
ဝံၣ်ကတၢ်လံးဒီး, သရၣ်ဒီးထီၣ်လံးစိဆွံဒီးခိၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်, ဒ်ပစံးတၢ်အသိးဃဲၤ
ကွၢ်အိၣ် ကယဲၤတၢ်လၢအဒီးန့ၣ်တဘီတၢ် တဘီတဘီတဘီဒ်ပွၤဒီးကနီၣ်တၢ်
တဖၣ်အနီၣ်ကပၢ်ဝဲအသိး, ဒီးဃဲၤအိၣ်လၢတၢ်ကတိၤ အညီကဒၣ်လၢပွဲကညီညီ
န့ၣ်ကတိၤဝဲန့ၣ်လီၤ.

တုၤသရၣ်ခိၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်ဝံးဒီး ဘိထုကဖၣ်ယွၤန့ၣ် လီၤလီၤလၢအစူနၢၣ်ခံ
ဒီးဖျိၣ်ထီၣ်အစူ, မ့ၢ်တမ့ၢ်သံၣ်ထီၣ်အစူခံဒီးယုၢ်ထီၣ်ဝဲဆူအမဲၣ်ညါလီၤ. ပွဲကိးဂၤ
ဒီးတၢ်တီၤလီၤဘိထီၣ်တၢ်လီၤ. ဆ့ၣ်နီၤဒီးတဝံထီၣ်အစူန့ၣ်တၢ်တဖၣ်တၢ်အခွဲး
တၢ်. တၢ်ဆ့ၣ်နီၤတဝံစူ ဒ်န့ၣ်တဖၣ်ခံးဝဲဒၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဒုး နဲၣ်တၢ်တယုၢ်တယီၣ်
တၢ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘိဒီးတၢ်တယုၢ်တယီၣ်တၢ်ကစၢ်ယွၤတၢ်. ဒီးသရၣ်တဖၣ်တၢ်
အခွဲးတၢ်. မ့ၢ်ပွဲကညီဘျီးလီၤအခိၣ်ဒီး တီၤလီၤလီၤ. တုၤသရၣ်ဘိထုကဖၣ်တၢ်

နုပုဂံကိးဂါဒီးဘိတ် အမဲင်ဒီးဒီကနုပုဂံတက်လီၤ. တက်ဘိတ်ထုကဖပ်တဖပ်လီၤလိာ်အသးဒီးတက်လီၤပုဂံပြည်ပင်အမိတ်ပုဂံအကွာ်အဂီၤနုပုဂံလီၤ. ဝဲပသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်န့ၣ်, တက်လီၤသရၣ်ဒီးသ့ၣ်ကွသးပုဂံလီၤညါတဖိဘိတ်ထုကဖပ်တက်ဒ်အံၤး—

“ဘျူးဒိတ်ဒိတ်ခါ, မိဒိတ်ကမီၤထီ, တဒီးသန့ၤထီၣ်တက်အသး လာပုဂံနီတဂါဘၣ်.လီၤထူလီၤလိာ်, တက်သူးတက်ပွါပာ်ကစၢ်ယွၤဒေ,— န့ၣ်ထံကစၢ်, န့ၣ်ကိတ်ကစၢ်,န့ၣ်မူမိတ်ကစၢ်,န့ၣ်ဟီၣ်မိတ်ကစၢ်,န့ၣ်တက်ခဲလၢာ်အကစၢ်လီၤ. န့ၣ်ဒ်အံၤ,န့ၣ်သ့တက်လၢာ်,န့ၣ်န့ၣ်တက်ကိး, န့ၣ်ထံတက်တုၣ်,န့ၣ်ကွာ်တက်ဃျါ,န့ၣ်ကလုာ်တထံၣ်,န့ၣ်မိတ်လိာ်တပူၤ,န့ၣ်ဒီးထီၣ်တထံၣ်န့ၣ်မူၤလၢာ်, န့ၣ်ကျၢာ်လီၤတထံၣ်န့ၣ်မူၤထွဲလီၤ. ခဲကနီၣ်အံၤ,ပဲဒ်န့ၣ်ကွာ်မိတ်မူၣ် န့ၣ်မိတ်ခွါတဖပ်အံၤ, ပယဲတီၤလီၤကဒိတ်ကျိၣ်လၢ န့ၣ်ထံဒီး, ချိုးလီၤစုမိတ်လီၤခဲလၢာ်န့ၣ်မူၤညါအံၤ, ဒ်သီးပကယုထီၣ်တက်သးကညီၤလၢန့ၣ်လီၤ. န့ၣ်မိတ်န့ၣ်ပာ်သတးဒီး,မိနကအံၤလီၤနကကွာ်လီၤဘၣ်ပုဂံကိးဂါဒီးတကွာ်. ပမူၣ်ပုဂံဟီၣ်မိတ်ဒီး,ပကလုာ်တက်တသ့ပကတီၤတက်တဘၣ်ဘၣ်,ပကလုာ်ကမၣ်ဘၣ်န့ၣ်,ပကတီၤကမၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပတက်ဖိတက်မၤတဖပ်အံၤန့ၣ်တမၤစၢၤကွၢ်ပုဂံဒ်ဒီးထဲလၢကွၢ်အဘျီ, ထဲလၢကွၢ်အဘၣ်န့ၣ်တသ့ဘၣ်. ပမိမူၣ်ပမိခွါဒီးပဆၣ်မိတ်ကိတ်မိတ်ပမိတ်မိတ်ပန့ၣ်မိတ်အံၤ,ပအံၤပကွၢ်ဒ်ပဲတသ့ဘၣ် မိနကအံၤစၢၤနကကွာ်စၢၤ,မိနကယုထီၣ်ကယၢ်တၢၤစၢၤဘၣ်ပုဂံတကွာ်. မူၣ်မဆါတန့ၣ်အံၤဒ်သီးပသ့တထဲသမူၣ်တန့ၣ်, ပသ့တထဲကမၣ်ဘၣ်န့ၣ်တဂ့ၤ, ဒီးဒ်သီးပဲဒ်တဖပ်အံၤပကလုာ်ဘၣ်န့ၣ်သး, ပကယီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤဒီးပကမိတ်ဘၣ်န့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်မိနကမၤစၢၤဘၣ်ပုဂံတကွာ် ပတက်ကိတ်ခဲအိတ်လၢန့ၣ်မူၤညါခဲလၢာ်လီၤ.ပမၤပဲတသ့ဘၣ်.မိနကသ့ၣ်နကကွၢ်ဒီးနီၤမိတ်ဒွတ်ဖးဘၣ်အီၤလၢပကိတ်ကွာ်. ကယဲဒ်န့ၣ်မိတ်လီၤလၢဟီၣ်မိတ်ဃျါ ဒ်ဘၣ်ညါအံၤကွာ်လီၤဘၣ်အီၤဒီးမၤစၢၤအီၤတကွာ်.ပသ့ကညးန့ၣ်လီၤ.ပပာ်ကစၢ်ယွၤဒေ,အမူၣ်.”

တုၤတက်ဘိတ်ထုကဖပ်ဒ်ဒီးသရၣ်မၤ “အမူၣ်” န့ၣ် (ပုဂံပြည်ကတိၤဝဲန့ၣ်သိၣ်, “အုၣ်မံး”)ပုဂံကိးဂါဒီးခံးမိတ်သရၣ်အခံ “အမူၣ်”လၢအကလုာ်သိၣ်ဒီးဒီးဝံၣ်ထၢာ်ကွၢ်အမိတ်,ဒီးသးဝံၣ်ကစၢ်ယုၣ်ဃူးအဘျူးအဒိတ်လီၤ.

ပုဂံပြည်ဘိယွၤအဖၢမူၣ်န့ၣ်ပန့ၣ်ဟူပုဂံသ့ၣ်ဝဲတဂါတမံတဂါတမံလီၤ.ပုဂံနီၤနီၤခံးဝဲဒ်. တက်လၢပဘိတ်ယွၤအံၤပဘၣ်ဒုးန့ၣ်ပတက်သ့ၣ်အုးသးအုးလီၤ. ဒ်သီးယွၤကွာ်လီၤပုဂံဒီးကထံၣ်လီၤဝဲဒ်န့ၣ်, ပုဂံဘၣ်ဘၣ်လီၤကွံာ်အမိတ်ဖၢၣ်ဒီးထီၣ်လီၤရှၣ်အမိတ်သ့ၣ်ဒီးဘိတ်ထုကဖပ်တက်လီၤ.တက်မၤအသးဒ်န့ၣ်သတးဒီးပုဂံနီၤနီၤဘိယွၤန့ၣ်ဘၣ်လီၤကွံာ်အမိတ်ဖၢၣ်ဒီး ပာ်ပူၣ်ပာ်ဝဲတပူၤဝံၣ်ထီၣ်လီၤ ရှၣ်အမိတ်ဝံၣ်ဘိတ်ထုကဖပ်တက်ဒ်ပခံးမကၢ်အသီးလီၤ. မၤကဒီးတက်ခံးဝဲလၢပဘိတ် ယွၤအဖၢမူၣ်န့ၣ် ပသးတဘၣ်ဒွိတဘၣ်. တက်သ့ၣ်မူၣ်အုၣ်ပုဂံသန့ၣ်ကွပခံးအီၤတဘျီဘၣ်. ပဘၣ်အိတ်ကိးဒ်န့ၣ်ဒီးကံးကူးမးပသးလီၤ. လၢပဘိတ်ယွၤအဖၢမူၣ်အံၤတက်ခံးဝဲ,ဒ်သီးပကန့ၣ်တက်ဆိတ်ဂ့ၤသတးဒီး,ပဘၣ်ဘိတ်သပုၣ်ပုၣ်တုပခံးထံလီၤဆူသၢဃျါဒီး ပကန့ၣ်ဘၣ်လီၤ. ခဲထံမူၣ်တလီၤ ဆူန့ၣ်ပတန့ၣ်ဘၣ်ဘၣ်. လၢတက်န့ၣ်အဆိပုဂံလၢ အဘိတ်ထုကဖပ်တက်န့ၣ်မၤ မးဝဲသပုၣ်ပုၣ်ဒီးတုၤအဝံၣ်ထၢာ်ကွၢ်အမိတ်န့ၣ်အမဲင်ဂီၤဒီးအမဲင် ထံအိတ်လၢအမဲင်ခွးပူၤလီၤ. ဒီးတက်ခံးဝဲလၢယွၤကန့ၣ် အတက်ထုကဖပ်လီၤ. ပုဂံလၢအတသ့ဘိတ်ထုကဖပ် ဘၣ်တက်တုၤအမဲင်ထံလီၤဝဲန့ၣ် တန့ၣ်ဘၣ်ဘၣ်တက်ဆိတ်ဂ့ၤဘၣ်. ခံးဝဲဒ်.

တၢ်မၤအသးသၢပုၤသ့ၣ်က့သးပုၤတဖၣ် လၢညါတဖၣ်န့ၣ်, ပုၤသ့ၣ်ခၢ်သးဘိၣ်ခဲက
န့ၣ်အံၤတဖၣ် မ့ၢ်ထံၣ်ဘဉ်ဒီးကကဲတၢ်န့ၤဘဉ်ဖၣ်လဲလၢအဂီၢ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးပဲ
ဒၣ်ပတၢ်ဆိကမိၣ်အံၤ, ပုၤသးခၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤပုၤသးပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤခဲအံၤ တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဂၢ်လီၤအ
တၢ်ထုကဖၣ်တုၤအခဲၣ်ထံၣ်လီၤပၢ်တဖၣ်န့ၣ်သၢပုၤ, ကန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ဆိၣ်ဂ့ၤလၢအ
ဂီၢ်ခါမးလီၤ. ဒီးကဘဉ်တၢ်ဆၢအီၤလၢကွဲးအဘဉ်လီၤ. ပၢ်တဖၣ်အတၢ်ထုကဖၣ်
ပံၤယၢၤထီၣ်အီၤန့ၣ်ဒုအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆိၣ်ဂ့ၤလၢဖိတဖၣ်အတၢ် အိၣ်မုၢ်အိၣ်မုၢ်ဘဉ်
ခဲကန့ၣ်အံၤလီၤ.

တၢ်မၤအသးသၢထးဒီးဘဉ်ဘးပုၤကညီဘါယွၤဒီးမ့ၢ်ဖၢၣ်ခိၣ်ဖၢၣ်န့ၣ်ဆိကမိၣ်
ဝဲသၢယွၤထံၣ်လီၤအီၤတသ့ဘဉ်ဒီးဘွၣ်လီၤကွံၣ်ကွံၣ်အခိၣ်ဖၢၣ်ဒီးထီၣ်လီၤရှၢၣ်ကွံၣ်အ
ခိၣ်သ့န့ၣ်ဒုဒ် ဖျါအသးတဘျီလၢပဲခံၣ် ဒ်အံၤလီၤ.— လၢပဖိသၣ် အကတီၢ်န့ၣ်ပ
အိၣ်လၢပဟံၣ်လီၤ. တဘျီဘဉ်လၢမုၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤန့ၣ်, ပုၤအဒိၣ်တဖၣ်လဲၤဘါယွၤ
ကိးဂၤဒဲးလီၤ. မ့ၢ်ပဲဒၣ်ဖိသၣ် ဆဲးတနီၤဒီးဖဲဒီးဒိၣ် တဂၤပအိၣ်တၢ်လၢဟံၣ်မ့ၢ်
လၢတၢ်ဒွၢ်ခၢၤယံၤအဆိတမံၤ, ဒီးတၢ်ကိၣ်ဆါအဆိတမံၤလီၤ. ပဟံၣ်အတၢ်လၢထံး
န့ၣ်အိၣ်ဒီးပထိးအမုၢ်တမုၢ်ဒီးလုၢ်ခဲအမုၢ်ဒီးခါခါအမုၢ်ဒီးထံၣ်လူၤအမုၢ်တဖၣ်လီၤ.
ပထိးတမုၢ်ဖိထီၣ်သၣ်ထီၣ် ဒီးလီၤခဲးမးသၢပုၤ ဆဲးထီၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဒုလၢ ပုၤကိးဝဲဒၣ်
“အဝၤ”န့ၣ်အလီၤတဘျးခဲၤလီၤ. ပဲဒၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ပအိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤလီၤ. ပဖး
ထံၣ်တဘဉ်ဘဉ်, ဒီးထံၣ်တအိၣ်ခွၢ်ကိးဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ဘဉ်. မ့ၢ်သန့က့ပ
လိာ်ကွဲးတဘျီဘဉ်. ပုၤသ့ၣ်က့သးပုၤ, မိၢ်ပၢ်တဖၣ်တဟ့ၣ်ပကလိာ်ကွဲးတဆဲးတက့ၢ်
ဒၣ်လဲၣ်လၢအိၣ်ဘျးအနံၤန့ၣ်ဘဉ်.

ပအိၣ်ကစုဒုဒီး ကတိၤသကိးတၢ်လၢဟံၣ်ပူၤလီၤ. မ့ၢ်ပဖဲဒီးဒိၣ်တဂၤအသး
ပုၤသတးဒီးသါပူၤနီၣ် အသးတခဲးခဲးတဘျီတဘျီလီၤ. အန့ၣ်တဘျီအဝဲအိၣ်လၢ
ပသိးလၢဟံၣ်ဒီး, လၢပတချုၤဆိကမိၣ် အဆၢအကတီၢ်န့ၣ် ခံၣ်လီၤဆူကိာ်လၢဒု
လီၤ. ပဲတခိၣ်ပတပၣ်သ့ၣ်ပၢ်သးနီၣ်တမံးဘဉ်. မ့ၢ်တခိၣ်တလီၢ်ဒီး ပကွၢ်လီၤတၢ်ဆူ
ကိာ်လၢဒုဒီး ပထံၣ်လၢ အဝဲဒၣ်န့ၣ်ဘွၣ်ပထိးသၣ်လီၤ. ဒီးပအိၣ်ဒီးခံး— “ဖဲဒၤ ဘဉ်
မနူၤန့ၣ်ဘွၣ်ပထိးသၣ်လဲၣ်. တၢ် အံၤမ့ၢ်မုၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤလီၤ.” အန့ၢ်တဘျီ ဖဲးဖုးမး
တြၢၣ်ကန့ၣ်ဒီးစူးကွံၣ်ကွံၣ်ပထိးသၣ်တဖၣ် ဒီးခံးဝဲဒၣ်, “ဘါပၢ်ကစၢ်.” လီၤ. ဒီးက
နီးမးလီၤ. မ့ၢ်လီၤဂၢ်အသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်အသးသၢ အဘွၣ်ပထိးသၣ်အမၤမုၢ်န့ၣ်ကၢ်
အခိၣ်လၢအဆူလီၤ. ဒီးခံးဝဲဒၣ်, “ကစၢ်ယွၤထံၣ်လီၤပျၢၣ်ယၢၤလဲၣ်. စကၢ်ဆၢခိၣ်
လၢအဆူလီၤ.” တၢ်န့ၣ်ဒုဒ်ပုၤကညီဘါထီၣ်သီယွၤန့ၣ်တၢ်တသိၣ်လိၣ်အီၤလီၤတၢ်
လီၤဆဲးသၢယွၤထံၣ်တၢ်တၢ်ကိးမံၤဒဲးအဆိဒီး, မၤတၢ်ကတိၤတၢ်ဖိပခံးသၢအဘါ
ယွၤဒီးဘွၣ်လီၤကွံၣ်ကွံၣ်အခိၣ်ဖၢၣ်ဒီးထီၣ်လီၤရှၢၣ်ကွံၣ်အခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤကညီဘါ ထီၣ်သီယွၤန့ၣ် အိၣ်ဘျးလၢတၢ်ဘါထုကဖၣ် အပူၤတချုးဘဉ်. ပ
န့ၣ်ဟူပမိၢ်သးပုၤ, ပဖဲသးပုၤ, ပမုၢ်ဂၢ်မိၢ်တၢ်ဒီး ပုၤအဂၤတဖၣ် ဘါထုကဖၣ်တၢ်ဖဲ
အမၤဝဲသ့န့ၣ် ထီၣ်ဘိးဘဉ်လီၤ. တမ့ၢ်လဲလၢဂီၤလၢလၢဟံၣ်ဖဲအမံၤအကတီၢ်ဒီးဖဲ
အဝဲၤထီၣ်လၢဂီၤအကတီၢ်ဘဉ်. မ့ၢ်လၢမုၢ်န့ၣ်တခိၣ်ဖဲအပၢ်ထီၣ် ဝဲတဘျီလၢလၢ
န့ၣ်ဘါထုကဖၣ်တၢ်လီၤ. ပထံၣ်လၢမုၢ်ဆါခိၣ်ခွၢ်ကိးဘါထုကဖၣ် တၢ်လၢဒၢပူၤလၢ
ခိၣ်ဖျါပူၤလၢပုၤသ့ၣ်ခိၣ်ထံးတဖၣ်လီၤ.

ခံအိၣ်ခွၢ်ဝံၤဒီး က့ၤက့ၤဝဲဆူအဟံၣ်လီၤ. တဘျီဘျီပှၤလၢ အစုသဘျီခိၣ်သဘျီ, မိၣ်သဉ်ခွၢ်ခုၣ်ကနီၤတဖၣ်လဲၤပၤဝဲလၢဂီၤဂီၤဒီးအိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်သ့တနံၤကျၢၤဒီးလၢဟီၤတခါတၢ် သွၢ်ဝံၤဒီးက့ၤက့ၤဝဲခဉ်လီၤ.

ပသ့ၣ်နီၣ်ခိၣ်ပသးတဘျီလီၤ.—သးပှၤၤၤညံၤလၢခံသရၣ်ၤၤၤညံၤလၢဆၣ်ပြၣ်ကိၣ်ပသံၣ်, လၢပံၤယီၤအမိၤန့ၣ်ခွၢ်က့ၤတၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖိၣ်ဂၤလီၤ. အဒိပုၤဝဲၣ်အစုၣ်အခွၢ်ကိးဂၤဒီး ခွၢ်က့ၤတၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖိၣ်လီၤ. အဝဲခဉ်ဒီးအဒိပုၤဝဲၣ်တဖၣ်က့ၤအိၣ်က့ၤဆိလၢဆပြၣ်သန့ၣ်က့ၤ ဖဲဆၣ်ပြၣ်တကဲထီၣ်ခိၣ်. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်, အဝဲခဉ်ဒီးအဒိပုၤဝဲၣ်တနီၤနီၤညီၣ်န့ၣ်ဖဲတၢ်ယွၤလၢအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်က့ၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဆၢအကတီၢ်ဖဲန့ၣ်, ဖဲဝဲဒီးတၢ်ခိၣ်ဝဲလၢက့ၤတသီလီၤ. ခွၢ်သန့ၣ်က့ၤဖဲဝဲတလီၤလီၤတလီၤသီၣ်တုၤဆၣ်ပြၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးအဝဲခဉ်ကဲထီၣ်တၢ် အိၣ်ဖျိၣ်တဖုၤန့ၣ်အသရၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးလၢပံၤယီၤပၤတၢ် အမိၤဖဲသရၣ်နီၤယၣ်ကဲကိၣ်က့ၤတၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် အသရၣ်ဒီးပံၤယီၤမၤအၢ မၤသီပှၤတၢ်ယွၤဖိအဆၢအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘဉ်ဃးဒီးတၢ်အလုၢ်အလၢ် ခိတၢ်ဒီးဘျၢထံဒီးတၢ်အိၣ်ကိၣ်ဒီးပံၤထံန့ၣ်ပှၤစ့ၣ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်တဖၣ် လဲၤလ့ၤဝဲယံၤယိၣ် ယံၤယိၣ်လီၤ. ပှၤတနီၤနီၤဒီးသိးအကဒီးဘျၢထံအသးန့ၣ်ဘဉ် လဲၤဝဲပၤလၢခွၢ်တက့ၣ်, လၢခွၢ်ခိၣ်လဲၤဝဲ, လၢခွၢ်သိၣ်တွဲလၢလၢၣ်ခၢၣ်ကိၣ်ဒီးလီၤ. ခွၢ်သန့ၣ်က့ၤပှၤကညီၤလၢညါတဖိအသးတလီၤဘျီးဘဉ်. ခွၢ်န့ၣ်ဘဉ်က့ၤၤ ထီၣ်ဒီး န့ၣ်ဘဉ်က့ၤအယွၤန့ၣ် ခွၢ်တၢ်လၢတၢ်ပှၤလၢ အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ကိၣ်န့ၣ်တခွၢ်တၢ်နီၤတမံၤလၢအမဲၣ်ညါဘဉ်. လၢတၢ်မၤအသးဒီးန့ၣ်အဆိ, ဖဲကရၣ်အဉ်တးက့ၤက့ၤဆူအထံအကိၣ်လၢဃ. န. ၁၀၄၅ နံၣ် ဒီးဖဲက့ၤတုၤက့ၤဃ. န. ၁၀၄၇ နံၣ် န့ၣ်ထံၣ်ဘဉ်လၢအတၢ်အိၣ်အလီၢ်ခံတနံၤ အဘျီဘဲးဖိန့ၣ်, သရၣ်ဃးကျိၣ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်လၢ ကိၣ်ပသံၣ်ဖဲပံၤယီၤပၤဘဉ်ကိၣ်ဒီးတြိ မၤတံၢ်တံၢ် မၤအၢ ပှၤစ့ၣ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်တဖၣ်ထီၣ်အကတီၢ်န့ၣ်, ဒီးဘျၢက့ၤပှၤစ့ၣ်က့ၤန့ၣ်က့ၤ ယုၣ်စူးဃရံးလၢထံ ၅၅၀၇, သရၣ်ထွဲဖိလၢလၢၣ်ခၢၣ်ကိၣ်တခါဒီးဘျၢက့ၤပှၤ ၆၀၀၇ လီၤ. တၢ်န့ၣ် ခွၢ်တၢ်သးခုအဒိၣ်လၢပှၤကညီၤန့ၣ်က့ၤအထံၤသၢ အတၢ်အဉ်က့ၤခိၣ်က့ၤအဂီၢ်လီၤ. ဒီးလၢကိၣ်တက့ၣ်တခါသရၣ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီး အသကိးတဖၣ်ဒီးဘျၢက့ၤပှၤစ့ၣ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်လၢတၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤအပူၤအံၤဘဲးဘျးဂၤလီၤ. ပှၤလၢအအိၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်အလုၢ်အသးန့ၣ်အိၣ်ခိၣ်ဂီၢ်လီၤ.

မၤကဒီး. ပှၤကညီၤတၢ်က့ၤယွၤန့ၣ်ထီၣ်ခိၣ်ဝဲလၢပသုၣ်ထီၣ် နၢ်ဒီးဖျိၣ်ဒီးတဂ့ၤဘဉ်. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိပှၤတၢ်ယွၤဖိတဖၣ်မၤတၢ်အိၣ် တၢ်အိၣ်လၢပှၤကိးဝဲခဉ်တဘျီ. (Love feast.) ဒီးဒိသံထီၣ်ဒီးဆိဒီးဒီးမၤတၢ်အိၣ်ဒီးကွဲးအတံၤအသကိးဖဲတၢ်ယွၤလၢအအိၣ်, ဒီးအိၣ်သကိး တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လီၤ. တုၤအအိၣ်ဝဲဝဲဒီးအတံၤ အသကိးတဖၣ်ကက့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်ထွဲဝဲလၢထီးညၣ်ဆိညၣ်ဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဒီးဒီးန့ၣ်ဒီးခိၣ်ဝဲလၢ “မၤဘျီယွၤ” လီၤ.

မၤကဒီးတမံၤ.—ပှၤကညီၤတၢ်က့ၤယွၤဒီး ခိၣ်ဝဲလၢကစၢ်ယုၣ်စူးဃရံးကဖဲက့ၤလၢအဆူဒီးတုၤအဖဲတုၤန့ၣ် ကဟ့ၣ်အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပှၤဒိၣ်ခါအါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိ, ပှၤတဂၤဒိတဂပုၤခိးလိၣ်အသး, “စူးကွံၣ်ကွံၣ်ထံဖျိၣ်တိၢ်ဒီး, စူးကွံၣ်ကွံၣ်န့ၣ်ဒီးဖဲဘိတဖၣ်တက့ၢ်. ကစၢ်ယုၣ်စူးကဟ့ၣ်န့ၣ် လၢအသိ

လီၤ.”တၢ်သပၤသၢပွၤဖိအိၣ်ညီၣ်တၢ်လၢအတၢ်ဘျးဘၢဒီးယွၤန့ၣ်ခံးဝဲဒၣ်, “တၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤလံၤလၢအအိၣ်ဃုၢ်ဒီးတၢ်ဖိပွၤသ့ၣ်မိၣ်အလၢတၢ်အိၣ်ဘျးဒီးဖိထီးညဉ်ဆီညဉ်, မ့ၢ်မိၣ်ထံၣ်မိၣ်တဖၣ်လီၤ”တဂ့ၤဘဉ်. ကမၤဘဉ်အၢဘဉ်ဖုးပတၢ်ဘၢယွၤဘဉ်ဖုးလီၤ.” ဒီးပွၤကညီဒိသ့ၣ်ဒီးကွံာ်အတၢ်အသပၤလီၤလံၤတဖၣ်ဒီးပွၤန့ၢ်ကွၢ်ဝဲလၢအသီလီၤ. တၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်သပၤတန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်အတၢ်မၤသန့ၢ်ကွၢ်တၢ်ဘဉ်ကွၢ်သးနီၢ်နီၢ်အပနီၢ်ပၢၢ်နီၢ်ခိအံၤလီၤ.

တၢ်ပာ်ကဲၣ်ဒုၢ်အိၣ်ဘျးန့ၣ်.—တၢ်အဝုၢ်တမံၤအံၤပွၤခါဂၤခဲကဲခဲဒ်အံၤမ့ၢ်ဖၢဘဉ်တၢ်လၢထဲအံၤဒီး ကဆိကမိၣ်ဝဲလၢတမ့ၢ်တၢ်ဘဉ်အခါဒီး အခါဘဉ်အဃိတပာ်ကဲဝဲလၢတၢ်နီတမံၤဘဉ်. ပွၤကညီန့ၣ်ယွၤတုၤအိၣ်သဘူလီၤ မ့ၢ်ဟံးဃာ်အိၣ်သိးအကမၤလၢထီၣ်ဝဲထီၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီလီၤ. မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ဒုၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤအဝုၢ်န့ၣ်တၢ်ဒိၣ်ကစၢ်ယွၤမၤ လိာ်ဝဲကျၢၤကျၢၤလီၤ. ပွၤကညီကဲကွၢ်ကစၢ် ယုၣ်ၤမ့ၢ်ဃုးအပျဲၢ်အဘိၣ်လၢ ဝံၤလီၤအစိၤတဖၣ်န့ၣ်ဘဉ်တၢ်သိၣ်လိာ်လၢ အကဟံးဃာ်တၢ်မၤလိာ်ဘဉ်ဃးဒုၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤအံၤဒီး ဒ်အတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ် မၤဝဲဒၣ်လီၤ. ပွၤတဖၣ်အံၤတုၤအန့ၢ်ဟူတၢ်မၤလိာ်လွံၢ်ထံၣ်တထံၣ်သၢသရၣ်တဖၣ်အနီၢ်ဒီးဟံးဃာ်မးဝဲမူၢ်မူၢ်နီၢ်နီၢ်လီၤ.

ကထံၣ်ဒၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအမၤဝဲသ့န့ၣ် မၤပာ်ဝဲလၢမ့ၢ်ဂၤ အနံၤတုၤလၢမ့ၢ်နံၤပူၤဃုၤသီလၢတၢ်ကိးဝဲလၢ “မ့ၢ်ပွၤမိၣ်” လီၤ. ဒီးလၢမ့ၢ်တနံၤန့ၣ်အပူၤပွၤအပျဲၢ်အဘိၣ် အမ့ၢ်အခါကိး ဂၤဒဲးလုၢ်ထံၣ်ပွၤမိၣ်ဒီး ကထံၣ်ကတိၤ မၤကဆိအသးလၢကစၢ်အမ့ၢ်နံၤတနံၤန့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်နံၤဖိတနံၤအံၤအပူၤန့ၣ်ပွၤကညီဘၢပွၤဖိအမိၣ်မ့ၢ်တဖၣ်အိၣ်ဖျိၣ်ဘၢယွၤလီၤ. မ့ၢ်တနံၤအံၤပွၤမၤပာ်တၢ်ကိးမံၤဒဲးလီၤ. ပွၤမးပာ်သ့ၣ်မ့ၢ်, ပွၤဒၢၣ်ပာ်ထံၣ်ကိးဟံၣ်အဃျၢၣ်ဒဲးလီၤ. လၢမ့ၢ်အိၣ်ဘျးန့ၣ်ပွၤမးသ့ၣ်မ့ၢ်ဒီးဒၢၣ်ထံၣ်လၢအကဖိအိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်ဒၣ်ထံၣ်န့ၣ်တၢ်တဟ့ၣ်ဘဉ်ဝဲအခွဲးဘဉ်. ပွၤဘဉ်အိၣ်ဘျးဒီးဘၢယွၤလီၤ. ထဲမ့ၢ်ဒီးကသုခံမံၤ, တၢ်မၤပာ်အိၣ်လၢမ့ၢ်ဂၤအနံၤဒီးကဝုၢ်ကစိန့ၣ်ဂ့ၤတသ့ဘဉ်အဃိ, လၢမ့ၢ်အိၣ်ဘျးန့ၣ်ပွၤဖိအိၣ်လီၤ. မ့ၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤတနံၤန့ၣ်ပွၤတဘဉ်မိၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤတမံၤဝဲတမံၤဝဲနီတမံၤဘဉ် လၢမ့ၢ်ဂၤအနံၤန့ၣ်ပွၤတဂၤဂၤမ့ၢ်ကွၢ်မိၣ်ဘဉ်အသကိးအတၢ်ဖိတၢ်လံၤတမံၤမံၤ, မ့ၢ်သပၤအိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ, သပၤမၤ, မိၣ်ခွဲးမ့ၢ်ဝဲဒီးသး ပွၤနီၣ်ဆွၢ်ကခါ ကွၢ်အိၣ်န့ၣ်, ခဲမ့ၢ်ဆွၢ်တနံၤမ့ၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤလၢတၢ်ကိးဝဲလၢ “မ့ၢ်နံၤဒိၣ်”န့ၣ်တၢ်တဟ့ၣ်ဘဉ်အိၣ်အခွဲးလၢအကထဲၤဆွၢ်ကွၢ်ဝဲဘဉ်. ဘဉ်အိၣ်ဒီးဝဲတုၤမ့ၢ်နံၤပူၤဒီးန့ၢ်အခွဲးလၢအကဆွၢ်ကွၢ်ဝဲလီၤ.

မ့ၢ်အိၣ်ဘျးအနံၤအဂီၢ်ပွၤကညီပလီၢ်အသးခါမးလီၤ. ဖိသၣ်ဆံးဘဉ်ဆဉ်တၢ်တဟ့ၣ်ဘဉ်အခွဲးဒ်သိးအကလိာ်ကွဲးဒိကဲသၣ်ဒၣ်ထံၣ်ဘဉ်. တၢ်ဒီးဘၢဒီးဖိ, ဖိတဖိန့ၣ်တၢ်ကဒဲးအိၣ်အခွဲးတအိၣ်ဘဉ်. ပွၤလဲၤတၢ်လၢကျဲ, ဒ်အလဲၤဆူသမိၣ်လၢတၢ်ဘျးတၢ်ဘၢအဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲလဲၤတပူၤပူၤဝဲ, မ့ၢ်သးပွၤနီၣ်အသးဒီးထဲးထံၣ်ဘဉ်တပံၤတဘိမ့ၢ်ဝဲ, ဒဲးဘဉ်သ့ၣ်ထံၣ်တဘျးမ့ၢ်ဝဲ, ဘဉ်အိၣ်ကွၢ်ဝဲဒၣ်လီၤ. မ့ၢ်တမ့ၢ်ဘဉ်ဒီးပွၤဖိန့ၣ်တဂၤတၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်အိၣ်လၢအမၤဘဉ်တၢ်ဖိန့ၣ်ဒီးဘဉ်တၢ်ဟီထီၣ်ကွံာ်အိၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤလီၤ. ပွၤသးပွၤတဂၤဝဲလဲၤတၢ်ဃာ်အ့ၣ်ပွၤကသန့ၢ်ကုပတမၤသံဘဉ်ဘဉ်. ပွၤမ့ၢ်မၤသံဒီးဘဉ်အိၣ်ကွၢ်တၢ်ဃာ်အစိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆီမ့ၢ်ဝဲ,

ထီၣ်ဒွၢ်ခွၢ်ဝုၤ, ညၣ်ခွၢ်ဝုၤ, ဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိတမံၤဝုၤတမံၤဝုၤလၢ အသးသမူဒိၣ်လၢအ
ပူၤန့ၣ်တၢ်တဟ့ၣ်တၢ်အခွဲၤလၢ ပွဲကမၤသံဒိၣ်ဒိၣ်လၢမုၢ်န့ၣ်ဒိၣ်အပူၤနီၣ်တမံၤနီၣ်တ
ဂၤတၢ်. ပွဲလၢအမၤဝဲတဂၤဂၤန့ၣ် တၢ်တၢ်ဟီၣ်ထီၣ်ကွံၣ်လၢတၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်အပူၤလီၤ.
တၢ်မၤအသးတမံၤအံၤဒိၣ်ဒိၣ်ပွဲလၢပဖိသၣ်တုၤခဲကနီၣ်အံၤလီၤ. ပွဲကွဲးတၢ်ထံၣ်
ပွဲဒိၣ်သံဒိၣ် ချဲလၢမုၢ်န့ၣ်ဒိၣ်လၢ ခးထံးယးအခိၣ် ထံးတဘျီန့ၣ်, အဖံးတကုၢ်မး
လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်တဝုၤတၢ်လၢဒိၣ်တုၤခဲကနီၣ်အံၤလီၤ.

တၢ်အဝုၢ်တဖၣ် အံၤပွဲခဲကနီၣ် အံၤတဝီတပၣ်ကဲဒိၣ်. အါအါသန့ကွၢ်ပွဲကဲ
ကွၢ်အပျဲအဘိၣ်လၢ ညါတဝီလၢပံၤယီၤမိပၤတၢ်တၢ်အမိၤန့ၣ် ပၣ်ကဲဝဲဒၣ်အါမး
လီၤ. လၢတၢ်ဒိၣ်န့ၣ် အဃိလီၤဂၢ်မိၢ်ပၣ်တဖၣ် တၢ်ယွၤအတၢ်ဆိၣ်ဝုၤလီၤဆိၣ်တၢ်
တက့ၢ်လၢအတၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်အပူၤလီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢဒျၢ် ဒါမၤအၢတၢ် အဆၢက
တိၢ်ဒၣ်ထဲၣ်လီၤ.

အဆၢ ဃု.

ဃ. န. ၁၈၄၀-၁၈၅၀.

တၢ်မၤလိလံာ်. တၢ်သးခံာ်.

“ပတြၤကွၢ်ပၢ်ယွၤလၢအသးကညီပွၤ” ခမံာ် (D.A.W.)

တၢ်မၤလိလံာ်.—ဒ်ပခံးလိလၢအဆၢလၢအပူၤကွံာ်အပူၤအသး, ပွၤကညီန့ၢ်ဟူ
 စကီၤၤၤန့ၢ်ဝဲအသံာ်အဝံၢ်ဒီးလူၤမးဝဲလၢသ့ၣ်သးအပူၤ, ဒီးခံးတၢ်လိာ်ကွၢ်အသး
 သကုၤဆးဒီးလိၤ. မ့ၢ်သရဲၣ်အဝံၢ်တးလဲၤတုၤလိလၢဝံၢ်သီၣ်တွဲဒီးမၤလိတၢ်မၤလိ
 လိသတးဒီးပွၤကညီသးပွၤဒ်ပယၤလိလိသံာ်, သရဲၣ်ခွဲးကီၢ်. သရဲၣ်ထွဲဒ်. မိာ်
 ယုၣ်, ခွဲးခဲ, ဖိခွဲၣ် နါယာ်, ထူသုၣ်, ဗါယဲ, အူစၢ်, နးပု, စၢ်မဲ. နးကွံာ် မိာ်ယု, ထူဗျၢၣ်,
 လိာ်လိာ်, ဂွၢ်သ့ဒီးအဂၤတဖၣ်လဲၤဆူအအိၣ်ဒီးမၤလိလိာ်စီဆွံလၢအစုပူၤလိၤ. တုၤ
 တၢ်မၤလိပျၢ်လၢတၢ်ယီၤလိာ်ကွၢ်အကတိၢ်န့ၢ်, ပွၤတဖၣ်အံၤကွၢ်ဆူအဟံၣ်န့ၢ်
 ကွၢ်မိာ်လိာ်စီဆွံအသိ, လိာ်သးခံာ်, လိာ်မိာ်ပွၤဒီးလိာ်ဟီၣ်မိာ်မူမိာ်တဖၣ်ဖဲအဝံၢ်န့ၢ်
 ဒီးဝံၢ်တူၣ်န့ၢ်လိၤ. တၢ်ဒွၢ်ခါယံၤတၢ်ဆၢတပာ်ကဲတၢ်ဒ်လၢတၢ်နီတမံၤတၢ်. မ့ၢ်
 မိာ်ဝဲဒၣ်သပွၤပွၤလိၤ. မ့ၢ်တုၤအကွၢ်တုၤလၢအဟံၣ်န့ၢ်ဟ့ၣ်နီၤလိၤပွၤအသ့ကွၢ်သး
 ပွၤတနီၤနီၤ, ဒီးမၤပွၤလၢအဒီးလိာ်တၢ်တဆံးတကွၢ်လၢတၢ်န့ၢ်အိၣ်ဒီးတဖၣ်လၢ
 အကသိၣ်လိၤဒ်ဒီးပွၤအသးအိၣ်လၢ အကမၤလိသ့ကွၢ်အသးတဖၣ်လိၤ. ပွၤက
 ညီတၢ်မိာ်သ့ဒီးကွၢ်တၢ် အသးလၢလိာ်ကိးဂၤဒီးလိၤ. ပွၤသးပွၤလၢအမဲာ်ယုာ်တ
 ဖၣ်န့ၢ်မၤဝဲဒ်အဂၤတသ့တၢ်ဒီး ဒိကန့ၢ်ပွၤဂၤဒီးန့ၢ်အိၣ်လိၤ. မ့ၢ်ပွၤလၢအမဲာ်တ
 ယုာ်တၢ်တဖၣ်, မုာ်ကနီၤဖိသုၣ်ခွါ, ပွၤလိာ်ပွၤတၢ်ဆၢတမံးတၢ်မၤတၢ်လၢမုာ်ဆါခါ,
 ဒီးလၢမုာ်ဟါခါန့ၢ်မၤလိဒီးလိာ်လၢ မံတၢ်အကပီၤအပူၤလိၤ. ပွၤကိးဂၤဒီးတုၤအ
 ထံၣ်လိာ်အသးန့ၢ်, ပွၤတဂၤဒီးလိာ်မ့ၢ်တၢ်တမံးဒီး, အဂၤမိာ်တဖၣ်မၤအဒီးန့ၢ်
 အိၣ်လိၤ. အဝဲဒၣ်တခါတဝံးကၢ်တၢ်ဒီးဒီးန့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢသးမုာ်အပူၤလိၤ. လၢမုာ်
 ဟါခါတၢ်ခါလိၤန့ၢ် ပွၤဒွဲၣ်ထီၣ်မံတၢ် (တၢ်ဖဲန့ၢ်အကတိၢ်မ့ၢ်အူဒၢ တအိၣ်တၢ်.
 ပွၤဒွဲၣ်မံတၢ်လိၤ) ဒီးအဝံၢ် “ကးအါကါ,” မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ဒီးလိာ်ဟီၣ်မိာ်မူမိာ်လၢဟံၣ်
 ကိးဗျၢၣ်ဒီးဃုာ်ဃုာ်အပူၤလိၤ. ပွၤအါဂၤအလိာ်တအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ကွဲးဆဲးန့ၢ်ဝဲဒၣ်
 လိၤ. ပွၤတနီၤနီၤန့ၢ်တၢ်လိာ်အခါတၢ်ခါတၢ်ဒ်တကတၢ်တၢ်န့ၢ်ထူတနီၣ်ဒီးဆွံန့ၢ်
 ဝဲဆူအနီၣ်ထူၣ်ဖျါအပူၤဒီး တုၤအထူခံာ်ဒီးအိၣ်ဘျးမိကိာ်မိကိာ်န့ၢ်, လၢလိာ်ကၢ်
 အလိၤန့ၢ် အိးထီၣ်ဒီးဝဲဒၣ်လိၤ. တၢ်မၤအသးဒီး ပွၤန့ၢ်သတးဒီး ပွၤကညီတၢ်
 ကွၢ်ယွၤတဖၣ် ဒီးလိာ်သ့ထီၣ် ကိးဂၤဒီးဃုာ်ဃုာ် ပခံးသ့လိၤ. ထဲပွၤမုာ်လံၤဖုပွၤ
 လၢအမဲာ်ယုာ်တဖၣ်မၤဝဲဒ်အဂၤတသ့တၢ်, မ့ၢ်တၢ်န့ၢ်တၢ်လၢပွၤဂၤဒီးန့ၢ်အိၣ်လိၤ
 လိၤ. ဖဲအံၤပထံၣ်တၢ်မိာ်မၤလိဃုာ်လိာ်ဒီးအဖိ, ပၢ်မၤလိဃုာ်လိာ်ဒီးအဖိ, ဝဲသိးအ
 ဒီးလိာ်ကသ့လိၤ. လၢမုာ်ဆါတခါဒီး တၢ်မၤတၢ်, မ့ၢ်လၢမုာ်တၢ်တၢ်ခါကခါမၤလိ
 သ့ကွၢ်အသးလၢလိာ်လိၤ.

ပွၤဖိသုၣ်သ့ၣ်ခါသးတၢ်အမုာ်အခါတဖၣ် အမိာ်အပၢ်မၤအလဲၤမၤလိလိာ်လၢ
 သရဲၣ်ပူၤလိၤ. သရဲၣ်အိၣ်တဂၤ, အိၣ်ဒီးအခါအကမိၤလၢဖိသုၣ်တဖၣ်အဖိခါ, ဒီး
 သိၣ်လိာ်အိၣ်ဖဲအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်အိၣ်ဝဲန့ၢ်လိၤ. ဖဲအံၤဝံသးစူၤပကတဲတၢ်တၢ်
 မၤအသးဒီးပွၤလၢပကစၢ်ဒ်ပဝဲတဘိတကွၢ်. အဝံၢ်ဒ်အံၤ, တၢ်လၢအမၤအသးလၢ

ပွားတပ်ဃားဒီးတက်သိပ်လိပွားန့ဉ်, ပသ့ဉ်ညါလာအမေးအသးလာသဝီ အဂါလာပွား
မေးလိတက်မိသကိပ်သိပ်ကိပ်ပါတနီဉ်, ကိပ်တကူဉ်,မိဉ်လဲဉ်,ဘျံးဒီးတဝဉ်ခဲလၢာ်
လီၤ.အဆၢအကတိပ်ဖဲန့ ဉ်ပအိဉ်လၢကူဉ်တပ်ဒီးပကတိၤတၢ်လၢကူဉ်တပ်အဝုဉ်
န့ဉ်သ့လီၤ.

ကူဉ်တပ်အတက်အိဉ်ဖျိဉ် အသရိဉ်အိဉ်ခဲဉ်ဉ်ဉ်လီၤ. တဉ်ဉ်န့ဉ်ဉ်ဉ်လၢ တၢ်တၢ်
ယွၤလၢဇုာ်အိဉ်ဘျံးန့ဉ်အဂီၢ်, ဒီးအတဉ်ဉ်န့ဉ်ဉ်လၢတၢ်မေးလိအဂီၢ်လီၤ. ပွားလၢ
ညါတဝီလၢအတိဉ်မိဉ် ခဲသၢတၢ်အိဉ်ဖျိဉ်တဖုအံၤအတၢ်မေးအပူၤန့ဉ်ဉ်, ကသိဉ်
သရဉ်ဇုာ်ဒီးအဝဲဉ်ဉ် (သရဉ်သဉ် ပုဉ်အမိဉ်) ဒီးအဒိပုဉ်ဝဲဉ်တဖုဉ်, သရဉ်ဇုာ်န့ဉ်အ
မံၤပုဉ်ဖိပနီဉ်,ဓကီၤထူသဉ် (သရဉ်ထူသဉ်),သးပုဉ်ဗျးယုဉ် (သုဉ်ကွံ),သရဉ်ဇုာ်တု
အပၢ်သးပုဉ်သဉ်ခွဲ,မိဝဲအပၢ်ဓကီၤပုဉ်လဉ်ထီ, သရဉ်တုလုဉ်အပၢ်ကသိဉ်သရဉ်ဗျး
သဉ်ခွဲ, သရဉ်ကုအပၢ်သးပုဉ်ဉ်ညိ,သရဉ်တၢ်လုအမံၤပုဉ်သးပုဉ်ဖိဗျးခဲ, သရဉ်ထူ
မိလၢမကူလဟဉ်အပၢ်ဖုဉ်ကွံ, သရဉ်ခွံဉ်ဘဲအပၢ်ဖုဉ်န့ဉ်ကွံဒီး အဂါတဖုဉ်တဘျုး
ဂၤလီၤ. ပွားတဖုဉ် အံၤပိပခံးလံလၢထးတဘျီအသး ဒီးဘျးဒီးတၢ်ဒီးသရဉ်ခွံဉ်လၢ
ပနီဉ်သိဉ်အဒိပုဉ်ဝဲဉ်ဉ်ဉ်, ဉ်ညိသိဉ်, သဉ်ဖဲ, သဉ်ကူဉ်မိဉ်,နီဉ်ဗျးတဖုဉ်လီၤ.သရဉ်
နီဉ်ယုဉ်ဉ်တၢ် အိဉ်ဖျိဉ်အသရဉ်လီၤ ပွားတဖုဉ်အံၤအိဉ်ဘျးအိဉ်တၢ်ဒီးခွဲလိဉ်အသး
တၢ်တၢ်လၢပသ့ဉ်ညါထီဉ်သိပသးန့ဉ်လီၤ. သရဉ်ပဉ်ရန့ဉ်ဉ်သရဉ်သိဉ်လိတၢ်လၢ
တၢ်မေးလိအပူၤလီၤ.

ဒိပခံးလံတဘျီအသး,ပွားမေးလိတၢ်မိလၢဃ. န. ၁၈၄၇နီဉ်ဒီးဃ. န. ၁၈၄၈
နီဉ်န့ဉ် အိဉ်ဘဉ်တဘဉ် ၇၀၈၇၀၀လၢ ၁၀၀ ဂၤလီၤ. ပွားတဖုဉ်အံၤအသးဓါက
တၢ်န့ဉ်ဉ်လံန့ဉ်, ဒီးအသးပုဉ်ကတၢ်န့ဉ်ဉ် ၁၅နီဉ်၁၈နီဉ်လီၤ. မိဉ်ဗုဉ်မိဉ်ခွဲန့ဉ်
မေးလိသကိးတၢ်လီၤ.တၢ်စုကဝဲလၢပွားမေးလိတၢ်မေးလိန့ဉ်ဉ်သ့ဉ်ဘဉ်လၢတၢ်မေး
ဘျုးအိဉ်လၢဒီးအိဉ်ကမိဉ်တိဉ်ဖိတကလုဉ်န့ဉ်လီၤ. သ့ဉ်တပ်အထီခဲလၢာ်အိဉ်တဉ်
တထီဒီးလၢအကတၢ်လၢတၢ်ကဟံးအိဉ်တဒိတဘဉ်တၢ်ကျိဉ်လီၤ.အိဉ်ခဲဒိဉ်ကမိဉ်
ထီဉ်အသးလီၤ.အဒိဉ်ဃီၤကမိဉ်အိဉ်တဆဲးစုဉ်ဒိဉ်မ့တမ့တဆဲးစုဉ်ဒိဉ်လီၤ.အ
ကုၢ်အဂီၢ်ဖဲအံၤ—

တၢ်လၢပွားမေးလိတၢ်မိ ဘျးတၢ်တဒိ ပံၤလီၤကိးဝဲလၢကံးကူဉ်ဆဉ်, တၢ်အံၤဇုာ်လၢာ်
ဝါကဘျးတကလုဉ်လီၤ. သ့ဉ်တပ်အံၤပဘဉ်ဖုသု အိဉ်လၢသ့ဉ်လၢအကမူဉ်ဒီး မ့
ထံဝံၤပလိဗုထီဉ်အိဉ်တုၤအသုထီဉ်လီၤ. သရဉ်ယဲဆူပအိဉ်ဒီးမေးန့ဉ်ဝဉ်ခိတဘဉ်တ
ဒိနီဉ်ဇုာ်ခဲဘိဒီးမေးဘျုးမေးဘျုးဝဲဒဉ်ကမိဉ်လီၤ. ဝဉ်ခိတဘဉ်အံၤအထီကအိဉ်ခဲဉ်ဉ်လီၤ.
သရဉ်ဘိးန့ဉ်ပွားလၢလံးန့ဉ်ဘျုးတဖုဉ်ဝံၤဒီးကွဲးလီၤန့ဉ် ပလိဉ်အိဉ် ထံးတကျိၤဝံၤ
မေးပကွဲးဒီးအိဉ်တုၤသ့ဉ်တပ်အကပၤတကပၤန့ဉ်ဉ်ဝဲလၢာ်လီၤ. တၢ်လၢဝဉ်ခိတဘဉ်
တဒိအံၤသရဉ်မိဉ်အိဉ်လၢအစုဉ်ဝဲ, ဒီးပဝဲလၢအကတိၤန့ဉ်ပွားလံးန့ဉ်ဘျုးတဖုဉ်
န့ဉ်ဉ်ဉ်ဉ် မ့တမ့တဘဉ်ဒီးအါတကုၢ်ဉ်တၢ်သိဉ်ဃီဉ်ပွားမေးလိတၢ်မိအဂီၢ်လီၤ.ပွားလၢ
အမေးတၢ်တဘဉ်တဘဉ်တဂၤဂၤန့ဉ်သရဉ်ဉ်အိဉ်လၢဝဉ်ခိတဘဉ်အံၤလီၤ. ဒီးတၢ်အံၤ
မေးဝဲဒဉ်တထီဉ်လီၤ. သရဉ်အစုကဝဲလၢအကသိဉ်ဃီဉ်ပွားမေးလိလံးဖဲန့ဉ်အိဉ်

ဒီးဂ့ၢ်ပနၢ်က့ၣ်လူခိၣ်ဆၢၣ်တဘိဒီးလီၤ. တၢ်အံၤဘဉ်ဆၢၣ် သရၣ်တစူးကွံာ်ဘဉ်. မိၣ်ထီၣ်ဝဲလီၤ.

ပွဲမၤလိလိာ်ဖိကိးဂၤဒဲးဘဉ် ချဲးလီၤစုချဲးလီၤခိၣ်ဒီးဘဉ် တီၤလီၤလၢအမၤလိလိာ်အကတိၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ် မိကိၣ်ဘဉ်-မ့ၢ်တၢ်သ့တနီၤကျၢၤလီၤ. တၢ်မၤအသး ဝဲန့ၣ်အဆိပွဲမၤလိတၢ်အဆၢအတတိၢ်ထီၣ်လၢတုၤအဝံၤန့ၣ်, ပွဲကိးဂၤဒဲးခုၣ်ဝုၤခွါဝုၤ, အစုန့ၣ်ခံအဖံးတိၣ်ထီၣ်ဒီးထီၣ်ခါမးလီၤ. ပွဲကိးဂၤဒဲးဘဉ် ကွၢ်နီၣ်သရၣ်ကွဲးလိာ်ဒီးပာ်အစုခိၣ်ခါန့ၣ်လီၤ. ပွဲကွဲးလိာ်န့ၣ်ဖိၣ်လၢၣ်ဘိလၢအစုမ့ၢ်ကျၢၢ်ဒီးအစုယုၣ်ဒီးစုမ့ၢ်ခါၣ်သးအဘၢၣ်ခါဒီးဘဉ်မၤကတြၢ်ထီၣ်အစုဒဲးလၢအစုယုၣ်ဒီးစုမ့ၢ်ခါၣ်သးအဖိလၢၣ်ဒီးပွဲမ့ၢ်ထီၣ်ကမိၤဒီး ကျူထီၣ်ဝဲ ခိတၢ်ပူၣ်အသိးတဘိတဘိတစူးအသးဒီးအကွဲးလီၤလိာ်ကသ့လီၤ တၢ်အံၤပွဲမၤလိလိာ်တဖၣ်ဘဉ်မၤဒီးကိးဂၤဒဲးလီၤ. ပွဲတဂၤဂၤလၢ အတမၤဘဉ်ဝဲန့ၣ် သရၣ်ဃူအိၤလၢဝၣ်ခိဘဉ်မ့တမ့ၢ်ဝုၢ်ခိၣ်ဆၢၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ဃူပွဲန့ၣ်ဃူဝဲဒ်ပတိၢ်တံၢ်တၢ်အသိးလၢပချၢဆံလီၤ. ဒီးဃူဝဲခါဘိဒီးဆါဆါလီၤ. ခါဘျီန့ၣ်ပွဲလၢအဘဉ်နီၣ်ဃူတဖၣ်န့ၣ်အချၢဆံသၢနီၣ်ဃူလီၤဘဉ်အလီၢ်န့ၣ်ပန့ၣ်ထီၣ်နီၣ်သိးဝၣ်ခိဘဉ်ဒီးအထီတခါတုၤသိးနီၣ်ဃူလီၤဘဉ်အလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပွဲဘဉ်ကွဲးလိာ်ခဲၣ်ဃူၣ်လၢလိာ်န့ၣ်အဖိလၢၣ်တခါလီၤ. ဒီးလိာ်ခဲၣ်ဃူၣ်တဖၣ်အံၤဘဉ်ကစီၤန့ၣ်ကစီဒီး, အဖိခိၣ်တခါကဘဉ် ထီၣ်ဘးဒီးဘဉ် တရူၣ်ထီၣ်လိာ်န့ၣ်အဖိလၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘဉ်ထီၣ်ဘဉ်ဆူလိာ်န့ၣ်အဖိခိၣ်တခါဘဉ်. မ့ၢ်ထီၣ်ဆူလိာ်န့ၣ်အဖိခိၣ်ဒီး, သရၣ်ခံးဝဲလၢအခိၣ်ဘဉ်တၢ်ကျၢၤဒီးပွဲတဂၤန့ၣ်ဘဉ်တၢ်တဘျီဃီလီၤ. တၢ်ခံးဘဉ်အိၤတဖၣ်ဘဉ်. အဝုၢ်ဒ်အံၤ, မ့ၢ်အမၤကမၣ်ဘဉ်တၢ်ကျၢၤလီၤ. လိာ်န့ၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကျၢၤလီၤ. ပွဲတဘဉ်ခိၣ်ဝဲၣ်အိၤနီၣ်တဂၤဘဉ်, ခံးဝဲဒ်.

လိာ်လၢပမၤလိလိာ်ခိၣ်မိၢ်ပုၢ်, “ကးခါကါ”န့ၣ်သရၣ်ဖးယုၤပွဲကိးဂၤဒဲးလၢအကလုာ်ဖးဒိၣ်, ဒီးပဘဉ်မိၣ်ထွဲအခံကိးဂၤဒဲး, ခံးဝဲ, သရၣ်ခံး, “ကးခါကါ”ဒီးပဝဲပခံးမိၣ်ထွဲအခံ, “ကးခါကါ,” ဝံၤဒီးသရၣ်ခံး “ကးခါအသံကံာ်” ပဝဲပခံး, “ကးခါအသံကံာ်” သရၣ်ခံး, “ကးခါအသံကံာ်”, ပဝဲပခံး “ကးခါအသံကံာ်” ခိၣ်သိးကွၢ်ကွၢ်ကိးဂၤဒဲးတုၤအကတၢ်တဘျီခံးဘျီဝံၤဒီး သရၣ်ခိၣ်ကတိၢ်ကွၢ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပဝဲဒ်ပတအိၣ်ကတိၢ်ဘဉ်, ပဘဉ်ဖးကွၢ်ဒၣ်ပဝဲ တဂၤဖဲပသးလီၤ. ပဘဉ်ဖးသီၣ်လိာ်ဒိၣ်ဒ်ကိးဂၤဒဲးလီၤ. ပွဲလၢအကလုာ်သရၣ်တနီၤဟူဘဉ်ဝဲတဂၤလၢလၢန့ၣ်, သရၣ်တၢ် အချၢဆံလၢဝၣ်ခိဘဉ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖးသီၣ်လိာ်ခိၣ်န့ၣ်ဒုးမံပွဲ တချုးနီတဂၤဘဉ်. ပွဲအကလုာ်ခိၣ်ဘျီဒီးအချၢဆံဘဉ်ဃူလီၤ. သရၣ်ညီန့ၣ်ဟးလွၢ်လီၤလၢပွဲမၤလိတၢ်ဖိအမဲၣ်ညါဒီးမိးကွၢ်ဝဲဒ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးလီၤ. ပွဲမ့ၢ်ခိၣ်လဲၤဟးဘဉ်အသးဆူတၢ်တဒၢတဂၤဂၤန့ၣ်ဘဉ်ဃုအခွဲးလၢသရၣ်ကိးဘျီဒဲးလီၤ. မ့ၢ်တဃုဘဉ်အခွဲးန့ၣ်ဘဉ်ဃူလီၤ. တၢ်တသံကွၢ်ဘဉ်အိၤလၢအလဲၤဟးအဝုၢ်နီတမံၤဘဉ်. မ့ၢ်အမၤကမၣ်ဘဉ်တၢ်လၢ အလဲၤဟးဒီးတဃုဘဉ်အခွဲးန့ၣ် ဒီးလၢပွဲလီၤ. တၢ်မၤလိတအိၣ်ဘဉ် ဒီးအတီၤတဖၣ်ဘဉ်. ပွဲကိးဂၤဒဲးမၤလိာ်ဖဲအမၤဝဲန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပွဲတဂၤဂၤတၢ်လိာ်လၢ သရၣ်ဟ့ၣ်လီၤအိၤန့ၣ်တုၤအန့ၢ်ဒီး သရၣ်ဟ့ၣ်လီၤအိၤအသိးဒီးဒုးလဲၤဝဲဆူညါခိၣ်လီၤ. လိာ်တဖၣ်အံၤပဘဉ်တၢ်န့ၢ်အိၤဒ်သိးပကတိၤကိၣ်ပူၤ (ဂူး)

ဒါၤကဘဉ်ထီၣ်ခဲၣ်ဖျၢၣ်ကိးဖျၢၣ်ဒဲးလီၤ. အဝုၣ်ဒီးအခီပညီန့ၣ်သရၣ်တသံကွၢ်ဘဉ်
ပှၤဘဉ်. ပတိၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ဒီးထဲဒါၤဖျၢၣ်မ့ၢ်တကမၣ်နီတဖျၢၣ်ဘဉ်ဒီးမ့ၢ်အဘဉ်ဒီးပထီၣ်
ဘဉ်ဆူညါလီၤ. ပထမ့ၢ်တဘဉ်ဘဉ်တဖျၢၣ်ဒီးပတၢ်ဖျၢၣ်ဘဉ်ကိးဘျီဒဲးဒီးပတၢ်က့ၤ
တိၣ်န့ၣ်ကဒီးလီၤ. တုၤပှၤ ပှၤထီၣ်နီးနီးဘျးဘျးန့ၣ်ဘဉ်ဖျၢၣ်ဒီးလီၤ. ကထံၣ်တၢ်လၢ
ပတိၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဘဉ်ဘဉ်ကိးဖျၢၣ်ဒဲးဒီးဘဉ်မူၣ်မူၣ်နီၣ်နီၣ်လီၤ. မ့တဖၣ်ဘဉ်ဒီးပ
တၢ်နီၣ်ဖျၢၣ်တပူၤနီတဂၤနီတဘျီဘဉ်.

တၢ်အဆၢအကတိၣ်ဖဲန့ၣ်ပမၤလိထဲထီၣ်ပှၤကညီလီၤ. ပံၤယီၤအထီၣ်ပတမၤလိ
ဘဉ်. ပှၤကညီသ့ၣ်နီၣ်ပံၤယီၤ အတၢ်မၤအမၤသီဒါၤဒီးပှၤကညီအသးတမုၢ်ဘဉ်
ပံၤယီၤန့ၣ်တုၤလၢပံၤယီၤအကျိၣ်ခဉ်ထဲၣ်လီၤ. ပမၤလိထီၣ်အိၣ်ထဲတဖၣ်ခံဘဉ်လီၤ.
ထီၣ်မိၣ်ပှၤ. ပံၤထီၣ်ဟီၣ်မိၣ်မူမိၣ်ထဲန့ၣ်လီၤ. ထီၣ်တဖၣ်အံၤပှၤလၢ အမၤလိဘဉ်ဝဲတ
ဖၣ်တိၣ်န့ၣ်ဒါၤမူၣ်မူၣ်နီၣ်နီၣ်ဒီးတသးပှၤနီၣ်လၢ. ဘဉ်ဒါၤနီတစုလၢ. ဘဉ်. လီၤဂၢၢ်
န့ၣ်လီၤ.

ပသရၣ်ဖဲန့ၣ်အဆၢ အကတိၣ်မ့ၢ်သရၣ်ပဉ်ရန့ၣ်လီၤ. အဝဲခဉ်န့ၣ်တမ့ၢ်ပှၤမၤလိ
ထီၣ်အသ့ထဲန့ၣ်တဂၤဘဉ်. ပမ့ၢ်ကွၢ်သကြီၤဒီးပှၤခဲကနံၣ်အံၤဒီးမ့ၢ်ပှၤဖးထီၣ်သ့ခဉ်
တဒိၣ်တဆံးဖါလီၤ. မ့ၢ်သန့ကွၢ်မ့ၢ်ပှၤလၢ အဒုးနဲၣ်ပတၢ် အသးမုၢ်မးဒီးအသး
ဆူၣ်တဂၤလီၤ. သရၣ်ဖျၢၣ်ပှၤန့ၣ်တမ့ၢ်အသးဖဲပှၤဘဉ်. မ့ၢ်လၢပကဖျံၤတၢ်ဒီးပကမၤ
လိထီၣ်ဆူၣ်ဆူၣ်ဒီးတိၣ်န့ၣ်ဒါၤလီၤ. ဒီးတၢ်မၤအသးဖဲန့ၣ်ခဲဘဲလီၤ. ပှၤကိးဂၤဒဲး
ပှၤလၢအကဘဉ်ဖျၢၣ်သတးဒီး မၤလိထီၣ်န့ၣ်တိၣ်ဝဲ သပှၤပှၤဒီးအတၢ်အိၣ်ထီၣ်ဆၢဒီး
ဒါၤတုၤအသးပှၤတစုလီၤ. လၢတၢ်မၤလိအကတၢ်တခီညီန့ၣ်လၢ လါဆံးဆဉ်
ဘၢအနံၤန့ၣ်, ပှၤမၤလိထီၣ်ဖိတဖၣ်ပှၤထီၣ်, ဒီးကိးဂၤဒဲးပှၤထီၣ်လၢအတိၣ်န့ၣ်ဝဲ
လၢတၢ်မၤလိန့ၣ်လီၤသီတုၤလၢ အကတၢ်န့ၣ်တလီၤထဲဘဉ်နီတဖျၢၣ်ဘဉ်. ဖဲအ
ထဲၤဘဉ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်ဘဉ်ခဲလၢၤလီၤ. ထီၣ်မိၣ်ပှၤ, ထီၣ်ဟီၣ်မိၣ်မူမိၣ်န့ၣ် ဘဉ်လၢအ
ခိၣ်ထံးတုၤလၢအကတၢ်ကိးဘျီဒဲးလီၤ. သရၣ်တဂၤအံၤ, ပံၤသ့ၣ်နီၣ်အသး, တမ့ၢ်
ပှၤအသ့ဖးထီၣ်အါအါဘဉ်တဂၤန့ၣ်သတ့, ကထံၣ်ပှၤလၢအမၤလိထီၣ်လၢအစုပူၤ
ဒီးဟးထီၣ်တဖၣ် တမ့ၢ်ပှၤအိၣ် လၢပှၤဂၤအလီၢ်ခံလၢ တၢ်နၢ်ပၢ်အပူၤ အါအါ
ဘဉ်. သရၣ်ကျဲးဖိ, သရၣ်လူၣ်တူးလၢတီအူ, သရၣ်စီၤတုၤလၢအါနီၣ်အါလါမ့ၢ်သ
ရၣ်လၢပှၤကညီထီၣ်စီဆံတၢ်မၤလိအပူၤ. သရၣ်သဉ်ပါလၢညီန့ၣ်ကဲသရၣ်သိၣ်လိ
တၢ်လၢကွၢ်တၢ်ဒီးပန့ၣ်သိၣ်, သရၣ်မိၣ်ကွၢ်လၢယူထီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်, သရၣ်ခဉ်ဝံ,
သ့ၣ်ကွဲးကွဲး, သရၣ်ချီၣ်ညိၣ်လၢ ဖျံထံလၢတီအူအကျါ, သရၣ်ခွံၣ်ဘဲ, မိုးအူးကွၢ်
ညိၣ်ဒီး ပှၤဂၤတချုးဂၤလၢ အမၤတၢ်ဝံဒီးကွၢ်ကွၢ် ဆူအဟံၣ်လၢ ထးတဖၣ်န့ၣ်
လီၤ.

အအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤ လိလၢပထံပကိၣ်အံၤလၢပှၤ ကညီဘိကွၢ်သီယွၤန့ၣ်တဖျၢၣ်
လီၤ. တၢ်မၤလိအဂၤ, ဒ်ပန့ၣ်သိၣ်လၢသရၣ်ဖိ (သရၣ်ခိၣ်သဉ်တိၣ်) မၤလိပှၤ, ဒီးကိ
ဆူၣ်, ကွၢ်တုၤလၢသရၣ်မ့ၢ်ဒီးသရၣ်မိၣ်သ့ၣ်, ဒီးလၢအူဒီးလိၢ်အဂၤလၢသရၣ်
မ့ၢ်ကွဲးဒီးသရၣ်ကွဲးကွဲးသရၣ်, ချီၣ်သိလၢသရၣ်အိၣ်ဖျိၣ်ကဲသရၣ်, ကရိၣ်ဒီးဖျိၣ်နီ,
တညီၣ် ပါတနီၣ်ဒီးလိၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်, တၢ်မၤအသးတမံၤသီလီၤ. လၢပှၤမၤလိ
တၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်တိၣ်န့ၣ်တၢ်လီၤတၢ်လီၤ ဆဲးထီၣ်ခဲၣ်ဖျၢၣ်ကိးဖျၢၣ်ဒဲးအခဲၣ်ညါအံၤ,

တၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်မိတၢ်ကမိၤလၢသရၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အစုပူၤသတးဒီး,ဖဲသရၣ်သိၣ်လိ
 တၢ်သိၣ် ဃီၣ်သီဃီၣ်တၢ်န့ၣ်, မိၣ်ပၢ်တဖၣ် တဆူးထီၣ်ကိၣ်ထီၣ် အသးနီတမံၤနီတ
 ဂၤတၢ်.မ့ၢ်အၢၣ်လီၤသရၣ်အတၢ်မၤန့ၣ်လၢအတၢ်ကိးဂၤဒီးလီၤ.ဒီးမိသၣ်မၤလိ
 တၢ်တဖၣ် သ့ထီၣ်တၢ် ထီၣ်အါဒီး အိၣ်ဒီးကၢ်ပျံၤ သရၣ်ဒီး တၢ်ယူးယီၣ် ပၢ်ကဲ
 ထီၤလီၤ.

တၢ်သးဝံၣ်.—ပုဂံပြည်ကဲထီၣ်သိက့ၤအပျဲၣ်အဘိၣ်န့ၣ်တၢ်လၢအဆိၣ်ထွဲအခံဒီး
 မၤဆူၣ်ထီၣ်အသးအဒိၣ်တမံၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်သးဝံၣ်လီၤ. ပုဂံပြည်မ့ၢ်ပုၤထီၣ်လီၤ. လၢ
 မိၣ်လၢ ပၢ်အစီၤလံၤလံၤပုဂံပြည်မၤထီၣ်ဒီး အုၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်မၤတမံၤအံၤကဲ
 ထီၣ်အလုၢ် အလၢ်အဒိၣ်တမံၤလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်သတးဒီး တုၤတၢ်သးစုက
 စီၣ်တၢ်တၢ်ဆၢအီၤဆူအအိၣ်သၢသရၣ်ကိၤလၢဝါထီၣ်ကိၢ်အမ့ၢ်ရံကၤန့ၣ်,လိာ်သး
 ဝံၣ်တၢ်တၢ်မၤကဲထီၣ်အီၤအဆိတဘျီလၢတၢ်ဘျီတၢ်ဘၢအဂီၢ်ခွဲကိးလီၤ.ပုၤလၢ
 အမၤထီၣ်တၢ်အခိၣ်ထံးဒီးထူးထီၣ်ထီၣ်သးဝံၣ်အဆိကတၢ်တဂၤလၢ ပုဂံပြည်အ
 ကျိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်သရၣ်မ့ၢ်ခံၣ်လီၤ. လၢခံၣ်န့ၣ်သရၣ်မးမးဝံးတူၣ်သးပုၤတဖၣ်လီၤ. ပုဂံ
 ပြည်အပျဲၣ်အဘိၣ်လၢကိၢ်ပသံၣ်,ကိၢ်တကူၣ်ကိၢ်ဟီကတး,ကိၢ်မိၣ်လၢမ့ၢ်, ကိၢ်တဝဲၣ်
 (ဖဲန့ၣ်အကတိၢ်ကိၢ်တိအူဒီးကိၢ်အူၣ်ကူၣ်တန့ၢ်ဒ်တၢ်သးစုကစီၣ်ဒီးတၢ်.)မၤလိသး
 ဝံၣ်အသးလၢတၢ်ခံးထီၣ်ပတြၢၤယူၤလီၤ. လၢဟံၣ်,လၢသဝီပူၤကိးပူၤဒီးန့ၣ်ပုဂံ
 ပြည်အပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်သးဝံၣ်တၢ်လီၤ.လၢခံၣ်ပျီပူၤလၢဒဲပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်ပုဂံပြည်သး
 ဝံၣ်တၢ်လီၤ. ပုဂံတဂၤဂၤမ့ၢ်န့ၢ်တၢ်တၢ်သးဝံၣ်အသိတယုၢ်ယုၢ်ဒီး တုၤအထံၣ်လိာ်
 အသကိးတပူၤဝုၤတပူၤဝုၤဒီး သးဝံၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်ပုဂံကိးဂၤဒီးမုၢ်မုၢ် ချါချါလူၤအီၤဒီး
 မၤအမၤလိသ့အီၤတကူၢ်သ့ၣ်လီၤ. ဒီးတံၤသကိးတဂၤအံၤတဝံးကၢ်တၢ်တၢ်.
 မ့ၢ်သးဝံၣ်ယုၤအီၤလၢမုၢ်ဆါဒီး,လၢဟါဒိဖဲပုၤယဲက့ၤလၢအတၢ်မၤအပူၤ, ဒီးလၢ
 မံတၢ်ကမိၤအပူၤန့ၣ် တၢ်တတၢ်တုၤမးလၢမုၢ်ယီၣ်ဒီးဖိမုၢ်တုၤပုၤတဖၣ်န့ၣ်တိၢ်
 တၢ်သးဝံၣ်တယုၢ်န့ၣ်န့ၢ်လီၤ.တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢအံၤပုဂံပြည်တၢ်သ့ၣ်အသးတန့ၢ်
 ဒီးဘျးအိၣ်ဝဲတန့ၢ် နီတစုတၢ်တုၤဝဲကနံၣ်အံၤလီၤ. တုၤပုဂံပြည်အပျဲၣ်အဘိၣ်လၢ
 သဝီတဖျါဖျါလဲၣ်အိၣ်ဖျိၣ် ဃုလီတဘျီမ့ၢ်ဂုး, တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီးဖိၣ်တနံၣ် တဘျီမ့ၢ်
 ဝုၤ,ဖဲပုၤလၢအလဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ်တုၤအထံၣ်လိာ်အသးန့ၣ်, တၢ်အခိၣ်ထံးတ
 မံလၢဟါတမိ, မ့ၢ်ပုၤမၤလိသးဝံၣ်သကိးတၢ်သးဝံၣ်အသိလၢအတၢ်ဟူတၢ်ဝဲနီ
 တဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤသးဝံၣ်တိၢ်န့ၢ်လိာ် အတၢ်သးဝံၣ်ဒ်န့ၣ် လၢမုၢ်ဆါဒီးမ့ၢ်ဝုၤ
 လၢမုၢ်န့ၢ်ဒီးမ့ၢ်ဝုၤတုၤလီၤလၢအလီၤ ဒီးလိာ်အသးလၢ တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဝဲဒီး က့ၤက့ၤ
 ဆူတဂၤအအိၣ်အဆိအလီၤန့ၣ်,သိၣ်လိသးဝံၣ်ယုၤ ပုဂံကိးပုၤလၢအတၢ်လဲၣ်အိၣ်
 ဖျိၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိ, တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢလၢပုဂံပြည်အကျါ
 လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ရဲဖျိၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်တၢ်မၤထီၣ်သိး သးလၢအခိၣ်ထံးလံၤလံၤ,ဒီး
 မ့ၢ်တၢ်အဒိၣ် ဒ်တၢ်မၤလိသ့ဒီး လိာ်အသးလီၤ.ပသ့ၣ်နီၣ် ဒ်ပသး, တၢ်သးဝံၣ်,
 “ဒ်တၢ်ယုၢ်မိၣ်တၢ်ဒိသီး” ကိးအိၣ်လၢဖိၣ်လဲၣ်ဒေါ, ဖုသံနီၣ်တက့ၢ် “ဒ်သိးကတၢ်
 ယုၤအသး ဒ်ပုၤဝဲဒေါတၢ်ဟးဒီး,” ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်ပုဂံပြည်အပျဲၣ်အဘိၣ် သး
 ဝံၣ်အီၤမုၢ်န့ၢ်မုၢ်ဒီးလီၤ. ဒီးပုဂံတဖၣ်န့ၣ်တၢ်တၢ်ဆၢဝုၤအီၤလၢအတၢ်သးဝံၣ်ခံးပ
 တြၢၤယူၤအပူၤလီၤ.

အဆၢ. ၆.

ဃ. ၃. ၁၈၄၀-၁၈၅၀.

ပံၤယီၤအတၢ်မၤအာမၤသီ.တၢ်ဆါသံသတြိၣ်.

“ပၢ်သးဘိၣ်ဒၤ,ဖဲဒၣ်ယအိၣ်လၢအံၤ,

ယံၤဒီးယဟံၣ်လၢစၢ်ဂီၤထံး,

ဒုးစိးယၤလၢသ့ၣ်ဂၢ်သးကျၢၤ,

ဖဲဒၣ်နသး,စၢ်သးဘိၣ်ဒၤ.” ဝံးတူၣ် (J.B.)

လၢအဆၢယဲၣ်အပူၤန့ၣ်ပကတိၤလံၤတၢ်လၢပုၤကညီကဲက့ၤသီအပျဲၣ်အဘိၣ်န့ၣ်
အသးဆူၣ်လၢတၢ်ဘျဉ်တၢ်ဘိယွၤဒီး တၢ်သးခုကစီၣ်ရၤလီၤအသး တမ့ၢ်ထဲလၢ
တၢ်အလီၢ်တပူၤဒီးဘဉ်.မ့ၢ်လၢတၢ်အလီၢ်ကိးပူၤဒဲးလၢကိၢ်တဲၣ်ဒီးကိၢ်ဘျံး,ဆူ
မိၣ်လဲၣ်, ကိၢ်တကူၣ်, ပါတနီၣ်, ပသံၣ်ဒီး သိၣ်တွဲလၢလၢၣ် ခၢၣ်ကိၢ်တမိၣ်န့ၣ်ဒၣ်
ထဲၣ်လီၤ.

လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်ဒီးကိၢ်တဲၣ်, ကိၢ်ဘျံးဒီးမိၣ်လဲၣ်အါတက့ၢ်အအံၤ တဘျီအံၤ
အိၣ်က့ၤလံၤလၢ အဲကသံးအတၢ်ပၤတၢ် ပြးအပူၤလံၤသတးဒီး, ပုၤကညီမၤအိၣ်မၤ
အိၣ်ဘဉ်က့ၤတၢ်ဝုၤဝုၤဘဉ်ဘဉ်အါန့ၢ်အဝံၣ်ခိၣ်တက့ၢ်လီၤ.ပုၤကညီတနီၤနီၤကဲထီၣ်
ပုၤအခိၣ်လၢအဲကသံးအတၢ်ပၤအဖီလၢၣ်ဒီးအူၤစးသၢ, စိၤကမးဖိဒီးအဂၤတဖၣ်
တကျၢၤဂၤလီၤ. ပုၤမၤခံၣ်,မၤကျိး,မၤသ့ၣ်ပဟံၣ်ဒီးအိၣ်ဘဉ်အိၣ်ဘဉ်က့ၤတကျၢၤဂၤ
လီၤ. ဘဉ်ဃးဒီးတၢ်မၤလိလံၤန့ၣ်ပုၤကညီအိၣ်က့ၤလၢအတၢ်မၤလိလၢသပိပူၤအ
မံၣ်ညါန့ၣ်, နီမံၣ်ခူလၢပုၤမၤလိအဲကသံးအကျိၣ်,ဒီးသံၣ်စီဆုံအတၢ်မၤလိအလီၢ်,
ဒီးလံၤဖိထဲၣ်ဖိလၢပုၤကညီကျိၣ်တဖၣ်ဘဉ်တၢ်ပူၣ်နံးက့ၤအိၣ်လီၤ. ပုၤကညီလၢ
ကိၢ်ပသံၣ်ကိၢ်တကူၣ်ဒီး လီၤအဂၤတဖၣ်ထဲၣ်ဆူၣ်မိၣ်လဲၣ်ဒီးမၤလိသ့က့ၤအသး
လီၤ.ဒၣ်ဘုး,ယိဖိ, ကျဲးဖိ, နးမံ, ဖူကိၣ်, သၣ်ရံၣ်, သၣ်ပါၤၤညါညါဒီးအဂၤလၢကိၢ်
ဂသံၣ်,မိၣ်ယု, ဒိၣ်ယဲ, နီၣ်တခံၣ်, ယဲၤဖိ, န့ၣ်ဖူ, ဇးအ့, ဖးထဲၣ်ခိၣ်, မဟၣ်, န့ၣ်မူ, င
လွဲဒီးအဂၤတဖၣ်လၢကိၢ်တကူၣ်တမိ,ဇးဖူၣ်, ဧတူ,ငပံၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်လၢပါတ
နီၣ်တမိထဲၣ်မၤလိလံၤစီဆုံလၢသရၣ်ဝံးတူၣ်ဒီးသရၣ်ဘိးနံးအအိၣ်လၢဝုၣ်မိၣ်လဲၣ်
အပူၤလီၤ.

တၢ်ကိတၢ်ခဲဘဉ်ပုၤတဖၣ်အံၤလၢအထဲတၢ်က့ၤတၢ်လၢကဲန့ၣ်အိၣ်အါမးလၢ
အဂီၢ်လီၤ.မ့ၢ်သနၣ်က့ၤန့ၣ်ဒီး, ဒ်အတၢ်သးဆူၣ်အိၣ်ဝဲဒီး ယွၤဆွၢအိၣ်လၢ အကဲဒီး
ဘိညါလီၤ.ပုၤတဖၣ်အံၤဖဲအန့ၢ်ဘဉ်တၢ်န့ၣ်,တုၤအက့ၤကမၤကဲက့ၤဆူၣ်အထံအကိၢ်ဒၣ်
ဝဲဒီးသိၣ်လိသီလိတၢ်လၢ အမၤလိဘဉ်ဝဲတဖၣ် လၢပုၤဂၤဒီးတၢ် သးခုကစီၣ်ဘဉ်
တၢ်ရၤလီၤအိၣ်အါထီၣ်ကိးဇုၢ်နံးဒဲးလီၤ. မ့ၢ်လၢကိၢ်တကူၣ်ဒီးကိၢ်ပသံၣ်တမိ,ပုၤ
ကညီလၢ အကဲက့ၤအပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်ဘဉ်ပလီၢ်အသးအါမးလီၤ. အဝုၣ်ဒ်အံၤ,
ပံၤယီၤမၤအာမၤသီပုၤဘိယွၤဖိတဖၣ်ဖဲအမၤဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.

ပံၤယီၤအတၢ်မၤအာမၤသီ.—လၢဃ. ၃. ၁၈၃၈နံၣ်ဒီး၁၈၃၉နံၣ်ဖဲသရၣ်အဉ်
ဘးအိၣ်မၤဒီးတၢ် ဖဲကိၢ်တကူၣ်အပူၤန့ၣ် ပုၤလၢအထဲဆူၣ်အအိၣ် ဒ်စကီၤၤန့ၣ်ဝဲလၢ
ကိၢ်ပသံၣ်,မိၣ်ယုဒီးတူဖူၣ်လၢ ကိၢ်တကူၣ်ရူသိအသပိတဖၣ်ဘဉ်တၢ်တုၢ်န့ၣ်လီၤ
အိၣ်ဆူၣ်ပိၣ်ပူၤဝံၤဘဉ် တၢ်ဒုးကဲအိၣ်လၢ ဃိၣ်တကူၣ်အကူၢ်မဲလၢ အဘိယွၤဒီးမိၣ်

ယွၤအကလုာ်အဃိဃိ. ဃ. န. ၁၈၄၀ဒီး၁၈၅၀နီၣ်ဘူထီၣ်လၢအကကတၢ်တ
ခိတၢ်မၤအာမၤသီဝဲထီၣ်ကဒီးဒီးအာနးန့ၢ်အလီၤလီၤ. တၢ်အဆၢအကတၢ်ဒီးဘူ
ထီၣ်လၢပွၤ အဲကလံးဒိကမၤန့ၢ်ကိၣ်ပံၤယီၤလၢခိအံၤဒီး ပံၤယီၤအတၢ်ပၤတၢ်ပြဲးမၤ
ကိၣ်မၤဂီၤပွၤထံဒိကိၣ်ဒိအါထီၣ်တခါလီၤ. မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ပွဲကညီတဖၣ်န့ၢ်ဘဉ်အိၣ်
ဒီးတၢ်ပျံတၢ်ဖျးထီၣ်လီၤ.

ပံၤယီၤခိပၤတၢ်အမိၤန့ၢ် ကိၣ်တဖၣ်နီၤဖးလီၤ အသးတက ဝီၤတကကဝီၤလီၤ.
လၢကိၣ်သၢ်ခိအံၤ, မ့တမ့ၢ်ဘဉ် ပံၤယီၤစီၤပၤ အခါခါအိၣ်လၢ ဝှံတကူၣ်, ဝှံ
ပသံၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၢ်ဒီး, တၢ်လီၤအဂၤတဖၣ် အိၣ်ဒီးပွၤလၢ အန့ၢ်မိန့ၢ်ကမိၤဒ်
ပဲးန့ၢ်တဖၣ်ကိးပူၤဒီးလီၤ ပဲးန့ၢ်တဖၣ်အံၤန့ၢ်မိန့ၢ်ကမိၤတုၤ အပၤဆဲးပၤဘီလီၤ.ဒ်ပဲး
တၢ်အသးန့ၢ်အမိအကမိတုၤ အမၤသံတၢ်န့ၢ်မၤဝဲလီၤ. ပဲးန့ၢ်အသးမ့ၢ်အိၣ်လၢအ
ကမၤသံပွၤတဂၤဂၤဒီးပွၤတဂၤန့ၢ် အတၢ်ကမၤအိၣ်မ့ၢ်ဝှံတအိၣ်ဘဉ်မ့ၢ်ဝှံမၤသံ
ဝဲဒၣ်ပၤလီၤ. ပဲးန့ၢ်ခါပွၤ,ဒ်ပွၤတီၢ်ပွၤဒီးမၤဝဲမဲ အသးပၤကိးမံၤဒဲးလၢအကိၣ်ကဝီၤ
ပွၤအဖိခိၣ်န့ၢ်လီၤ.

တမျီၤတမျှၢ်ဒီးဒိၣ်တဖၣ် မဲအသးန့ၢ်မၤဒၣ်ဘၣ်ဒီးဝှံဆူၣ်ပျီဆူၣ်ပွၤဂၤအတၢ်
လီၤ. ပဲးန့ၢ်တဖၣ်အံၤတဂၤဒီး တဂၤတပၢ်ကဲလိာ်အသးလၢတၢ်နီတမံၤဘဉ်. တဂၤ
ဒီးတဂၤန့ၢ်ကဲဒၣ်စီၤပၤလၢ အကိၣ်ပူၤဒၣ်ဝဲကိးဂၤဒဲးလီၤ. အဒိ-တမျှၢ်လၢပဲးန့ၢ်တ
ဂၤအကိၣ်တဖၣ်လဲၤတမျှၢ်န့ၢ် ပနၢ်တဂီၢ်လၢပဲးန့ၢ်တဂၤဒၣ်အကိၣ်ပူၤဒိယဲက့ၤ မိၣ်ဝဲဒၣ်
လီၤ. ပွၤကိၢ်ဖိလူၤအိၤလၢအကိၣ်ပူၤဒၣ် ဝဲန့ၢ်မ့ၢ်ဘျးဒီးကန့ၢ်က့ၤ အပနၢ်ဒီးတမျှၢ်
တဖၣ်တၢ်ဖိၣ်အိၤမ့ၢ်န့ၢ်န့ၢ် ကဘဉ်တၢ်မၤသံအိၤ, မ့ၢ်မ့ၢ်ကဘဉ်တၢ် ဆါအိၣ်ကွံာ်
အိၤဆူကုၢ်အလီၤလီၤ. ပွၤမၤစၢၤက့ၤ အိၤတန့ၢ်ဘဉ်. မ့မ့ၢ်ပွၤကိၢ်ဖိမၤ အိၤလၢအ
ကိၢ်ပူၤမ့ၢ်တန့ၢ်ဘဉ်ဒီး, တမျှၢ်နီၣ်ပနၢ်ဒီး ဒိထံကျိဆူအပဲးန့ၢ်အထံအကိၣ် တခိတုၤ
အတုၤလၢကၢ်ပၤန့ၢ်ဒီး ထီၣ်ဘးလၢထံကၢ်ခိၣ်ဝါဘးခိန့ၢ်, တမျှၢ်ကကွၢ်ကဒါ
က့ၤအလီၤခံဒီးကဆိၣ်ပွၤ ပနၢ်အကစၢ်ဒီးပွၤကိၢ်ဖိတဖၣ် ဒီးကကိးဃီဝဲလၢအက
ဘဉ်တၢ်နးတၢ်ဖျိအဂီၢ်လီၤ.တမျှၢ်အပဲးန့ၢ်တစံၣ်ညီၣ်အပွၤလၢအလဲၤတမျှၢ်တၢ်န့ၢ်
ဘဉ်အခိၣ် တလိာ်ကအိၣ်ကျိၢ်အိၣ်စွဒီးကကဟုကယာ်က့ၤအပွၤဒၣ်ဝဲလီၤ. ဒီးမ့ၢ်
ဘဉ်ဒုးတၢ်ဒီးကဒုးဆၢပနၢ်ကစၢ်အပဲးန့ၢ်လီၤ.အန့ၢ်မ့ၢ်ပံၤယီၤအသးလီၤ.

မၤကဒီးတမံၤပသ့ၣ် နီၣ်ပံၤယီၤပဒိၣ်ပပှ် မၤလီၤအခူအပွၤဆူပွၤ ကညီအသဒိ
တဖၣ်ဒ်သိးအတၢ်ကသံကွၢ်သံဒီး တၢ်(မဲးတၢ်) လၢတၢ်ကဘဉ်ဟ့ၣ်တၢ်အခိအသ့
ကိးမံၤဒဲးအဂီၢ်လီၤ. တၢ်အခိအသ့တၢ်မၤအိၣ်မၤအိၣ်ခံၣ်ဖျါပွဲၤဖျါအမဲာ်ညါန့ၢ်,ပံၤ
ယီၤဆုသ့သၢဆိ,လၢထိး,ထီၣ်ဒ့ၣ်, ပနၢ်ဒီးလၢပိာ်မုာ်ပိာ်မၤအခိတၢ်ဝှံဒိၣ်တၢ်
ဝါတဖၣ်အဂီၢ်ခဲလၢာ်လီၤ. ပံၤယီၤသံကွၢ်ဆိဝါဒီးလူၤဆူကွၢ် ဝဲတက့ၤတၢ်ပူၤလီၤ.
မ့ၢ်ထံၣ်န့ၢ်ဝဲဒီးဆုဆိကစၢ်လၢစ့လီၤ.ပံၤယီၤသံကွၢ်ထိးဒီးဆုဝဲလၢစ့လီၤ.ပသ့ၣ်နီၣ်
ပွၤဘျုးထိးတဖၣ် ဘဉ်ခါဆၢန့ၣ်ဆုထိးဆုတပိာ်ခိၣ် တပိာ်ကျါလၢမုာ်ဆါခါလီၤ.
တဘျီဘျီမ့ၢ်လၢကိၢ်အိၣ်ပွဲၤဒီး ဘိၣ်သိၣ်ခူအသိတၢ်တဖၣ် အံၤအိၣ်န့ၢ်ပွၤကညီ
အထိးတဖၣ်လီၤ.

ပန်ဝါတဖၣ်တၢ်တၢ်ဆူကွၢ်ဒီးစွဲကိၣ်လီၤ. 'တဘျီန့ၣ်ပဲဝဲဒၣ်ပပန်ဂီၢ်အကျါန့ၣ်
 ပန်ဝါအိၣ်တဒုလီၤ. ပန်တဒုအံၤဝါမးလၢအခါဒီးခါန့ၣ်တုၤလၢအခါဒီးခါဒီးအ
 နၢၤခဲလၢလီၤ. အသုအစံၣ်ဒိၣ်တအိၣ်တၢ်နီၣ်တပူၤတၢ်. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိပံၤလီၤသံ
 ကွၢ်သံဒီး လၢအဝံၣ်ဒီးသါကမၤကိၣ်မၤခဲပူၤလီၤ. ပမၤတံၢ် (ကသံၣ်သရၣ်စူ) ဓာနူ
 သူၣ်ပန်ဝါအံၤလၢပှၢ်မုၢ်ကနၢ်အပူၤဒီး နီၣ်ဒုးအိၣ်ခူသူၣ်ဝဲအဆၣ်လၢ တပိၢ်မုၢ်တ
 ပိၢ်မၤအကျါလၢဂီၤဂီၤတုၤ မုၢ်တၢ်တၢ်ခဲးကိးနံၤဒီးဖဲပံၤလီၤဆူကွၢ်တၢ်အမၤမုၢ်န့ၣ်
 လီၤ. တၢ်တဘျီန့ၣ်ပွၤသုအိၣ်လၢ ကွၢ်သိဒိဒုညါဒီးသုမၤကွၢ်ကနၢ်လီၤ. မ့ၢ်သန့
 က့ပန်ဝါဖျးထီၣ်ဖျးလီၤအခါန့ၣ်အခါသၣ်ပူၤအိၣ်ဖျါဒၣ်တၢ်ဂီၤကရူလီၤ. တၢ်
 ခူသူၣ်အိၣ်ကိးမးလီၤ. ဓ့မ့ၢ်ပံၤလီၤတထံၣ်အိၣ်တၢ်ဒီးပတတၢ်ခွၢ်ကိ တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီး
 လၢဂီၢ်လၢဂီၢ်စူလၢအဆိတၢ်.

ပံၤလီၤဆူကွၢ်ဒီး ပုၤပိၢ်မုၢ်ဒိၣ်တၢ်ဂုၤဒိၣ်တၢ်ဝါတဖၣ်ကဒီးလီၤ. တၢ်အံၤကမ့ၢ်
 လၢအကတၢ်ဝဲ ဆူပဒိၣ်စီၤပတဖၣ်အအိၣ်အဝံၣ်လီၤ. ဒီးပွၤကညီမုၢ်လၢအညီန့ၣ်
 ဒိၣ်တၢ်အါတက့ၢ်အညၣ်ဝါန့ၣ်ပံၤလီၤမုၢ်န့ၣ်တၢ်တၢ်ဆူသူၣ်ကဒီးအိၣ်ဆူပှၢ်ပူၤ
 လၢအကအိၣ်ခူသူၣ်အသးကဒီး ၃. ဒီးပွၤကညီသုးအသးယံၤထီၣ်ဒီးထံၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပံၤလီၤဆူဖိၣ်န့ၣ်ကဒီး ဒိသၣ်ပှၢ်ပူၤသး ၁ မ့ၢ်ဂုၤဒီးဒိၣ်ထဲၣ်န့ၣ်ဝဲအိၣ်လီၤ. တၢ်
 အံၤပွၤကိးဝဲလၢ "တၢ်ကျိကိၣ်" လီၤ. တၢ်အံၤပွၤခံၤဝဲလၢပံၤလီၤတၢ်ကလုၢ်ထီၣ်ကိၣ်
 လၢပွၤကညီအသ့ၣ်ဒီးကမၤဆိၣ်အသးလီၤ. တၢ်မၤဒ်န့ၣ်မၤပျံၤပွၤကညီ အါမးဒီး
 ပွၤကညီတၢ်ဒိၣ်အါမးလီၤ. ပံၤလီၤအိၣ်လၢဝံၣ်ဖိၣ်စီၤဖိၣ်စီၤတက့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်, ပွၤသး
 ပှၢ်လၢကိၣ်တက့ၢ်, ဖိၣ်ဒီးကွံၢ်ခံၤဝဲဒၣ်. ဝဲန့ၣ်အဆၢကတိၢ်သါအိၣ်လၢအရိၣ်ခွဲ, ထီၣ်
 ကါအတၢ်အိၣ်ဒိၣ်အိၣ် အလီၢ်လၢညါကတၢ်န့ၣ်လီၤ. သါကဘါယွၤဖိးတၢ်. ပံၤ
 လီၤပဒိၣ် ဆုသါတက့ၢ်သ့ၣ်လၢခွဲခံၤခဲအံၤ, ဓၢၢ်ဓၢၢ်တလါတလါန့ၣ်ဆုဝဲခံၤဘျီ
 သါဘျီလီၤ. ကတိၢ်ဝဲလၢတၢ် အဝံၣ်အကလုၢ် ကလုၢ်လီၤ. မ့ၢ်အူမ့ၢ်အိၣ်သဝီတ
 ဖျၢၣ်ဖျၢၣ်ဒီးဖဲဆူကျိၣ်ဖိၣ်စီၤလၢသါသဝီပူၤလီၤ. ဆုဝဲမ့ၢ်တန့ၢ်တၢ်ဒီးမၤကိၣ်မၤ
 ဂီၤကိၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်တဝံၣ်ဒီးတၢ်. ပံၤလီၤဆုဝဲဒီးခံၤဝဲလၢနီၢ်ပၤမုၢ်ကကူနီၣ်အဝီၢ်
 ဒီး, တၢ်အဂၤတဖၣ်အကလုၢ်ကလုၢ်လီၤ.

ပွၤကညီအပျဲၢ် အဘိၣ်မ့ၢ်ဂုၤပွၤသုအိၣ်မ့ၢ်ဂုၤ, အမံၤထီၣ်ပွၤကညီန့ၣ်တၢ်အိၣ်
 လၢပံၤလီၤအတၢ်မၤပျံၤမၤဖျးအပူၤခဲလၢလီၤ.

တုၤပွၤကညီသဝီဒိထံၣ်တၢ်ပံၤလီၤဖဲဘူးအသဝီတဘျီဘျီပွၤထီၣ်တဆံၣ်ဂၤတဆံ
 ထဲၣ်ဂၤန့ၣ်, ပုၤပိၢ်မုၢ်ဒီး ဒိသၣ်တဖၣ်ခံၣ်လီၤ. လၢဟံၣ်လီၢ်ခဲဒီးဆုၢ်အိၣ်ခူသူၣ်လၢ
 ပှၢ်ပူၤလီၤ. တၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ပံၤလီၤညီန့ၣ်ဖဲတမျိၤတမျၢ်တၢ်ဒီး မၤအာမၤသီပွၤကညီက
 လီၤကလီၤအသးအဆိလီၤ. ပံၤလီၤဖဲထီၣ်လၢ ပွၤကညီအဟံၣ်ပူၤန့ၣ် ကတိၢ်တၢ်
 ဖဲကစဲၢ်လၢပွၤ ဟံၣ်ကစၢ်အဖိဒိၣ်လီၤ. (တၢ်န့ၣ်ခဲကနီၣ်အံၤတၢ်ဆၣ် ပံၤလီၤမၤ
 ဖိးသၢတၢ်လီၢ်လီၤသန့ၣ်တနီၢ်နီၢ်ဖိးလီၤ.)

ပွၤဘါယွၤဖိတဖၣ်လၢ အမ့ၢ်ပွၤစူးကွံၢ်ကွံၢ်ပံၤလီၤ အတၢ်ဘျီတၢ်ဘါ အဆိ,
 တၢ်ကဒီးတၢ်ကိတၢ် ခဲဘါထီၣ်ကဒီးလီၤ. တုၤပွၤကညီအပျဲၢ်တဘိၣ်တဖၣ်ကဘါ
 ယွၤန့ၣ်တၢ်ပၣ်ပွၤလၢအကအိၣ်ဒီးကွၢ်ဟ့ၣ်ပံၤလီၤကဖဲအကျဲလီၤ. ပံၤလီၤမ့ၢ်ဖဲထဲ
 ခံၣ်လၢဂၤဒၣ်ထဲၣ်န့ၣ်ပွၤတၢ်အိၣ် ကစုဒုဒီးဟးဖးကွံၢ်တဂၤတၢ်တဂၤတဂၤတၢ်

တဂၤလီၤ. တဘျီဘျီလၢမုၢ်အိၣ်ဘျီအနံၤန့ၣ်ပံၤယီၤမ့ၢ်ဖဲဆူသီပူၤဒီး, ပှၤကညီ
 တဖၣ်တၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးဆဲးတုၤပံၤယီၤက့ၤက့ၤပံၤဒီးကိးဗျီၣ်လိာ်အသးဒီးတၢ်ယွၤ
 လီၤ.တၢ်တုၤအမၤအသးလၢပံၤယီၤဖဲဒ်န့ၣ်လၢမုၢ်ဆါခိမ့ၢ်ခါန့ၣ်, ပှၤကညီတဖၣ်တဲ
 ထၣ်လိာ်အသးလၢ အကျိၣ်ကသ့ၣ် ကသ့ၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်တုၤမုၢ်နၤခိမဲပံၤယီၤက့ၤက့ၤ
 အလိာ်ခံန့ၣ်, ဒီးအိၣ်ဗျီၣ်ရဲဗျီၣ်တၢ်သကိးက့ၤယွၤလၢမံတၢ်ကဝီၤအပူၤလီၤ. တၢ်မ့ၢ်
 သီၣ်မ့ၢ်သဲလၢအတၢ်ယွၤအဆၢအကတီၢ်လၢပံၤယီၤဖဲဘျးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖဲလၢအယံၤမ့ၢ်
 ဂ့ၤန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အူသံကွံာ်မံတၢ်ဒီး တဂၤက့ၤဆူ အဟံၣ် တဂၤက့ၤဆူအ
 ဟံၣ်သၢက့ၤဂၤဘိဂၤဘိဒီး အိၣ်ဒီးတုၤပံၤယီၤ လဲၤပူၤကွံာ်ဒီးက့ၤထီၣ်က့ၤ ဆူအဟံၣ်
 ပူၤလီၤ.

ပစံးထံလၢ အပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤလီၤလီၤ. တၢ်အံၤဘၣ်ဆၣ်တပူၤ
 တဖျးဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲဘၣ်. ပှၤမၤလီၤထံၣ်ဖိတဖၣ် ထၣ်ဒီးသီၣ်လိာ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်ဒီး,
 တဘျီဘီန့ၣ်, သရၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပှၤမၤလီၤထံၣ်ဖိအဒိၣ်လၢသရၣ်န့ၣ်အိၣ်တဂၤဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ,
 ပၣ်အမဲာ်သၣ်လၢ ကျဲကိးဘိဒီးအပူၤလီၤ. အဝဲၣ်အံၤ, မ့ၢ်အပျဲၣ်ပံၤယီၤကသ့ၣ်ညါ
 လၢအမၤလီၤပှၤ ကညီအလံာ်ဘၣ်ဖုးလီၤ. ဖဲတၢ်မၤလီၤအကတီၢ်အံၤ, ပံၤယီၤမ့ၢ်ဖဲ
 ထံၣ်ဂၤဆူအဖိခိၣ်တခါလၢအယံၤန့ၣ်, ဒီးမ့ၢ်စိာ်သၢနီၣ်တုၤဒီးနးဒီးဘီန့ၣ်သရၣ်မၤ
 ပှၤမီသၣ်အိၣ် ကတီၢ်လၢတၢ်ဒီးထံာ် အပူၤတဘျီဘီဒီးခံၣ် လီၤဆူဆူအဟံၣ်လၢ
 တၢ်တဒၢဒီးအိၣ်ခူသ့ၣ်အသးလီၤ. ဒီးသရၣ်ခွၢ်ကိးက့ၤက့ၤ ဆူအဟံၣ်ဒီးမၤအသး
 န်အတမၤ တၢ်နီတမံၤဘၣ်, ဒီးဟံးထီၣ်တၢ်တမံၤမံၤလၢ အတခွၢ်တၢ်လိာ်ဘၣ်ဒီး
 မၤဝဲဒၣ်လီၤ. ထံာ်ဂၤကစၢ်ထူကစၢ်ယွၤအကလုာ်တမံၤ, ပံၤယီၤဂုၣ်ကျဲးစၢၤမၤဟါ
 ဂီၤတသ့ဖဲအမၤဝဲသ့ၣ်လီၤ. ဒီးပှၤလၢအဟံးန့ၣ်တူၢ်လိာ်အိၣ်တဖၣ်, အရၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ
 အခွါမ့ၢ်ဂ့ၤတုၤအလီၤဘၣ်လၢပံၤယီၤအစိအကမိၤအဖိသၣ်န့ၣ်ပံၤယီၤမၤအာမၤသီ
 အိၣ်အနးကတၢ်လီၤ. ပှၤတဘၢယွၤဖိတဖၣ်န့ၣ်, ပံၤယီၤဖိကွံာ်စိာ်သီကတီၢ်ပူၤဖျးတၢ်
 လၢအဂီၢ်တဒိၣ်တဆံးလီၤ.မ့ၢ်ပှၤဘၢယွၤဖိတဖၣ် န့ၣ်ဖိကွံာ်တကတီၢ်တၢ်လၢအဂီၢ်
 ဘၣ်အခိၣ်တလိာ်ဖိကွံာ်ဒၣ်လီၤ ကထၢကဒီးအိၣ်ဒီးအူၣ်အသး ထီၣ်ဒါအိၣ်လၢတၢ်မၤ
 အာမၤသီအဂီၢ်လီၤ.

ပံၤယီၤအတၢ်ဆူသ့ၣ်ညါဒီး ခံၣ်ညီၣ်မၤကိာ်မၤဂီၤတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်အဆွံၣ်ပှၤအခိၣ်
 ဆူသ့ၣ်ပူၤပှၤန့ၣ်ဝဲအပူၤပံၤပျဲတၢ်ဃာ်ဝဲလၢသးဒီးလိပှၤလၢတၢ်ကိာ်ကျါအမဲာ်ညါ
 န့ၣ်, ထီဝဲ,တီၢ်ဝဲ, တနးဝဲ, ဝံၤပာ်သးသၣ်လၢသ့ၣ်ခိတၢ်ခဲဘၣ်အလီၤပံၤတံာ်ဃာ်ပှၤ
 အခိၣ်ဖဲသးသၣ်ခဲၣ်ၣ် ကမိာ်ထီၣ်အသးန့ၣ်ဒီး ယီၢ်တၢ်ဝဲဒီး အတၢ်ဆါနးနးကလဲာ်
 လီၤ.

ပံၤယီၤမၤပှၤလၢအသးဟ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ဒီးဒါန့ၣ်ဝဲလၢဒၢဒီးဒိၣ်အပူၤဒီးပာ်ခိၣ်
 လီၢ်ဖိဒီးဖိလၢ ဒၢဒီးအဖိသၣ်ဒီး ဆိၣ်ကဲၤထီၣ် ဝဲလၢမ့ၢ်အူလီၤ. ပှၤတဖၣ်အံၤတၢ်
 နၢဘၣ်အိၣ်, မ့ၢ်အူကိာ်ရၣ်ဘၣ်အိၣ်,တနီၤနီၤတူၢ်ဝဲတကဲဘၣ်ဒီးသံမးဒ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်
 န့ၣ်မ့ၢ်ပံၤယီၤအတၢ်မၤအာလၢပံၤယီၤအစိာ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးပှၤကညီလၢအမၤပံၤယီၤအ
 တၢ်သးဟ့ၣ်ပှၤန့ၣ်ဘၣ်ပျဲတၢ်အါမးလီၤ.

တၢ်ဆါ သံသတြိၣ်-ဃ. န. ၁၈၄၆-၁၈၅၀န့ၣ် အပူၤအတုၤန့ၣ်, မ့ၢ်လၢ,
 နီပသ့ၣ်က့သးပှၤခိးဝဲဒၣ်အသိး, တၢ်မၤအာမၤသီလၢ ပံၤယီၤပဒိၣ်ပပှၤ တဖၣ်အစူ

ပူၤအိၣ်ခါ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤမိၤ,တၢ်ယုၣ်တၢ်ဘျဉ်,တၢ်မျိၤတၢ်မျဉ်ဒီးတၢ်အၤတၢ်သီအၤ
ဂၤတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ခါအဃိ, ထံကိၣ်ကိၣ်ကိၣ်ဒီးတၢ် သံသၤတြိၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢကိၣ်ပံၤ
ယီၤအပူၤလၢအခံၤဘဉ်တၢ်ယုၣ်အိၣ်လၢ “ပံၤယီၤတၢ်ဆါ” (တၢ်ဆါချ) ခဲကနံၣ်အံၤ
န့ၣ်လီၤ.ပံၤယီၤဒီးပုဂံကညီဂီၤခါသံသၤကိၣ်တဘျဉ်အံၤအပူၤစးထီၣ်လၢလၢၣ်ခါၣ်အ
ကိၣ်န့ၣ်တုၤလၢကိၣ်ပသံၣ်. ကိၣ်တကူၣ်ဒီးကိၣ်သနီၣ်တြိၣ်အကတၢ်ဆၢၣ်ဆၢၣ်လီၤ.

တၢ်အဆၢအကတၢ်ဖဲန့ၣ် တၢ်ပရၢလၢအဘဉ်တၢ်မိၣ်အိၣ်လၢ တၢ်အလီၢ်တပူၤ
ဆူတၢ်အလီၢ်တပူၤဒၣ်ညီကဒၣ် ခဲကနံၣ်အံၤအသိးတအိၣ်ဘဉ်သတးဒီးတၢ်သ့ၣ်
ညါတၢ်မၤအသးတဖၣ်န့ၣ်ခဲလၢၣ်တသ့ဘဉ်. မ့ၢ်ဖဲတၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ်သ့န့ၣ်ခွၢ်တၢ်
ဖျိၣ်တၢ်ယၢ် အဒိၣ်အခါလီၤ. အဝုၣ်ဒ်အံၤ, ကိၣ်လၢအပူၤဖျးန့ၣ် တအိၣ်ဘဉ်နီတ
ဘျဉ်ဘဉ်. သဝီသၢအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ် ချဲအလီၢ်ဒီး ပျးဒီးတၢ်ခဲၣ်ထံန့ၣ် အိၣ်
စ့ၤမးလီၤ. ဘဉ်တဘဉ်သၢကိၣ်ပံၤယီၤ လၢခိၣ်ဒီးတအိၣ်ဘဉ်နီတသဝီတဘဉ်. မ့ၢ်ဒၣ်
တၢ်ကိၣ်ပသံၣ်ဒီးကိၣ်တကူၣ်န့ၣ်ခွၢ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤအလီၢ်လီၤ.

သရၣ်ခွၢ် ကျိၣ်လၢကိၣ်ပသံၣ်, သရၣ်တနီၤလၢ ကိၣ်တကူၣ်သံခွၢ်ကိးလီၤ. လၢ
မိၣ်လၢခဲၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဘဉ်. ပုဂံတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤအဒိၣ်လီၤသံၤလၢအံၣ်စ့ၤ
လးအကျါတဖၣ်လီၤ. အပျဲၢ်အဘိၣ်သံၤလၢၣ်ခါၣ် ကိၣ်န့ၣ်တဘျဉ်ဂၤတုၤဒၣ်ထဲၣ်
သဝီအူၤခွၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်သယုၣ်အလီၢ်ဆၢၣ်ဆၢၣ်လီၤ. အလီၢ်ကွဲၤအသဝီတဘဉ်
သုးအသးဒီးကဲထီၣ် ပနၢ်သံၣ်လီၤ. ကျဲၣ်တဘဉ်အသဝီပူၤန့ၣ်ပုၤ သံအါမးလီၤ.လၢပ
နၢ်သံၣ်ဒီးကျဲၣ် တဘဉ်အတၢ်ခါၣ်, ခိတလူၤထီၣ်, တိးကွဲၤတဖၣ်အပူၤ ပုၤသဝီဖိပုၤ
ကညီတဖၣ်သံအါမးဒီး တၢ်ခိးဝဲဒၣ်-ဟံၣ်တနီၤနီၤအပူၤပုၤလၢအကလဲၤ ချဲလီၤ
ကွံၣ်လိာ်အသးန့ၣ်တအိၣ်လၢၤဘဉ် နီတဂၤဘဉ်. ပုၤအမိၣ်အိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤ, ဒီးကဲ
ထီၣ်ထီၣ်ဒီးလိာ်ဒီးတိၣ်သိၣ်တၢ်ဝဲတဖၣ်အတၢ်အိၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီဆၢကွံၣ်ဒီး လီၤပြီလီၤပြီလၢတၢ်အလီၢ်အါပူၤလီၤ. ထဲကျဲၣ်တဘဉ်အ
တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပုဂံကညီဆၢတၢ်ဒီးကဲထီၣ်ခိဆၢၣ်ပြိၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်(သရၣ်ချၢၣ်
ညံၣ်ဒီးအခါဝုၣ်ဝဲၣ်တဖၣ် ဟးထီၣ်ကျဲၣ်တဘဉ်ဒီးကွဲၤဟးအိၣ် ဆူဆၢၣ်ပြိၣ်)ခိပယၢၤထီၣ်
လၢညါအသိးလီၤ. ပုဂံကညီဆၢဒီးကွဲၤအိၣ်ကွဲၤဆိလၢကျဲၣ်လၢတနီၤ, တနီၤနီၤ
ကွဲၤအိၣ် ကွဲၤဆိၣ်ကွဲၤလၢ ဤကွဲၤ သရၣ်ဖါ ထဲအအိၣ်န့ၣ် ဒီးဟးဆူတၢ်လီၢ်အဂၤ
တဘျဉ်ပူၤလီၤ.

ကျဲၣ်တဘဉ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖိသံတဘျဉ်ဂၤဒီးပနၢ်သံၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် မၤအသး
ဒ်န့ၣ်ခွၢ်ကိးလီၤ. ကိဆူၣ်, ကျဲၣ်တူ, ဤကွဲၤဒီးအဂၤတဖၣ် တပူၤဘဉ်တၢ် ကိတၢ်ခဲ
ဘဉ်.ချဲၣ်သိ,ဖျိၣ်နီၣ်ဒီးတညီၣ်ဘဉ်ဆၢၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲအံၤဘဉ်အိၣ်လီၤ.

ဖဲန့ၣ်အဆၢအကတၢ်န့ၣ် ပုၤကွဲၤတၢ်အနီၢ်ဆံးဒီးသန့ကွဲၤ, သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်အသး
လီၤတၢ်လီၤဆဲးလီၤ. လၢအမိၣ်အပူၤဟံၣ်ဖိ အကျါန့ၣ်အဖါတၢ်သံခဲၣ်, အမုၢ်ဂံၢ်
မုၢ်ကနီၤတဂၤ,ဒီးအမိၣ်အဒိတခါ ကမိၤသံတဘျဉ်ဂၤဒီးအမိၣ်ဆါဘူးလၢအကသံ
တုၢ်, ဒီးအဝဲဒၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲခွၢ်ကိးအိၣ်လၢတၢ်တလူၢ်ထီၤလၢအဆါနးအဃိလီၤ.
ဘဉ်ဆၢၣ်ဒီးယွၤ ပၢ်မူဒီးအိၣ်တုၤခဲကနံၣ်အံၤလီၤ. မ့တမ့ၢ်သၢပျၢၤတၢ်အဝုၣ်လၢထး
တဖၣ်ဘဉ်တဘဉ်တၢ်တဖးဘဉ်ဘဉ်အိၣ်လီၤ. ခဲကနံၣ်အံၤပုၤလၢအအိၣ်မူဖဲန့ၣ်အ
ဆၢကတၢ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်ဟးထီၣ်ကွံၣ်ဟံၣ်ခိၣ်အံၤဘူးဒီးအကသၢၣ်တုၢ်လီၤ.

၅၂

ဃ. န. ၁၅၀ နှိုင့် အံ့ဉ္စောက္ခာယံ သရဉ်တၢတဂၤလၢကီၢ်အမ္မၤရံကၤလၢအမၤတၢ်ဖဲကီၢ်တဘွၣ်အံၤအပူၤ, သရဉ်ယူၤဒးသဉ်သံအနီၣ်န့ၣ်လီၤ. သရဉ်မးမးခါမခဲထီၤလၢလၢဉ်ခၢဉ် ကီၢ်လၢအမၤတၢ်လၢ ပှၤလၢဉ်ခၢဉ် ဖိအကျါခွၢ်ကိးဖတၢ်မၤဝံၤဖဲအဆၢကကီၢ်န့ၣ်ခွၢ်ကိးလီၤ.

မိန့်ဖူစုန်—ကိတ်ကူဉ်ဒီးကိတ်သဉ်ရဉ်ဝတံဉ်တဖဉ်လာဃ. န. ၁၈၄၅ ဒီး ၁၈၅၀ နီဉ်အဘဉ်စးန့ဉ် ထံဉ်ဘဉ်ပှတဂၤလာဃဉ် ကိးအမံဉ်မိန့်ဖူစုန် (မောင်ဘုးစန်) အတၢ်မးဟူးမးဝဲန့ဉ်လီၤ. ပှတဂၤအံဉ်ယဲလီၤလာကိတ်ပံဉ်ယီၤထးဒိတဒိ, ဒီးမွၢ်လာအတၢ်ကလုာ်တၢ်ကတိၤဝဲတမံဉ်, ဒီးမွၢ်လာအအိဉ်ခဲယဲလီၤလာအဂ္ဂုာ် အသးလီၤဆိတမံဉ်အဆိဒီး, ဖဲအယဲလီၤတုၤလီၤဝဲဉ်ညှဉ်ဒီးဆူဃာ်တဒိအံဉ်, ဖဲအယဲလီၤတပူၤပူၤန့ဉ် ပှဝဲဒိတဖဉ်လူၤဒီးဒီးတူၢ်လိာ်အိၤလီၤဂံၢ်စီၤလိာ်စီၤပတဂၤလီၤ. ပှတဂၤအံဉ်တၢ်ခဲဒဲဒဉ်လာအမွၢ်ပံဉ်ယီၤသန့ကတိၤပှတဂၤညိအကျိာ် ဘဉ်ကစီဒိလီၤ. တၢ်မးအသးဒ်န့ဉ်သတးဒီးပှတဂၤညိဒီးပံဉ်ယီၤတဖဉ်လူၤပိာ်အခံလီၤ. မိန့်ဖူစုန်ယဲလီၤတုၤအူးကိဉ်, သူဆဲဉ်ဒီးမးန့ဉ်ဒဲဒဉ်ကယီလီၤလီၤ. ဝံဃဲဆူမ္တိတကဉ်ဒီးမးန့ဉ်ဒဲဒဉ်, ဝံဃဲန့ဉ်မိန့်ပံဉ်ဝဲဒဉ်လီၤ. ဖဲမိန့်ဖူစုန်အိဉ်တပူၤပူၤန့ဉ်ပှတဂၤကဲအိၤဒီးပျံးအိၤခါမးလီၤလီၤ. ဝံဃဲလာမိန့်ဖူစုန်အကစၢ်ဒဉ်ဝဲတဒိတကိးလီၤအသးလာစီၤပတဉ်. ဓ့ဉ်ပှတဟူးယိဉ်ပာ်ကဲအိၤသတးဒီး ကဲထီဉ်ပှတပူၤထီဉ်ကိတ်တဂၤလီၤ. တုၤပံဉ်ယီၤစီၤပတနု ဟူလာမိန့်ဖူစုန်အဝဲဒီး, အဝဲဒဉ်မးလီၤပှတအဒိဉ်တဂၤဒ်သိးအကယဲဒုးအိၤန့ဉ်. တၢ်ခဲဒဲလာမိန့်ဖူစုန်မးပှတဂၤကိတ်ထီဉ်န့ဉ်အကသ့ဉ် ဝါတဒုဝဲတဘဉ်ဘဉ်ဝံဃိးထာပှတအမဲဉ်တဒါအကတိၢ်ဒီးထီဉ်ဝဲဒီးဟးဆူအစၢ်ကျါဒီးဟါမာ်တုၤမ့ၢ်မဆါတနံဉ်အံဉ်လီၤ.

ပုၤကညိတဖၣ်လၢမိၣ်ဖူစၢ်ဂဲၤထၢၣ်အဆၢအကတိၢ်န့ၣ် တဘၣ်ကိတၣ်ခဲအဒိၣ် အခါဘၣ်.ခၢ်ထဲလၢပံၤလီၤတမ့ၢ်လၢတၢ်ပျီပူၤတဖၣ်မၤဒၢၣ်တၢ်, ဒီးပုၤကညိဆၢ ဆူၤစၢ်ခိၣ်လီၤ.ဒီးဖဲအဟးအိၣ်ခူသ့ၣ်အမၤမၤန့ၣ် တမ့ၢ်တဖၣ်နီၣ်န့ၣ်ပုၤ ကညိအ ပနၢ်ဒီးဟံးန့ၣ်ကွံာ်အဘုအယုအတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်လီၤ.

အဆၢ. ဃီး.

ဃ. န. ၁၀၅၁-၁၀၅၃.

တၢ်အဆၢ အကတီၢ်အန့ၣ်တဆံ, ဃ. န. ၁၀၄၀-၁၀၅၀. အပူၤန့ၣ်ပထံၣ်
ဘဉ်ဘၣ်လဲလိာ် အသးလၢကိၣ်တဘျီအံ. အပူၤဒီးလၢပှၤကညိကလုာ်အကျိၣ်အံ
အါမးလီၤ. လၢတၢ်ခံၣ်မိၤထဲမိၤပှၤကညိအဝုၣ်တအိၣ်နီတခံၤန့ၣ်, တၢ်ခံၣ်မိၤတဲမိၤ
အိၣ်ထီၣ်က့ၤ, မ့တမ့ၢ်လၢထီၣ်တၢ် ကွဲ အပူၤသန့က့, မ့ၢ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤအပူၤ
လီၤ. ပှၤကညိအအံၤတဘျီအံၤဘဉ်တၢ်သ့ၣ်ညါက့ၤအိၤလၢပံၤယီၤပဒိၣ်ပပှၤဒီးတၢ်
သးခုကစီၣ်အ သရၣ်တဖၣ်လီၤ. ပှၤကညိသၢအတၢ်တၢ်ဆိၣ်တံးဆိၣ် ဘၢအိၤဒီး
ဘဉ်တၢ်လဲၤကပၣ်က့ၤကပၣ်အိၤန့ၣ် ခဲကန့ၣ်အံၤဘဉ်တၢ်ထုးထီၣ်က့ၤဒီးဘဉ် တၢ်
ကွၢ်က့ၤအိၤလီၤ. ဘဉ်တၢ်သ့ၣ်ညါက့ၤအိၤလၢပံၤယီၤအပဒိၣ်ပပှၤန့ၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်က
မၤအၢမၤသီအိၤအဂီၢ်, ဒီးဘဉ်တၢ်သ့ၣ်ညါက့ၤအိၤလၢပှၤမိၣ်တၢ်သးခုကစီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်
လၢအတၢ်အုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤအဂီၢ်လီၤ.

တၢ်ဒုးတၢ်ယၤအဆၢအကတီၢ်ဒီးဘျးထီၣ်, ဒီးတၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤလၢပှၤထံဖိကိၣ်
ဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒ်အါထီၣ်လီၤ. တမူၤတမူၢ်အါထီၣ်. ပဒိၣ်ပပှၤတဖၣ်မ့တၢ်အခိအ
သ့အါထီၣ်, ဒီးဃုဝဲအဘျီအါထီၣ်လီၤ. တၢ်ဟူထီၣ်သါလီၤလၢတၢ်ဒုးသုးဒုးသံၣ်
တၢ်ခံၤတၢ်ကၢ်အိၣ်ထီၣ်တလီၢ်တလီၢ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လၢစီၤပယဲလီၤဆူကိၢ်
လၢဒ်အံၤ ဟူထီၣ်သါလီၤဒီး, တၢ်ပံၤတၢ်ဖုးအိၣ်လၢပှၤ ထံဖိကိၣ်ဖိတဖၣ်အဖိခိၣ်
လီၤ. ပှၤကညိမ့ၢ်ဂ့ၤပံၤယီၤမ့ၢ်ဂ့ၤတၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤအကသီန့ၣ်လီၤဂၢ်အယဲဘဉ်ပၣ်
အိၤလီၤ. ပှၤဘၢယွၤဖိတဖၣ်အိၣ်လၢမ့ၢ်အူကမးဘၢအသးအဖိခိၣ်လီၤ. တုၤတၢ်ဟူ
ထီၣ်သါလီၤတမံၤမံၤလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤကယဲလၢထံယံၤကိၢ်ယံၤန့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်
ဘဉ်တၢ်ပၣ်ကဲအိၤလၢ အမ့ၢ်ပှၤကဲမ့ၢ်အူဆၣ်ဒီးကိးန့ၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့
က့တၢ်သးခုကစီၣ်တက့ၤဆူခဲတခါဘဉ်. မ့မ့ၢ်သုးအသးဆူညါတခါလီၤ.

လၢကိၣ်ပသံၣ်ဒီးယၢၣ်ခၢၣ် ကိၣ်တခါန့ၣ်သရၣ်ဒီးပၣ်စုလၢ ပှၤကညိအတၢ်အိၣ်
ဖှိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်အံၤထဲခံၣ်, သရၣ်မ့ၢ်ကိၣ်ဒီးသရၣ်ထွဲဖိလီၤ. မ့မ့ၢ်သရၣ်မ့ၢ်ကိၣ်သံ
လံသတးဒီးအိၣ်လီၤ. ထဲၣ်ထဲသရၣ်ထွဲဖိဘၢဖိဒီးကယဲၣ်တၢ်မၤတၢ် အလုၢ်အလၢ်
ဒီးတၢ်ဒီးဘျးပှၤခူၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်န့ၣ်လီၤဘဉ်လၢအစုပူၤတဂၤဖိလီၤ.

ပံၤယီၤပၤ အသးတမ့ၢ်ဘဉ် လၢလၢၣ်ခၢၣ်ကိၣ်ဒီးကိၢ်သနီၤ ဩၣ်လီၤဘဉ်လၢ
အဲကလံးအစုပူၤဘဉ်ဒီး အသးအိၣ်လၢအကမၤန့ၢ် က့ၤဝဲဒၣ်ထီၣ်လီၤ. ပံၤယီၤအ
ပဒိၣ်ပပှၤတဖၣ်ပၣ်ကဲပှၤ ကညိအပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်သၢ အကဲထီၣ်က့ၤလၢပှၤအဲက
လံးဖိကန့ၣ်လီၤ အထံအကိၢ်အံၤလီၤ. ဒီးပံၤယီၤစးထီၣ်မၤအၢ အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်
အါထီၣ်ကဒီးလီၤ.

ဖူကြၢ်လၢထူက့ၤသဝီ, ကိၣ်တကူၣ်အတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်န့ၣ်ခံးဝဲဒၣ်, မ့ၢ်လၢသါဝဲတကူၣ်
သ့ၣ် သါဘါက့ၤယွၤ ဒီးသါစူးကွၢ်တၢ်အိၣ်သံး အဃိပံၤယီၤ ဝဲန့ၣ်ယဲဆူ သါအိၣ်ဒီး
ကဒုးအိၣ်ဆူၣ် သါသံးဒီးကယၣ်ကွၢ် သါလၢတၢ်ဘါယွၤ အပူၤလီၤ. ဝဲန့ၣ်ယဲဒီးမၤ
သါအိၣ်သံးလီၤ. သါဝဲတခါ ဒ်အဂၤ သါမၤတသ့ၣ် ဘဉ်ဒီး သါခံးအိၤ, “မ့မ့ၢ် ဂုၢ်
ဖိအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအံၤ, ကုၢ်ဖိတအိၣ်ဘဉ်သံးနီတဘျီဘဉ်. မ့မ့ၢ်ခဲကန့ၣ်အံၤ တဘျီအံၤ,
လၢကစၢ်အကလုၢ်ဒီးကုၢ်ဖိကဘဉ်အိၣ်သံးလီၤ.” ပံၤယီၤကန့ၣ်တၢ်ယၢ်ဒိယၢ်ဒိဒီးကဲ

[illegible]

သရဉ်မိဉ်ယဉ်, သရဉ်ဗွဲခဲ, သရဉ်ဖိဉ်ခွဲ မှ်ပှၤ လၢအဆဉ် နီၤမၤ လိလံာ်လၢ
သရဉ်အဉ်ဘးအစုပူၤ, ဒီးတဉ်ဘၣ် သိဉ်လံာ်လၢ ကစၢ်အတၢ်မၤအဝုၣ်လီၤ. ဒီးကိာ်
ပသံဉ်အတၢ်သးခုကစီၣ်တဉ်တၢ်သး အသးဆူညါတမိလၢတၢ်ကိတၢ် ခဲအပူၤအံၤ
ဒဉ်လဲာ်လီၤ. သရဉ်အိဉ်ဖိဉ်, သရဉ်မိဉ်ယဉ်ဒီးသရဉ်ငလ့ထၢကိာ်တကူဉ်တမိကစၢ်ဗျ
ထၢ ပာ်လီၤဖိၤသဘးဒီးသၢ သရဉ်ကီၤလၢဝါတန့ၢ်အခွဲးလၢ အကနူာ်လီၤဝုၣ်တ
ကူဉ်အပူၤတဉ်ဆဉ်ယုၤန့ၢ်ဗၢရံးအတၢ်မၤတဉ်တၢ်မိဉ်ဒီးလၢ. ပှၤတဖဉ်အံၤလီၤ. ပှၤ
တဖဉ်အံၤ ခံဖုလၢာ်လၢတၢ်မၤ အလီၢ်ခံပူၤအံၤအတၢ်ဖိးတၢ်မၤ, ဖဲပသ့ဉ်နီဉ်ပသး
လၢတၢ်အဆၢအကတီၢ်တဖဉ်န့ဉ်မွၢ်တၢ်မၤလၢအကျၢၤသးပှၤတုၤခဲကနံဉ်အံၤလီၤ.
ကယဲာ်တၢ်တကြၢၤတတဉ်တဉ်လၢအအိဉ်ထီဉ်လၢ. တၢ်အိဉ်ဖိဉ်အကျိၤန့ဉ်တဉ်တၢ်

သိပ်စီၣ်သိပ်စီၣ်ဒီးသပှ်ပှ်လၢ တၢ်အိၣ်တၢ်ကွံအပူၤဒီး တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အတၢ်မၤန့ၣ်
 တၢ်တၢ်မၤဒီးလိၤတံၢ်လိၤဆဲးဒီးဂၢၢ်ကျၢၤမၤလိၤ. ပှ်လၢအတၢ်တၢ်ထုးကွံတၢ်
 ရှုလိၣ်စုထွဲလၢအမၤတၢ်တတၢ်တတၢ်တဖၣ်န့ၣ်, တုၤအမၤလိၤကွၢ်အသးန့ၣ်တၢ်ပၣ်
 မၤဒီးလၢ အတၢ်ကြးတၢ်ဒီးတၢ် စီတၢ်ဆွံအလိၣ်တၢ်ဒီး တၢ်အိၣ်လၢ သရၣ်အဖီ
 လၢဒီးမၤလိၤကွၢ်အသးလိၤ.မၤလိၤကွၢ်အသးန့ၣ် ထဲတၢ်ဘျီခံဘျီဒီးန့ၣ် သရၣ်မ့ၢ်
 ဝှ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ခွၢ်ဝှ်တၢ်ပၣ်ကဲတၢ်ဒီးလၢတၢ်နီတမံၤတၢ်. မ့ၢ်မ့ၢ်ဘဲအါဘျီဒီးဒီးန့ၣ်
 အတၢ်မၤလၢ တၢ်ဘျီတၢ်ဘျီအပူၤမံသ့ၣ်မံသးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ကွၢ်ဆီ
 ကမိၣ်လၢအဝှ်ဒီး တၢ်လိၣ်ကွၢ်ဒီးလိၤ. အန့ၣ်ခွၢ်သရၣ်သးပှ် လၢညါတဖီဒီးအ
 တၢ်သိပ်လိတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် ဟံၤ တၢ်မၤဆဲးမၤတဖၣ်လိၤ. ဒီးဝှ်လၢအပျီၣ်အဘိၣ်တဖၣ်
 အဂီၢ်,ဒီးဘၢအိၣ်ဖျိၣ်ဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢတၢ်မၤအၢမၤသီအဆၢအကတီၢ်ဒၣ်လဲၣ်
 အပူၤလိၤ.

လၢလိၤဒွဲခွၢ် တၢ်အပူၤ အတူၤန့ၣ်, ကိၢ်ပသံၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် ဖးဒိၣ်တၢ်လၢ
 လၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်, တၢ်တတၢ်လၢအစွဲအသဖီပူၤန့ၣ်, တၢ်အကစီၣ်ဟူထီၣ်လၢပံၤလိၤ
 စီပၤကဒုးဘၢဒီးပှ်အဲကလံးဖိ, ဒီးအဲကလံးအသးခိၣ်အလံာ်တုၤအိၣ် သရၣ်ဝါ
 မံးတၢ်ဖဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်လိၤ. ပှ်လၢအိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ် နၢ်ဟူတၢ်အ
 ဝှ်န့ၣ်ဒီး ကဲထီၣ်တၢ်တၢ်ယိၣ်လၢ အဂီၢ်ဒီးအပှ်ဟံၣ်ဖိအံၣ်တုၤလၢအလိၣ်ခံတဖၣ်
 အဂီၢ်လိၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်မၤပံၤ အတၢ်မၤလၢအဆွဲဒီးပှ်ဂီၢ်မ့ၢ်ကတဲၣ်ကတီၢ်အသး
 လၢအကကွၢ်ကွၢ်ဆူအဟံၣ်လိၤ ဖဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တချး လိၤဖးဒီးဘၣ်န့ၣ်, တၢ်သ့ၣ်
 နီၣ်ပကစၢ်အလုၢ်အလၢတၢ် တၢ်မၤဝဲဒီးတၢ်ထူကဖၣ်လၢယွၤ ကဆွၢ်အခွၢ်အပှ်တ
 ဖၣ်အဂီၢ်လိၤ.

တၢ်တၢ်ဘးတၢ်မၤတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွၢ်ပကစၢ် ယုၣ်မူၤဆဲးလၢတၢ်အိၣ်ကိၣ်
 အိၣ်ပံၤထံအံၤ, လၢညါတဖီန့ၣ်ပထံၣ်တၢ်မၤဒီးဖဲတၢ်အဆၢအကတီၢ်လၢတၢ်
 အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်တချးပျီၣ်ဒီးဘၣ်ကိးဘျီဒီးလိၤ. ဒီးပဝဲဒၣ်ပသ့ၣ် နီၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်
 ဒီးမ့ၢ်ဘၣ်ပှ်ဒီးတုၤခဲကနီၣ်အံၤတၢ်မိၣ်မၤဒီးပသးလိၤ.

တၢ်အဝှ်လၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ် ဒုးတၢ်ယၤန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တမံၤဃီလၢ တၢ်အဝှ်
 လိၣ်ကဲထီၣ်လၢအဲကလံးကတၢ် ကရၢဒီးပံၤလိၤစီပၤအပဒိၣ်တဖၣ်လၢအမၤအၢ
 မၤသီအဲကလံးအခွၢ်အပှ်တဖၣ်အဝှ်လိၤ. တၢ်မၤအသးဒ်အံၤဒ်န့ၣ်တခွၢ်ပတၢ်
 မၤလၢပကတဲဖဲအံၤလၢတၢ်. တၢ်တဖၣ်န့ၣ်တၢ်ကထံၣ်တၢ်အိၣ်လၢ ကိၢ်အဲကလံး
 အလံာ်တၢ်ခိၣ်မိၤတဲမိၤအပူၤလိၤ.မ့ၢ်ပတၢ်ထဲတမံၤန့ၣ်ခွၢ်ဒၣ်တၢ်ပဝဲဒၣ်ပှ်
 ထံဖိကိၢ်ဒိလၢ အလံာ်တၢ်ခိၣ်မိၤတဲမိၤတအိၣ်တၢ်ဒီး ပထဲတၢ်ဒ်ပှ်ပှ်လၢအတူၢ်
 တၢ်ဒိၣ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤတၢ်ကိၢ်ဘဲလၢပနီၢ် ကစၢ်ဒၣ်ပဝဲဒီး ပတံၤပသးကိးပှ်
 ကညီလၢအတူၢ်တၢ်တၢ်ပှ်အသးနီၢ်ဒိအံၤလိၤ. တၢ်အဆၢအကတီၢ်လိၤတံၢ်လိၤ
 ဆဲးန့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါတၢ်. မ့ၢ်တၢ်အမိၢ်ပှ်ဒီးတၢ်တၢ်ပှ်န့ၣ်ပတူၢ်တၢ်ဒီးပသ့ၣ်ညါ
 ဒီးတဲဒီးလိၤ.

ဒ်ပခံးလံအသးပံၤလိၤစီပၤအသးတမ့ၢ်ဘၣ်ပှ်အဲကလံးဖိလၢအမၤန့ၢ်ကွံအ
 ကိၢ်တနီၤလၢဃ. န. ၁၀၂၄နီၣ်န့ၣ်နီၣ်တစုတၢ်,ဒီး အသးအိၣ်လၢတစုစုန့ၣ်ကဒုး
 န့ၢ်ကွၢ်ဝဲလိၤ.မၤကဒုးကမံၤန့ၣ်, ပံၤလိၤတအိၣ်ဒီးပှ်ကထုၣ် ဂၤအတၢ်ဘျီတၢ်ဘျီ

ကန့ၣ်လီၤအဝဲသ့ၣ်အထံအကိၢ်ဘဉ်.ပံၤယီၤတအဲၣ်ဒီး၄၂ ကလုာ်ၤကမၤပနံၣ်တၢ်
ကၤလၢအထံအကိၢ်ဘဉ် သတးဒီးကဲထီၣ်န့ၢ်ဒီးလၢတၢ်အ့ၣ်လိာ်ဒီး ဒိၣ်ထီၣ်အါ
ထီၣ်ဆူတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအပူၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၅၂ နံၣ် ယိဖုၤဩအါရံၤအပူၤအတွဲၤန့ၣ် တၢ်ဒုးတၢ်ယၤအိၣ်ထီၣ်
လၢဝှံၣ်တကူၣ်တခါလၢအဲကလံးဒီးပံၤယီၤအဘၢၣ်ၤ, ဒီးသၢပိတနီၣ်တုၤ လၢဝှံၣ်
ပသံၣ်အပၢၣ်ဒီးဟိကကးအကိၢ်တဖၣ်ခဲလၢာ်ကဲထီၣ်တၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤလီၤ.တၢ်
အံၤကဲထီၣ် တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီးတၢ်ကိတၢ် ဂီၤလၢ၄၂ ကညီအဂီၢ်ဒီး တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢပ
သရၣ်အစ့ၤရံၤကၤတဖၣ်ကခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သးစုအကစိၣ်လၢကိၢ်တဖၣ်န့ၣ်အပူၤ
လီၤ.ထဲသရၣ်ခိၣ်ယုၣ်သၢကူၣ်တူၤ,သရၣ်မွဲခဲလၢကိဆူၣ်, ဒီးသရၣ်ဖိဆူၣ်လၢပနၢ်
သံၣ်ဒီး ဃိၣ်ဂၤတဖၣ်,သရၣ်အိၣ်ဖိၣ်သရၣ်ခိၣ်ယုၣ်သၢရၣ်သိဒီး သရၣ်ငလွၢလၢဖိၣ်
နီၣ်ကိၢ် သရၣ်နးကွဲၤလၢပိတနီၣ်တဖၣ်မၤတၢ်လၢ၄၂ ကညီအပျဲၢ် အဘိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်
ဒီးယုၣ်ကူၣ်အိၣ်ဖဲအတၢ်သ့ၣ် ညါအိၣ်န့ၣ်ဒီးသိး အကပူၤဖျဲးတၢ်ကိတၢ်ခဲဒီး အိၣ်ဂၢ်
အိၣ်ကျၢၤလၢ တၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ် ယုၣ်စူးစူးအပူၤလီၤ.

သရၣ်မးမးဝံးတူၣ်အိၣ် လၢဝှံၣ်ခိၣ်လဲၣ်, သရၣ်မးမးဝါမံး တၢ်ဟးထီၣ်ဝှံၣ်
သိၣ်တွဲဒီး ကွၢ်ကွၢ်ဆူဝှံၣ်ခိၣ်လဲၣ်လီၤ. ထဲသရၣ်မးမးဘိးဆၢအိၣ်ဖဲသိၣ်တွဲန့ၣ်တ
မိၢ်တလီၢ်ပံၤသုးအသးဆူၣ်တုၤန့ၣ်;သရၣ်မးမးမ့ၢ်ခံၣ်ဒီးသရၣ်မးမးဝံးတဖၣ်အိၣ်
လၢဝှံၣ်တဝဲၣ်ဒီးသရၣ်မးမးပံၤယီၤတဖၣ်အိၣ်လၢဝှံၣ်ခိၣ်လဲၣ်ခဲလၢာ်လီၤ.

ပံၤယီၤကတၢ်ထီၣ်လၢကိၢ်ပသံၣ်ရဲမၤအမုၢ်န့ၣ်န့ၣ် ဆူကိၢ်မုၢ်ထီၣ်တခါတုၤလၢမိၣ်
တမးအိၣ်သဃီၤလီၤဒီးဝှံၣ်ခိၣ်လဲၣ်လၢ ထံကျိဝံၢ်တးဒိလၢကလံးမိးတခါန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ဒုးတၢ်ယၤအံၤယံၣ် အနီၤအသိဒီးသၢ ယါအုၤဩထီၣ်ယဲၢ်သိန့ၣ် ထဲကလံးမၤန့ၢ်
မိၣ်တမးဒီးမၤန့ၢ် ဝှံၣ်တကူၣ်လၢလိတဘျဲၣ် ဃီအံၤထီၣ်၁၄ သိန့ၣ်လီၤ. လၢလိတ
ဘျဲၣ်ဃီအံၤအပူၤအတွဲၤမ့ၢ်တမ့ၢ်သၢခံတလၢခံလၢဒီးဝှံၣ်ပသံၣ်ဘဉ်တၢ်မၤန့ၢ်အီၤလီၤ.

သရၣ်အဝှံၣ်တးဒီးသရၣ်ဝါမံးတၢ်ဒီးထီၣ်ကဘိသနီၣ်ညါလၢလိယူၤထံ ၁၀ သိ
၁၀၅၂ နံၣ်ဒီးသၢထီၣ်၁၂ သိန့ၣ်လဲၣ်တုၤလၢဝှံၣ်ပသံၣ်လီၤ.၄၂ ကညီဖိၣ်သၣ်ခါမၤ
လိတၢ်လၢသရၣ်အဝှံၣ်တးဒီးအစုပူၤဒီးကွၢ်ဆူၣ်ဒီးအိးဆူဝှံၣ်ပသံၣ်တဘျီန့ၣ်ခွၢ်,သရၣ်
ဒိၣ်ဘုး,ရှၢၣ်,ယိမိ, ဖူကိၣ် သၣ်ရံၣ်, ဒီး၄၂ အဂၤတဘျီၤဂၤလီၤ. သရၣ်န့ၢ်ဘဉ်အ
ခွဲးလၢအဲကလံး သုးမိၣ်,ဖဲၤန့ၣ်ကိဒုဝှံၣ်ဒီးမၤကွၢ်ရိဘးအအိၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်ပံၤယီၤ
အကိၢ်ဒီးဒိၣ်ခဲၤဩၣ်သၢဤအသဲၣ်ကွဲၤအကလံးထံးတခါဘုးဒီးဤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဝါမံး
တၢ်လဲၤအိၣ်လၢအဲကလံးသုးမိအတိၣ်ပူၤလၢ ဒိပုၢ်ဝဲၢ်ဒိၣ်တၢ်မၤလိကရၢၢ်ခဲက
နံၣ်အံၤအတူၤထံး, ဒီးသရၣ်အဝှံၣ်တးဒီးအိၣ်လၢဖိကွဲၤကွဲၤအဆံးဘဩၣ်, လၢခဲကဲကွၢ်
သရၣ်မးမးဘိးဆၢအဟံၣ်, တုၤမ့ၢ်အူအိၣ်ကွဲၤအိၣ်တစုလီၤ. ကွဲၤအိၣ်လွံၢ်ကထၢ
လၢပံၤယီၤ ကိးလွဲထးကွဲၤ (လေးထပ်ကျောဝဲး) တဩၣ်မ့ၢ်အဖိၣ်မးဒီးကဲထီၣ်၄၂ က
ညီမၤလိတၢ်ဖိအိၣ် အလီၢ်လၢခဲတဘျီၤန့ၣ် တုၤမ့ၢ်အူအိၣ် ကွဲၤအိၣ်တစုလီၤ.တၢ်
အံၤ အလီၢ်ခဲၤသိန့ၣ်သုးမိၣ်တဖၣ်ဒီးထီၣ်ကဘိအံၤခဲးမိၤ စကြးဒီးကွၢ်ကွၢ်ဆူဝှံၣ်
တကူၣ်လီၤ. တၢ်အဆၢအကတိၢ်ခဲကနံၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်စူၤခါသန့ၣ်ကွၢ်၄၂ ကညီတဖၣ်
ဘဉ်ပျံၤဘဉ်ဖုးတၢ်အါမးလီၤ. ဘဉ်ဆဉ်ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤၤထူခိၣ်လိာ်ပွဲၤန့ၣ်ဘဉ်တၢ်
မၤအိၣ်ညါန့ၣ်အသိးလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၂ နှင့်၊ ယူ၍ ၅ သိ၊ သရဉ်အဉ်တး ကွဲးသိပ်ပရၢဆူ အထံအ

ကိန်းနဲ့ခံဝဲရင်၊ ပွဲကညီအတင်အိပ်ဖိုရ်အသရင် ၅၈၀၀၀၀နဲ့ပူကွပ်ကွပ်နဲ့နဲ့
လီ၊ ပွဲကတင်အိပ်အကျ၊ သရင်ခွဲကွပ်၊ ပွဲကညီအသရင်ဒီးပပ်စုအဆိကတင်
တဂၤသံခွပ်ကိးလီ၊

သရင်အပ်တးတးထီကိပ်သံခွပ်ဒီးကွဲကွဲဆူအထံအကိပ်လၢဃ၊ န. ၁၈၅၂
နဲ့အခပ်သးဒီး တုကွဲလၢအထံအကိပ်နဲ့ အိပ်ကပ်လၢတင် ဆူးဘ်ဆါအပူ
တုလၢဒုခွပ်ဘ်ထီ ၃၁၀၅၄နဲ့ဒီးသံလၢသီဖူလထပ်၊ အိပ်ကိပ်၊ နူယီး၊
အပူဖဲအသးအိပ် ၄၆နဲ့နဲ့လီ၊ သရင်တဂၤအိပ်ကပ်သွပ်နဲ့ဒီးတင်အိပ်အိပ်
လၢပွဲကညီအပျဲအဘိပ်တဖင်အါမးလီ၊

လၢစွပ်သံခွပ်အပူတခါပွဲကညီအသရင်ဝါမံးတင်အိပ်ကွပ်ကွပ်ကွပ်၊ ဒီးတသ့ဖဲအ
သ့နဲ့အိပ်ကွဲကွဲကွဲပွဲကညီအပျဲအဘိပ်ခွပ်ဝါပွဲသ့ခိပ်ဒီးခွပ်ဝါ လၢတင်ကိပ်
ခဲအပူလီ၊

အဆာ. ခွံ.

ဃ. န. ၁၈၅၂-၁၈၅၃.

“တက်ကင်ဒိကိတ်,တက်လက်လှင်သန့်တင်တင်.”

တက်ကတီးဒီးန့ၣ်ပွၢ်ပမံၤပပွၢ် အတက်ကတီးတတီၤလီၤ. ဒီးဘၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးလီၤ. တက်အာၣ်တက်ခံးထီၣ်ဒီးကလံၤမုၢ်လီၤဒီးအူသဒ္ဓိတက်လၢထံအမဲၣ်ဒီးခိၣ်န့ၣ်တန့ၣ်ရံၣ်, မ့တမ့ၢ်ထဲတခိၣ်န့ၣ်ရံၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတုၤအလဲပူၤကွံၣ်ဝဲန့ၣ်,ထံသါလှင်ကွၢ်လၢခံတခိၣ်တီၣ်တီၣ်တဖၣ်ကတီၢ်တၢ်.

ဒ်ပခံးလၢအဆာလၢ အပူၤကွံၣ်အပူၤအသိးလၢလါအုၣ်ထီၣ် ၅သိ, ၁၈၅၂န့ၣ်န့ၣ်ပုၤ အဲကလံၤဒီးဒုးန့ၢ်ခိၣ်တမး လၢဝံၣ်ခိၣ်ထဲၣ် အထံကျိဝံၣ်တး ဒိလၢကလံၤမီးတဒိ, ဒီးလၢလါတဘျီထီၣ် ၁၄ သိန့ၣ်ဝံၣ်တကူၣ်ဘၣ်တက်မၤန့ၢ်ဒီးဒီးလၢခံတယံၣ်ဘၣ်န့ၣ်ဝံၣ်ပသံၣ်ကဲထီၣ်အဲကလံၤအတက်လီၤ. ဟီကတး, ဒုန့ၣ်ဉူၣ်,ပကိ,တီအူ,ဗျီဝံၣ်,သယဲးဒီး,ဗျီကွံၣ်,ဗျီပူၣ်တဖၣ်ဘၣ်တက်ဆီလဲပံၤလီၤအတက်ပတၢ်ပြးဆူအဲကလံၤ အတက်ပတၢ်ပြး အပူၤလီၤ. တက်အံၤမ့ၢ်ထဲဒုးန့ၣ်ဒီးသန့ၣ်ကွၢ်, တက်တၢ်ထီၣ် ဘၢလီၤဒီး တက်မၤအၢမၤသိပုၤထံ ဒိကိၢ်ဒိတခိၣ်တဖၣ်ကတီၢ်တၢ် ဃဲးဃဲးညါလီၤ.

ကိၢ်ပသံၣ်ပုၤကညီအသဝိၣ်ကွၢ်လၢ (ကွၢ်တက်အတက်အိၣ်ဒိၣ်ဒိ, အလါကွံၣ်) ပန့ၢ်သံၣ်,ကွၢ်တူ,ကွၢ်ကတူၣ်,လးဘီးကလိဒီးအဂၤတဘျးပူၤဒီးကိၢ်တကူၣ်အသဝိၣ်တဘျးဗျီဘၣ် တက်ဆဲးထီၣ်ကွံၣ်လၢမ့ၢ်အူ, ဒီးပုၤသဝိဒိတဖၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်တးဗျး,ဟံၣ်တအိၣ် ဃီတအိၣ်ဘၣ် ဒီးတူၢ်ဘၣ်တက်သၣ်ဝံၤလီၤဒိ, ဘၣ်တက်ကိၢ်တက်ဂီၤလၢမုၢ်ဆါမုၢ်နးအါမးလီၤ. ကွၢ်လၢအိၣ်ဘျးဒီးပံၤလီၤအသဝိဒိဒိ,ထါတပဲၣ်,အံၤမဲ,ဒီးကွီကူတဖၣ်လီၤ. အလါကွံၣ်အိၣ်ဘျးဒီးပန့ၢ်သံၣ်အထံကျိသရူၤ,ဒီးအိၣ်ဘျးဒီးပံၤလီၤအသဝိဒိဒိသံကွံၣ်ဒီး အဖဲးတဖၣ်လီၤ. ကွၢ်တူအိၣ်ဘျးဒီးဝံၣ်ပသံၣ်သန့ၣ်ကွၢ်,မ့ၢ်တက်အိၣ်လီၤသန့ၣ်သတးဒီးအိၣ်ဘျးလီၤဆူဒီးအပၢၣ်လၢသဲးကဲၣ်ဒီးအထံထၣ်ဖဲပံၤလီၤပၣ်အသုးဒိအါမးန့ၣ်လီၤ. ကွံၣ်အဲကူဒီးစပယိၣ်တဖၣ် အိၣ်လၢတကးကျိအသရူၤဒီးဘျးဒီးပံၤလီၤသဝိဒိဒိ,စပဲၣ်ယူၣ်ဒီးယုၣ်ကွံၣ်ပတီၢ်တဖၣ်လီၤ. လၢတက်အံၤအသိပုၤ လၢအအိၣ်လၢ သဝိတဖၣ်န့ၣ် အပူၤတၢ် ဘၣ်ကိၢ် ဘၣ်ဂီၤအနးကတၢ်လီၤ.

ကွၢ်တူမ့ၢ်သရၣ်ခိၣ်ယုၣ်ဒီးစကီၤ,အံၤဝဲအိၣ်အသဝိလီၤ.မ့ၢ်လၢပုၤကညီကဲကွၢ်အပျဲၢ်အဘိၣ်သတးဒီးပံၤလီၤကွၢ်အီၤတမုၢ်ဘၣ်,ဒီးပံၤလီၤတုၤလီၤလံစကီၤ,အံၤဝဲလၢဃီၣ်ပူၤဒီးဒုးကဲလံအီၤလၢဃီၣ်တကူၣ်အကူၢ်တဘျီလံဘၣ်ဆၣ်, အဝဲဒၣ်တရူးကွံၣ်ဘၣ်ယုၣ်မူၤဃရံး အတက်ဘျီတက်ဘါဘၣ် အသိပံၤလီၤကွၢ်နီၣ်အီၤ. ဒ်သိးမ့ၢ်သ့န့ၣ်ကဖိၣ်န့ၢ် မၤသံဃုၣ်အီၤဒီး သရၣ်ခိၣ်ယုၣ်ဒီး အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ် ခဲလၢၣ်လီၤ. တဘျီဖဲတက်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤနးမးဒီးပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤဒီးမိဆဲးတဖၣ်တက်ဆူသ့ၣ်ကွံၣ်ဆူလီၢ်အဂၤန့ၣ်, ပံၤလီၤသုးဒိမၤဒၢၣ်တက်ဒီးဖိၣ်န့ၢ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မုၢ်တနီၤလၢသဝိပူၤန့ၣ်ဒီးပုၤကညီလၢ သူခိၣ်ဒိအသဝိတဖၣ်ခွၢ်ကိးတဘျးဂ.ဒီးကွၢ်စိၣ်လီၤဝဲဆူသဲးကဲၣ်ဒီးအထံကျိထၣ်ဒီးမၤအၢမၤသိပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတနီၤနီၤ, ဒီးသိးဃၣ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မုၢ်တဖၣ်ဒီးသါကမၤသံဝဲဒၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပုၤအဲကလံၤဒိအကဘိဒုးသုးစိၣ်ပုၤကညီဒီးသုးဒိတ

ဖုတ်ယဲထီၣ်ဒီးခးပံၤယီၤအတိၣ်, ဒီးပံၤယီၤအသးဖိဒီးသးခိၣ်တနီၤနီၤတၢ်ဒိလၢကျိ
 လၢကျိဒီးသ့ၣ်ကွံၣ်, ဒီးပုၤကညိတဖၣ်န့ၣ်တူၣ်ပျးက့ၤဝဲဒၣ်လီၤ. မ့ၢ်သဝီကွၢ်တူ
 န့ၣ်, ပံၤယီၤသးဖိဂၢ်တၢ်ဝံၤဒီး ခွၢ်ထီၣ်ကွံၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်အူလီၤ. ပုၤဂီၢ်မုၢ်တဖၣ်သ့ၣ်
 လၢမုၢ်နၤခိဆူဝုၣ်ပသံၣ်ဒီး, ဒီးန့ၢ်တၢ်အခွဲၤလၢအဲကလံးအသးခိၣ်ဒီးခိၣ်ကဝုၣ်အ
 ကျိဒီးသ့ၣ်ဆူကွီးခွဲကွဲတနီၤ,တၢ်တဖၣ်တနီၤလီၤ. ပုၤသ့ၣ်ခါသးဘိၣ်တဖၣ်တူၢ်တၢ်
 လီၤဘျးလီၤတီၤန့ၣ်ကဲသန့ကွ, မ့ၢ်ပုၤသးပုၤဒီးဖိဆံးတဖၣ်တၢ်ဒိၣ်တၢ်ဒီးဒိၣ်က
 တၢ်လီၤ. ပုၤခါဂၤတအိၣ်တၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒီးအသးလီၤဘျးဒီးလီၤဒိလၢတၢ်အိၣ်တၢ်
 အိၣ်လီၤ. တုၤပုၤတဖၣ်အံၤတုၤလၢပုၤကညိအသးန့ၣ် ပုၤဒူးအိၣ်အမ့ၢ်တဘျီအိၣ်
 အါတဘျီတၢ်. အဝုၣ်ဒိအံၤတၢ်ယိၣ်ဝဲလၢအကအိၣ်ဖူးတၢ် အါဒီးကဆူၣ်သံတၢ်
 ဖူးအဆီလီၤ. ဒီးပုၤတၢ်တၢ်လီၤန့ၢ် အမ့ၢ်ထံတဘၤဖိတတၢ်ဖိ န့ၣ်သီးတုၤအ
 သးဂျိၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဒီးအိၣ်ကွၢ်မ့ၢ်ပုၤဂၤအသးန့ၣ်သ့တဘျီလီၤ.

ကျၢ်လၢၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ် မ့ၢ်သရၣ်နီၤယၣ် အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်အိၣ်ဘူးဒီး ပံၤယီၤအ
 သဝီဒီးဒိၣ်,ထါတဝဲၣ်,အံၤ, ကျိကူတဖၣ်သတးဒီးတုၤပံၤယီၤတၢ်တၢ်မၤနၤအိၣ်လၢ
 ဝုၣ်ပသံၣ်ဝံၤန့ၣ် အါတက့ၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ် ဖဲသဝီတဖၣ်န့ၣ် အပူၤဒီးမၤအတိၣ်ဖဲထါတ
 ဝဲၣ်န့ၣ်လီၤ.တဘျီန့ၣ်ပံၤယီၤယဲဒီးဒီးချဲတကျၢ်ဘုၣ်ဒီးအပုၤအခိၣ် (ဘိၣ်) န့ၣ်ယီး
 ကျိယဲဃုၣ်ဒီးအိၣ်ဆူကျၢ်လၢၣ်အသဝီပူၤဒီးတုၤအတံးန့ၢ်ကွံၣ်တၢ်ဖဲအထံၣ်န့ၣ်ဝဲဒၣ်
 န့ၣ်ဝံၤဒီးခွၢ်ထီၣ်ကွံၣ်သဝီလၢမ့ၢ်အူလီၤ.ပုၤသဝီဖိအမုၢ်အခါ, ဖိဒီးဒိသၣ်(ပဲပပပ
 ခုၢ်ကီးလီၤ.) ဘဖၣ်တၢ်တၢ်ဆူသ့ၣ်ကွံၣ်လံဆူပုၤပူၤဒီးအိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဖဲန့ၣ်ဆဲးဆဲးလံ
 လီၤ.တၢ်လၢအလီၤသးကညိပုၤအါဒီးဒူးကဲၤထီၣ်ပုၤကညိအသးအနၢ်ကတၢ်န့ၣ်
 အိၣ်အါမးလီၤ. တၢ်ဆၣ်ဒီးလီၤဆီခၢ် တၢ်တမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ပံၤယီၤ အသးဒိတဖၣ်ဖဲအ
 ခွၢ်ကွံၣ်သဝီကျၢ်လၢၣ်န့ၣ်ဖိန့ၣ်ပုၤကညိ သဝီဖိအမံၤဖိကဒိ တဂၤလီၤ. ပုၤတဂၤ
 အံၤတၢ်ဒိၣ်တၢ်ဒီးအါမးလီၤ. ပံၤယီၤသးဖိမိၣ်လီၤအိၣ်ဆူထါတဝဲၣ်, ပံၤယီၤအတိၣ်
 ပူၤဒီးဒူးဆၣ်အိၣ်လၢအိၣ်ပူၤလီၤ. ဖိကဒိထဲ ဃၢပံၤယီၤဒိသါ, တိၢ်သါ, တနးသါဝံၤ
 မၤသါဂံၢ်ဘုလၢပံၤယီၤသးဖိတဖၣ် ကအိၣ်ဝဲအဂီၢ်လီၤ. သါတၢ်ဂံၢ်ဘုသ့ၣ်န့ၢ်န့ၢ်သီ
 နၤနၤဒီးသါအိၣ်ဘျးတၢ်တကျၢ်ဘုၣ်.မ့ၢ်သါမၤတၢ်ထဲထဲန့ၣ်တၢ်ဆၣ်ဒီးသါတအိၣ်
 တၢ်အိၣ်တၢ်လၢအိၣ်တၢ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်သါတၢ်ဆၣ်တၢ်ထုတၢ်ဒိတၢ်တိၢ်ထီၣ်ဘိလီၤ.
 ဖဲပံၤယီၤသးဖိထဲထီၣ်မၤဟါဂီၤသဝီကျၢ်လၢၣ်ဘျီအံၤ, ခကီၤထူသၣ်(လၢခံသ
 ရၣ်ထူသၣ်) ဒီးကသံၣ်သရၣ်ခဏုဒီးအသကိးတနီၤနီၤလဲၤဒီးလီၤအခိၣ်လၢကျၢ်လၢၣ်
 အကျိကၢ်ခိၣ်လၢကျၢ်ကျိဒီးခးပံၤယီၤလီၤ.ပံၤယီၤတၢ်ဒိသံၣ်ပုၤပုၤဂၤန့ၣ်တၢ်တ
 သ့ၣ်ညါတၢ်ဝဲတၢ်. မ့ၢ်အူအိၣ်ကျၢ်လၢၣ်သဝီအလီၤခံ တကျၢ်နွံဒီးပုၤကညိသး
 ပုၤခကီၤန့ၣ်လၢကျၢ်တူၤဒီးအဆီလၢကၣ်ကွံၣ်ထီး, ဒီးပုၤကညိသးဖိသၢကယၤလွံၢ်
 ကယၤလဲၤဒူးပံၤယီၤလၢထါတဝဲၣ်န့ၣ်လီၤ.ပံၤယီၤကအိၣ်လၢကတိၣ်ပူၤန့ၣ် ၁၅၀၀
 ဂၤ ၂၀၀၀ဂၤတကးတၢ်,မ့ၢ်သန့ကွ,တုၤပုၤကညိဒိလၢဒိဒိဒီးလဲၤသးဆူထံကျိန့ၢ်
 ဒီးခးလိၣ်အသးဒီး ပံၤယီၤမံၤမံၤသ့ၣ်, တၢ်တဘျီ မံၤမံၤကပၤသၢ ကပၤဒီးပံၤ
 ယီၤဆၣ်ကွံၣ်ဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ကွံၣ်လၢပုၤ ကညိအမဲၣ်ညါလီၤ.တုၤမ့ၢ်အန့ၣ်တဘျီပုၤကညိ
 ဒိၣ်ခိထံကျိဒီးန့ၣ်လီၤဆူပံၤယီၤအသဝီပူၤဒီးခွၢ်ထီၣ်ကွံၣ်တၢ်တဖၣ်လီၤ.

ဖဲအဆၢအကတိၣ်လၢပံၤယီၤဒီးပုၤကညိဒူးလိၣ်အသးန့ၣ်,ပံၤယီၤတၢ်ယိၣ်လၢ

ဖိကဒိကပူထီၣ်ဘၣ်ဒီးန့ၣ်ကွၢ်ဆူပွားကညီအကျါအဆိ၊ပံၤယီၤစၢ်ဆၢအစုလၢအချၢ
 ဆံၣ်ဒီးစၢ်ဆၢအဆိၣ်တဖၣ်ကျါၤကျါၤလီၤ. ဝံၤဒီးပံၤယီၤကဆၢကွံၣ်န့ၣ်တဘၣ်အသး
 လၢဖိကဒိကထူၣ်ဖျးသၢခံတခါတၣ်. မ့ၣ်ပွားသုးဖိမိၣ်လံၤဆဲၣ်ဒီး ကွါဒီးခဲလၢၣ်လံၤသ
 တးဒီး, ပွားလၢအခါတၢ်န့ၣ်ကမၤသံဖိကဒိလၢဆဲၣ်လၢကွါတသ့တၢ်. မ့ၣ်ခံၣ်ယီၤ
 သါသးနီၤပွၢ်ဒီးသါသါတသ့တၢ်ဒီးသါကသံတၢ်မးလီၤ. တၢ်န့ၣ်အလီၢ်ခံၣ်ပံၤယီၤ
 ဟံးန့ၣ်လံၣ်ခိဆွံလံၣ်သးဝံၣ်လၢ ပံၤယီၤဖဲကွၢ်မိၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် အသးဖိအပူၤန့ၣ်
 ဒီး, ဆိၣ်ကဲၤထီၣ်ဝဲလၢဖိကဒိအသးနီၤပွၢ်လီၤ. ဖိကဒိတူၢ်ဘၣ်တၢ်အံၤအါမးလီၤ.
 မ့ၣ်ပွားကညီသုးဖိထံၣ်ကွၢ်ဒီးမၤထူၣ်ဖျးကွၢ်ဒီးလီၤ. ဖိကဒိအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်မ့ၣ်
 အူအိၣ်အသးနီၤပွၢ်အံၤတမိၤအသးတုၤအသံလီၤ. ဒီးကယဲၣ်ပွားလၢအထံၣ်ဘၣ်ဒီး
 တဂၤလၢလၢန့ၣ် သးကညီဒီးဒီးအသးကဲၤထီၣ်ထီၣ်တၢ်ပံၤယီၤလၢ အမၤတၢ်
 တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပနီၣ်သံၣ်ဒီးတလုးထီၣ်တဖၣ်,မိၤလၢအအိၣ်ဘူးဒီးပံၤယီၤအသးဖိအဆိ, လၢခံတ
 ယံၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဒွဲၣ်ထီၣ်ကွံၣ်အိၣ်လၢမ့ၣ်အူလၢပံၤယီၤသုးဖိတဖၣ်လီၤ. သရိၣ်
 မိၤမိၤဒီးဟံၣ်ဒီးဖိတဖၣ်ခဲလၢၣ်ဘၣ်တၢ်ဒွဲၣ်ကွံၣ်အိၣ်လီၤ. ပွားသးဖိအမ့ၣ်အခါ
 ခဲလၢၣ်ဒီးကွၢ်လၢအသး, ဘၣ်တၢ်ဆွၢကွံၣ်အိၣ်ဒီးအိၣ်အူလၢပွၢ်ဒီးဒိၣ် အပူၤမ့ၣ်
 ဝုၤ,ဆၢကွံၣ်ဆူတၢ်လီၤအဂၤမ့ၣ်ဝုၤ,ဖဲအဆၢပွားဖျးဝဲဒၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

မ့ၣ်အူအိၣ်ပနီၣ်သံၣ်အသးဖိဝံၤအလီၢ်ခံၣ်တယံၣ်ဘၣ်န့ၣ်ပွားကညီဒီးပံၤယီၤ ဒုးလိၣ်
 အသးဒီးဒိၣ်တဘျီလၢအဖဲဒီးသံကွံၣ်ပံၤယီၤသးတဖၣ်န့ၣ်နးမးလီၤ. ပွားကညီအိၣ်
 လၢအဖဲတခါဒီးပံၤယီၤအိၣ်သၢသံကွံၣ်ဘၣ်လီၤ.တၢ်အဆၢကတိၢ်တဘျီအံၤပွားကညီ
 အခူကတၢ်ခံၣ်လၢအမံၤပၢၢ်ထီၣ်လီၤ. ကိၣ်န့ၣ်ဒီးပါယုၣ်လီၤ.

ကိၣ်န့ၣ်ဒီးပါယုၣ်မ့ၣ်ပွားဒိတခါခံၣ်ဒီးဘၣ်ဘးဒီးကိၢ်ကွၢ်တၢ် အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်
 လီၤ. ကိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးအဖဲအညၣ်ပွဲၤထုၣ် ကနၣ်, ဒီးမ့ၣ်ပွားအခူသန့ကွၢ် အိၣ်ဒီးတၢ်
 သးကညီလၢအခူအခါလီၤဘၣ်လၢအခူပူၤတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.မ့ၣ်ပါယုၣ်တမ့ၣ်ပွား
 န့ၣ်တဂၤတၢ်. ဒိၣ်တၢ်အကွၢ်အဂီၢ်မၤအသးဆိးဆိးဒိၣ်,ဒီးအခဲၣ်သၣ်လီၤဂၢၢ်ထဲ
 ပွားကအိၣ်န့ၣ်တၢ်တဂၤလီၤ.တၢ်န့ၣ်တၢ်အူန့ၣ်အိၣ်ဒီးပါယုၣ်ခါမးလီၤ.ပါယုၣ်အလုၢ်
 အလၢန့ၣ်မ့ၣ်ပွားဆိၣ်တၢ်ကဲတဂၤလီၤ. အသးမ့ၣ်တထီၣ်သန့ကွၢ်,ကတိၢ်တဘျီ
 ဒီးဆိၣ်တၢ်တဘျီလီၤ.ပွားတဂၤအံၤတဖျါတၢ်နီတမံၤတၢ်. တုၤပံၤယီၤဒွဲၣ်ထီၣ်ကွံၣ်ပွား
 ကညီလၢကွၢ်လၢ, ပနီၣ်သံၣ်ဒီးတလုးထီၣ်အသးဖိတဖၣ်ဒီး (ပွားတဖၣ်အံၤအါဂၤ
 မ့ၣ်ကိၣ်န့ၣ်ဒီးပါယုၣ်အဘူးအတံၢ်လီၤ.) ကိၣ်န့ၣ်ဒီးပါယုၣ်အသ့ၣ်ပုၣ်မးဒီးတုၤအ
 န့ၣ်ဟူတၢ်ပံၤယီၤမၤကိၢ်မၤဂီၤဖိကဒိ, နိပံးထံလၢသးအသးဒီး,လီၤဂၢၢ်မးသၢတၢ်
 ကထုးဆၢကွၢ်အိၣ်လၢတၢ်မၤကၣ်ကွၢ်အပူၤန့ၣ်တန့ၣ်နီတမံၤလၢတၢ်. တၢ်မၤအ
 သးဒီးန့ၣ်ဒီးပွားကညီဒုးတၢ်ဒီးပံၤယီၤလၢသံကွံၣ်အသးဖိဒီးန့ၣ်ပွားခံၣ်အံၤဒုးန့ၣ်
 အတၢ်သးအူတဖၣ်လီၤ မ့ၣ်ဒၣ်တၢ်ပါယုၣ်တဂၤတသ့ၣ်ညါလၢတၢ်ဖျါတၢ်သံနီတ
 ခဲ,ဒီးအတၢ်သးကညီတဖၣ်ဆိကမိၣ်ကွၢ်ဝဲတချးလၢတၢ်,ခဲဝဲဒၣ်. ကယဲၣ်ဒၣ်
 အမံၤထီၣ်လၢပံၤယီၤန့ၣ်,အမ့ၣ်မ့ၣ်ဝုၤ,အခါမ့ၣ်ဝုၤ,မ့ၣ်ဖိသၣ်ထုၣ်ထီၣ်သီသန့ကွၢ်,
 ပါယုၣ်မၤအါချးဒီး မၤသံကွံၣ်ဝဲကိးဂၤဒီးလီၤ. တုၤပွားအလီၤဒီးခဲလၢအမၤတၢ်
 န့ၣ်မ့ၣ်တၢ်ဆူၣ်ခဲၣ်ကဲၤခဲၣ်ဒီး တၢ်တလၢကွံၣ် အခါအခါန့ၣ်, ပါယုၣ်အတၢ်ကတိၢ်

ပွဲဖျဲးအသးန့ၣ် ခံးဝဲလာပံၤယီၤစုၣ်န့ၣ်တၢ်မၤအါထီၣ် ပံၤယီၤအမိၣ်ဒီးပံၤယီၤဒီး
 န့ၣ်ခံးဝဲလာတုၤအဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ် ကထိၣ်ဒါပွဲကညီလီၤ. လၢတၢ်ကတိၤဒ်န့ၣ်အဆိမုၢ်
 တနံၤန့ၣ်ပါယုၣ်ကျိၣ်သံပံၤယီၤတုၤဒၣ် ထဲၣ်ပံၤယီၤအသ့ၣ်ဘဉ်အါအီၤတကပီၣ်စုၣ်ညါ
 လီၤ. တဘျီန့ၣ်ပံၤယီၤတဂၤဖျၢၣ် ကွံၣ်သၢအသးပွဲဒီးဆူၣ်တုၤလၢပွဲ ကညီတဖၣ်
 အဒိၣ်ဒီးပွဲ ကညီဖိၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးအလိၣ်ဒီးပံၤယီၤဆ့ၣ် နီၤဘါထီၣ်တၢ်လီၤ.ဖဲန့ၣ်
 အဆၢကတိၢ်ပါယုၣ်ဖဲကွၢၤလၢ အလဲၤဒုးတၢ်ဒီးပံၤယီၤအဒိၣ်ဒီး ထံၣ်ပံၤယီၤအံၤ
 ဒီးဆူၣ်အဆူၣ် လၢပွဲဂီၢ်မုၢ်လၢသါကကွၢ်ပံၤယီၤတတိၤလီၤ. အတံၤသကိးသ့ၣ်ညါပၣ်
 အသုၢ်အလၢ်ဒီးတြိအိၣ်သိးအသုတမၤသံပံၤယီၤ လၢအဆိၣ်လီၤအသးအံၤတဂ့ၤ
 လီၤ. ဓ့မ့ၢ်ပါယုၣ်ကတိၤပွဲဖျဲးအသးလၢထဲသါကကွၢ်ဒ်န့ၣ်ဒီးလီၤ.ပါယုၣ်လဲၤဖျါ
 လၢအဆူၣ်ဒီး လၢပွဲဂၤဆိကမိၣ်တၢ်တချုၣ်ဒီးတၢ်အဖၢမုၢ်န့ၣ်ကျိၣ်ပံၤယီၤအကိၣ်ဒီးပံၤ
 ယီၤအဒိၣ်ဒီးအမိၢ်ပွၢ်တသ့ၣ်ကွံၣ်အသးတဂၤတကျိၤကျိၤလီၤ.

ဖဲအကတိၢ်န့ၣ်ပွဲဒ်သရၣ်ဖိၣ်န့ၣ်ဒီးအဒိၣ်ပွၢ်ဝဲၣ်န့ၣ်ဘဉ်, ဗူးခဲ, သဉ်ဖဲဒီးပွဲဂၤတ
 ဖၣ်မ့ၢ်ပွဲအဒိၣ်ဒီးကဟုၣ်ကယၢ်ကွၢ်အဖိအလံၤတဖၣ်လီၤ. ဒီးပတနၢ်ဟူဘဉ်လၢပွဲက
 ညီလၢသဝီတဖၣ်န့ၣ် အပူၤတၢ်သံဘဉ်ပွၢ်လၢပံၤယီၤအစုပူၤနီၣ်တဂၤတၢ်. ဒီးတၢ်အ
 လီၤကမၤကမၢ်အဒိၣ်တမံၤန့ၣ်, လၢစကီၤန့ၣ်ဝဲဒီးခဆိဒီးပွဲကညီသး ပွၢ်အဂၤဒီး
 ပွဲကညီလၢကိၢ်အဂၤလၢ အဒုးလိၣ်အသးလၢသဲးကဲၣ်ခီအထံၣ်ကျိၣ်ထၣ်အတၢ်ဒုး, န
 ထါတဝဲၣ်အတၢ်ဒုး သံကွံၣ်အတၢ်ဒုးတဖၣ်အပူၤ, တၢ်ဒုးလၢကိၢ်တကူၣ်လၢသးပွၢ်
 အူပါဖျါ, အူပါရၤ, အူသဲးဖိဒီးကျိၣ်သးကွံၣ်တဖၣ်အတၢ်ဆွၢ်အဖိလၢန့ၣ်ပွဲကညီ
 ဘဉ်သံဘဉ်ပွၢ်လၢပံၤယီၤအစုကဝဲၣ်န့ၣ်ပတနၢ်ဟူတၢ်ယၢၤထီၣ်အီၤတၢ်. ဓ့မ့ၢ်ပံၤ
 ယီၤတဖၣ်အမုၢ်ခွၢ်ဂ့ၤအခါခွၢ်ဂ့ၤ,သုးဖိဂ့ၤဂ့ၤ,သုးခိၣ်ဂ့ၤဂ့ၤသံလၢအအါလီၤ.

ကျူၣ်ကမ့ၢ်စကီၤကိၢ်လီၤအသးနီၣ်, ပံၤယီၤလဲၤမၤဒၣ်သတးဒီးဖိၣ်န့ၣ် ပွဲက
 ညီအမုၢ်အခါအါဂၤလီၤ. ကျူၣ်ကမ့ၢ်ပွဲကညီသ့ခိၣ်ဖိအသးလီၤ. မ့ၢ်ပွဲကညီ
 အဆိပံၤယီၤသးတုၤအီၤလီၤ. ပံၤယီၤမၤန့ၢ်သဝီအံၤဒီးဟံးန့ၢ်ကွံၣ်ပွဲကညီအဘျီအ
 စ့ဒီးမၤအၢမၤသီပွဲကညီတဆံးတဖျါတၢ်. ပသ့ၣ်ညါပွဲကတၢ်အမံၤမ့ၢ်စၢ်ခွါ, ဖါ
 တၢ်စမူအယီၤဒီးခံးဝဲဒၣ်,ပံၤယီၤဖိၣ်န့ၢ်သါဒီးသါဖိမုၢ်ခံၣ်ဒီးစၢ်ဆၢသါတကူၣ်
 သ့ၣ်ဆူသါချၢဆံးဒီးစၢ်ဆၢပွဲကတၢ်ဒီးပၣ်သါလၢတၢ်ကိၢ်ကျါ, ဒီးလၢမုၢ်န့ၣ်တ
 ခိပၣ်သါလၢဘၣ်ပျီပူၤလီၤ.တၢ်န့ၣ်တဝံၤဒီးတၢ်.တုၤပံၤယီၤလဲၤထီၣ်ကွၢ်လီၤ.တၢ်ဘူး
 ဒီးသါန့ၣ်, ထူသါလၢအဒိၣ်တဘီဒီး လၢသါခဲၣ်လၢအစုတဘီဒီးမၤဝဲဒ်န့ၣ်လၢသါဖိ
 ဒီးပွဲကတၢ်ဒီးကိးဂၤဒီးကိးဘျီဒီးဖဲအလဲၤတၢ်လၢသါတဂ့ၤကိးဘျီဒီးန့ၣ်လီၤ.

ပံၤယီၤမၤဆၢသဝီတိၢ်အသိးလၢသ့ၣ်ခံးဘဉ်တဖၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အဆၢအကတိၢ်
 သ့ၣ်ခံးဘဉ်န့ၣ်ပွဲမၤအီၤ လၢသ့ၣ်တၢ်ဒီးဒိၣ်ဒိဘျီတဖၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်
 သိးယံၣ်တဘျုးသီတုၤပွဲကညီသုးဖိမၤန့ၢ်ကွၢ်သဝီဒီးပံၤယီၤတၢ်သံလၢကျိၣ်ဒီးဆဲး
 န့ၣ်တဘျုးဂၤဒီးဆူၣ်ကွံၣ်ဝဲ, ဒီးပွဲကညီလၢ ပံၤယီၤစၢ်ဆၢအီၤတဖၣ် ဘဉ်တၢ်မၤ
 ထူၣ်ဖျဲးကွၢ်အီၤလီၤ.

တၢ်ခံးဝဲဒၣ်ပွဲကညီလဲၤဒုးကွၢ်ကျူၣ်ကမ့ၢ်အသးနီၣ် မ့ၢ်ထဲပွဲၤ၅၀၀၀၀၀လီၤ.
 ဓ့မ့ၢ်ပွဲကညီအသးကိၢ်ထီၣ်လၢ အဖိအမၤတဖၣ်တၢ်ဖိၣ်န့ၢ်အီၤလၢ ပံၤယီၤဒ်
 ပံးလၢသးအသိး,ဒီးပံၤယီၤအနီၢ်ဂံၢ်အိၣ်အါသန့ၣ်ကွၢ်,ပွဲကညီလဲၤန့ၣ်လီၤလၢအ

ပြီၤပံၤယီၤတပၤတၢ်တၢ်အသးအဖၢၤမၤန့ၤအိၤလီၤ. ပွဲကညီမၤန့ၤက့ၤအတံၤ
အသးကိးတၢ်အခဲၤညါန့ၤမၤန့ၤပံၤယီၤတၢ်တၢ် အကသ့ၣ်တၢ်တၢ်ဒုးဒုးသရၣ်
မိၣ်ဒုးဒုးအတံၤအသးကိးတၢ်တၢ်အသးအိၤလီၤ. ဒီး
ကသ့ၣ်တၢ်တၢ်အကျါ, တၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်သရၣ်တံးဆၢအကသ့ၣ်လၢအမၤတၢ်သးရက
ခိၣ်အတၢ်မၤအဂီၢ်လီၤ.

ကွၢ်အဲကူဒီး စပယိၣ်အသးတၢ်တၢ် အိၣ်လၢထံၣ်ကျိအကၢၢ်ခိၣ်ဘူးဒီး ပံၤယီၤအ
သးဒီးဒိၣ်ခဲၣ်ယုၣ်ဒီးယုၣ်ကွၢ်ပၤတၢ်အသးပွဲကညီဒီးတၢ်တၢ်တၢ်ဂီၤအါ
မးလီၤ. ဒီးအလီၢ်အဂၤတၢ်တၢ်အသးတုၤကီၤလၢပၤမၤန့ၤဝဲၣ်ပသံၣ်န့ၣ်, ပံၤယီၤ
သးဒီးဝဲၣ်ပံၤယီၤဒုးဒုးသးဒီးတၢ်တၢ်တၢ်ဒုးဒုးကမၤဟးဂီၤပွဲကညီန့ၣ်, ပွဲက
ညီသးပွဲကတၢ်တၢ်ပွဲကပိၣ်မၤန့ၤဒီးဒိၣ်သးတၢ်တၢ်လၢမၤန့ၤတၢ်တၢ်ပွဲကပိၣ်
မၤန့ၤန့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်
ကိၢ်တၢ်နီၤလီၤ. မ့ၢ်ပွဲကပိၣ်ပွဲကပိၣ်တၢ်တၢ်ဒိၣ်န့ၣ်အိၤလီၤ. ပွဲစပယိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်
တၢ်လၢပံၤယီၤပဒိၣ်လၢ အသးဝဲၣ်တၢ်တၢ်အသးဒီး တုၤတၢ်ဒိၣ် စၢတုၤန့ၣ်
အိၤဆူမိၣ်ပွဲကပိၣ်သးဝဲၣ်ပသံၣ်ပွဲကညီဟ့ၣ်အိၤလၢဝဲၣ်လီၤ. ဒီးတုၤပဒိၣ်လၢထးတၢ်
သံကွၢ်သံဒီးပွဲကညီတၢ်တၢ်အသးဝဲၣ်ပသံၣ်န့ၣ် အဝဲဒ်တဲၤလၢသၢပွဲကတၢ်
ကွၢ်ယုၣ်န့ၣ် ဃးဒီးအတၢ်တၢ်တၢ်တၢ်သံသးဒီးပံၤယီၤပဒိၣ်လၢ ထးဒိၣ်ကန့ၣ်အ
ကလုာ်ဒီးပွဲကပိၣ်ပွဲကညီတၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးပွဲကညီဟးသးဒ် အတၢ်အသးဒီး
မ့ၢ်ဆူတၢ်အလီၢ်ဒ်ပံၤယီၤသးအသးလီၤ. သရၣ်န့ၣ်ပွဲကတၢ်အိၣ်ဒိၣ်အသးဒီး
တၢ်ဒိၣ်တၢ်တၢ်အါလီၤ.

ကွၢ်အဲကူအသးမ့ၢ်သရၣ်ကျိမဲၣ်အိၣ်အလီၢ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်တဖၤလီၤ. ပံၤယီၤ
ဒိၣ်န့ၣ်သရၣ်ကျိမဲၣ်ဒီးအိၣ်ဒိၣ်(သရၣ်အိၣ်ညါလၢထံၣ်ကလိၤအတၢ်အိၣ်ဒိၣ်)
ဒီးပွဲကတၢ်တၢ်ခဲၣ်လၢအိၣ်ဒိၣ်၄၀၀လီၤ. ပွဲတၢ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်ပံၤယီၤစၢအစုအစိၣ်ဒီးဒီး
အိၤလၢဒီးဒိၣ်တၢ်တၢ်အပူၤဒီးခဲၣ်ဒ်, တုၤသၢဒိၣ်ပိၣ်မၤန့ၤဒီးဒိၣ်တၢ်တၢ်
ကဆိၣ်ကဲၤသံကွၢ်အိၤခဲၣ်လၢမ့ၢ်အလီၤ. မ့ၢ်ပိၣ်မၤန့ၤဒီးဒိၣ်တၢ်တၢ်ဟးလံဆူလီၢ်
အဂၤလံသးဒီးပံၤယီၤတဆိၣ်ကဲၤသံလၢအိၤတၢ်ဒီးကွဲၤမိၣ်လီၤပွဲကတၢ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်
အသးတၢ်တၢ်ယုၣ်ကွၢ်ပၤတၢ်အပူၤ, ဖဲဒိၣ်မးကလုာ်ပဲးန့ၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိၣ်မးက
လုာ်ပွဲကညီလၢဒုးဒုးပွဲကတၢ်ကွၢ်ဝဲၣ်ပသံၣ်အတၢ်ကကွဲၤမိၣ်တနီၤလီၤ. ပွဲကညီဟ့ၣ်
တၢ်တၢ်ဒိၣ်လီၤ. အိၣ်ညါတၢ်တၢ်မ့ၢ်သရၣ်ကျိမဲၣ်သးပွဲကတၢ်တၢ်
ပွဲကတၢ်တၢ်ဝဲၣ်တၢ်. မ့ၢ်မ့ၢ်ဝဲၣ်လၢပွဲကတၢ်တၢ် အိၣ်ဒိၣ်ဒုးဒုးတြိတၢ်တၢ်
မဲၣ်သးအသးတၢ်တၢ်တဲၤတဲၤလီၤလၢတၢ်တၢ်ဝဲၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သရၣ်ကျိမဲၣ်တၢ်
အိၤတၢ်ဒီးခဲၣ်, သၢမ့ၢ်တၢ်သံဒီးသၢမ့ၢ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်သမၤမ့ၢ်န့ၣ်တမၤတၢ်
ဝဲၣ်တၢ်. လၢတၢ်အိၣ်သးဒီးပံၤယီၤပဒိၣ်မၤပွဲကတၢ်တၢ်ဒီး မးဆါအိၤအကလုာ်
လုာ်လီၤ. တုၤပံၤယီၤမးဟးဂီၤ သရၣ်ကျိမဲၣ်အသးလၢ တၢ်တၢ်တၢ်န့ၣ်ယုၣ်
န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်
အပူၤန့ၣ် တန့ၣ်လၢတၢ်ဒီး ပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤ. အကလုာ်ဒီးပွဲကတၢ်တၢ်
တၢ်အလီၤဒီးဒီးအိၤလၢကျိလီၤ. တၢ်ခဲၣ်ဝဲၣ်ပံၤယီၤ ဒီးဒီးဒီးကျိသၢ
တၢ်တၢ်. လၢတၢ်န့ၣ်အိၣ်ပံၤယီၤမိၣ်ကမိၣ်လၢအမ့ၢ်ပွဲကတၢ်တၢ်
ပံၤယီၤဆဲးသရၣ်အ

လီၤ. လၢကိၣ်တကူၣ်အပၢၣ်တခါတၢ် ကိၣ်တၢ်ခဲတပူၤတၢ်ပွားကညီတၢ်. လၢဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ် ဖဲအဲကလံးအကတိၣ်ဒုးသုး ဖဲန့ၣ်လၢဝဲၣ်တကူၣ်ဒီး ဒုးတၢ်ဒီးပံၤလီၤန့ၣ်, ပံၤလီၤအသရၣ်ကံကံးဖဲခွဲၣ်ကိးလၢအဲကလံးသုးအသိးလီၤ. တူၤပံၤလီၤတဖၣ်ဃ့ၣ် ကွံာ်ဒီးအဲကလံးမၤန့ၣ်ဝဲၣ်တကူၣ်န့ၣ်. သရၣ်ကံကံးဖဲထီၣ်ဆူၣ်ဒီးမၤတၢ်သးစုအက စီၣ်အတၢ်မၤလီၤ. လၢခံတအါန့ၣ်တၢ်ဒီးသရၣ်ဝဲၣ်တူၣ်သးပွၤဒီးကသံၣ်သရၣ်ဒိစ့ၣ် တဖၣ်ပိာ်ထီၣ်အခံလီၤ. သရၣ်ဝဲၣ်တူၣ်တူၤ လၢဝဲၣ်တကူၣ် တဘျီဆီဒီးဝဲၣ်အကစီၣ် တၢ်တၢ်ဒုးဟူထီၣ်သၢလီၤဒီးဆူပွားကညီအပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်အအိၣ်, ဒီးပွၤဂီၤမုၢ် ဃုကွဲဆူဝဲၣ်တကူၣ် အပူၤဒီးတၢ်တၢ် ကဟူကယၣ်ကွဲၤအိၣ်လၢ သရၣ်ဝဲၣ်တူၣ်လီၤ.

တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲတၢ် အပျဲၣ်အဘိၣ်တၢ်အါန့ၣ်ပွၤဂီၤတကူၣ် န့ၣ်မ့ၢ်လၢအစူးကွံာ် ပံၤလီၤအတၢ်တူၣ်တၢ်ဒီး ကဲထီၣ်ကုၤဃရံးအပျဲၣ်အဘိၣ်အစးလီၤ. တၢ်အံၤပံၤ လီၤအဲၣ်ဒီးတကဲတၢ်ဒီးတသ့ဖဲအသ့န့ၣ်မၤနးမၤဖျိၣ်အိၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဒုး တၢ်ပွၤကညီ သရၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပံၤလီၤပာ်အိၣ်လၢအမ့ၢ်ပွၤ ဆွၢကမၣ်တၢ်အခိၣ် သတးဒီးမၤဝဲမ့ၢ် န့ၣ်ဒီးမၤအၢမၤသီဝဲဒုၣ်အနးကတၢ်လီၤ.

သရၣ်ဒိၣ်ယုလၢ ပထဲလံလၢအဝဲၣ်လၢ အဲကလံးတချုးဟံးန့ၢ်ဒီး တၢ်ကိၣ်လၢာ် စီၣ်တၢ်ဒီးလၢ သရၣ်အၣ်တးမၤဒီးတၢ်လၢကိၣ်တကူၣ်အပူၤလၢဃ. န. ၁၈၄၀နံၣ် တချုးတၢ်ဒီးတၢ်န့ၣ်. တၢ်တၢ်ဖိၣ်ဒၢန့ၣ် အိၣ်ဆူဃိာ်ပူၤန့ၣ်ခဲ ကနံၣ်အံၤတဘျီတၢ် ဆၣ်တပူၤတဖျဲးတၢ်တၢ်မၤ အၢမၤသီအိၣ်တၢ်. သရၣ်ဒိၣ်ယုတၢ်ဖိၣ်တၢ်လီၤ ကဒီးအိၣ်ဆူဃိာ်ပူၤမၤလၢအမ့ၢ်ဃရံးအသရၣ်တဂၤအစးလီၤ. မ့ၢ်သရၣ်တူၢ်အိၣ် ဒီးအသးတဟါဂီၤတၢ်ဒီးလၢခံန့ၣ်ထူၣ်ဖျဲးကွဲၤဝဲဒုၣ်လီၤ.

အရၣ်ငလ့လၢသ့ၣ်ဝဲၣ်န့ၣ်, ပံၤလီၤဖိၣ်န့ၢ်အိၣ်ဒီး ကတိၤအၢကတိၤသီအိၣ်, ပံၤလီၤဒိအိၣ်တိၢ်အိၣ်ဒီးဒၢန့ၣ်အိၣ်လၢဃိာ်ပူၤဒီး သီးဃာ်အခိၣ်လၢသ့ၣ်ဖူဒီးငၢ်အိၣ် လၢတၢ်တၢ်အၢတၢ်သီအလီၢ်န့ၣ်တူၢ်တၢ် တၢ်ဖျိၣ်ဝဲၣ်ဒုးအါမးလီၤ. အခိၣ်တၢ်တၢ် ထူးထီၣ်အိၣ်ဆူထးဒီးအခိၣ်အိၣ်လီၤၤလီၤ. မ့ၢ်သရၣ်အသးတဟါဂီၤဝဲၣ်ဒီးလၢ တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲအဆၢအကတိၢ်အံၤတၢ်ဆၣ်တၢ်ခဲတၢ်ပွၤလၢ အဘိထုကဖၣ်ယုဒီး လီၤဂၢ်အထံၣ်မးယုၤအကလူးအိၣ်ဆၢ ထၢၣ်လၢအဆၢၤဒိၣ်လီၤထူးအိၣ် လၢကတိ ပူၤလၢကတိဟါဂီၤန့ၢ် အိၣ်လၢဃိာ်ပူၤလဲၣ်ခဲဒီးတၢ်အပူၤဒီး ယုၤအကလူးဒုးခဲၣ်ဖျါအ သးလၢအိၣ်ဒီးကတိၤမုၢ်ထီၣ်ကွဲၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပံၤလီၤပံၤဒိၣ်မၤလိၢတၢ်လၢမုၢ်ဆၣ်ထီၣ်ကဒီးတနံၤမုၢ်ထူၣ် န့ၣ်သရၣ်ငလ့ကတၢ် တၢ်မၤသံကွံာ်အိၣ်လီၤ. မ့ၢ်သရၣ်ပာ်အတၢ်န့ၣ်လၢယုၤအပူၤဒီး ဘိထုကဖၣ်တၢ် လီၤ. မုၢ်ဆၣ်ထီၣ်ကဒီးတနံၤလၢဂီၤထၢၣ်သၢဒိၣ်န့ၣ် တၢ်ခဲဝဲလၢ အကတၢ်တၢ်မၤ သံအိၣ်ဒီးသပွၤတၢ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ကတချုးမုၢ် ထူၣ်ဒီးတၢ်တၢ်လီၢ်န့ၣ်, ပံၤလီၤ အပံၤဒိၣ်အသီတဂၤဖဲလီၤလၢ စီၣ်ပၤအအိၣ်န့ၣ်ဖဲတူၤလီၤဝဲၣ်တကူၣ်အပူၤဒီး လၢ တၢ်တဆိကခိၣ်တၢ်အပူၤမၤဟါဂီၤကွံာ်ပံၤလီၤလၢ အခဲၣ်ညါတဂၤအတၢ် ခံၣ်ညါဒီး ဖျါဖျဲးကွံာ်သရၣ်ငလ့လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်ယုၤ အစုမၤတၢ်လၢ အစုအပူၤတဖၣ် အဂီၢ် လီၤ. ဒိတမ့ၢ်ထဲအံၤတဘျီဖိၣ်တၢ်. မ့ၢ်အါဘျီလၢတၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲဒိၣ်သိးဒီးအံၤတဖၣ်အ ပူၤလီၤ.

ဖဲပံၤလီၤဒုးတၢ်ဒီးပွၤအဲကလံးဒိအဆၢအကတိၢ်န့ၣ်, ပံၤလီၤဖိၣ်န့ၢ်ဆူၣ်ပွားကညီ

ပိၣ်ခါဂီၢ်ခါဒီးပၣ်အိၣ်လၢထံၤ ပံၤယီၤသုးမုၢ်တဖၣ် အခဲၣ်ညါကတၢၢ်လီၤ. တၢ်အံၤပံၤ
 ယီၤပၣ်အသးလၢကီၤလၢဝါသုးမိၣ်ခါဒီးဒီးပုၤ ကညိတဖၣ်ကဘဉ်ကျိၤညါဒီး
 ပံၤယီၤအကစၢ်ဒၣ်တခါကဘဉ်ပုၤဖျဲးအသးလီၤ. ဓမ္မၢ်ပုၤကညိဒီးတၢ်ဒီးပံၤယီၤ
 န့ၣ်ခါဘျီဒီး ဘဉ်တၢ်ပၣ်အိၣ်န့ၣ်တခါ, ပုၤကညိအသးတအိၣ်ဒီးဆၢ ကီၤလၢဝါ
 ဘဉ်တခါဒီးပုၤကညိသ့ၣ်သ့ၣ် ကွံၣ်ပံၤယီၤအသုးမိၣ် န့ၣ်တခါကီၤလၢ အသုးပုၤ
 လီၤ. ခါဘျီကီၤလၢတသ့ၣ် ညါပုၤကညိဒီးပံၤယီၤဘဉ်အဆိၣ်ခါဘဉ်ပုၤကညိဒီးအ
 တၢ်သံတဘျုးဂၤလီၤ. ပုၤကညိဒီးတၢ်ဒီးပံၤယီၤ အသးလၢအသးဆၢ ကီၤလၢဝါ
 န့ၣ်, တၢ်ခိၣ်ဒၣ်လၢပုၤကညိဒီးတၢ်န့ၣ်တခါ ဘဉ်လီၤလီၤဘဉ်. ခါထီၣ်ကခါဘဉ်
 တၢ်ဖးဖိတခါလီၤ.

ဖဲပုၤအကလံးဒီးဒုၣ်တကူၣ်လၢဃ. န. ၁၀၅၂ နံၣ် န့ၣ်သရၣ်ယဲၤဖိဒီးကိၣ်တ
 ကူၣ်, ကိၣ်ပသံၣ်ပုၤသ့ၣ်ခါ သးဘိၣ်ဖိၣ်သ့ၣ်ခါတဖၣ် တဘျုးဂၤလဲၤလံၤလၢခိတခါ
 ဆူၣ်ခိၣ်လဲၤဒီး မၤလိယံၣ်စိဆူၣ်လၢ သရၣ်ဝံးတူၣ်ဒီး သရၣ်ဘိးနံးတဖၣ်အစုပုၤ
 လီၤ. သရၣ်ယဲၤဖိခိၣ်ဒၣ်, လၢပံၤယီၤပဒိၣ်ပုၤတဖၣ်အသးတဖၣ်ဘဉ်ပုၤကညိဘဉ်
 သတးဒီးတဘျုးသၢပုၤအကလံးဒီးဒုၣ်တကူၣ်ဘဉ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်မၤတီၢ်လၢအ
 ကတြိဆၢပုၤ အကလံးဒီးအသုးတဖၣ်လီၤ. ဒ်သိးအကမၤထီၣ်တိၣ်အံၤ ပံၤယီၤဖိၣ်
 န့ၣ်ပုၤကညိဒီးမၤဆူၣ်လၢအကမၤတီၢ်တဖၣ်လၢဃိၣ်တကူၣ်အမုၢ်န့ၣ်, မုၢ်ထီၣ်,
 ကလံၤထံးဒီး ကလံၤစိးတဖၣ် လၢအအိၣ်ဒီးတနီၤနီၤတုၤ ခဲတနီၣ်အံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ.
 ပုၤကညိတဖၣ်အံၤပံၤယီၤပၣ်အိၣ်လၢတိၣ်အိၣ်ခါလီၤလၢညါတခါဒီးပံၤယီၤအိၣ်တ
 ဒါအသးလၢအဝဲသ့ၣ်အလီၤခံလီၤ.

တၢ်န့ၣ်ခိၣ်လၢတုၤပုၤ အကလံးဒီးတၢ်လၢအိၣ်သ့ၣ်ကျိသ့ၣ်န့ၣ် အတၢ်သုတ
 ဘဉ်ပံၤယီၤတဖၣ် တဝုၤ-ဓမ္မၢ်ကဘဉ်ဒၣ်မခါပုၤ ကညိလၢညါဒီးပံၤယီၤ အကစၢ်
 ဒၣ်တခါကအိၣ်တဒါ အသးဒီးသုၣ်ပုၤဖျဲးအသးလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်သိးအံၤသ
 တးဒီးပုၤကညိအပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်ကွဲးန့ၣ်သရၣ်ဝံးတူၣ်အလံၤဒီးတဲဘဉ်အိၣ်လၢ
 ဒုၣ်ခါပံၤယီၤတဖၣ်အတၢ်ကူၣ်တၢ်ကိၣ်ဒီးအတၢ်မၤအမၤသီအဝုၢ်လီၤ. ဓမ္မၢ်ပုၤက
 ညိအသးတအိၣ်တြိဆၢကီၤလၢဝါဘဉ် အခိၣ်တလိၣ်သ့ၣ်တထူကဖၣ်လၢယွၤကမၤ
 လီၤအကယဲတခါဒ်အကွၢ်လၢအလံၤဒီးကီၤဝါကဆၢကုၤအိၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်န့ၣ်ဘဉ်လိၣ်ပရၢဒ်အံၤဒီး, အဝဲဒၣ်ကွဲးန့ၣ်ပုၤအကလံးအသုးခိၣ်
 အလံၤဒီးတဲဘဉ် အိၣ်လၢအပုၤဘိယွၤဖိအပျဲၢ်အဘိၣ်ပုၤ ကညိတဖၣ်ဘဉ်တၢ်ပၣ်
 အိၣ်ခါဒ်န့ၣ်လၢတၢ်ကမၤဘဉ်သံအိၣ်အဂီၢ်လီၤ. သတးဒီးသုးခိၣ်ခိၣ်ဘဉ်သရၣ်ဝံး
 တူၣ်လၢအကဘဉ်ကွဲးတဲဘဉ်အပုၤကညိတဖၣ် လၢအကလံးအသုးကကွံၣ်အိၣ်ပိၣ်
 ဖး(သူ)ဆူၣ်ခိၣ်ခိၣ် အချၢဆူၣ်ခိၣ်ပုၤဒ်သိးအကလဲၤဖျိတိၣ်ခိၣ်ဒုဒီးလီၤလဲၣ်လၢဒုၣ်
 ခါပံၤယီၤအကျါန့ၣ်လီၤ. ဓမ္မၢ်ပုၤကညိတဖၣ်ကဘဉ်ကွၢ်တၢ်ဒီးတုၤအထံၣ်အကလံး
 အသုးယဲၤန့ၣ်, ကဘဉ်ခူးကွံၣ်ကွံၣ်အစုကဝဲဒီးကဘဉ်ယဲကုၤသ့ၣ်ဆူအကလံးအ
 သုးပုၤလီၤ. ဒီးတၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်သိးလီၤ. သရၣ်ယဲၤဖိခိၣ်ဒၣ်. ဓမ္မၢ်ပုၤကညိဒီးပံၤ
 ယီၤန့ၣ် ပုၤအကလံးအသုးဖိတသ့ၣ်ညါဘဉ်တၢ်လီၤဆီလၢ အတၢ်ခါဘဉ်အဆိ
 ပုၤကညိအါဂၤလၢ အသ့ၣ်သ့ၣ်ကွံၣ်ပံၤယီၤဒီးသ့ၣ်ဆူအ ကလံးအသုးအအိၣ်န့ၣ်
 ဘဉ်သံလၢအကလံးအသုးအကျိတဘျုးဂၤလီၤ. ပံၤယီၤအိၣ်တုၤလၢခံတခါတုၤအ

ထံၣ်ပုဂံကညီမၤတၢ်ဒီးန့ၣ်ဒီးခးထွဲဝဲအခံဒီးအတက်တက်သံခွၢ်ကိးတဘျုးဂၤလီၤ. တၢ်
မၤအသးဒီးသိးခံဒီး, တၢ်ခံးဝဲဒၣ်တုၤပုၤအဲကလံးမိမၤန့ၣ်ပံၤယီၤ. အတိၣ်န့ၣ်ထံၣ်
တၢ်ပုဂံကညီအပျဲၣ်အဘိၣ်တၢ်သံလၢကျိသၣ်ချီၣ်သၣ်တဘျုးဂၤလၢတိၣ်ခိၣ်ဒူန့ၣ်
ဒီးအတိၣ်ကွံထၢၣ်ပူၤအိၣ်ဒီး လိာ်ပုဂံကညီတဖၣ်လီၤ. အန့ၣ်မ့ၢ်ပံၤယီၤအတၢ်မၤအာ
ပုဂံကညီတမံၤအဒိၣ်လီၤ.

တၢ်ဘးဒီးပံၤယီၤမၤဆူၣ်ပုဂံကညီမၤတိၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒီးတုၤခဲကန့ၣ်ခံၤတနီၤလီၤ.
လၢပမိသၣ်လၢပယဲမၤ လိာ်သီလိာ်ဝၢ်တကူၣ်အပူၤဃ. န. ၁၈၅၄ ဒီး၁၈၅၅
န့ၣ်န့ၣ်ပထံၣ်တၢ်တိၣ်တဖၣ် အံၤအိၣ်လူၢ်ထီၣ်အသး ဒ်ပစံးလိာ်အသးလၢ ဃိၣ်တ
ကူၣ်အမ့ၢ် န့ၢ်မ့ၢ်ထီၣ်, ကလံးထံးဒီး ကလံးမိးတဖၣ်လီၤ. ဒီးပထံၣ်တၢ် ချီၣ်သၣ်
တၢ်ဖျါအိၣ်လိာ်ဒီး ကျိသၣ်အိၣ်လၢအပူၤတနီၤနီၤလီၤ. ဒီးမ့ၢ်တၢ်ဒူးခဲၣ်တၢ်မၤ
န့ၢ်ဆူၣ်ဝၢ်တကူၣ်လီၤ.

တုၤပကွၢ်တၢ်တဖၣ် အံၤဒီးဆိကခိၣ်ထီၣ် တၢ်လၢပံၤယီၤမၤကိၢ်မၤဂီၤပုဂံကညီ
ဒီးမၤဆူၣ်အမၤတၢ်တဖၣ် အံၤဒီးတၢ်တူၢ်သံမးအသး, ပုဂံကညီတၢ်ယွၤမိၣ်ဝုၤသု
ခိၣ်မိၣ်ဝုၤလၢအမ့ၢ်ပုဂံကညီဒ်သိးပုၤအံၤန့ၣ်, ဒီးပသးလီၤတကံးဒီးတမၤမုၢ်ပသး
နီၤတမံးတၢ်ခါမးလီၤ.

လၢပုၤဝၢ်ကျိတခါဒ်ပစံးလိာ်အသးပုဂံကညီတၢ်ကိပ်တက်ဂီၤအါမးလီၤ. တၢ်အ
ကစီၣ်ဟူၤထီၣ်သၢလီၤလၢ ပံၤယီၤသၢကဖိၣ်န့ၣ်ပုဂံကညီဒီးဒၢန့ၣ်အိၣ်လၢ ဒၢမးဒိၣ်
အပူၤပံၤခွဲၣ်ထီၣ်သံကွံၣ်အိၣ်လၢမ့ၢ်အူၤလီၤ. ကိၣ်သၣ်ဖျိၣ်လၢဖျိၣ်နီၤအကိၢ်တခါခံးဝဲဒၣ်
အဆၢအကတိၢ်ဖဲန့ၣ်မ့ၢ်သၢနီၤဆံးလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်ကွၢ်သၢသ့ၣ်ညါ တၢ်မၤအသးတ
ဖၣ်န့ၣ်ကစီၣ်လီၤ. ကိၣ်သၣ်ဖျိၣ်အပၢ်အူၤပါရၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်လီၤ. ပံၤယီၤဒိၣ်အိၣ်
တိၢ်အိၣ်ဒီး သိးဃာ်အခိၣ်လၢသိးသ့ၣ်ဖူဒီး ထုးထီၣ်အိၣ်ဆူၣ်တၢ်ဖးဒိၣ်ဒီး အခိၣ်တခါ
အိၣ်လီၤဒီးန့ၣ် တူၢ်တၢ်တဖၣ်ဖျိၣ်ဖျိၣ်ယၢ်ယၢ်မးလီၤ. ပုဂံကညီအဂၤလၢအတူၢ်တၢ်
တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤလၢဒုၣ်ခါပံၤယီၤအစူၤပူၤလၢတၢ်တဖၣ်ဒီးပတတၢ်တၢ်ခံးတၢ်ပုၤန့ၣ်
အိၣ်ခါမးလီၤ.

အအံၤတဘျီပုၤ ကညီလၢအန့ၣ်ကွၢ်ဆူၣ် ကီၤလၢဝါအအိၣ်တဖၣ်ခိၣ် ထီၣ်ပုဂံ
ကညီအသး ဒ်လၢကိၢ်ပသံၣ်အသးဒီးဒုကွၢ်ပံၤယီၤတသၢလီၤ. ဒီးတၢ်အလီၤကမၤက
မၣ်အဒိၣ်တမံၤန့ၣ်ဖဲတၢ်ဒူးအိၣ်တဘျီလၢလၢန့ၣ်, ပံၤယီၤအနီၢ်ဝံၢ်အိၣ်မ့ၢ်ခါလၢ
အကထိဒီးပုဂံကညီမ့ၢ်အိၣ်ထဲတကယၤခံကယၤသန့ၣ်ကွၢ်, ပံၤယီၤတၢ်တၢ်မၤဃာ်
အိၣ်ကိးဘျီဒီးလီၤ. လီၤဂၢ်လၢပုဂံကညီအတၢ်ပျဲၣ်န့ၣ်လီၤထၣ်လၢပံၤယီၤအလီၤလီၤ.

ပုဂံကညီအပျဲၣ်အဘိၣ် မ့ၢ်ဝုၤပုၤသုခိၣ်မိၣ်ဝုၤလၢအအိၣ် လၢခိၣ်ဝံၣ်ကိၢ်တဖၣ်
ဃၢ်ထီၣ်ဆူၣ်ကစၢ်န့ၣ်ခိၣ်တနီၤဒီးဃၢ်ကွံၣ်ဆူၣ်ကိၢ်တနီၤလီၤ. ပုၤလၢဖျိၣ်နီၤအကိၢ်
တဖၣ်ခါဂၤဃၢ်ဆူၣ်တညီၣ် အကိၢ်ပံၤဃၢ်ကဒါကွၢ်ဆူၣ်တကူၣ်အပူၤဒီးအိၣ်ဝဲဆိး
ဝဲဝဲသရၣ်မးမးဝံးတူၣ်အိၣ်တမိၢ်တလီၢ် အလီၢ်ဖဲဃိၣ်တကူၣ် အကလံးထံးတခါ
န့ၣ်လီၤ.

ပုဂံကညီလၢ ပျဲၣ်န့ၣ်လၢ ဟီကတးတဖၣ်ဃၢ် ဆူၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ဆူၣ် လၢကိၢ် သတးဒီး
န့ၣ်လီၤဆူၣ်အဲကလံး အတၢ်ကယုကယၢ်အပူၤဒီးဒူးတၢ်လၢ အဲကလံးအသးအသ
ကိးဒီးထီၣ်ပံၤယီၤလီၤ. ဒီးန့ၣ်ညါန့ၣ်အသးပံၤယီၤလၢအဲကလံးအသးပၢ်အိၣ်လၢပုၤ

အခိၣ်တဖၣ်ဒိထီၣ် သးမုၢ်ဒီးမ့ၢ်ပွဲကညိန့ၣ်ပၣ်လၢသးအမဲၣ်ညါ ကတၢၢ်ဒ်သိး
မ့ၢ်တၢ်ဒိတၢ်သိးဒီး ပွဲကညိကတၢ်လၢညါဒီးအဝဲသ့ၣ် အကစၢ်ဒၣ်တခါကယုၣ်
ပူၤဖျဲးအသးလီၤ.

တညီၣ်အကိၢ်န့ၣ်ပွဲကညိအိၣ်ဆိးဆိးတ့ၢ်လီၤ. မ့ၢ်ပွဲကတၢၢ်လၢမၤအိၣ်
မၤအိၣ်တၢ်လၢ မိကနံၣ်အပျီၤပူၤဒီးတုၤအကလိးဒုးတၢ်ဒီးပံၤယီၤဒီး တၢ်ကိၤတၢ်ခဲအိၣ်
ထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်က့ၤလၢကဒါက့ၤ ဆူတညီၣ်ဝံၤ, တုၤသရၣ်မးမးတဖၣ်ယဲၤလၢအိၣ်
လၢမ့ၢ်ဆူတက့ၢ်အပူၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ် ဆူတက့ၢ်အပူၤ, ဆူသရၣ်မးမးတ
ဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ကယုၣ်ယၢ်က့ၤလီၤ.

ပွဲကညိသ့ၣ်ဒိတဖၣ်တၢ်ဆၣ် အအံၤတၢ်အိၣ်အံၤမ့ၢ်လၢ အမ့ၢ်ပွဲကညိအမိ
တၢ်တၢ်ကိၤတၢ် ခဲလၢပံၤယီၤဒုၣ်ဒါ အစုပူၤတဆိးတစ့ၤတၢ်. ပွဲသးပွၢ်တဂၤခိးဝဲ
ဒၣ်လၢသါလီၤမုၢ်လီၤ ဒးလိၣ်သါသးဒီး သါတံၤသါသကိးဒီး သါပိၣ်လိၣ်သါခဲဒီး
သါပုၢ်ပိၣ်ခါခါလီၤ. သါသ့ၣ်ဆူပွၢ်ပူၤဒီးသါတအိၣ်တၢ် မ့ၢ်တၢ်လၢသါတၢ်
ညါလီၤ. သါဟးတပူၤတၢ်တပူၤဒီးမံၣ်တနံၣ်တပူၤတနံၣ်တပူၤလီၤ. သါအိၣ်ဒၣ်သ့ၣ်
တၢ်ဝဲတၢ်, သ့ၣ်သ့ၣ်ဝဲသ့ၣ်ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢတဖၣ်လီၤ. သါဟးမံၣ်ဆူတၢ်အ
တိၣ်အဖိလၢလၢမုၢ်န့ၣ်ဒီး လၢမုၢ်ဆါတခါသါအိၣ်ဆူသ့ၣ် သါသးဒိပုၢ်ဝဲခါခါန့ၣ်
လီၤ.တၢ်ကတိၤလၢမုၢ်ဟါလီၤဒီးတၢ်ဘျဲးသါသးဒီးတၢ်သ့ၣ်ဝဲသါသးဒိပုၢ်ဝဲခါခါ
န့ၣ်ဒီးသါမံၣ်ဆူသ့ၣ်လၢတၢ်ဖိလၢလီၤ. သါမံၣ်သပူၤတၢ်သါသးဒီးသါဟါမၤကယုၣ်
တုၢ်လီၤ. သါမံၣ်ဒီးန့ၣ်တုၤလၢဒးဖိမုၢ်တက့ၢ် မုၢ်ဘျဲးလၢမုၢ်ကဆူၣ်ထီၣ်တခါန့ၣ်သါ
ပၢၢ်ထီၣ်ဒီး သါတထံၣ်လၢတၢ်သါပုၢ်တၢ်. သါကိးဒီးတကိးဆါသါတၢ်. ဒီးသါ
ပုၢ်ဟါမၤသ့ၣ် ကွံၣ်သါတုၤမုၢ်မဆါတနံၣ်အံၤလီၤ. လၢခဲန့ၣ်သါမံၣ်တၢ်အလီၢ်အါ
ပူၤဒီးတတိၤတၢ်သ့ၣ်သါသးလၢထံၣ်ဒီး သါလဲၤလၢထံၣ်ဖိကျိအသရူၤဒီးသါအိၣ်ထံဝံၤ
သါမံၣ်တၢ်သါသးလီၤ.တုၤသါပၢၢ်ထီၣ်လၢဂီၤတခါန့ၣ်သါထံၣ်ကဆိအခိၣ်လီၢ်,တၢ်
သိၣ်အခိၣ်လီၢ်, တၢ်မံၣ်လၢဖိတဖၣ်အခိၣ်လီၢ်အိၣ်လၢသါသရူၤထံးလီၤ.တုၤပန့ၢ်
ဟူတၢ်တဲၣ်အံၤတဖၣ်သတးဒီးပသးလီၤတက့ၢ်မးလီၤ. ပွဲတဂၤအံၤအပုၢ်ကတၢ်
ထံတၢ်ဂူတၢ် ဃိတမံၣ်မံၣ်အိၣ်ကွံၣ်အီၤ ဖဲအမံၣ်သပူၤတၢ်အသးအစၢၢ်မုၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီး
အကစၢ်ဒၣ်လၢခဲန့ၣ်ဖဲအမံၣ်လၢမုၢ်န့ၣ်အစၢၢ်မုၢ်ဒၣ် ထံၣ်လီၤဂၢ်တၢ်သံၣ်တၢ်သိၣ်,ခွ
တ္တ, ကဆိမံၣ်, ဒီးဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိအခူတဖၣ်ဟးတရံးဒၣ်တၢ်ဒီးဝဲဝဲလီၤ. တၢ်တမၤ
သံၣ်ဒီးအပုၢ်ဟါမၤကွံၣ်တၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကမၤကမၤအလီၢ်လီၤ. မ့ၢ်ဟါမၤဒီးတၢ်
ခိၣ်မိၤတဲၣ်မိၤလၢထးအသိးတအိၣ်လၢတၢ်တၢ်ကံးဒီးထံၣ်တၢ်တၢ်ဖျိ
တၢ်ယၢ်ဖဲန့ၣ်အဆၢကတိၢ်ဒ်သိးဒီးအီၤတၢ်.(ချဲကလွဲလၢကဲတဲၣ်လဲၤပွဲသးပွၢ်
န့ၣ်တဲၣ်အီၤမူၢ်မူၢ်နီၢ်နီၢ်လီၤ. Ed.)

ကိၢ်တက့ၢ်အပွဲကညိသးပွၢ်ကယုၣ်ယၢ်က့ၤအပွဲကလွဲဒ်.မိုးအူးပါစူၣ်,
မိုးအူးသဲးဖိ, အူပါရၤ, အူကီၣ် လးကွံးဒီး ပွဲကတဖၣ်လၢ သးပွၢ်တဖၣ် အကျါ,
သရၣ်မိၣ်ယု,သရၣ်ငလွဲလၢတၢ်သးခုကစိၣ်သရၣ်တဖၣ်အကျါလီၤ. လၢတသးအ
ကိၢ်တခါမိုးအူးအူစၣ်သ့ၣ်,အူန့ၣ်သ့ၣ်, အူခဲဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ပွဲလုၢ်ဒိၣ်ပွဲ
ဒိၣ်တဖၣ်လီၤ. ပွဲကညိဂီၢ်မုၢ်ဒီးဒိၣ်တၢ်ကိၤတၢ်ဂီၤဒီးအိၣ်ဝံၤအိၣ်ခ့ၤတၢ်မ့ၢ်ဖိထံ
ဖိန့ၣ်တမ့ၢ်တၢ် တၢ်တၢ်ဆၢၣ်တၢ်တၢ်တၢ်. မ့ၢ်တၢ်ယဲၤလၢတၢ်ဒုးတၢ် ယၢ်အပူၤ

လီၤ. ပွဲကညီအသဝီတဖၣ်တဘျုးၤဖျၢၣ်ပံၤယီၤအသဝီခွၢ်ကိးဘဉ် တၢ်ဒွဲၣ်ထီၣ်ကွံာ်
လာ်မ့ၢ်အူလီၤ.

သရၣ်မးမးဝံးတူၣ်အိၣ်အလီၢ်လာ်ဝံၣ်တကူၣ်အသးကံၢ်ပူၤန့ၣ်ပွဲကညီဘိယွၤ
မ့ၢ်ဝံၣ်တဘိဘဉ်ယွၤ မ့ၢ်ဝံၣ်သံးသုမးအသးဒီး ဘဉ်တၢ်ကဟံၣ်ကယၢ်လုၢ်အိၣ်က့ၤ
အိၣ်လီၤ.

အဆၢအကတီၢ်လာ် တၢ်ကိတၢ်ခဲအကျါအံၤ, မ့ၢ်လာ်ပွဲကညီဖဲက့ၤတဖၣ်တ
အိၣ်ဘဉ်တၢ်အိၣ်လာ်လာ်ဝံၣ်ပွဲၤပွဲၤဝံၣ်ဘဉ်တဘျုးၤလီၤလံၤအဃိ, လၢတၢ်သဉ်ဝံၣ်
လီၤဒီးအိၣ်လာ်အပူၤဒီးအသွံၣ်အထံတဝုၤဘဉ်လာ် တၢ်အိၣ်ၤၤအဃိဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်
န့ၢ်အိၣ်လာ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒ်တၢ်ဆါၤ, တၢ်ဆါဒ်ဒီးလၢတဖၣ်ဒီးတူၢ်ဘဉ်ဝဲအါအါ
ကလဲၣ်လီၤ. ပွဲသးပွၢ်ဒ်ဖါတံၢ်အိၣ်အိၣ်ဒီးအမၤ, ကသံၣ်သရၣ်လဲၣ်န့ၢ်, သရၣ်လဲၣ်ညိ,
သရၣ်ညိဖိ, အူးမ့ၢ်ထွဲဒီးအဝါတဖၣ်အတၢ်အံးစၢၤကွၢ်စၢၤသရၣ်မးမးတဖၣ်သတး
ဒီးမၤညိထီၣ်တၢ်ကိအံၤတဆံးတစ့ၤဘဉ်. မ့ၢ်သန့က့ၤပွဲကညီဘဉ်သံတဘျုးၤဂၤ
လီၤ. သရၣ်လဲၣ်ဖိစံးဝဲဒၣ်သါဘဉ်န့ၣ်လီၤပွဲသံကိးနံၤဒီးလီၤ. ကိၢ်ဟီၤကတးတဒိပွဲ
ကညီ ဖိပစံးလံၤအသိးဘဉ် ကိၢ်ဘဉ်ဂီၤဒီး အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဃုၢ်ဆူလၢၢ်ကိၢ်ဒီး လၢသ
ရၣ်အတၢ်ကတိၤမၤစၢၤလာ် အကလံးအသုးခိၣ်ပဒိၣ်တဖၣ်ဒီး ဘဉ်တၢ်ကဟံၣ်က
ယၢ်လုၢ်အိၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့က့ၤဘဉ်ဒိၣ်အါမးလီၤ.

ဒ်လၢကိၢ်ပသံၣ်အသိးပံၤယီၤသုးဒိဒီးပွဲအၢပွဲ သီတဖၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်မိတၢ်ကမိၤ
လာ်အစုပူၤဒၣ် ဝဲဒီးတမ့ၢ်ထဲအဒွဲၣ် ကွံာ်သဒိဒီးဟံးန့ၢ်ကွံာ်တၢ်ဖိတၢ် လံၤဖါဘဉ်.
မ့ၢ်ဒွဲၣ်ထီၣ်ကွံာ်ဘုလၢခံၣ်ဗျီပူၤလၢခံၣ်ကစၢ် ကူးက့ၤတဘျုးဘဉ်န့ၣ်အါပူၤလီၤ. တၢ်
အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ် ဖြိတၢ်နးဒိၣ်ကဒီးလၢနံၣ်သၢ အကယဲအဂီၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်
အဃိတၢ်ခံးဝဲဒၣ်သရၣ်ဝံးတူၣ်လိၢ်န့ၢ်ဘုလၢပွဲ အကလံးမၤပနံၣ်တဂၤအအိၣ်ဃၢ
ကဘိတဘျုးခဲဘျုးဒီးဟ့ၣ်အိၣ်က့ၤပွဲကညီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤဘျုး
အဒိၣ်လာ်ပွဲကညီအဂီၢ်လာ်တၢ်သးခုကစီၣ်အ သရၣ်တဂၤမၤဘျုးတၢ်ဒီးလီၤဂၢ်
အဒုးမူက့ၤပွဲကညီကိၢ်တကူၣ်တဖၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်ဒုးလၢဒုးပွဲပွဲကညီအတၢ်
ခံၣ်မိၤထဲမိၤလာ်အပူၤသဒါကိၤလၢဝါကယဲလၢမ့ၢ်န့ၣ်ဒီးကမၤစၢၤအိၣ်လာ်တၢ်ဝံၣ်အ
ပူၤန့ၣ်တမံၤ, ဒီးဒုးကဲသရၣ်ဝံးတူၣ်လာ်ပွဲကညီလၢကိၢ်တကူၣ် အပူၤအသးသမူ
ဟီၣ်ခိၣ်ဉာ်တဘျီန့ၣ်အကမၢ်ကစၢ်တဂၤလီၤ. ဒီးသရၣ်မးမးခံၣ်န့ၣ်တၢ်သးပုးနီၣ်
အိၣ်တသ့သၢဘဉ်နီတဘျီဘဉ်တုၤမ့ၢ်ဆါတနံၤအံၤလီၤ.

ကိၢ်ၤကွၢ်, ကိၢ်တိအူ. ဖၣ်ပူၣ်ဒီးခိၣ်တမးတဖၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်တၢ် ထီၣ်တၢ်လီၤ
အိၣ်သန့က့ၤ, ဒ်လၢကိၤလၢဖးဒိၣ်ထီၣ်ဒုးကိၢ်ပံၤယီၤဃ. န. ၁၈၂ ၄နံၣ် န့ၣ်အသိး
တၢ်အလီၢ်တဖၣ် အံၤမ့ၢ်ကစၢ်ခိၣ်ကလိကျါဒီး ပွဲကညီထံဖိကိၢ်ဖိအါတက့ၢ်အိၣ်
လာ်ကစၢ်ကျါလာ် ပံၤယီၤသုးဒိတတုၤဘဉ် အလီၢ်သတးဒီး ပူၤဖျဲးတၢ်ဖြိတၢ်နး
လာ်ပယၢ်ထီၣ်လံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပသံကွၢ်ပွဲလၢအသးပွၢ်လာ်ဃ. န. ၁၈၄၀ဆူ
အံၤတခါလၢန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဲဘဉ်ပွဲလၢသီတသ့ၣ်ညါတၢ်ကိတၢ်ခဲန့ၣ်နီတဘျီ
ဘဉ်, တဲပွဲဒ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပွဲကညီအိၣ်လာ်ပယၢ်ထံးတဖၣ်, အအါဒီးအစ့ၤန့ၣ်ဘဉ်
တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤအိၣ်ကိးပူၤဒီး, ဒီးမ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ပွဲဘိယွၤဖိကဖၣ်တူၢ်ဘဉ်တၢ်တုၤအ
သံဒၣ်လဲၣ်တနီၤနီၤလီၤ. ပွဲကညီဘဉ်သံန့ၣ်ပထဲထဲ ပသ့ၣ်ညါတဖၣ်လီၤ. ပွဲလၢပ

တသ့ၣ်ညါတဖၣ်ဒိၣ်ဂီၢ်မုၢ်လီၤ. မ့ၣ်ဆံးအါဆံးအါပဲတသ့ဘၣ်.တၢ်တဖၣ်န့ၣ်
ဒိၣ်ကွဲးနီၣ်ဒၣ် အသးလၢယွၤအလံၤပူၤလီၤ.

အဆာ. တဆံ.

ဃ. န. ၁၀၅၂-၁၀၅၃.

တက်သားအတက်ယာတဖန်လီ.

ဖဲကိလေးဒီးန့ၣ်ဝံၣ်ပသံၣ်, ဃ. န. ၁၀၅၂ နံၣ် န့ၣ်ပဝဲဒ်တဖန်ပအိၣ်လၢကူၣ်
လၢၣ်အသးလီၤ. ကူၣ်လၢၣ်အပျဲၣ်အတိၣ်တဖန်မ့ၣ်ကူၣ်တၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖိၣ်လၢ
လီၤပြီၤလီၤပြါလၢတၢ်ဆါချာဒီးဒိၣ်လၢဃ. န. ၁၀၄၈ဒီး ၁၀၄၉နံၣ်အပူၤအတုၤ,
ဒီးက့ၤအိၣ်ဖိၣ်အိၣ်မၤအိၣ်တၢ်အလီၢ်လီၤ. ပအိၣ်ဖဲကူၣ်လၢၣ် အထံဖိၣ်ကူၣ်လၢၣ်
တခါခံၣ်အဘျဲၣ်ဝံၣ်ဒီးပသးပသးဒီး အိၣ်ဖျိၣ်မၤထီၣ်တံၣ်တပူၤ ဃီလၢထံဖိၣ်ကူၣ်
မ့ၣ်ထီၣ်ဝံၣ်သးဒီးထံၣ်ကူၣ်ကၢၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဲဒ်ယအိၣ်ထံၣ်ဃီးနံၣ်အဘျဲၣ်ခံၣ်လံၣ်ဒီး
ယသးဆးကစီဒီး, ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအမၤ အသးဖဲအဆာအကတီၢ်တဖန်န့ၣ်
လီၤ. သရၣ်နီၣ်ယၢၣ်မ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ် အသရၣ်;-ကသံၣ်သရၣ်စုၣ်, ဖိမ့ၣ်ခဲ, စကီၤထူ
သၣ်, သးပွၢ်ဖိပန့ၣ်, ဒီး သရၣ်စီၤတုၤအပၢ်သးပွၢ်သၣ်အတဖန်မ့ၣ်ကူၣ်တၢ်အတၢ်
အိၣ်ဖျိၣ်သးပွၢ်တဖန်လီၤ.

တက်ကူၣ်ထီၣ်ဖး လီၤအိၣ်ပၢ်ထံၣ်လၢ ဃ. န. ၁၀၅၀ဒီး၁၀၅၁နံၣ် န့ၣ်တုၤအ
တုၤလၢ ၁၀၅၃နံၣ် အခိၣ်ထံးန့ၣ်ကူၣ်တၢ် အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဒိဖုညါ ကသးအလီၢ်
ဆူကူၣ်လၢၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိဖဲဃ. န. ၁၀၅၁နံၣ် ဘူးအကတၢ်တခါန့ၣ်
သရၣ်ဒီးဒိၣ်လၢကူၣ်တၢ်န့ၣ် တၢ်တၢ်ဂုၤလီၤဖျိၣ်အိၣ်ဒီးအထူၣ်တဖန် တၢ်တၢ်စိၣ်
အိၣ်ဆူကူၣ်လၢၣ်ဒီး တၢ်တၢ်ပၢ်ဖျိၣ်ပူၣ်ထီၣ် ပၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကတိၣ်ထီၣ် က့ၤအိၣ်
ဂီၢ်လီၤ. တၢ်အဆာကတီၢ် ၁၀၅၂နံၣ်အံၤလၢအခိၣ်ထံးန့ၣ်မ့ၣ်တၢ်မ့ၣ်တၢ်ခၢ်ကစီဒီး
လီၤ. ပဝဲဒ်ပွၢ်သးစၢ်တဖန်ပတသ့ၣ်ညါတၢ်ကမၤအသးဆူညါတခါတၢ်. တၢ်ဟူး
တၢ်ဝဲၤအိၣ်ထီၣ်န့ၣ် ပသ့ၣ်ညါထဲတဆံးတက့ၢ်လီၤ. မ့ၣ်ပွၢ်သးပွၢ်တဖန်လီၤဂၢ်အ
ထံၣ်ပၢ်တၢ်ပနီၣ် လီၤလးတၢ်အိၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဂၢ်တၢ်ပနီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆိတမံၤ
ခံၣ်န့ၣ်မ့ၣ်အအံၤ. -လၢတၢ်တပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးတၢ်အပူၤန့ၣ် တၢ်မ့ၣ်တဟ့ၢ်န့ၣ်ယ
ထဲၤဟး သၢဟံၣ်တရူၤဒီးယထံၣ်လၢစကီၤထူသၣ်ဒီးအဒိပုၤဝဲၣ်တဖန် ခုၣ်န့ၣ်တၢ်ပူၤ
ဒီးဒိၣ်တပူၤအထီၣ်တၢ်သးလၢပွၢ်သးပွၢ်အကိၣ်ဒီးဒီးန့ၣ်ဘုဒီးဖိအဘျဲၣ် ဒီးမၤတံၣ်
ဝဲအခိၣ်ဒီးဂၢ်လီၤဖုဘျဲၣ်ပွၢ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်တခါလီၤဂၢ်ပွၢ်လၢတၢ်အလီၢ်လီၤ. ပွၢ်တဖန်
အံၤတကတီၢ်သီၣ်တၢ်တၢ်. မ့ၣ်ကတီၢ်တၢ်ကသံၣ်ကသ့ၣ်လီၤ. ယတသ့ၣ်ညါတၢ်
ဒီးယဆိကမိၣ်လၢယသးပူၤ, “ပွၢ်တပူၤအံၤမ့ၣ်အမၤ မနူၤတမံၤလဲၣ်.” မ့ၣ်သန့ၣ်
က့ၤယတသံၣ်ကွၢ်အိၣ်တၢ်. မ့ၣ်ယဆိကမိၣ်လၢ တၢ်ကိတၢ်ခဲကအိၣ်ထီၣ် တမံၤမံၤဒီး
အဝဲသ့ၣ်တဖန်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သ့ၣ်လၢအကအိၣ်က့ၤဝဲအဂီၢ်လီၤ. ဒီးမ့ၣ်ခဲ ဃဲၤဒီးန့ၣ်လီၤ.

မၤကဒီးတမံၤန့ၣ်မ့ၣ်ပဝဲဒ် ဖိသၣ်ပိၣ်ခွါတဖန် တုၤပနီၣ်န့ၣ်က့ၤပပန့ၣ် ဆူအက
ပိၤပူၤဝံၣ်ဒီးစၢ်အိၣ်, မၤန့ၣ်အမ့ၣ်အူၣ်န့ၣ်, လၢတၢ်ခံးသံသ့အကတီၢ်န့ၣ် ပနီၤလီၤပ
သးခံဖုလီၤ. ပပၢ်ကဲကိလေးဝါတဖု ဒီးပံၤယီၤတဖုလီၤ. ကိလေးဝါပတထံၣ်နီတ
စုသန့ၣ်က့ၤ, ပပၢ်ကဲလိၣ်ပသးဒီးန့ၣ်လီၤ. ဝံၣ်ဒီးပဒုးလိၣ်ပသးလၢပကွံၣ်လိၣ်ပသးလၢ
ဟီၣ်ခိၣ်ကိၢ်လိၣ်ဖိလီၤ. ပမၤဒီးန့ၣ်တမိၢ်ဖိဒီး ပံၤယီၤတဖုန့ၣ် ဃုၢ်ကွံၣ်ဝဲဒီးပဝဲကိ
လေးဝါတဖုပစံး ‘ပံၤယီၤဃုၢ်လိၣ်, လူၤလူၤတက့ၢ်.” ဒီးပလူၤပံၤယီၤလီၤ. ပွၢ်သးပွၢ်တ
ဖန်န့ၣ်ဟူတၢ်သီၣ်လၢပလိၣ်ကွဲန့ၣ်ဒီး, အုၣ်လိၣ်ပွၢ်ဒီး ခံးဝဲဒ်လၢပဆၢန့ၣ်တၢ်ဝံၣ်အ

ကလၢအၢ၊ ပဆၢန့ၢ်တၢ်အၢအကစီၣ်တဖၣ်လီၤ. ပွၤသးပွၤတအံၣ်ဘဉ်ဝဲဘဉ်. ပွၤ
လဲၤကွၢ်ပနၢ်လၢပျီၤပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢပွၤတရွၤထံးမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်လိာ်ကွဲတမံၤဃီလၢတၢ်
ဒူးလၢကီၤလၢဝါဒီး ပံၤယီၤန့ၢ်အိၣ်ထီၣ်လီၤ. ပွၤပဲထီၣ်ကဝံၣ်ဒ်ကိၣ်ဆိဝံၤဒီး, ပွၤ
အိၣ်တခါတဖုဖုဒီး ကွံာ်လိာ်ကဒီး အသးဒီး, ပံၤယီၤတဖုဃုာ်ကွံာ်ဒီးကီၤလၢ တဖုမၤ
နၢၤတၢ်ထီၣ်ဘိလီၤ. တၢ်လိာ်ကွဲလၢအဂၤလၢပဝဲဒၣ်ဒိသဉ်တဖၣ် လိာ်ကွဲန့ၢ်ကဲထီၣ်
တၢ်ပာ်ပွၤလၢပဆၢန့ၢ်တၢ်ဝံအၢကလၢအၢတဖၣ်ကိးဘျီဒီးလီၤ. တၢ်အံၤမၤအသး
ဒ်န့ၢ်သိးတုၤတၢ်စူၤလီၤဒီးပမၤလိလံာ်လီၤ.

ပတၢ်မၤလိအသရၣ်မ့ၢ်သရၣ်သဉ်ပါလီၤ. အဝဲဒၣ်မ့ၢ်စကီၤထူသဉ်အပုၤလၢအ
လဲၤမၤလိလံာ်လၢဝါဒိၣ်လၢမ့ၢ်ဒီးယဲကွၢ်ကွၢ်တဂၤလီၤ. ပမၤလိလံာ်ဒ်ပမံးလံာ်လၢအ
ဆၢတဆၢအပူၤအသိး, မ့ၢ်လိာ်ခိၣ်ထံး, လိာ်ဟီၣ်ခိၣ်မူခိၣ်, လိာ်စီဆံၣ်, သရၣ်ဝံးတူၣ်အ
လိာ်နီၣ်ဂံၢ်ဒီး သရၣ်အဉ်ဘးအလံာ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်လီၤ. ပမၤလိလံာ်ကိးမုၢ်န့ၢ်
ဒီးတုၤလီၤ လၢပွၤသ့ၣ်ဘုဝံးဃာ်ဃာ်လီၤ. ဖဲပမၤလိလံာ်အကတီၢ်အံၤ, ဘဉ်မုၢ်တ
ဟါဖဲသၢန့ၢ်ရံၣ်ဒီး လွံၢ်န့ၢ်ရံၣ်လၢမုၢ် ဃုာ်လီၤတခါန့ၢ်, ပနၢ်ဟူၤချီၣ်သိၣ်လီၤဆူမုၢ်
န့ၢ်တခါ, သိၣ်မးထုာ်. ထုာ်, ထုာ်ကအိၣ်မးဝံမ့ၢ်မံသ့ၣ်ညါလီၤ. ဖဲချီၣ်သိၣ်အဖၢမုၢ်န့ၢ်
တၢ်အိၣ်မးဘျီကနၢ်လီၤ. ပဝဲဒၣ်ပတနၢ်ဟူတၢ်သိၣ်ဒိၣ်ဒ်န့ၢ်သိးနီတဘျီဘဉ်ဒီးပ
ပျံၤတၢ်ဒီးပကနိးမးလီၤ. ပွၤသ့ၣ်ကွၢ်သးပွၤတဖၣ်အမဲာ်သဉ်လီၤသပွၤဒီးကတီၢ်တၢ်
သိၣ်တဘျီဘဉ်အါအါတဉ်. မုၢ်ဘဉ်လီၤတၢ်ခဲးတခါပမံတဘျီလၢအါအါတဉ်.
ယဲဒၣ်ယဲချီၣ်အိၣ်ခဲဘျီ, ဒီးယဲသးပာ်ပျီၤတဖၣ်အိၣ်လၢအကထီလီၤ. တုၤထွံာ်ဒီး
တၢ်လၢမုၢ်ဟါတဉ်ခဲးန့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢမုၢ်န့ၢ်ခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ယဲဒီးတၢ်ဆူဟံာ်လီၤခဲဆူသ့ၣ်
တထံးအအိၣ်ဖဲထွံာ်ကွၢ်တၢ်ဒီးဒီးတၢ်န့ၢ်လီၤ. မုၢ်ဆူၣ်ထီၣ်တခါသ့ၣ်ထံာ်သ့တထံး
န့ၢ်အကပၤလီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, အခိၣ်ထံးဟီၣ်ခိၣ်လီၤမ့ၢ်ဂ့ၤအိၣ်ထဲယဲပျီၤတဖၣ်လီၤ.

ပနၢ်ဟူၤချီၣ်သိၣ် ဒ်န့ၢ်အလီၢ်ခဲတယံာ်ဘး ဒီး ပဘဉ်ဟးအိၣ်ခူသ့ၣ် ပသးလီၤ.
ကိးမုၢ်န့ၢ်ဒီးလၢဂီၤထၢာ် သၢမုၢ်တချးဝါထီၣ်ဒီးဘဉ်န့ၢ်, ပဝဲဒၣ်ပွၤအဆံးတဖၣ်
ဒီးပွၤပိာ်မုၢ်တဖၣ် ပဘဉ်လဲၤအိၣ်ခူသ့ၣ်လၢ တပိာ်ထီၣ်အကျါဒီးအိၣ်ဖဲန့ၢ် သ့တန့ၢ်
ကျၢၤတုၤမုၢ်လီၤ န့ၢ်တၢ်ခဲးယိာ်ဒီး ပယဲကွၢ်ကွၢ်ဆူဟံာ်လီၤ. ပအိၣ်တပူၤခဲဂၤသၢ
ဂၤ, အအါကတၢ်မ့ၢ်လွံၢ်ဂၤလီၤ. တၢ်အဆၢအကတီၢ်ခဲကနီၣ်အံၤဘဉ်လၢပွၤသ့ၣ်
ဘုဝံးသီ, ဒီးထံဒိၣ်တလီၤကွၢ်ဒီးဘဉ်. ထံလၢတၢ်လျီၤခိၣ်န့ၢ်အိၣ် တုၤလၢခိၣ်ဒုၣ်
ဒီးခိၣ်လွံၢ်ခိၣ်လီၤ. ဓ့မ့ၢ်လၢတၢ်လီၤဆၢ န့ၢ်အလီၢ်တခါထံာ် တမိၤဝဲာ်အဘျီ
လီၤ. ကိးဂီၤဒီးပဘဉ်လဲၤတၢ်ဒီး ကိးဟါဒီးပယဲကွၢ်ကွၢ်လီၤ. ယၢဒီးယဲမုၢ်ဂံၢ်ခဲဂၤပ
လဲၤအိၣ်တၢ်အလီၢ်တပူၤလီၤ. အဝဲဒၣ်တဂၤပျံၤတလံာ်တကထၢ, ထီၣ်သ့ၣ်တပာ်
ဘဉ်တကထၢဒီးဘဉ် ဃုာ်ဖျါဖျါဒ်တၢ်သံကျါဒ်န့ၢ်လီၤ. ယဲတၢ်မၤကစီၣ်ထီၣ်
တၢ်အလီၢ်တမဲးဒီး ပာ်တၢ်ဘိၣ်တၢ်ဒွၤဒီးလိာ်အဖၣ်လၢလိာ်ဒွၤဘျီအိၣ်လၢအပူၤ
လီၤ. ယၢတဂၤယဲထီၣ်အိၣ်လၢသ့ၣ်ဒီးထီၣ်အခဲဒီးကွၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဆူဟံာ်တခါလီၤ.
ယဲအိၣ်လၢမုၢ်ဆါခိၣ်န့ၢ်တၢ်သဉ်ဝံယဲသးလၢမ့ၢ်ဒီးယဲမၤတသ့ဘဉ်. ယဲဒီးအိၣ်တ
ပိာ်အသဉ်ဘဉ်ဆဉ်တကျၢၤသးဘဉ်ယၢဘဉ်. ယဲသးကနိးမးတဘျီဘျီပြ်ပြ်လီၤ.
တၢ်အံၤအမဲာ်ညါန့ၢ်, တဘျီဘျီထဲယဲဆူၣ်နီၤအိၣ်ဒ်န့ၢ် သ့တန့ၢ်ကျၢၤဒီးတၢ်ခိၣ်မံ
ယဲသးတကထၢ, တၢ်သ့ၣ်ကွၢ်တဖၣ်အ့ၣ်ယၢတကထၢ, တၢ်သဉ်ဝံယဲသးလၢမ့ၢ်

တကထာတဘိတင်လီၤ ဂၢ်လၢတၢ်ခွၢ်တၢ်ယၤတအိၣ်လၢတၢ် နီတမံၤလၢတၢ်. ယမိၣ်,ယဝဲၣ်, ယဖိမးဒိၣ်.ယဖိ, ယမုၢ်ဂၢ်ယတခါတဖၣ်ဒီးပသကိးအဂၢၤတဖၣ်အိၣ် နူသ့ၣ်ဒ်ပဝဲဒၣ်အသိး လၢတဖၣ်မုၢ်တဖၣ်မၤအကျါဒီးတူၢ်တၢ် တၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ယၢ်ယၢ် လီၤ.ပတထံၣ်လိာ်ပသးဘၣ်. ပကိးတၢ်တဘျီတၢ်. ပတၢ်ယိၣ်လၢပံၤယီၤကနၢ်ဟူ န့ၢ်တၢ်ဖုးပုၤလီၤ.

ပအိၣ်ဒ်န့ၣ်တၢ်မုၢ်တနံၤလၢမုၢ်ဘၣ်လီၤတခါပနၢ်တနီၤလဲၤအိၣ်အဆၣ်လၢတဖၣ် ကျါဒီး ဘိၣ်သိၣ်အ့ၣ် ပနၢ်မၤတမၤဖိတဖၣ်ဒီးအတၢ်ကိးမးအူၣ်အူၣ်လီၤ. အန့ၣ်တ ဘျီမုၢ်ဂၢ်ဂၢ်ထီၣ်သ့ၣ်ဒ်ဒီး ကထီၣ်ဘးကိးတမိၤပုၤလီၤ. ယဲဒၣ်တခါယထီၣ် ဆူဃုက ထးတထံးအမိးဒီးယသါပုၤနီၣ်ကွံာ်ပံၤယီၤကနၢ်ဟူတၢ်ဖုးတၢ်ဒီးလၢယပျံၤဘိၣ်သိၣ် အဆိယကိးယဖါတၢ်ဒီးပုၤဂၤတဖၣ်လၢယကလုာ်ဖးဒိၣ်လီၤ. ၁ ဟါခံၤပကွၢ်ကွၢ် ဆူဟံၣ်န့ၣ်ဆိတခဲးလီၤ. မုၢ်တခံးတဝၢ်တၢ်.

ပတၢ်အိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ဒ်ဒီး သိးလၢတၢ်စူၤမိၣ်တၢ်စူၤကျါကယံာ်လၢ အထီၣ်တ တၢ်ခံၤယါညါလီၤ. လၢမုၢ်အိၣ်ဘျီန့ၣ်တခါပယဲကွၢ်တၢ်ယွၤခွၢ်ကိးလီၤ. ဓ့ၢ်သန့ၣ်ကွဲ ဖဲပဘါယွၤအဖၢမုၢ်န့ၣ် ပုၤတၢ်လဲၤမိးကွံာ်ပံၤယီၤကယဲအကျဲလီၤ. ပဘါယွၤဝံၤတ ဘျီဃီပတၢ်မုၢ်ဆူပုၤပုၤဒီးအိၣ်တုၤမုၢ်ခဲးမုၢ်ခဲးကိးန့ၣ်ဒီးလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်သိး အံၤတၢ်ခံၤယါဃုာ်ဃုာ်ဒီး တၢ်လၢမုၢ်တန့ၣ်ဖဲပမံၤခွၢ်အဖၢမုၢ်န့ၣ်ယမိၣ်ကိးဂဲၤထီၣ် ယၤဒီးယဝဲၣ်ဒီးပဝဲၤထီၣ်လီၤ. ယကွၢ်တၢ်ဒီးယထံၣ်ပုၤကိးဂၤဒီးကတဲၣ်ကတိၤလံ အသးလၢအကယုာ်တၢ်လီၤ. တမ့ၢ်ထဲပဟံၣ်တဖျါၣ်အပူၤတၢ်, သရၣ်နါယၣ်အ ဟံၣ်,ဖုမိၣ်မြိၣ်အဟံၣ်,စကိၤထူသၣ်အဟံၣ်ဒီးဟံၣ်အဂၢၤတဖၣ်ကိးဖျါၣ်ဒီးလီၤ.လၢ ဟံၣ်ကိာ်လၢဒ်ဒုတခါ,ဟံၣ်တဖျါၣ်တဖျါၣ်အဂီၢ်ပုၤတြၢ်ထီၣ်ပနၢ်အကိာ်လၢနီၣ်တြၢ်ဖူ ဒီးစၢထီၣ်ခွဲတဖၣ်ဒီးပဒီးထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လီၤဒီးပုၤအဆါတဖၣ်ဒီးဖိဆံးတဖၣ်လီၤ. တၢ်တဖၣ်အံၤဝံၤဒီးပဟးထီၣ်ကွံာ်ပဟံၣ်တဖၣ်ဒီးပဟးဒီးပသပိန့ၣ်လၢအကတၢ် တဘျီလီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢမုၢ်န့ၣ်ဖိမးဖိမုၢ်လီၤ. ယၤတဂၤယမိၣ်တၢ်တန့ၣ်နီတမံၤ တၢ်.န့ၣ်ဒ်ထဲယကူယကလၢယလီၤဒီး ယၣ်လုးဝါဖိတဘျီဒီးလိာ်မိဆံၣ်အသိတ ကတြၢ်တဘျီဒီးလိာ်သးဝံၣ်တဘျီလီၤ.

တၢ်တယီၤထီၣ်ဒီးဘၣ်.မ့ၢ်တၢ်ဖဲတၢ်လီၤဘျါၣ်ကပံာ်ခဲဘူၤအဖၢမုၢ်လီၤ.ပလဲၤ တၢ်န့ၣ်တၢ်ကဒီးလၢလီၤခဲးဟါကဒီး, ဒီးတၢ်အၢၣ်အိၣ်ကဒီးသတးဒီး, တၢ်ခံမး ယုၢ်ကနၢ်လီၤ တၢ်ခဲးဒီးယတထံၣ်တၢ်တကထာ,ကပံာ်လီၤဘျါၣ်တကထာ,ယတၢ် မိာ်ခွဲကျါဒီး ယီၤတၢ်လီၤဖျါဆူပနၢ်ဒိၣ်လီၤပုၤတလီၤလီၤဒီး တၢ်မိၣ်မံၤသးတက ထာဒီးယဟးလဲၤမးကပံာ်ကပံာ်ကပံာ်လီၤ ဂၢ်ပုၤမုၢ်သိးတဂၤလီၤ. ဓ့ၢ်သန့ၣ် ကွဲယသဲတဘျီတၢ်. ယကပၤယွၤမးတဘိဃီလီၤ.ပလဲၤတၢ်ဒ်န့ၣ်သိးတုၤလၢမုၢ် အဇူၢ်ထီၣ်ဒီးပတုၤလၢပုၢ်မုၢ်ဖးဒိၣ်အတဇူၤထံး,လၢပုၤကိးဝဲ, “ကူၣ်တၢ်တိကွံာ်” န့ၣ်လီၤ. ပန့ၣ်လီၤပုၢ်ပုၤန့ၣ်တၢ်လၢမုၢ်အိၣ်ဘျီအနံၤလၢဂီၤထီၣ်သၢလီၤ. တသ့ ဖဲအသ့ပုၤသးပုၢ်တဖၣ်မၤကဒ်ထီၣ်တၢ်ဒီး, ပအိၣ်မ့ၢ်လၢပုၤဖိပလၢဟံၣ်န့ၣ်ဖဲအ အိၣ်တဖၣ်ဒီးပအိၣ်မိးမုၢ်အိၣ်ဘျီအနံၤဒီးဘါယွၤလၢပုၢ်မုၢ်ကနၢ်အပူၤအံၤလီၤ.

မုၢ်ဆၣ်ထီၣ်ကဒီးတနံၤန့ၣ်,မုၢ်န့ၣ်ပုၤတသိ,ပုၤသးပုၢ်တဖၣ်ကျိသ့ၣ်ဒ်,ကျိကဟံ ကျိသ့ၣ်ထီၣ်အူတဖၣ်ဒီး မၤထီၣ်ဟံၣ်ဖးထီၣ်ခဲးဖျါၣ်သၢဖျါဒီးဒုးကဒ်ထီၣ်ဖဲအိၣ်ဒီး

ပအိၣ်လၢအပူၤ, ပၤတၢ်တၢ်တၢ်ခဲလၢၤလီၤ. အအံၤမ့ၢ်ယအိၣ်ဘဉ်ဟံၣ်ဒီးထီၣ်ပၤမၤလီၤလံာ်မိလၢဝၢ်ပူၤတၢ်တၢ်အဟံၣ်ဒီးထီၣ်န့ၣ်အခိၣ်ထံးတၢ်ဘျီလီၤ.

ပအိၣ်လၢပၤပူၤအဖၢၤခါအံၤ, ပၤမိၣ်ခါအသးပၤတၢ်တၢ်အိၣ်ခိးကွၢ်ယုၣ်ပံၤလီၤ. ကယဲထံၣ်န့ၣ်ဘဉ်ဖုးပၤအကွဲန့ၣ် လၢပၤတၢ်တၢ်ထံးမဲကွဲယဲဝဲန့ၣ်ကယဲဒီးဒဲအတၢ်ခံမံးလၢဒီးပူၤဒီးလီၤ. ပၤအဂၤတၢ်တၢ်ဖိပၤတၢ်တၢ်စုၤ, ဖါတၢ်ကွဲး(သရၣ်ဟ့ၣ်မ့ၣ်ကွဲးမိလၢတီၤအူအပၢ်) ဖါတၢ်မူ, စကီၤထူသၣ်, သၣ်ပၤတၢ်တၢ်ကွၢ်ကွၢ်တၢ်လၢသဖီပူၤဒီးဃုန့ၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢအပူၤတၢ်တၢ်အဂီၢ်လီၤ. ပနံၤဂီၢ်တၢ်တၢ်ပၤတၢ်နီၣ်အိၣ်အိၣ်ဆူပၤပူၤဒီးခိးကွၢ်ခါသ့ၣ်အိၣ်လီၤ. လၢဒဲပူၤန့ၣ်ပၤသးပၤ အခါအခါအိၣ်ခိးတၢ်ပျံးတၢ်ဖုးထီၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပဲဝဲဒၣ်မိသၣ်တၢ်တၢ်ပျံးတၢ်သန့ကွၢ်, ပညီန့ၣ်ထဲတၢ်ခွဲညၣ်လၢ ထံၣ်မိပူၤဒီးပဃုထီၣ်ဆိၣ်ထံသၣ်, တဖၣ်သၣ်, တၢ်ဒီးတၢ်လၢအကလုာ်ကလုာ်ဝဲပလီၤကွဲလီၤ. လၢပတၢ်လီၤကွဲအပူၤအံၤ, နီၤအဂီၢ်ခိၣ်အသးပအိၣ်ကဒီးကီၤလၢတဖုဒီးပံၤလီၤတဖုဒီးပလူၤဖိၣ်လီၤပသးလီၤ. ပနံၤဒီးတၢ်တၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီးပၤသးပၤတၢ်တၢ်ဒုကဒီးပလီၤလီၤ. ပအိၣ်ဘျီဝဲပသးပူၤနီၣ်ပသးဒီးပသိၣ်ထီၣ်ကဒီးလီၤ. ပၤဒုပၤဒီးပအိၣ်ကွၢ်ဘျီကနၢ်လီၤ. ဝဲပသးပူၤနီၣ်ပသးဒီးပမၤကဒီးလီၤ. ပလီၤဂၢၢ်ထံၣ်သ့ပၤလၢလၢဆိခိၣ်လၢထံအိၣ်ဝဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံသဝဲဆိၣ်တၢ်ဒီးခိၣ်ခွဲးပျီးကွၢ်လီၤ. ပကၢ်တၢ်ဝဲပဒီးထံသဝဲထီၣ်ကဒီး, ဒီးပျီးကွၢ်ကဒီးလီၤ. ပမိသၣ်န့ၣ်ပသ့ၣ်ဆူသတးဒီးဘၢ်တီၣ်တီၣ်ဒုးအိၣ်ဘျီပၤတၢ်န့ၣ်ဘဉ်. ပဟီၣ်ဒီးချ့, ပနဲထီၣ်ဒီးနီၤကဲးပျီၣ်ကဒီးဒီးချ့လီၤ.

ပအိၣ်လၢတၢ် အလီၢ်အံၤတုၤတၢ်တၢ်ထီၣ်တဒိၣ် တဆံးဒီးလၢခါအိၣ်ဘျီအနံၤန့ၣ် ပဘၢ်ယုၤကိးနီၤဒီးလီၤ. ပအိၣ်ဒီးန့ၣ်သးတုၤလၢခါတနံၤခါအိၣ်လီၤဒီးမိအဆၢကတီၢ်န့ၣ်ပနံၤဟူၣ်သိၣ်တဘီခဲဘီဘူးဒီးပဒဲတၢ်တၢ်လီၤ. အနံၤတဘျီပကွၢ်တၢ်တၢ်တၢ်တၢ်နီၤ တဂၤလၢတၢ်. ပၤယုၤယုၤဆူပၤပူၤတီၣ်အပူၤ နီၤဆိမံၤမိအသးလီၤ. ပၤအဂၤန့ၣ်ကလီၤဂၢၢ်ဒီးယၤလီၤ. ထဲဒၣ်တဂၤယၤလီၤဒီးယမိၢ်, ယလီၤဒီးယဝဲၣ်, ယဖိ, ယခါဂီၢ်ဖါတၢ်ကိးဂၢၢ်ဒီးလီၤ. မ့ၢ်သန့ကွၢ်အတုးတအိၣ်ဘဉ်. ပံၤလီၤဒုၣ်ခါကဖိၣ်န့ၣ်ဘဉ်ဖုးယၤ, ဒီးယယုၤတၢ်တၢ်သးမးဆူပၤပူၤ ဖဲယမိၣ်တီၤလီၤန့ၣ်လီၤ. ယယုၤယုၤဘျီယုၤဒီးယထံၣ်သ့ၣ်လီၤကဟ့ၣ်တၢ်တီၣ်တလိၣ်ဒီးယယုၤန့ၣ်ဆူအဖိသၣ်မြူးကနၢ်, ဒီးကိၣ်ဆိထုလီၤ ဒီးသါကွၢ်မးကွၢ်နံၤကွၢ်နံၤ, ဒီးကွၢ်တၢ်ထုလိၣ်ထုလိၣ်ထၢယမဲၣ်ညါ, ယလီၤခဲ, ယကမိၣ်ကပၤဝဲဒီးယလီၤ. ယယုၤဆူပၤပူၤတၢ်တၢ်ဆၣ်, ယတဆိကမိၣ်တၢ်ပျံးဘီၣ်သိၣ်, ခုတ္တတၢ်တၢ်. ဖဲပယုၤဂီၢ်ခါတၢ်အံၤဘဉ်တဘဉ် တၢ်ဒုတၢ်ဆိတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်အိၣ်ဘဉ်လၢပမဲၣ်ညါသၢ ပျၢၤကဆိကမိၣ်ဝဲလၢပလူၤဒီးဒီးကဘဉ်ယုၤဖျဲးအသးလီၤ. မ့ၢ်ပဲဝဲဒၣ်တဒိၣ်ပယုၤတၢ်န့ၣ်ပကွၢ်ကဒါကွၢ် ပလီၤခဲတၢ်တၢ်. ပကွၢ်ထဲဆူညါတဒိၣ်လၢပကအိၣ်ခါသ့ၣ်အဂီၢ်လီၤ. ယတထံၣ်ဘဉ်ပၤနီၤတဂၤဘဉ်. ယကိၣ်လီၤဒီးယခံးအသးလၢတၢ်တၢ်အဖိသၣ်ဒီးအိၣ်မးမံၤညၣ်အုၣ်တဝုၤအဘျီလီၤ. ယဒိကန့ၣ်တၢ်ဒီးယနံၤဟူၤပၤကိးလိၣ်ကွဲးအသး, ဒီးမ့ၢ်ယနံၤဟူၤယမိၢ်အကလုာ်ဖါယထဲကွၢ်တဘဉ်. ယကွၢ်တၢ်ဒီးယထံၣ်ပၤကွၢ်ကွၢ်တဂၤတဂၤဒီးထဲဒၣ်ယဝဲထၢၣ်ကွၢ်ကွၢ်ခါလီၤ. ပၤတၢ်တၢ်အံၤမ့ၢ်ပၤသဖီအဆိယသ့ၣ်ညါအိၣ်ကိးဂၢၢ်ဒီးဒီးသ့ၣ်ညါယၤကိးဂၢၢ်ဒီးလီၤ. ယတုၤကွၢ်လၢဒဲဒီးယ

ထံၣ်ဘဉ်ပှအိၣ်ဂီၢ်မူၢ်လီၤ. ပှကတိၤတၢ်ဒီးနံၤတနီၤနံၤ, ဒဲအစုတနီၤဒဲလီၤ.ယတ
သ့ၣ်ညါအဝံၣ်ဘဉ်. မ့ၢ်တုၤယတုၤဃီဒီးယထံၣ်ဘဉ်မိၢ်ထံးတဂၤမိၢ်ဒီးကျိတဆိ
ဒီးအိၣ်ဆၢထၢၣ်လၢပှဂီၢ်မူၢ်အခၢၣ်သးလီၤ.ပှမံးအိၣ်“မတၤခးသိၣ်ကျိန့ၣ်ထဲၣ်;
မိၢ်ထံးခံးဝဲ, “ယၤန့ၣ်”“ဘဉ်မန့ၤန့ၤသိၣ်ကျိထဲၣ်”မိၢ်ထံးခံးဝဲ. “ခဲကနံၣ်အံၣ်ကိၤ
လၢဝါသုးမိၤထဲထီၣ်ဒီးကထဲၤဒုးပံၤလီၤလၢထါတဲၣ်အဃိယသးခုဒီးယခးသိၣ်ကျိ
လီၤ.”အန့ၣ်တဘျီန့ၣ်ပှကညိအသးခုဒ်တၢ်ကိးဂၤဒဲးလီၤ.ယတဂၤယနီၢ်ဆံး
ဒီးပှယသးခုဒါမ့ၢ်ယသးအုးဒါ, ယထဲက့ၤခဲကနံၣ်အံၣ်တသ့ဘဉ်. မ့ၢ်ယသါက့ၤ
လၢယသ့ၣ်အိၣ်ခူသ့ၣ်န့ၣ်တဘျီသါက့ၤထီၣ်ယၤဘဉ်.

တၢ်အံၤအလီၢ်ခံၣ်န့ၣ်ပအိၣ်မ့ၢ်ပံၤဒီးပဟးသဒ်ကွံၣ်ဒဲဒီး ထဲၤဆူတၢ်အလီၢ်အဂၤ
တပူၤလီၤ.အအံၤတဘျီအံၤပအုၣ်တဖၣ်လီၤဒဲးလီၢ်ပသးလီၤ.ပှတအုၣ်ဃုအလီၢ်တပူၤ
လီၤ. ပဲဒၣ်ယဖိအအုၣ်တအုၣ်ပအိၣ်လၢပှပှဒီးသုးက့ၤပသးဆူက့ၣ်လၢပျီအတ
ရၤထံးလီၤ. ပှဂၤတဖၣ်ကမၤဒ်န့ၣ်ကိးလီၤ. ပအိၣ်တနံၤတပူၤတနၤတပူၤဒီးတၢ်
ကၢၢ်ကဒုးပှလၢမူၢ်ဆါခိမ့ၢ်ဂ့ၤမူၢ်န့ၤခိမ့ၢ်ဂ့ၤမူၢ်မူၢ်မိၣ်အတၢ်ကျၢၢ်လီၤလီၤ. ပအိၣ်ဒ်
န့ၣ်သိးတပူၤဘဉ်တပူၤတုၤပထံၣ်ခ့ၣ်အုၣ်ထီၣ် လၢပသဖိက့ၣ်လၢ ဒီးပဟံၣ်ပဃီ
ခဲလၢၢ်ဘဉ်တၢ်ဒွဲၣ်ထီၣ်ကွံၣ်လၢမ့ၢ်အုၣ်လီၤ. ပပှသဖိအမံၤမ့ၢ်ဖိကဒိတဂၤန့ၣ်ပံၤ
ယီၤဖိၣ်န့ၣ်အိၤဒီးပံၤယီၤက့ၤမၤနးမၤဒျိၣ် အိၤ,ပံၤယီၤဒိအိၤတီၢ်အိၤ, ပံၤယီၤဒွဲၣ်ထီၣ်
လိာ်လၢအသးန့ၢ်ပှ လၢမ့ၢ်အုၣ်ယခံးထီၣ်လၢအဆၢ လၢအပူၤကွံၣ်တဆၢ အပူၤအ
သိး, ဒီးဘဉ်ကိၢ်ဘဉ်ဂီၤခါခါကထဲၣ် တုၤပှကညိ သုးမိၤခဲၤဒုးန့ၤပံၤယီၤဒီးမၤ
ထူၣ်ဖျးက့ၤအိၤတစုလီၤ.

တၢ်ဂီၢ်ထီၣ်အဆၢအကတိၢ်ဘဉ်ထီၣ်ဒီး, လၢမူၢ်ဆါတခါတၢ်ကိၢ်အိၣ်ပှဒီးလၢ
မူၢ်န့ၤတခါတၢ်ဂီၢ်အိၣ်ပှလီၤ. ပအိၣ်လၢပှမူၢ်ပှအံၤအစၢမူၢ်ဘဉ်လၢပအိၣ်ဘဉ်
မ့ၢ်ဒီးပအိၣ်ဘဉ်လီၤ,ဘဉ်လၢပတအိၣ်ဘဉ်ဘဉ်အဘျီဒီးပတအိၣ်ဘဉ်ဘဉ်. ပတၢ်
ဃုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢ, သ့ၣ်တံၢ်ဝၣ်တံၢ်, သ့ၣ်သ့ၣ်ဝၣ်သ့ၣ်ကိးခံးဒဲး, ဒီးပခံၢ်ဃါ
ဃုၣ်လၢမ့ၢ်တဆံးတက့ၢ် လၢအကဒုးမူၢ်ပသးလီၤ. မ့ၢ်ပဲဒၣ်တနီၤပမ့ၢ်ပှနီၢ်ဆံး
သတးဒီးတုၤပတၢ်ဟးတၢ်သ့တနံၤကျၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ,ပအိၣ်တပူၤလီၢ်လီၢ်သ့တနံၤကျၢၤ
မ့ၢ်ဂ့ၤ,တုၤမူၢ်ဘဉ်လီၤဒီးဖဲပမံၤလီၤတပူၤလၢၢ်, မ့ၢ်လၢဟံၣ်ဒုလီၤဒဲးကျိဖိမိၣ်မ့ၢ်
ဂ့ၤ, မ့ၢ်လၢတပံၤဖိမိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဟီၣ်မိၣ်ဖျၢၣ်အဖိမိၣ်လၢဖၣ်ကမူၣ်ကျိမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပမံၤ
ဘဉ်ပသးဒီးပယါမၢ်တုၤမူၢ်ဆ့ၣ်, မ့ၢ်တမ့ၢ်တုၤပှသးပှတဖၣ် ကိးဂဲၤထၢၣ်ပှတစု
လီၤ. တၢ်လၢယတသါပှနီၣ်တမံၤန့ၣ်, လၢတၢ်ဖျိတၢ်နးအပူၤအံၤယထံၣ်ပှကိး
ဂၤဒဲးဃုဘါထူကဖၣ်ယွၤလီၤ. လၢမူၢ်ဆါခိမ့ၢ်သ့ၣ်ခိၣ်ထံးမ့ၢ်ဂ့ၤ လၢမူၢ်န့ၤခိၣ်လၢ
မိၢ်ခိၣ်ထံးမ့ၢ်ဂ့ၤပှဘါထူကဖၣ်ယွၤလီၤ. ယဘဉ်ဆၣ် ယတကဲးဒီးဘဉ်အပျဲၢ်အ
ဘိၣ်ဘဉ်သန့က့ၤယဃုဘါထူကဖၣ်ယွၤ လၢအကအံးက့ၤကျိက့ၤပှလီၤ. (ယပၢ်
သံလၢယအိၣ်ထဲဃုလီၤ. ဒီးယတကတိၤလၢအဝံၣ်ဒီးကိးတၢ်ဒ်ပတသ့ဘဉ်ဒီး
ယတယၤထီၣ်အိၤဘဉ်.)

ပအိၣ်လၢက့ၣ်လၢ အပျီတရၤထံးလၢ ပှပှဖဲမိၢ်ထံး သရၣ်မိညိၣ်ဒီးအဖုတ
ဖၣ်အိၣ်ဝဲအလီၢ်န့ၣ်တမိၢ်တပန့ၢ်လီၤ. မိၢ်ထံးတဖၣ်အံၤဒ်ပဲဒၣ်အသိးဘဉ်ပျဲဘဉ်
ဖုးတၢ်ဒီး ရူးကွံၣ်အဟံၣ်အဃီဒီး ဃုၢ်အိၣ်ခူသ့ၣ်ဆူပှဒီးဒိၣ်အပူၤလီၤ. ပဲဒၣ်တ

ဖပ်ပအိန်လာအဟံင်ပူၤ ဒီးကွၢ်လီၤတၢ်ဆူဗျီပူၤဆူပသဝီအိန်တၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ
 အံၤအကတီၢ်ခွၢ်လၢတၢ်အိန်တၢ်အိတ သးဒီးတဝုၤဘဉ်တမံၤဒီးတၢ်မံတၢ်ဝဲၤအလီၢ်
 တဘဉ်ဘဉ်အဆိတမံၤဒီးယဘဉ်တၢ်ဆါယၤတဘျီယတူၢ်ဘဉ်နးမးလီၤ.ယဟၢမာ
 လီၤသ့တနံၤကျၢၤဃဉ်ဃဉ်ဒီးယကသံတုၢ်မးလီၤ. ယမိၢ်တဂၤအိန်တဆူၣ်သန့က
 ဘဉ်မးဆူၣ်အသးဒီးကွၢ်က့ၤယၤလီၤ. လၢမုၢ်ဟါလီၤတဒိယသးမၤအသးကဘျဉ်
 ကဘျဉ်လီၤဂၢ်အအိန်တုၢ်ထဲလုၣ်တယဲၤဖီၤလီၤ. ယကိပ်ဘဉ်ယမိၢ်တၢ်ဒီးပုၤလဲၤ ၁ ဆု
 ကီးအိၤဒီးအဝဲၤဒၣ်ယဲတုၤဒီးဒုးအိၤက့ၤယကသံဒီး ယအိန်မုၢ်ထီၣ်က့ၤလီၤ. ဖဲယ
 ဆါအမၤမုၢ်အံၤယမၤယမိၢ်ဘါထုကဖဉ်ကစၢ်ယွၤလၢယဂီၢ်လီၤ. ဒီးတုၤယမိၢ်ဘါထု
 ကဖဉ်တၢ်န့ၣ်, ယကန့ၣ်ဒီးလီၤဂၢ်ယအိန်မုၢ်ထီၣ်က့ၤကီးဘျီဒီးလီၤ. ပအိန်ဖဲအံၤ
 တုၤယအိန်မုၢ်ထီၣ်က့ၤဒီးပသုးပသးဆူပုၢ်ပူၤကဒီးလီၤ. ပအိန်လၢပုၢ်ပူၤတယံၤတ
 ဘူးဒီးဗျီတရွၢၤန့ၣ်တဘျုးသီဝံၤဒီး ပသုးပသးဆူကူၣ်ဘဉ်အသဝီ ဖဲပအိန်ညိန့ၣ်လၢ
 ယမိသၣ်ဆံးအကတီၢ်လၢ ဃ. န. ၁၈၄၄နီၣ်တုၤလၢ ဃ. န. ၁၈၄၈နီၣ်, ၁၈၄၉
 နီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပအိန်ဖဲအံၤတဘျုးန့ၣ်လီၤ. ပဘူးပတၢ်အိန်ဖဲအံၤခဲလၢာ်ဃဉ်ဃဉ်လီၤ.
 ပတဘဉ်ကိလၢတၢ်အိန်တၢ်အိတဘဉ်. ပွဲကညိတဟံၣ်ဝုၤတဟံၣ်ဝုၤထံၣ်ဘဉ်လၢမ့ၣ်
 အူအိန်ကွၢ်ပဟံၣ်ပသဝီလံၤ ဒီးတူၢ်လိာ်ဒုးအိန်က့ၤပမ့ၢ်လီၤ. ပအိန်ဖဲအံၤတုၤပထံၣ်
 ဃီၤလၢအယံၤလၢမ့ၣ်အူအလုၢ်ဖးဒိဉ်မုၢ်ထီၣ်လၢပန့ၢ်သံၣ်အသဝီဒီးတလူးထီၣ်အ
 သဝီသ့ၣ်တဖဉ်လီၤ. ပန့ၢ်ဟူကျိသိဉ်ဒီးတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအိန်လၢပံၤယီၤဒီးပွဲကညိအ
 တၢ်စၢၤလၢသံကွၢ်ဒီးအဖဲဒီးပံၤယီၤအဘဉ်တၢ်မၤန့ၢ်အိၤဒီးဘဉ်တၢ်မၤသံအိၤအါ
 အါဂီၢ်ဂီၢ်လီၤ. ပထံၣ်ဘဉ်ကိပ်နီၣ်, ပါယုၣ်, ယုၣ်သ့ၣ်က့ၤ, ဒီးပွဲကညိအဂၤတဖဉ်ယဲ
 က့ၤလၢတၢ်ဒုးသုးအပူၤ ဒီးပါယုၣ်မၤသံပံၤယီၤဖဲအထံၣ်န့ၢ်ဝဲတဖဉ် ဒ်ပစံးလံၤအသိး
 လီၤ. ယၤတဂၤယကွၢ်ပွဲကညိအသ့ၣ်လၢပါယုၣ်အစုလီၤ ဒီးယဖဲတက့ၢ်ဒီးယပျံၤ
 တၢ်ဖးဒိဉ်လီၤ. ဖဲအဆၢအကတီၢ်အံၤ သရၣ်ကျိၤဖဲဘဉ်တၢ်မၤသံအိၤ လၢယုၣ်က့ၣ်
 ပါတီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအလီၢ်ခံပအိန်တယံၤတဘူးဒီးပအိန်ညိန့ၣ်အလီၢ်တုၤမုၢ်တ
 နံၤလၢပထံၣ်ဃီၤပစံၣ်ဗျီပူၤပဘုတဖဉ် လၢအဂီၢ်ထီၣ်ဒီးပကူးက့ၤတချုးဘဉ်န့ၣ်ဘဉ်
 တၢ်ဒွၢ်ထီၣ်ကွၢ်အိၤလၢမ့ၣ်အူလၢပံၤယီၤသုးဖိ လၢအဆၢကွၢ်လၢတၢ်ဒုးသုးအပူၤ
 တဖဉ်လီၤ. အအံၤတဘျီအံၤပမုၢ်လၢလၢပကန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤလၢပအိန်အလီၢ်န့ၣ်တ
 အိန်လၢနီၤတမံၤဘဉ်သတးဒီးပဒိဂၢ်ထံၣ်ကျိကူၣ်လမူးဒီးထဲဆူကူၣ်ကယုၣ်, သး
 ပုၢ်စကီၤကိပ်လီၤအသဝီန့ၣ်လီၤ. ဖဲအံၤပထံၣ်ဘဉ်တီၢ်လၢပံၤယီၤမၤန့ၢ်သဒိဒီးမၤဃာ်
 ဝဲလၢလွၢ်ဖဲဘဉ်တဖဉ်န့ၣ်လီၤ. စကီၤကိပ်လီၤမုၢ်ပုၤဘူးပုၤတၢ်ဒီးပဝဲဒၣ်တဖဉ်အဆိ,
 မ့တမ့ၢ်ပုၤဘါယွၤဖိသန့ကတူၢ်လိာ်ပွဲကစီဒိလီၤ. ပအိန်ဖဲအံၤအနံၤအသိဒီးပသုး
 ပသးဆူအတလိးဖဲသးပုၢ်ဇူၣ်ဒွါဒီးအဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဖဉ်အိန်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲအံၤပအိန်ဒၣ်
 တၢ်လၢပုၢ်ပူၤလီၤ. ပတထဲၤအိန်လၢသဝီပူၤဘဉ်. မ့မ့ၢ်တဘျီန့ၣ်ပမုၢ်ဂံၢ်တဂၤဘဉ်အ
 မုၢ်အလါဒီးအိန်ဖျဉ်န့ၢ်အဖိမုၢ်ဝဲၣ်ကိတဂၤ, ဒီးဘဉ်လၢပုၤတဘါယွၤဖိအဟံၣ်ပူၤ,
 ဒီးဒ်အလုၢ်အလၢအသိးပဘဉ်ဟ့ၣ်အတၢ်ဒုၣ်န့ၣ်ဆိဒိမိၢ်ခါခံဘွၣ်ဒီးစ့ဝါတသံးလီၤ.

ပအိန်လၢအတလိးန့ၣ် တုၤမုၢ်ဂံၢ်အိန်မုၢ်ထီၣ်က့ၤတစဲးဒီး ပသုးပသးဆူမိၢ်
 ထံးအပျဲၢ်အဘိဉ်အသဝီပုၣ်ပုၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဖဉ်အံၤတူၢ်လိာ်ပုၤတသ့ဘဉ်
 မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲ ဘဉ်ဗျိဉ်ဘဉ်နး လၢပံၤယီၤဒွၢ်ကွၢ်အဟံၣ် အသဝီဒီး

အတၢ်ဖိတၢ်ထံၤဟါမၤသၣ်ကွၢ်ဒီးအဆိၤလီၤ. ပလဲၤကမ္းဆူညါတုၤပတုၤလၢမံ
 ကွီတရၣ်လီၤ. ဖဲအံၤပတၢ်လၢဒိပုၤဝဲတဖၣ်အသုဒိပူၤ တဘျူးသီလီၤ.သဒိတဖျၢၣ်
 အံၤ မ့ၢ်သရၣ်သၣ်ဒွဒီးအဒိပုၤဝဲဒိတၢ်ကွီၣ်, ဗူးယၣ်တဖၣ်အိၣ်အလီၢ်လီၤ. ဖဲအံၤ
 ယသ့ၣ်ညါလိၣ်ယသးဒီး သၣ်ဒွဒီးဗူးယၣ်လၢ အကဲပွၤမၤလိၤဆုၣ်ကွၢ် တၢ်ဒီးယၤ
 လၢဝှၢ်ပသံၣ်ဒီးဝှၢ်တကူၣ်အပူၤလီၤ. ပွၤတဖၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်အိၣ် ပွၤအါမးလီၤ.
 ပတဒ္ဒးပထံးပထၢ်တၢ်. ပမ့ၢ်ဒွဒီးပထံးပခံဒီးပတမ့ၢ်တၢ်ပွၤလၢပယံၤလိၣ်ပသးထဲ
 န့ၣ်တၢ်. မ့ၢ်မ့ၢ် ကမ္းတမံၤန့ၣ် ပမ့ၢ်ပွၤတၢ်ယွၤဒိသတးဒီး ပကဲထီၣ်ဒိပုၤဝဲဒိလၢၣ်
 အဆိ, ဖဲပတၢ်တၢ်ဒိၣ်တၢ်နးဒီးပတၢ်တၢ်အိၣ်တၢ် အံၤအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တူၢ်လိၣ်ပွၤ
 ဒီးတၢ်ကျဲးလၢအမၤပွၤန့ၣ်ပသးဝှၢ်နီၣ်တသ့တၢ်. ဒီးမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတဂၤဂၤဒီးမ့ၢ်ဖး
 တၢ်တၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်ကသ့ၣ်နီၣ်ဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်လီၤ.

ပဟးထီၣ်မံကွီတရၣ် ဒီးဆုပကျဲဆူမုၢ်န့ၣ်ပအိၣ်ကတီၢ်ဖဲတၢ်အလီၢ်တၢ်ပံး
 န့ၣ်တဘျူးသီလီၤ. ပအိၣ်လၢပွၤတရၢၤဒီးထံကွီဖဲအတရၢၤလီၤ. ပအိၣ်ကတီၢ်ဒိအံၤ
 မ့ၢ်လၢပပနၢ်တဖၣ်စွဲးချံလၢကွၢ်လၢၣ် လၢပခံးပဟးဖးပတၢ် အကတၢ် တဘျီန့ၣ်
 ကိးမုၢ်န့ၣ်ဒီးဆုၣ်ဆုၣ်ဒီးတၢ်ယံၣ်ထဲအံၤန့ၣ်ပတၢ်အိၣ်ဘျီယုၤဒီးလီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၣ်
 ညါ, တၢ်အလီၢ်တဖၣ်အံၤ အိၣ်ဘျီလီၤထံလၢဝှၢ်ပသံၣ်ဖဲအဲကထံး အသုးမုၢ်အိၣ်ဝဲ
 အဆိ, တၢ်အတၢ်သီပံၤလီၤတဖၣ် မၤအာပွၤကညီတဘျီလၢၤတၢ် ဒိအခံၢ်ခိၣ် အ
 သးတၢ်အလီၢ်လီၤ.

ဖဲပအိၣ်ကတီၢ်ဖဲအံၤ အဖၢမုၢ်တၢ်လၢအကဲတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ကျၢၤ လၢယၤတမံၤန့ၣ်
 မ့ၢ်အအံၤ, ပဝဲဒၣ်ပွၤအဆိးတဖၣ်ပကွၢ်ပနၢ်ကိးဂၤဒီးလီၤ. ယၤဒီးယဖိတံၢ်တဂၤ
 ပတၢ်ကွၢ်ပပနၢ်ဒိသးအသုတကွၢ်ကခါကွၢ်အလီၢ်ခံတဂ့ၤလီၤ တဘျီန့ၣ်ပကွၢ်ပနၢ်
 သတးဒီး, မ့ၢ်ပွၤယဲကွၢ်အါဒွၣ်ဒီး အါပူၤအဆိ ပနၢ်တဖၣ် တသ့ၣ်ညါလိၣ် အသး
 တၢ်.ပဒိပုၤဝဲဒိတဂၤအပနၢ်တဒုမၤအသးလၢအမၤန့ၢ်ပပနၢ်ဒီးပပနၢ်ပျံၤအိၣ်လီၤ.
 မ့ၢ်ပနၢ်တဒုန့ၣ်ပျံၤကခါပဒိပုၤဝဲဒိအဂၤတဂၤအပနၢ်လီၤ. ဒိပုၤဝဲဒိလၢခံတဒုၣ်အံၤ
 အပနၢ်န့ၣ်တၢ်ဆၢၣ်တၢ်တိၤလၢအပျံၤကခါကွၢ်လၢပဝဲဒၣ်ပပနၢ်တဒိလီၤ. လၢတၢ်
 န့ၣ်အဆိတုၤပကွၢ်ပနၢ်လၢပျီပူၤန့ၣ်,တၢ်အတိၤလၢပနၢ်တဖၣ်လီၤအိၣ်ထံ,ဒီးထံၣ်လိၣ်
 အသးသၢဒုန့ၣ်လီၤ.ပပနၢ်လူၤဒိပုၤဝဲဒိတဂၤအပနၢ်, ဒီးဒိပုၤဝဲဒိအပနၢ်န့ၣ်ဆုၣ်တၢ်
 လၢဒိပုၤဝဲဒိခံတဂၤအပနၢ် လၢအန့ၢ်ဝဲတဒုအတိၤဒီးလူၤကျဲညါဝဲဒၣ်လီၤ. မ့ၢ်
 ဒိပုၤဝဲဒိလၢခံတဂၤအပနၢ်န့ၣ် ဆုၣ်တရံးတၢ်ဒီးတၢ်လၢ ပဝဲဒၣ်ပပနၢ်အလီၢ်ခံဒီးကဲ
 ထီၣ်လၢအလူၤပပနၢ်လီၤ. အန့ၣ်တဘျီပကွၢ်ပနၢ်သၢဒုလူၤလိၣ် အသးကိးဒုဒီးလဲၤ
 မးမနဲညါဝီၣ်ဝီၣ်ဒီးပမးဖးကွၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.မ့ၢ်မ့ၢ်သၢပျၢၤမ့ၢ်အကလူၤဒီးဝဲဆံးယံၣ်
 န့ၣ်ပထဲတဂၤဂၤတသ့တၢ်. ပကွၢ်လိၣ်ပမဲၣ်ဒီးပအိၣ်လိၣ်ပသးတသ့တၢ်.ပဆၣ်နီၣ်
 နံၤသကိးလီၤ. တၢ်န့ၣ်လၢတၢ်ဒိၣ်တၢ်နးအကျါတၢ်ဆၣ်တၢ်မၤမုၢ်ပသးလၢတၢ်မၤ
 အသးခိၣ်ချၢ ဒိသးအံၤအိၣ်ဒီးတဘျီဘျီလၢပကသးပုၤနီၣ်ပတၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ဒီးသးမုၢ်
 တၢ်လီၤ.

ပအိၣ်ဖဲတၢ်ပံးအံၤ အနံၤအသိဒီး ပသးပသးကမ္း တတိၤဒီးတုၤလၢ ကိဆူၣ်အ
 သဒိလီၤ. ဖဲအံၤပတၢ်အိၣ်ယံၣ်ယံၣ်တၢ်. ပလဲၤဆူညါတဒိ ဒီးလၢတၢ်ဂီၢ်ခါလါဒွဲး
 တၢ်အခိၣ်ထံးတၢ်တတၢ် ထါထီၣ်သၢသီ,မ့ၢ်မ့ၢ်လွံၢ်သီ ဃ. န. ၁၈၅၂ နီၣ် အ

ပွားအတၢ်န့ၣ် ပတုၤလီၤလၢ ဝှံၣ်ပသံၣ်အပူၤ, ဒီးလၢအဲကလံး အထၣ်အဖီလၢန့ၣ် ပမံၣ်တၢ်က့ၤန့ၣ်လၢပတၢ်ဟးဝှံၣ်ဒီး, ဟံၣ်တအိၣ်, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ် ယၢ်ယၢ်, လၢတၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤ အပူၤဆူၤလၢအတၢ်ပူၤအံၤလီၤ. ဖဲပအိၣ်ဒီးလၢကူၣ် တၢ်အပှၢ်ပူၤအဆၢကတိၢ်န့ၣ် တၢ်ကစီၣ်တုၤပွၤလၢသရၣ်ကျိၤမဲ တၢ်တၢ်မၤသံ အိၣ်လၢလှၢ်ကျိၣ်ပတိၤ အသဝီၤလၢဝဲဒ်န့ၣ် ဒိၣ်မးကလွဲၤလီၤ. အတၢ်ဘဉ်သံန့ၣ် ဝဲပမံး လိလၢထးအသိးလီၤ.

ဖဲပအိၣ်လၢဝှံၣ်ပသံၣ် အပူၤဒီးပကွၢ်ပနၢ်အကတိၢ်န့ၣ် ပထဲၤဘဉ်တၢ်အလီၢ်တုၤ ဘျုးပူၤလီၤ. လၢပွၤအဲကလံးသုးဖိအိၣ်အလီၢ်လၢ ဃိၣ်အမုၢ်ထီၣ်တခါန့ၣ်အိၣ်ဒီး တိၢ်လၢပံၤယီၤမၤအိၣ်လၢအပျၢ်တၢ်လီၤပဟံၣ်အဖူဒီးဒိၣ်တဖၣ်ခံၤလၢသၢကထၢ လီၤ တိၢ်အံၤပံၤယီၤမၤအိၣ်လၢအကတုၢ်ဆၢအဲကလံးသုး ဃုးတဖၣ်လီၤ. ဒီးတၢ် ခံးဝဲဒၣ်. ဝှံၣ်သိးအမၤတိၢ်ကကဲထီၣ်န့ၣ်ပံၤယီၤမၤဆူၣ်ပွၤကညီမိၢ်ထံးပၢ်ထံးဂီၢ်မုၢ်ဒီး မၤကိၢ်မၤဂီၤလီၤလၢ အတၢ်ကမၤတိၢ်လီၤ. ပွၤတဖၣ်အံၤအဘျးအထဲတအိၣ်ဘဉ် နီတမံၤဘဉ်. လၢတၢ်န့ၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်တန့ၢ်ဘဉ်တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ် လၢအဝံၣ်အ ဘါအဂီၢ် လၢလၢပွဲၤပွဲၤဘဉ်. မ့ၣ်ပံၤယီၤမၤဆူၣ်အိၣ်ဒီးဘဉ် မၤကလိကလိတၢ်မၤ လီၤ. တိၢ်အံၤ တုၢ်ဆၢအဲကလံးအကျိၣ်သၢ်တသ့ဘဉ်, ဒီးဖဲပတဲက့ၤတုၤလီၤဝှံၣ် ပသံၣ်အပူၤန့ၣ် ပထံၣ်ဘဉ်ကျိၣ်သၢ်ဘဉ်တၢ်အလီၢ်တဖၣ်ဒီး သ့ၣ်ပဟံၣ်အဖူဒီးဒိၣ် တဖၣ်တပှၢ်တပှၢ်ကွံၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ပံၤယီၤအမိၣ်တဖၣ်ပွၤအဲကလံးသုးဖိတဖၣ်ဘဉ် ဖျိအိၣ်ဒီးဆူၣ်ခွဲလီၤ. ဒီးအကဖၢတဖၣ်ထူၣ်ဖျိမၤဟီၣ်ကလိဟီၣ်ကလိ ကိးဖျၢၣ် ခဲး လီၤ.

လၢဝှံၣ်ပသံၣ်အကလံးထံး မုၢ်န့ၣ်ဖဲထံကၢ်ခိၣ်တခါန့ၣ်, ပံၣ်ယီၤမၤဆူၣ်ပွၤကိၢ် ဖိဒီးန့ၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢ တိၢ်ခိၣ်ခွဲအဂီၢ်န့ၣ် ဟီၣ်ခိၣ်လီၤဖျိကဲထီၣ် လၢန့ၣ်ကိၣ်တ ဘျုးကိၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်လၢတၢ်န့ၣ်ထီၣ်ဝဲတဖၣ်အံၤအလွဲၢ် မၤအသးဂီၤမဲးဂီၤမဲး ဒီးတုၤပထံၣ်လှၢ်လီၤလွဲသၢ်န့ၣ်အိၣ်ဖျါဘျုးကတၢၢ်ဂ့ၢ်မးလီၤ. ပထဲၤလၢတၢ်အလီၢ် တဖၣ်န့ၣ်ဒီး ပထံၣ်ဘဉ်ပွၤနီတဂၤဘဉ်. တၢ်လၢပထံၣ်န့ၢ်မုၢ်ပံၤယီၤသုးဖိတဖၣ် အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိဟါဂီၤတဖၣ်လီၤ. သဲး,ဃီၤ,ပနွဲၤ, သၣ်ပခူၢ်, တဃီၤ,ဒီးသ့ၣ်လၢ အသၣ်ဂ့ၢ်အိၣ်အဂၤတဖၣ်အိၣ်အါမးလီၤ. ဘဉ်ဆၣ်အကစၢ်လၢအကကွၢ်က့ၤအိၣ် တအိၣ်လၢဘဉ်နီတဂၤဘဉ်. ဒီးလီၤဂၢ်အတခူၢ်လၢဘဉ် ပွၤအတၢ်နီတဂၤဘဉ်. ပဝဲဒၣ်တဖၣ်ပကျိၤဃီၤ (အူသံ) အချၢ်ဒီးထီတဖၣ်အချၢ်ဒီးပတဲက့ၤမိၢ်ဖိအိၣ်အိၣ် လၢပအိၣ်အလီၢ်လၢသရၣ်သိးဆၢအဟံၣ်အသရၢ်ထံးန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဆၢအကတိၢ် အံၤဘဉ်ဆၣ်ပံၤယီၤအသးစၢ် (ပံၤယီၤဖိ) တဖၣ်ဒုးန့ၣ်အကကဲးပဝဲၣ် လၢအမိၣ် မၤန့ၣ်အသးလၢပွၤကညီလၢတၢ်ကိးမံၤဒဲးအပူၤလီၤ.

ဝဲပမံးလိအသိး ပအိၣ်တၢ်ဖဲအံၤပထဲၤကွၢ်ပပနၢ်န့ၣ် ပသကိးအိၣ်ဆူၣ်ဂၤလီၤ. ပမိၢ်ဆဲး, ပမိၢ်နီၣ်တိၢ်, တူၤ, ဒီးပခးလီၤလွဲလီၤ. ဖဲပအိၣ်ကတိၢ်တပူၤပူၤန့ၣ်ဝှံၣ် သိးပစုကဝဲၤကလၢဒီးပမၤန့ၢ်အိၣ်ကသ့ၣ်သၢတၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲအပူၤန့ၣ်, ပဆုၣ်နီၤမ့ၣ်မံၤ ဖဲညၣ်အုၣ်တဝှံၣ်ဘဉ်ဆၣ်ဒီးပထံၣ်လှၢ်လီၤလွဲသၢ်လီၤ. တုၤပဟးတပူၤဘဉ်တပူၤ ဒီးလၢန့ၣ်ဘဉ်မုၢ်ဂ့ၢ်မၤကဒီးတန့ၢ်မုၢ်ဂ့ၢ်တုၤပတုၤက့ၤပလီၢ်န့ၣ် ပဟံးန့ၢ်လီၤလွဲသၢ် တဂၤတဂၤ ဖဲအလၢ,ဒီးအအိၣ်လီၤ ထဲၣ်တဖၣ်ပန့ၣ်တၢ်ပူၤဒီး ဒၢန့ၣ်အိၣ်ဒီးမၤသၢ

ဆၢ်ဒီးလီၤ. ပမၤဒ်န့ၣ်သီးလာၣ်ဗျီဒ်ဗျီညါဖဲပလဲၤဘဉ်တပူၤလၢ်လၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤခါဒ်သီးအကညီ လၢပဝ်ဒ်ဒ်သီး ပသုတဝံဘဉ်ဒီးလၢ တၢ်ဒွၢ်ခါယံၤယိၣ်ယံၤယိၣ်တဝုၤတမံၤ, ဒီးဒ်သီးဖဲပမၤဒ်ဒီးအလီၢ်အိၣ်လၢပကမၤဆၢပဒုၣ်ပဒါဒီးကဟုၣ်ကယၢ်က့ၤပဆၣ်ဒ်ကိၢ်ဒ်ခါဒ်ခါ, ကဟုၣ်ကယၢ်လီၤက့ၤပသးတဘျီလၢ်လၢ်, တပူၤလၢ်လၢ်န့ၣ်ပကန့ၢ်ဘဉ်ဒီးညီကဒ်လၢလၢၤပွဲၤပွဲၤအဝိၣ်တမံၤလီၤ.

ပကွၢ်ပနၢ်န့ၣ်ပံၤယီၤဖိထဲသီးဒီး ပၤအိၣ်ကွၢ်အပနၢ်န့ၣ် အိၣ်ခါကိးလွံၣ်ဂၤလဲၣ်ဂၤ, ဗျာၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်တပူၤဒ်လီၤ. ပတမၤဘျးဒီးတၢ်. မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တခါတပၣ်ကဲပၤလၢတၢ်နီတမံၤဘဉ်. မ့ၢ်ထံၣ်န့ၢ်ပလီးထွဲသ့ၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်န့ၢ်ဝဲဒ်, မ့တမ့ၢ်ဒီးသဘျီကွံာ်ဝဲဒ်လီၤ. ခးလီးထွဲတခါတသ့ဘဉ်. အဝဲသ့ၣ်ဖဲဆူပဒ်ဒီးကတိၤတၢ်ဖဲကဲခါ. ဒီးမၤဟါဂီၤပလီးထွဲသ့ၣ်တဖၣ်လီၤ. ပခံးဒီး, “မၤတဝုၤ” သနၢ်က့တကန့ၣ်ဝဲဘဉ်. မ့ၢ်ဆိၣ်တၢ်ဒီးမၤအသးခူစဲးလၢပဖိခိၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ပံၤယီၤအလုၢ်အသးလီၤ. မ့ၢ်ဘဉ်မုၢ်တနံၤန့ၣ်ပသကိးအိၣ်တဂၤအမံၤ, ဖိတရဲးလီၤ. ဖိတရဲးမ့ၢ်သရၣ်ခွံာ်ဘဲအပူၤ, သရၣ်ထူဖိလၢမကွၢ်လဟာ်အတခါလီၤ. ပၤတဂၤအံၤဒီးဘျးဒီးတၢ်ဒီးဘိၣ်ကိၢ်န့ၣ်, ဘိၣ်ပါယုၣ်တဖၣ်ဒီးမ့ၢ်ပၤသးခါအခူမးတဂၤလီၤ. ဖိတရဲးတခါမၤ ဗျီတၢ်နီတမံၤဘဉ်, ဒီးဖဲန့ၣ် အဆၢကတိၢ်န့ၣ်အဝဲဒ် တဒိကန့ၣ်ဗျာၣ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘိၣ်ဒီးမၤဒ်တၢ်ဖဲအသးလီၤ.

ဒ်ပခံးအသီး, တနံၤန့ၣ် အဝဲဒ်ဖဲကွၢ်ပနၢ်လၢပသီးဒီးမိၣ်ဗျာၣ်ဒီးနးတဘျီလီၤ. ပဆုၣ်နီၤခိးပနၢ်အိၣ်အဆၣ်ဒီး ပသိၣ်လုၢ်လီးထွဲသ့ၣ် နီညီန့ၢ်အသီး ဒီးလီၤလီၤအိၣ်လၢတၢ်ကိၢ်ကျါလီၤ. ပံၤယီၤဖိတဖၣ်ဖဲဆူပဒ်ဒီးအညီန့ၢ်အသီး. ပံၤယီၤအခိၣ်တဂၤလဲၣ် ယိၣ်ဘိၣ်ပလီးထွဲသ့ၣ်ဒီး ဒီးသဘျီကွံာ်ဝဲအသ့ထီတဖၣ်လီၤ. ပခံးဒီးမၤတဝုၤဘဉ်ဆၣ်တဒိကန့ၣ်ပၤဘဉ်ဒီး ကတိၤတၢ်ခူစဲးဒီး သါကမၤန့ၢ်ပၤတခါလီၤ. အန့ၣ်တဘျီဖိတရဲးတူၢ်တကဲလၢဘဉ်ဒီးကိးဃါထီၣ်အိၣ်ခါခံးဝဲဒ်.

ဖိတရဲး, — ပံၤယီၤဖိဒါ, မၤဒ်န့ၣ်တဝုၤ.

ပံၤယီၤ. — ပမၤဘဉ်မန့ၤလဲၣ်, နသါကမၤပၤဒ်လဲၣ်.

ဖိတရဲး. — မၤတဝုၤ သုမ့ၢ်တဒိကန့ၣ်ဒီးအိၣ်န့ၣ်ယက ကျိသုလၢဃဲလီၤ.

ပံၤယီၤ. — ကျိဘဲၣ်ကျိ, နမိနကမိၤမ့ၢ်အိၣ်န့ၣ်ကျိကွၢ်တထံၣ်ဘဲၣ်.

ဖိတရဲး. — (ဖိၣ်ထီၣ်ဃဲ) တၤယၤတဝုၤ, အိၣ်ကတိၢ်, မၤတဝုၤယက ကျိဘဉ်သုလီၤ.

ပံၤယီၤ. — (ဆိၣ်တၢ်) နမၤမ့ၢ်သ့, နကျိကွၢ်ဘဲၣ်.

အန့ၣ်တဘျီဖိတရဲး တကတိၤလၢ တၢ်နီတဘိၣ်ဘဉ်. မ့ၢ်ဂဲၤလၢၣ် ဒီးလူၤကျိပံၤယီၤလၢအပြီလီၤ. ပံၤယီၤတခါတုၤအထံၣ်ဘဉ်လၢဖိတရဲးကကျိနီၢ်ကိၢ်ဒီးန့ၣ်, တူၢ်ဝဲဘဘျီဘဉ်ဒီးဗျာၣ်ကွံာ်လီၤ. ဖိတရဲးတခါလူၤပီၣ်အခံးဒီးကျိနီၢ်ကိၢ်ဒီးလီၤ. ကျိဝဲန့ၣ်ကဘဉ်ဘဉ် ကဘဉ်ဘဉ်လီၤ. ပံၤယီၤဗျာၣ်လၢၣ်သးဒီးထွဲထီၣ်အခိၣ်န့ၣ်ပူၤကါပူၤကါဒီးဖိတရဲးအဃဲကန့ၣ်တခါလီၤဘဉ်ပံၤယီၤအခိၣ်လီၤအခိၣ်န့ၣ်သိၣ်မးဒီးဒီးလီၤ. ပံၤယီၤဗျာၣ်တခါကိးတၢ်တခါတခါ, — ဖိတရဲးတခါလူၤကျိဒီးလူၤကျိနီၢ်ကိၢ်လီၤ. ပံၤယီၤဖိတပူၤဗျာၣ်ကိးဗျာၣ်ကိးတၢ်န့ၣ်အခါသ့ထီၣ်လါမးလီၤ. ယၤတဂၤယဆံးဒီးယဘဉ်ယိၣ်လၢဖိတရဲးကကျိသံဘဉ်ဖျးပံၤယီၤဒီးပံၤယီၤအခိၣ်အပၢ် ကမၤ

အာမေးသီကးပွားလီၤ. မီးယကိးဖိတခဲး- “ဖိတခဲးဒေ, မေးန့ၣ်တဝူၤ, ဖိတခဲးဒေ, မေး
 န့ၣ်တဝူၤ” လီၤ. မ့ၣ်ယတက်ကိးန့ၣ်ဒိဒိတၢ်လၢကလံၤအကျါလီၤ. ဖိတခဲးတဒိက
 န့ၣ်ယၢတၢ်. မီးလူၤကျိပံၤယီၤတူၤပံၤယီၤဆုၣ်ပူၤဖျးကွံၣ်ဆူဝၣ်ရှုၣ်တိၣ်အကျါန့ၣ်မီး
 တထံၣ်သၢၤဝဲတၢ်မီးယဲကွၢ်ကညီၤကွၢ်ဒၣ် တၢ်တဂၤလီၤ. ခံးဝဲဒၣ်, - “ယမၤ
 ချးဘၣ်ဖုးတဘိသၢၤဗျၢၤယကကျိသံကွံၣ်ခဲလၢၣ်လီၤ.” မီးလီၤဂၢၢ်အကမၤဝဲခဲးသီ
 လီၤ.

ဖိတခဲးမ့ၢ် ပဘူးပတံၢ်မီးအိၣ်မီး ပွားသၢၤကွၢ်တၢ်, ကွၢ်လၢၣ်တဖၣ်မီးပံၤယီၤ
 ခွၢ်ထီၣ်ပသဝီ, ပနၢ်သံၣ်အသဝီ, ပံၤယီၤခွၢ်ကွံၣ်ခံၣ်ဗျီပူၤ, ပံၤယီၤမၤကိၢ်မၤဂီၤဖိ
 ကဒိန့ၣ် သ့ၣ်ညါဝဲခဲလၢၣ်မီး အကစၢ်အပၢ်အပွၤဟံၣ်ဖိတၢ်ဆၣ် ဘၣ်ဆုၣ်တၢ်လၢ
 ပံၤယီၤအခဲၣ်ညါန့ၣ် သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲမီး အသးတမုၢ်နီတခဲးဘၣ်. မၤပံၤယီၤမ့ၢ်န့ၢ်
 န့ၣ်ကမၤသံဝဲသပွၢ်တၢ်လီၤ. တလီၤကိပ်နီတခဲးဘၣ် ဒ်အတခါစကိၣ်နံၣ် စပါယုၣ်
 တဖၣ်အသိးလီၤ.

ဒ်ယခံးယံအသိ, ယၢတဂးယဘၣ်ထီၣ်လၢပံၤယီၤ ဖိအခိၣ်အပၢ်အဘူးအတံၢ်
 ကယဲမၤအာပွၤလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်မီးပံၤယီၤအခိၣ်အပၢ်တပၢ်ထီၣ်ဘၣ်. တၢ်လၢဖိတ
 ခဲးမၤဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်န့ၣ်ကဲထီၣ်တၢ်ဝူၤလၢပဂီၢ်တခီလီၤ. ခးထီၣ်လၢန့ၣ်တူၤ
 ဆူညါတခီပံၤယီၤ ဖိတဖၣ်န့ၣ်တမၤဟါဂီၤလၢပလီၤလွၢ်သ့ၣ်ဘၣ်. မီးတယဲမၤဘူး
 လၢပွၤဘၣ်. မ့ၢ်ဗျီလီၤလၢအဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိ ပနၢ်တဒုလၢအယဲမၤကိၢ်မၤဂီၤတၢ်
 ဒ်အကစၢ်အသိးလီၤ.

ပံၤယီၤအပနၢ်ဆုၣ်ကွံၣ်.- ပံၤယီၤတဖၣ်အပနၢ်အိၣ်ခွၢ်ကိးခွၢ်ဒု, မီးအဖိဒ်ပခံး
 လၢသးတဖၣ် ကွၢ်အီၤလီၤ. မ့ၢ်ပံၤယီၤအပနၢ် အဖါအိၣ်တဒု, တဒုဝဲဒၣ်အခိၣ်ခဲ
 သၢၣ်ဘၣ်, ပၢ်ဒိးဝဲဒၣ်တနီၤလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဆိပနၢ်တဒုအံၤဟးမီးဆုၣ်ဘျၢၣ်ပွၤ
 ဂၤအပနၢ်တဖၣ်ဖဲအထံၣ်န့ၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပဝဲဒၣ်တဖၣ်ပပနၢ်ဖါလၢအကိၢ်အိၣ်တဖၣ်
 ပပၢ်တွံၣ်အီၤလၢ ကွၢ်တၢ်အပွၢ်မုၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပယဲကွၢ်မိၣ် ထဲပနၢ်သးပွၢ်
 လၢပမၤမုၢ်တဖၣ်လၢ အကစွဲးချဲမီးပနၢ်မိၣ်လၢအဖိဆံးအိၣ်မီးပနၢ်ဖိတနီၤနီၤလီၤ.
 ပနၢ်အကိၢ်တခီပပၢ်တွံၣ်အီၤလၢခဲလီၤ. ပမၤပနၢ်အကပိၤလၢဆိၣ် အတၢ်ခွၢ်ပူၤမီး
 ကလဲၤဘျၢၣ်အိၣ်အဆၣ်လၢဗျီလၢတၢ်ကိးဝဲအခံၤဖဲန့ၣ် အကတီၢ်လၢမးဘူးထူၣ်အ
 ဗျီပူၤန့ၣ်လီၤ. ပံၤယီၤအပနၢ်အံၤမ့ၢ်လၢအကိၢ်အိၣ်အဆိယဲမံၤန့ၢ်ပပနၢ်ဖါအကိၢ်
 တအိၣ်ဘၣ်တဖၣ်မီးလူၤဆုၣ်ကွံၣ်ဝဲ, ဘျၢၣ်ဝဲအကပၤ, အခံဘျၢၣ်ဘၣ်တဖၣ်လီၤ. ပနၢ်
 တဒုးအံၤတဖျံပဝဲဒၣ်ပွၤအဆံးတဖၣ်ဘၣ်. ပမ့ၢ်ကွၢ်အီၤမီးအဝဲဒၣ်ဘျၢၣ်မီးတၢ်မီး
 သါကလူၤဘျၢၣ်ပွၤလီၤ. ဝံၣ်ယီၤဖိယဲမၤဘူးပွၤတဘျၢၣ်ဘၣ်လၢ ဖိတခဲးလူၤကျိအီၤ
 လၢဆဲးန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သနၢ်က့အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါလၢ အပနၢ်မၤန့ၢ်ပပနၢ်မီး ကလူၤ
 ဘျၢၣ်ပွၤမီးယဲနီၣ်လီၤခူသ့ၣ်ဝဲဆူပပနၢ်အကျါကိးနံၣ်ဒီးလီၤ. မ့ၢ်အကစၢ်တခီအိၣ်
 ခူသ့ၣ်လၢတဖျိကျါ, မ့ၢ်တဖျိအိၣ်ဒၣ်တၢ်လၢအဟံၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးန့ၣ်သိးအါ
 နံၤအါသီ, ဘၣ်တဘၣ်ကယံၣ် တလါညါလီၤ. တၢ်အံၤပတူၢ်တကဲ လၢၤဘၣ်မီးပ
 ကွၢ်လၢပကမၤတူၤပနၢ်အံၤယဲဆူပအိၣ်သုတဘျၢၣ်လၢတဝူၤဒ်အကစၢ်အသိးလီၤ.

ဘၣ်မုၢ်တနံၤန့ၣ်လၢမုၢ်ဆုၣ်လီၤ, ဂုနၢ်ရံၣ်န့ၣ်, ပံၤယီၤယဲနီၣ်ကမီးအပနၢ်မီးအိၣ်
 ဝဲလၢပွၢ်တရွၢၤထံးမီးကွၢ်ဆိၣ်ဝဲဒၣ်လီၤ. ပဝဲတခီပဖၢထီၣ်လီၤလွၢ်သ့ၣ် တဂၤတဖၢ,

မုၢ်ဆၢ်ထီၣ်ကမၤဒီးတနံၤလၢမုၢ်ဆၢ်လီၤတခါန့ၣ်, ပံၤယီၤအပန့ၢ်အံၤယဲၤပၢၢ်ထီၣ်
ကမၤဒီးလီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်အခံၤတၢ်အံၤ အဝဲဒၣ်ထံၣ်ဃီၤပစိၣ်လိးလွၢ်ဒီးလိးလွၢ်သၢ်ဖျါးထီၣ်
ကကြၢ်ကလၢ်ဆူအခါန့ၣ်ကပၢ်အသးဒီးက့ၤ ဆၢ်ကွံၣ်လၢအပြီၤလီၤ. ပကွၢ်ပန့ၢ်
လၢပျီတပျီအံၤဒိပျီညါဒီးလီၤဂၢ်မးပခိၣ်လီၢ်အိၣ်ကထၢအိၣ်ဒိဒီးလိၣ်အသးလီၤ. ဒီး
ပမၤန့ၢ်ပံၤယီၤဒီးပံၤယီၤအပန့ၢ်, အကစၢ်ဒီးအဆၢ်ဖိကီၢ်ဖိလီၤ. တၢ်ဖဲအံၤအဆၢ
အကတီၢ်ပံၤယီၤမၤပၤမ့ၢ်န့ၢ်ဒီး မ့ၢ်မၤသံၤပၤန့ၣ်တၢ်တကီၣ် တစိးနီတမံၤတၢ်. ဒီးပ
ဝဲတၢ်ဆၢ် ပမၤပံၤယီၤမ့ၢ်န့ၢ်ဒီး ပမ့ၢ်မၤအိၤတုၤအသံတၢ်ဆၢ်တၢ် တတၢ်တၢ်က
တီၤတအိၣ်တၢ်. အဝုၢ်ဒိအံၤ, မ့ၢ်တၢ်ဒူးတၢ်ယၤအဆၢအကတီၢ်လီၤ.

အဆၢ. ကဆံတၢ.

ထံၣ်သရၣ်ကီၤလၢဝါအခိၣ်ထံးတဘျီ.

ပတုၤလီၤ လၢဝၢ်ပသံၣ်အပူၤဒီးမ့ၢ်ဆၣ်ထီၣ်တနံၤန့ၣ်မိၢ်ထံးအသရၣ်ဝါမံးတၢ်
 ယဲကွၢ်ပွၤတဘျးလီၤ.မ့ၢ်ယတသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢ အမၤအသးဒ်လဲၣ်ဘဉ်ဒီးကတိၤ
 မနူၤမနူၤတဖၣ်ဘဉ်. မၤကဒီးခံသီသၢသီန့ၣ်သရၣ်ဘံးဆၢယဲတုၤလၢဝၢ် မိၣ်လၢ
 တခါလၢလီၤဒုခါတၢ်ထီၣ်ရသီန့ၣ်လီၤ. အဝဲဒၣ်တုၤတဘျီဃီယဲထီၣ်အိၣ်သကိးပွၤ
 လၢဂီၤဒိတခါန့ၣ်လီၤ. အအံၤတဘျီအံၤယသ့ၣ်နီၣ်ယသးမူၢ်မူၢ်နီၣ်နီၣ်လီၤ.ပတထံၣ်
 သရၣ်ကီၤလၢဝါနီတဘျီတဉ်. ပနၢ်ဟူထဲအကစီၣ်ဒီးလီၤ. အအံၤတဘျီအံၤပထံၣ်
 ဒီးယကွၢ်လီၤဂၢ်အတးမးယီၤတီၢ်ယီၤတီၢ်ဒီးလီၤဂၢ်ထဲထီၣ်ဒိၣ်ဒီးဒိၣ်လီၤ. သရၣ်
 ဘံးဆၢယဲတုၤပမူၢ် အမဲၣ်ညါဒီးဆ့ၣ်နီၤလၢလီၤ ဆ့ၣ်နီၤအပူၤဝံၤကတိၤတၢ်ဒီးပွၤ
 သးပွၤတဖၣ်လီၤ. ပမံးဒိၣ်အသးအိၣ်မူအနံၣ် ၈၀ န့ၣ်အိၣ်ဒီးပွၤ, ဒီးသရၣ်ဘံး
 ဆၢကတိၤတၢ်ဒီးဒီးဒီးခံးဝဲ, “ပံးဒၤ, နအိၣ်ဆူၣ်ဒေါ” ဒီးဟံးဝဲဒၣ်အစုလီၤ. ဖံး
 ဆၢအစုဒီးခံးဝဲ, “ပအိၣ်ဆူၣ်လီၤ.” ဝံၤပံးဒိၣ်ပမံးဒိၣ်ပဝဲ, ပမိၢ်ဒီးစကီၤထူသၣ်အ
 မါ,အပူၤဒုမ့ၢ်ဒီးနီၣ်ဘျဉ်ဒီးပွၤပိၣ်မုၢ်သးပွၤအဂၤတဖၣ်ဒီးပွၤပိၣ်ခါတဖၣ်လဲၤဆ့ၣ်
 နီၤဝးတြိးသရၣ်အလီၤဆ့ၣ်နီၤဒီးကွၢ်ထံမးသရၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးလီၤ. ဖံးဒိၣ်ဒီး
 တဖၣ်မ့ၢ်ပွၤသးပွၤသတးဒီးတလဲထီၣ်သရၣ်အခိၣ်ဒီးကွၢ်မးဝဲအခိၣ်ဒုၣ်သၣ်, ဒီး
 ကွၢ်သရၣ် အစုဒီးပွၤထဲးဝဲဒီးကတိၤအိၣ် အုမးတၢ်ကတိၤပတြၢၤမုၢ်မးလၢသရၣ်
 အဖံးဝါဝဲဒီးအညဉ်ကပုၣ်ဝဲ, ဒီးယၢၤထီၣ်မးမိၢ်ပၢ်အတၢ်ကတိၤဘဉ် ဃးပွၤက
 ညီအပူၤသဒါကီၤလၢဝါကယဲအဝၢ်တဖၣ်လီၤ, ဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤကျၢၤတၢ်ခံၣ်
 မိၤထဲမိၤဒီးမၤလၢထီၣ်ဝဲထီၣ်အိၤလီၤ.

သရၣ်ဘံးဆၢကတိၤပွၤကညီအကျိၣ်ခါတလီၤကစီဒိသန့ကွ, ကတိၤဝဲဖဲအညီ
 အညီသတးဒီးမိၢ်သးပွၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်ပၢ်အိၤကိးဂၤဒဲးလီၤ. သရၣ်ကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်
 လၢအိၣ်စရလးအကျါတဖၣ်အံၤ ယံၣ်မးမံၣ်မံၣ်သ့ၣ် ဒီးကဝဲၤထၢၣ် က့ၤက့ၤဆူအ
 အိၣ်အလီၤန့ၣ်ပွၤကညီအသးအိၣ်ကွၢ်ထွဲအခံတဝံၤထီၣ်ဘဉ်. ပမံးဒိၣ်အိၣ်သ
 ရၣ်တဂၤအံၤအိၣ်အဖိမုၢ်ဒီးအထံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.သရၣ်ကက့ၤက့ၤန့ၣ်ဖံမၤလိၣ်
 ထွဲအခံလၢအကယဲအိၣ်သကိးကဒီးဒီးလီၤ.သရၣ်ဘံးဆၢအၢၣ်လီၤဒီးယဲဝဲကိးဂီၤ
 ကိးယါဒဲးဒီးကတိၤတၢ်ဒီးဖံဒီးဘါထူကဖၣ်ယွၤလၢအဂီၢ်လီၤ.

ဖံးဒိၣ်အသးပွၤအနံၣ် ၈၀ လိအဆီ, ဒီးလၢအတူၢ်ဘဉ်တၢ်ကိၣ် တၢ်ဂီၤတၢ်
 ဘျံးတၢ်တီၤအသးလၢပဘဉ်ဟံးဝဲၤဒီးလၢပွၤမုၢ်ပူၤဆူလီၤန့ၣ်ဒီးအဂီၢ်အဘါစၢ်လီၤ
 ဒီးဆါထီၣ်လီၤ. ဖံတကတိၤတၢ်လၢအတၢ်ဆါအဝၢ်အါအါဘဉ်. မ့ၢ်အလံၤက
 သံၣ်သရၣ်ဂူဒုးအိၣ် အကသံၣ်ဒီးကွၢ်အိၤလီၤ. တၢ်ဆါအိၤ ဒ်ပွၤသးပွၤ အသိး
 လီၤ. သရၣ်ဘံးဆၢယဲကွၢ်အိၤကိးမုၢ်န့ၣ်ဒဲးလီၤ. တုၤဖံမံတန့ၢ်အါအါလၢဘဉ်ဒီး
 သရၣ်ဟ့ၣ်လီၤ အကသံၣ်ဒီးခံးဝဲဒၣ်. “ယကဒုးမံဖဲတဖဲးလီၤ.” ဖံအိၣ်သရၣ်အက
 သံၣ်ဝံၤအိၣ်သကိးဒီးအိၤတတီၤဒိၣ်ဒိၣ်ဒီးမံသဝဲဘဉ်အသးလီၤ. ဖံမံၣ်န့ၣ်ဃးဃဲၤ

ဒီးလီၤဂၢ်အခိၣ်မုၢ်ထီၣ်ဖးဒိၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ကုၤပှၤ လၢအကွၢ်အိၤတဖၣ်သ့ၣ်ညါ
 လၢတၢ်အကတၢ်န့ၣ်တခူၢ်တၢ်အယံၣ်လၢတၢ်. လၢခံၣ်သီဒီးဖဲမံတၢ်အသးလၢ
 မုၢ်တချးလီၤန့ၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်တုၤလၢဖးဖိမုၢ်ဒီးပၢၢ်ထီၣ်က့ၤလီၤ. စံးဝဲဒၣ်သီထံၣ်က့ၤ
 သါဖိမုၢ်သဒါလၢအသံတၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ဒီးသါဖိအဂၢၤဒီးပှၤဂၤတဖၣ်လီၤ. တၢ်
 အံၤဝံၤဒီးပုၤက့ၤအန့ၣ်သီဆွဲၤ, ခိၣ်ဖၢၣ်က့ၣ်, ထံၣ်တဖၣ်ဒီးမၤအဖိတဖၣ်ဒူးသီး
 ထီၣ်က့ၤအိၤလီၤ. ယမိၢ်လဲၤမၤန့ၢ်ဒီးဒူးက့ၤဒူးက့ၤထီၣ်က့ၤဖဲဝံၤဒီး အတၢ်မံကဒီးဝဲ
 ဒၣ်လီၤ. လီၤဂၢ်အမုၢ်ကမိၣ်ဒီလီၤ. မ့ၢ်တုၤလၢဂီၤတခါအိၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးယမိၢ်ဒီး
 အခိၣ်ဝဲၣ်တဖၣ်ဝဲၤထၢၣ်ဝံၣ်တုၤန့ၣ်, လဲၤကွၢ်အဖိလီၤ. မ့ၢ်ဖဲမံတၢ်ဒီးအဖိအလီၤ
 တဖၣ်ဒူမံၤလီၤအိၤ န့ၣ်ဒီးတဝဲၤတဟူးတၢ်. ယမိၢ်ကိးအိၤဒီးကသၢ်ကွၢ်ဝဲဒီးသ့ၣ်
 ညါလၢအဖဲဟးသဒၣ်အဒဲလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤဒီးက့ၤက့ၤဆူအဟံၣ်လၢထးန့ၣ်လီၤ. အ
 ဝဲၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤ
 ပံၤလီၤဒီပၢတၢ်အမိၤလၢသရၣ်အိၣ်ဖိၣ်အစူပူၤဒ်ပံးလံတပူၤအသီးန့ၣ်လီၤ. တနံၤ
 စီၤန့ၣ်လၢမုၢ်ဆၢလီၤတခါပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤန့ၣ်ပုၤ
 ယံၣ်တၢ်ဒီးပဖါတံၢ်အဖိမုၢ်ဝဲၣ်ကိ လၢအမိၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အိၤ လၢအတလီးဖဲကျဲ လၢပ
 ဆၢတၢ်န့ၣ်သံၣ်ကိးဒီးတၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤမုၢ်အိၤဒီးအဖဲဖးဒိၣ်လီၤ. ဝဲၣ်ပသံၣ်အ
 ပူၤအံၤ, ပဝဲဒၣ်ပပူၤအတၢ်ထုၢ်ဒိၣ်ပှၤဒိၣ်, ပဖဲဖးဒိၣ်ဒီးပပူၤမံၤလၢပှၤဂီၢ်မုၢ်အကျါ
 ခံၣ်လီၤ.

ဝဲၣ်ပသံၣ်အပူၤအံၤမိၣ်တဖၣ်တၢ်တၢ်တၢ်ဖျါအိၤလၢကိၤလၢသးဖိလၢအမုၢ်
 ကျိၣ်ဒီးခဲၣ်သးဒီးမိၣ်အကပၤထူၣ်ဖျါမးကိးဖျါၣ်ဒီးလီၤ. မိၣ်အကရၢၢ်လၢ
 အမၤတရံး ဝဲလၢအိၤတဲၤ ဒီးပၢ်ဝဲၣ်လီၤန့ၣ်, ပဝဲဒၣ်တဖၣ်ပစၢပပုၤန့ၣ် ဒီးကဲထီၣ်
 ပန့ၢ်အကရၢလီၤ. ဖိကွံၣ်တဖၣ်အကစၢ်တအိၣ်နီတဂၤတၢ်. ယၢယၢပှၤပှၤပဲလဲၤ
 ဟံးန့ၢ်သ့ၣ်တၢ်ဝဲၣ်ကျိၤဒီးပဖိအိၣ်မ့ၤလီၤ. ပဟံးန့ၢ်ထးဖျါၣ်သလၢၣ်ထဲစုၣ်ဒီးပ
 ကျိၣ်တဲၤအိၤ တၢ်ခဲၣ်သါပျါဒီးပမၤနီၣ်တုၤလၢအိၤလီၤ. ပှၤတအ့ၣ်လိာ်တၢ်နီတ
 ဂၤတၢ်. တၢ်ဂီၤတဖၣ်ဖဲပသးပဒိကၢ်အကိာ်ဒီးဆ့ၣ်လီၤမံၤကွံၣ်အိၤလီၤ.

ဝဲၣ်ပသံၣ်အသးထံးအံၤ, ယၢဒီးယဖါတံၢ်, ဒီးသရၣ်ထူၣ်အပူၤဒီးအဖိ,
 ဒီးပတံၤသကိးအဂၤခံၣ်, ခဲလၢပဝဲမုၢ်ပကွၢ် ပန့ၢ်လါမုၢ်တၢ်ညါတုၤတၢ်မုၢ်
 ထီၣ်က့ၤဒီးပှၤက့ၤနီၣ်က့ၤပန့ၢ်ဆူဒီးယၢဒီးယမိၢ်ဒီးယဝဲၣ်တဖၣ်ပအိၣ်တၢ် လၢဝဲၣ်
 ပူၤဒီးမၤလိလံာ်လၢသရၣ်တံးဆၢအတၢ်မၤလိအပူၤလီၤ.

ပတုၤလီၤလၢဝဲၣ်ပသံၣ် အပူၤတယံၣ်တၢ်ဒီးမးမးတံးဆၢဒီးအဖိမုၢ် စၢရၢဒီးမး
 မးဝါမံးတၢ် ဒီးအဖိမုၢ်အန့ၢ်ဒီးမ့ၤရှၢၣ် (မ့ၤရှၢၣ်မ့ၤမးမးခဲလွၣ်) တဖၣ်ယဲတုၤဒီး,
 တၢ်လီၤလးကဒီးတဘျီလၢပှၤကညီ တဖၣ်ထံၣ်တၢ်ပှၤဝါမုၢ် ဒီးပှၤဝါဖိတဖၣ်အံၤ
 လီၤ. မးမးတံးဆၢကတိၤပှၤကညီကျိၣ်တၢ်ကဒီးသတးဒီး, ပှၤပိာ်မုၢ်ဒ်ယဖိဒီးအ
 ဂၤတဖၣ်လဲၤအိၣ် သကိးအိၤကိးန့ၢ်ဒီးဒီးဒီးန့ၣ်မးမး အတၢ်ကတိၤသဆၣ်ထီၣ်တ
 ဖၣ်လီၤ.

ဖဲပအိၣ်လၢဝဲၣ်ပသံၣ်အပူၤလၢ ဃ. န. ၁၈၅၂ န့ၣ်အကတၢ်ဒီး ၁၈၅၃ န့ၣ်
 အခိၣ်ထံးဒီးန့ၣ်ပထံၣ်တၢ်ပှၤကညီ ဘိယုၤဖိမ့ၢ်ဝဲၣ်တဘိယုၤဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲၣ်တဲၤက့ၤ
 လီၤဆူဝဲၣ်ပူၤဒီးခိဆူထံၣ်ကျိကဝဲၣ်အဝဲၣ်တဲၤဒီးန့ၣ်ကိးမုၢ်န့ၢ်ဒီးလီၤ. ပှၤတဖၣ်အံၤတၢ်

ကိၢ်တၢ်ဂီၤဒ်ပဲအသိးလာ်ပံၤယီၤ မၤအၢမၤသိဒီးဒွဲၣ်ထီၣ်ကွၢ်အဟံၣ်အစီၤန့ၣ်
လီၤ. ဓ့ၣ်တုၤပှၤအဲကလံးမိကိးသၤထြီထီၣ်တၢ်လၢအကဟံးန့ၣ်ကွၢ်ကိၢ်ပံၤယီၤသၢ်
မိ,ပသံၣ်, ဟံၣ်သၢ်ဝတံၣ်, ပကိ,မိၣ်တမး, ဟိကတး, ဟ့ၣ်,သယဲးမိး, တိအူ,ဗၣ်
ပူၣ်, န့ၣ်ကွၢ် လၢသီယန့ၣ်အါရံၤ ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ် န့ၣ်ဒီး လၢခံတခိတၢ်ဟူး
တၢ်ဂၤဒ်တမျါတမျၢတဖၣ်အိၣ်ဒီးသနၢ်က့ၢ် တၢ်မုၢ်ထီၣ်က့ၤဆူညါတခိၣ်ဒီးလီၤ.

တၢ်စူၤလီၤတခိၣ်ပသံၣ် အတၢ်မၤလိတၢ် တၢ်အိးထီၣ်အိၤ ဒီးပှၤမၤလိတၢ်သ
ကိးသကိးသးပှၤ,ဒ်ခကိၤထူသၢ်,သရၣ်ဖိအ့ၣ်, သရၣ်မ့ၣ်ခဲ, သရၣ်ထီၣ်လီၤ, သရၣ်
ထွဲမိ, သရၣ်မိၣ်ယုၣ်, တဖၣ်, ပှၤမိၣ်သၢ်ခွါဒ်ခိၣ်လူ,ဝဲးတၢ်, သၢ်န့ၣ်, မ့ၣ်ယုၣ်, န့ၣ်
ညိၣ်,မိၤတ့ၢ်, ဖူကိၣ်,သၢ်ရံၣ်,နးမံ,ကျဲးမိ, လူၣ်တူး,မ့ၣ်မိၣ်, ကျိးခဲ,ကိၣ်န့ၣ်, န့ၣ်လဲ,
မိၣ်ကွၢ်, ဒီးပှၤဂၤတဖၣ် တဘျုးဂၤလီၤ. မိၣ်မုၢ်တဖၣ်, သရၣ်မ့ၣ်ကျိၣ် အမိမုၢ်
နီၣ်လွဲအိၣ်, သရၣ်မိၣ်ယုၣ်အမိမုၢ်,နီၣ်အူ, နီၣ်ပှၤဒီးအဂၤတဖၣ်တဘျုးဂၤလီၤ. ကိၢ်
ဖးဒိၣ်လွံၢ်ကထၢ. (သေးထပ်ကျောၣ်ဒီး) န့ၣ်ပှၤကတံၢ်မးဒီးပှၤမိၣ်မုၢ်အဟံၣ်ဖး
ထီၣ်သၢဝၣ်ခံၣ်ပှၤပှၤကတံၢ်မးလီၤ. ပမၤလိလံၢ်ဖိသၢ်သၢ်မိသၢ်အတီၤ, လံၢ်နီၣ်ဝံၣ်
လံၢ်စီဆံၣ်လၢသးပှၤအတီၤဒီးစူၤညါဒီးတုၤတၢ်ယီၤထီၣ်န့ၣ်ပလီၤဖးလိာ်ပသးလီၤ.

ပှၤတဖၣ်သၢအမၤလိတၢ်တဘျီအံၤအါဂၤကဲကွၤယုၣ်လူးဃရံးအသရၣ်လၢကိၢ်
ပသံၣ်,ကိၢ်ဟိကတး ကိၢ်တကူၣ်, ကိၢ်န့ၣ်ကွၢ်,ဒီးကိၢ်တိအူအပူၤလီၤ.

အအံၤတဘျီအံၤပစံးလံ လၢတၢ်မုၢ်ထီၣ်က့ၤလံသတး ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်ကိးမံးဒဲး
သုးအသးဆူညါလီၤ. ဖဲအံၤအကတီၢ်သၢ်ခူဒုးန့ၣ်ယၤ လၢအဲကလံးအလံာ်ခိၣ်ထံး
အ့ၣ်,ဘံၣ်,ခိၣ်ဒီးယတိၢ်န့ၣ်အိၤဒ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢ. တဆံခံ. ဃ. န. ၁၈၅၃ မိး ၁၈၅၄.

လဲၤဆူညါဒီး-“ဆိပိၢ်ခံဆိပုၢ်ခံ”

ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ်ဘူးထီၣ်အကတၢ်အံၤ,တၢ်ကိးမံးဒဲးမ့ၢ်တၢ်ဂၢၢ်တကျၢၤသ
န့ၣ်က့-အဲကထံးအတၢ်ပၤဘဉ်အံၤလီၤဂၢၢ်ပှၤသးပှၤဟံးဘဉ်ကဘိအနီၢ်ဝံၣ်ခံလီၤ.ဒီး
တၢ်သးအသးဆူညါတဒိၣ်ကွဲးအသိးလီၤ. မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ပှၤကညိအဂီၢ်န့ၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်
ရၣ်အိၣ်ထီၣ်ကွဲးလီၤ. ဆိပိၢ်ခံဆိပုၢ်ခံန့ၣ် မ့ၢ်ပမ့ၤပပှၤအတၢ်ကတိၤအတၢ်လီၤ.
ခဲကနီၣ်အံၤ,ကိၢ်ပသံၣ်အတၢ်မၤလိအိၣ်ထီၣ်ကွဲး, ကိၢ်တကူၣ်အတၢ်မၤလိအိၣ်ထီၣ်
ကွဲး, တၢ်သးအကစီၣ်ဘဉ်တၢ်မိၣ်အိၣ်. ဆူကိၢ်ၤၤကွဲးလီၤသရၣ်ဟါရံၢ်, သရၣ်
မ့ၢ်ခံၣ်ထီၣ်ဆူကစၢၢ်ခိၣ်တီအူဒီးတၢ်သးအကစီၣ် အကွဲးလီၤထီၣ်ဒီး တၢ်ခံးထီၣ်
ပတြၢၤယုၣ်ၤၤမ့ၢ်အမံၤဟူထီၣ်သါလီၤဝဲဒၣ်လီၤ.

ကိၢ်ပသံၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒီးဒိၣ်တၢ်တဘျီ ၁၈၅၃ နံၣ်န့ၣ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ် ၅၀၉.
အပျဲၢ်အဘိၣ်အိၣ် ၅၀၀၀၀၀လီၤ. ကိၢ်တကူၣ် အတၢ်အိၣ်ဒိၣ် ဒီးဒိၣ်တၢ်တဘျီ
၁၈၅၃နံၣ် လၢသ့ၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်အပျဲၢ်အဘိၣ်အိၣ်ဘူးစာ်စာ် ၁၄၆၇၀၀လီၤ. တၢ်
မၤလိအိၣ်ထီၣ်လၢဝဲဒၣ်ကူၣ်ကွဲးတဲၣ်ဒီးတၢ်မၤသးအသးဆူညါတဒိၣ်လီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၄ နံၣ် ဖုၤတြၢၤအါရံၢ် ၁၅ သီကိၢ်ပသံၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ခံဘျီ
တဘျီတၢ်ဖဲကဆူၣ်န့ၣ်အပျဲၢ် အဘိၣ်အိၣ် လၢတၢ်သံတၢ်ပှၤတၢ်လီၤ ဆူလီၤပလ္လံၤ
တၢ်ကိၢ်ဘၣ်ခဲဒ်ပယၢၤထီၣ်အသိးအလီၢ်ခံန့ၣ်ဒ်မၤငါအသိး ၅၀၀၀၀၀စာ်စာ်လီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၃နံၣ် အကတၢ်ဘၣ်သရၣ်ထွဲဖိ, သရၣ်နါယၣ် လၢကိၢ်ပသံၣ်ဒီး
သရၣ်အဂၤတနီၤလၢကိၢ်တကူၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤဝံၣ်ဒီးယွၤကိးကွဲးအိၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ခဲလၢၣ် အပူၤန့ၣ်ပှၤကညိ ဒ်ပှၤကညိ အသိးလၢတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲ အပူၤန့ၣ်
ဘဉ်တၢ်ဆှၢအိၣ်လၢယွၤသတးဒီးဟးထီၣ်လၢအလံၢ်အလဲၢ်တအိၣ်ဘဉ်ဒီးလၢတၢ်
မၤအၢမၤနးအိၣ်အပူၤတုၤ လၢအလံၢ် အလဲၢ်အိၣ်ထီၣ်ကွဲးဒီးပူၤဖျဲး အဒုၣ်အဒါပံၤ
ဟီၤအစုပူၤ, ဒီးလၢတၢ်ခံးကျိဆူတၢ်ကပီၤအပူၤလၢသ့ၣ်လၢသးတဒိၣ်လီၤ. ဃ. န.
၁၈၅၃ နံၣ်မ့ၢ်ပှၤကညိအလံၢ်စီဆွံအလီၢ်လံၤဒီးအသိခံကတြၢၤလၢဘဉ်တၢ်ပူၣ်နံး
ဒီးဒုကဲထီၣ်အိၣ်တကတြၢၤဖိ, ဒီးကဲထီၣ်ပှၤကညိအတၢ်ကပီၤဒုးန့ၣ်ကွဲးလၢယုၣ်ၤၤ
စာ်ရံအမံၤအပူၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၄ နံၣ် မ့ၢ်, သရၣ်မးမးကြးတၢ် ဒီးအဖိမုၢ်တဖၣ်သး အတၢ်မၤ
လၢကိၢ်ဘျံးဒီးကိၢ်တဝဲၣ်ဆူတနူးဇျၢၣ်ဒီးခံၣ်ထဲၤထဲလီၤတၢ်သးအကစီၣ် လၢပှၤကညိ
ပှၤတဖၣ်အကျါလီၤ.တနီၣ်ဃီအံၤသရၣ်မးမးသိမၤသးပှၤတုၤလၢကိၢ်ပံၤဟီၤအပူၤ
ကိၢ်တဝဲၣ်အလီၢ်ခံဒီးသးအသးဒီးမၤထီၣ်သီစာ်ရံးအတၢ်မၤလၢကိၢ်ဟီၤကတးအပူၤ
လီၤ. သရၣ်ဟါရံၢ်စွဲၤကိးမၤထီၣ်ကစၢၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢကိၢ်ၤၤကွဲးလီၤအပူၤလီၤ.

အအံၤတဘျီအံၤ တၢ်ကိးမံးဒဲးဘဉ်ဘးဒီးပှၤကညိကဝဲၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ရဲၣ်လီၤ
အသးတပူၤဘဉ်တပူၤလၢသၢၣ်ခၢၣ်ကိၢ်မုၢ်န့ၣ်တုၤလၢကိၢ်ပသံၣ်,ဟီၤကတး, ကိၢ်တ
ကူၣ်,ကိၢ်ၤၤကွဲးလီၤ, တီအူတုၤလၢကိၢ်ခိၣ်လဲၣ်, တဝဲၣ်ဒီးဘျံးလၢကိၢ်သနီၣ်ဃီန့ၣ်
ခဲလၢၣ်လီၤ.ဒ်ပသးပှၤခံးအသိး“ဆိပိၢ်ခံဆိပုၢ်ခံ”ဒီးလဲၤသးဆူညါတဒိၣ်လီၤ.

အဆၢ၊ တဆံသၢ၊

ပခံးလံလၢ ဃ. န. ၁၈၅၄ အပူၤန့ၣ်ပွဲကညီဘိယွၤဖိတဖၣ်အတက်လဲၤဆူ
 ညါတဒိန့ၣ် “ဆိပိၣ်ခံဆိပန့ၣ်ခံလီၤ.” ဒီးပကလဲၤဆူညါတဒိ ဒီးဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်
 လီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤပွဲကညီဒီးပကညီအသိးယံၤဒီးဒီးတၢ်မၤကိမၤခဲဒီးတၢ်မၤကိ
 မၤဂီၤအစုထီၣ်တၢ်အကတၢ်ဒီးလီၤ. ဒီးမ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအတံၤအသကိးသရၣ်
 အမ့ၢ်ရံၤကမံးရှၢၣ်န့ၣ်တဖၣ်အတက်သးတိၤဒီးဒီးအတက်တိၤမၤမၤဒီးဒီးအပူၤ
 န့ၣ်သၢပွဲကညီကတၢ်တၢ်မၤကိမၤဂီၤဒီးခံးသၢတၢ်ပတၢ်ပြဲၤအဝုၤအပူၤ
 အံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်အဆံးအစ့ၤဘၣ်.

ပကတိၤလံလၢပံၤယီၤအသးဖိသံၣ်ဖိတဖၣ် ဖဲအလဲၤတၢ်တပူၤလၢ်သၢ်န့ၣ်,ဒွဲၣ်
 ထီၣ်ကွံာ်ဘုၤဖိလၢခံၣ်ပျီၤပူၤအါပူၤလၢ်ကိၤဒီးကိၤညါအပူၤသတးဒီးဒုးဒိၣ်ထီၣ်
 တၢ်ဒိၣ်တၢ်နးတၢ်ဝံၣ်သံလီၤဒီးလၢပူၤထံၣ်ကိၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်အါအါကလဲၣ်လီၤ.

ပုၤအဲကလံးဒီးမၤန့ၢ်ကိၤတဘျီဃီကလဲၣ်ကတိၤမၤထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သိ လၢကိၤ
 အဖိဒိၣ်တၢ်ဘးဒီးဒုးဒိၣ်သီတၢ်ဘးဒီး တၢ်အခါအသွဲတဖၣ်အဝုၤလီၤ. တၢ်တ
 ဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤအိၤလၢပူၤကိၤဖိတဖၣ်ကိးကလုာ်ဒီးအဂီၢ်ဒိသိးသိးလီၤ. တၢ်
 လီၤဆိလၢပံၤယီၤဒီးပွဲကညီအဘၣ်စၢၤန့ၣ်တဖၣ်လၢၤဘၣ်. တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး
 ဒ်တၢ်ဂုၤဆူၣ်ပျီဆူၣ်, တၢ်ဆါအိၣ်ဒ်ကုၢ်ဖိပူၤဖိအသိးန့ၣ်တဖၣ်လၢၤဘၣ်. ပွဲ
 ကညီဒီးပံၤယီၤဒီးပွဲကလၢကိၤခါထီၣ်အံၤကိးကလုာ်ဒီးလၢအအိၣ်လၢကိၤတဘျီ
 အံၤအပူၤန့ၢ်တၢ်တၢ်သဘူၤလၢအတၢ်မၤအိၣ်မၤအိၣ်အပူၤဒ်သိးသိးလီၤ. တၢ်လီၤ
 ဆိတဖၣ်တၢ်. ကလဲၣ်ကိၤတဖၣ်တၢ်ခံၣ်ညီၣ်နီၤဒီးဒီး ဒ်တၢ်တိတၢ်လီၤဖဲ
 အသိးလီၤ. ဒီးတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အဝုၤလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်က့ၤပွဲကညီဒီးအမ့ၢ်ပ တကလုာ်
 ညီန့ၣ်ဒိၣ်တၢ်လၢပူၤဂၤ (ပံၤယီၤ) အတၢ်ပတၢ်မၤန့ၢ်အပူၤအဆိတန့ၢ်တၢ်တိ
 တၢ်လီၤဒ်အကြးန့ၢ်ဒ်ပံၤယီၤဒီးပွဲကတဖၣ်အသိးဘၣ်. အခိၣ်တလိာ်အါစူၤအါ
 ဘျီလၢတၢ်တမ့ၢ်တၢ်နီၤတမံၤဘၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်တၢ်မၤကိမၤဂီၤဒီးဘၣ်တၢ်မၤန့ၢ်
 မၤဘၣ်ဒီးဒီးတခါတခါလီၤ.

တၢ်ဒုးတၢ်ယံၤကတၢ်ဒီးပုၤအဲကလံးဖိဟံးန့ၢ်ပတၢ်ကိၤလံသန့ၣ်က့ၤဒ်တၢ်က
 မၤခဲးဒ်အသးအသိးန့ၢ်ပံၤယီၤပူၤထီၣ်တၢ်ဒီး ဒုးဒိၣ်ထီၣ်တမျီၤတမျှၢ်အတၢ်
 မၤဟးဂုၤဟးဂီၤတၢ်လၢခံးဒီးလီၤ. ပံၤယီၤပူၤထီၣ်တၢ်ဒီး မၤဆူၣ်ပွဲကညီတနီၤ
 နီၤမ့ၢ်ဒ်တၢ်ပွဲကညီဘိယွၤဖိတဖၣ် ဒီးအတက်တၢ်လဲၤတၢ်လၢအသိး ဒ်ပုၤဒုးန့ၣ်ကျဲ
 မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒ်ပုၤလၢအဘၣ်ဆူၣ်အတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤလီၤ. ပွဲတဖၣ်အံၤအသးတ
 အိၣ်လဲၤတၢ်ဒီးမၤတၢ်လၢပံၤယီၤအဂီၢ်နီၤတမံၤသန့ၣ်က့ၤတၢ်မၤအါမၤသီမၤန့ၢ်
 မၤဆူၣ်အိၣ်လီၤ. အါစူၤအါဘျီပံၤယီၤပူၤထီၣ်တၢ်ဒီးတမျီၤတမျှၢ်တၢ်ပံၤပံၤထီၣ်တၢ်က
 မၤန့ၢ်လၢပွဲကညီအဖိဒိၣ်ကလိကလိလီၤ. လၢတၢ်ဒ်န့ၣ်အဆိ ပွဲကညီတၢ်ကိ
 တၢ်ခဲဒီးလၢကိၤသၢ်ခဲတုၤဒၣ်လဲၣ်အလီၤဘၣ်လၢအိၣ်အပူၤန့ၣ်တဖၣ်လၢၤဘၣ်. ဗွဲ
 မ့ၢ်ပုၤအါပုၤသီပံၤယီၤတခါအတၢ်လိတၢ်ဝုၤအဆိပူၤဖျဲးတၢ်သမုၤတၢ်ကမၤလၢ
 အမၤဒၣ်ဒ်န့ၣ်ခဲလၢလီၤ.

ပံၤယီၤန့ၣ်ဒၢလၢပွၤအဲကလံးဖိ အပဒိၣ်ပပွၤတဖၣ် လၢကွဲၤအါဘိအပူၤဒီး ကဲ ထီၣ်ပွၤလၢတၢ်န့ၣ်ဒၢလၢအလီၢ်အိၣ်သတးဒီးပံၤယီၤန့ၣ်တၢ်အလီၢ်အလၢဒီးအိၣ်လၢ ပွၤကညီအဖိခိၣ်ဒီးမၤကိၢ်မၤဂီၤကဒီးပွၤကညီလီၤ.

သရၣ်ဘီးဆၢဒီးသရၣ်ဝါမံးဘၢၢ်လၢဝုၢ်ပသံၣ်အပူၤန့ၣ် အစုၣ်လၢတၢ်မၤစၢၤ ကွၤပွၤကညီလီၤ. သရၣ်တဖၣ်အံၤအဟံၣ်အဘျီၣ်ပူၤန့ၣ်တအိၣ်ကလိတၢ်နီၣ်တနံၤ တၢ်. ဓ့ၣ်ပွၤထီၣ်ဒီးပွၤကညီမိၢ်ထံးပၢထံးဘိယွၤမ့ၢ်ဝုၤတဘိယွၤမ့ၢ်ဝုၤလၢ အဘူးအတံၢ်တဖၣ်တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤ,တၢ်တၢ်ဆိၣ်ဘိဆိၣ်ဘိအိၣ်လၢတၢ်တ တိတလိအပူၤဒီးတၢ်ဘၢတုၢ်န့ၣ်ဒၢလၢဆူၤဆိၣ်ပူၤတဖၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးကိးမုၢ်နံၤ ဒီးသၢသရၣ်ဘီးဆၢဒီးသရၣ်ဝါမံးဘၢၢ်တၢ်ကွဲးလံာ်ပရၢဆူၤ ပဒိၣ်အဲကလံးတဖၣ် အအိၣ်, ဓ့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်ဒီး, အကစၢ်ဒုၣ်ပဲလဲဆူၤပဒိၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဒီး ဂုၢ်ကွဲးစၢၤဒူး အိၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်တိၤဘၢလိလၢအမဲၣ်ညါလီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်သတးဒီးပွၤကညီမိၢ်ထံး ပၢထံးကိၢ်မုၢ်တဘိယွၤမ့ၢ်ဝုၤတဘိယွၤမ့ၢ်ဝုၤလၢကိၢ်ပသံၣ်အပူၤန့ၣ် န့ၣ်တၢ်ကွၤတၢ် မၤပူၤဖျဲးလၢဆိၣ်အတက်ကိၢ်တၢ်ဂီၤတဖၣ်အပူၤလီၤ.

သရၣ်တြးတၢ်လၢဝုၢ်တနွံးဖျါအပူၤန့ၣ်အိၣ်ဂုၢ်တၢ်တၢ်တၢ်လၢတၢ်အဝုၢ် တမံၤဆိ,တၢ်ဂုၢ်ကွဲးစၢၤကဟုၤကယၢ်ကွၤပွၤကညီတဖၣ်လီၤ. သရၣ်သိမၤဖဲလၢ ကိၢ်ဘဲၣ်ဒီးတုၤလၢဝုၢ်ဟီၤကတးတဘျီဆိအစုၣ်လၢအိၣ်ကိးနံၤဒီးလၢတၢ်ကဟုၤကယၢ် မၤစၢၤကွၤပွၤကညီတဖၣ်လၢအဒုၣ်အဒါပံၤယီၤ အတၢ်ဆိၣ်ဘိဆိၣ်ဘိအပူၤလီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်လၢဝုၢ်တကူၣ်အပူၤ အဟံၣ်အဘျီၣ်ပူၤ အိၣ်ပွၤဒီးပွၤကညီဒီးမိၢ် ထံးလၢကိၢ်ဒိၣ်နီၣ်, တလၢ်, လၢကိၢ်ဆူၤအူးကိၢ်သုဆဲၣ်ပွၤကညီန့ၣ်ဟူသ့ၣ်ညါအိၣ် န့ၣ်ကိးမုၢ်အနံၤဒီးလီၤ. သရၣ်အလံာ်ပရၢလၢတၢ်အဝုၢ်အကလုၢ်ကလုၢ် လၢပွၤ ကညီအဂီၢ်လဲၤဆူၤပဒိၣ်အအိၣ်,ပဒိၣ်အပူၤကိးမုၢ်နံၤဒီးလၢတၢ်အဝုၢ်တမံၤဆိ,တၢ် တုၣ်ကွၤဒိၣ်ကွၤပွၤကညီလၢအတၢ်တၢ်မၤအိၣ်တတိတလိတၢ်တၢ်အပူၤလီၤ.

ပကတိၤလိလၢအလီၢ်တပူၤဒၣ်န့ၣ် လၢသရၣ်ဝံးတူၣ်လုၢ်အိၣ်ကွၤပွၤကညီလၢ ကိၢ်တကူၣ်အပူၤအံၤလၢအမၤန့ၢ်စၢၤအဘူအဟုၤလၢအဲကလံးပနံၣ်အအိၣ်လီၤ. ဒီး တၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အဒိၣ်သန့ၣ်ကွၤ တုၤအတၢ် တၢ်ကွၢ်သတြိၤအိၣ်ဒီး တၢ်မၤစၢၤကွၤပွၤ ကညီလၢအဒုၣ်အဒါလီၢ်လိၤပံၤယီၤအတၢ်ကမၤန့ၢ်ကဒီးအိၣ် လၢအဲကလံးအတၢ် ပၢတၢ်ပြဲးတၢ်တိတၢ်လိအပူၤအံၤကိးနံၤဒီးန့ၣ် တၢ်မၤလၢထးန့ၣ်တမ့ၢ်အဒိၣ်ကဲၣ် ဆိးဘၣ်. ခဲကနံၣ်အံၤတဘျီအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤလၢအမၤလၢသရၣ်အဆၢအကတီၢ်ဒီး အဂံၢ်အဘိအနးကတၢ်လီၤ. တၢ်မၤအသးတဖၣ်န့ၣ်ပဲဒုၣ်လၢအအိၣ်လိလၢတၢ် အဆၢအကတီၢ်ဖဲန့ၣ်အပူၤဒီးခဲကနံၣ်အံၤ အိၣ်မူဒီးပဲတဖၣ်ထံၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါတၢ် တိၤလၢပကစၢ်ဒုၣ်ပဲလဲတၢ်လိဆဲးလီၤ. တၢ်ပူၤထီၣ်လိထီၣ်ဒီးတၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤ အံၤအိၣ်ဆိၣ်တမ့ၢ်ဆၢတဘျီတၢ်. မ့ၢ်တၢ်တလိၢ်လိၢ်တလိၢ်လိၢ် လၢအံၤတပူၤ လၢန့ၣ်တပူၤလီၤ.

သၣ်ဖိ,ကူၣ်ဦး,ထးပူးကလိ,မိမူး,ငပူးတိ,ဆူၣ်လိ,အံၤမဲ,ပါတနီၣ်,တနွံးဖျါ, စကၢ်ကွံ, ယုၣ်ကွံပါတိ, ညီၣ်တူ, ဆါမလိး, မဲစထံၣ်, အံၣ်ကပူၣ်, လၢကိၢ်, အူးကိၢ်သုဆဲၣ်, တညီၣ်, ကွဲးလး, ဖျါပူၣ်,ပကိ,ဒီးလိၢ်အဂၤတဖၣ်အပူၤတမျါတ မျၢ်ဝဲၤကလၢ်မးမိမုၢ်ကလၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤတၢ်ကွၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိန့ၣ်အ

ပဲလဲပိတ်အခံပသကိးခံဂါလီ၊ အတဂါန့ၣ်ပမၤအအိၣ်ခိးတၢ်ခွဲၣ်လၢခွဲၣ်ပူၤလီၤ၊ ပဲလဲထီၣ်ပိတ်ပွၤတဖၣ်အံၤအခံတၢ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်တကန့ၣ်ဃုၣ်ပွၤတၢ် ဓ့ၣ်မ့ၢ်လဲၤဒၣ် အတၢ်ဆူအခဲၣ်ညါတခါဒီးဟးဆူၣ်ခိၣ်မးလီၤ၊ တကွၢ်ကခါကွၢ်အလီၤခံတၢ်၊ ပဲ ဒၣ်တခါပိတ်အခံ ဒီးပကန့ၣ်တၢ်ယၢ်ခိ ယၢ်ခိ ဒီးပခံလိပ်သးလၢ ပွဲကညီအကျိၣ်၊ “ပံၤယီၤဒီးကိၤလၢသုတကရၢအံၤမၤပွၤၤအံၤတဖၣ်ဒီးတၢ်၊ ပကကွၢ်ကခါကွၢ်ပလီၤခံ လီၤ၊” ဝံၤဒီးပဟးလၢအဝဲသ့ၣ်အလီၤခံန့ၣ်ပထီၣ်လီၤပတီၢ်ပခိၣ်တခါတခါ၊ ဒီးပ အိၣ်တၢ်ယံၤထီၣ် ယံၤထီၣ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်တြိးလီၤ အခိၣ်ဒီးပိတ်လီၤ ကွဲၣ်တၢ်ဒီးအိၣ် စီၤစုၤလၢပွၤ တကွၢ်အဘျဲၣ်န့ၣ်ပဃၣ် ကခါကွၢ်ပသးဒီး ပကကွၢ်ဆူပခံအိၣ်လၢ အဆူလီၤ၊ ပထီၣ်ခွဲၣ်ပူၤဒီးပထီၣ်ထွံၣ်လီၤဒီးလၢပံၤယီၤအခါဒီးဒိၣ်တဖၣ်အကဆူးပူၤ ဒီးဖိၣ်ဃးဒီးတဆိတၢ်တဆိဒီးကွၢ်တၢ်ဆူပလီၤခံတခါ တဘျးတဘျးတုၤပထံၤထံ တလီၤဃၣ်ဃၣ်လီၤ၊

ပကွၢ်ကွၢ်ပလီၤခံဒီးပတထံၣ်ပွၤယဲၤလူၤပွၤနီၣ်တဂၢၢ်တၢ်ဒီးပသ့ၣ်ညါ လၢမ့ၢ်လူၤပွၤ သန့ၣ်ကွၢ်တထံၣ်လၢပွၤတၢ်၊ ဒီးတုၤပလဲၤတၢ် ခိၣ်သိးတဆိတဆိတုၤလီၤလၢမ့ၢ် လီၤကညီဒီးပလဲၤပူၤကွၢ်ညီၣ်တူၤအသဝီလီၤ၊ ပအိၣ်ကတိၢ်တခါတုၤတၢ်ခံးလီၤဒီး ပလဲၤဆူညါတခါလၢထံသန့ၣ်ထံတၢ်ကဒုလၢ ခိၣ်သိးတန့ၣ်ကျၢၤဒီးမ့ၢ်ဆူၣ်ထီၣ်က ဒီးတန့ၣ်ပလဲၤတၢ်သ့တန့ၣ်ကျၢၤဒီးတုၤဝှံၤတကူၣ်အပူၤလၢမ့ၢ်လီၤတခါလီၤ၊ အ န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ် လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၢ်ခိ အလီၤခံန့ၣ်ထဲ တမံၤဖါလီၤ၊ လၢခိတခါတၢ်အလီၤ ခိၣ်ပယၢ်ထီၣ်လိတဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒွဲၣ်ဒီးတၢ်အတၢ်သီၣ်ခါတဖၣ် လီၤ၊ ပွဲကိၢ်ဖိကအိၣ်တၢ်ခိၣ်ခိၣ်ခိၣ်ခိၣ်ပူၤဖျဲၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ထီၣ်န့ၣ် ၁၀ အိၣ်တၢ်နီၣ်တ ပူၤတၢ်၊

တၢ်အဆၢအကတိၢ်အခံတဘျီအပူၤအံၤ၊ မိၢ်ထံးပၢ်ထံးခါဂၢၢ်တၢ်မၤကိ မၤခဲဒီးလီၤ၊ မ့ၢ်ဒၣ်တၢ်ပွၤတဘျီယွၤဖိလၢအတအိၣ်တၢ်ဒီးသရၣ်ကိၤလၢဝါလၢ အကကတုၤကယၢ်ဒီးမၤလီၤစၢၤအကျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်တၢ်တၢ်ခါမးလီၤ၊ ပံၤယီၤက တၢ်ထီၣ်ဒီးလဲၤတမျိၤ တဖျၢၣ်တၢ်ဝံၤဒီးတုၤအတၢ်တၢ်သံကွၢ် သံဒီးဒီးန့ၣ်ပၢ်ထီၣ်အ တၢ်မၤန့ၣ် လၢပွၤတဖၣ်န့ၣ်အလီၤဒီးခံးလၢအတၢ်တုၤလိၣ်ပွၤအပွၤသီဒီးဆူၤဒီး ဒီးမၤဃုၣ်တၢ်တမျိၤတဖျၢၣ်ဒီးပွၤအပွၤသီတဖၣ်လီၤ၊ တၢ်အဝှံၤခိၣ်သိးအံၤတဖၣ်ဒုး လီၤပွဲကညီဆူဃီၣ်ပူၤတစ့ၤဂၢၢ်တၢ်၊

ပသ့ၣ်နီၣ်ခိၣ်ထံးသရၣ်ဖူခိၣ်လၢပူၤဒီးအတံၤအသကိးတဘျီၤဂၢၢ်၊ အကၢၣ်ဒီး ပွၤဂၢၢ်တဖၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲ လၢအလီၤတၢ်သီၣ်ပူၤလၢပံၤယီၤ အတၢ်မၤအိၣ် လၢတၢ်တတိၢ်ကလိၤခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အခါလီၤ၊ ဒီးသရၣ်လုၢ်ဒိၣ်ပွၤဒိၣ်တဂၢၢ်အံၤမ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်လၢသရၣ်သးပွၤ သရၣ်တြိးတၢ်အတၢ်မၤစၢၤထဲၤဒွဲၣ် အဝှံၤလၢပဒိၣ်ပပွၤတဖၣ် အခဲၣ်ညါတၢ်သၢပျၢၤတတူၣ်ဖျဲၣ်ကွၢ်တၢ်ညီၣ်ကဒၣ်တၢ်၊ ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤခိၣ်ပူၤမိၢ် ထံးအသရၣ်အတၢ်မၤအလီၤန့ၣ်တၢ်တတၢ်ကအိၣ်လီၤဟံးဒီးတုၤမ့ၢ်မဆါတန့ၣ်အံၤ လီၤ၊ ဒီးတၢ်တတၢ်တၢ်သးခုၣ်ခိၣ်အတၢ်မၤကအိၣ်ယံၤဒီးဒီးပွၤမိၢ်ထံးဖိလၢတၢ်အ လီၤတပူၤန့ၣ်ဒီးတၢ်အလီၤ အခိၣ်အဆၢၤတဖၣ်လီၤ၊ သရၣ်ဖူခိၣ်အိၣ်လၢတလးပွၤ အတၢ်လုၢ်ခိၣ်တခါလီၤ၊ ဒီးလၢတၢ်အဆၢၤအကတိၢ်လၢပယၢ်ထီၣ်ခဲကန့ၣ်အံၤန့ၣ် မ့ၢ်သ့ၣ်တိၣ်ဝံၤတိၣ်၊ တဖျၢၣ်တမၤတိၣ်ဒီးတလးပွၤမ့ၢ်ကဲထီၣ်တၢ်ပူၤထီၣ်လီၤထီၣ်၊ တ

ပွဲကိတ်ခါအကျိန့ၣ်န့ၣ်တတ်တတ်မၤစၢၤကိတ်မၤလီၤ. ဒီးကိတ်န့ၣ်သရၣ်မံးၣ်ၣ်န့ၣ်တတ်တတ်
ထံၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဒီးဒီးဒီးအတတ်ကူၣ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဝဲအသိးမၤစၢၤကူၣ်ဒီးလီၤ.

ပဆိကမိၣ်ကူၣ်တတ်တတ်န့ၣ်ဒီးပွဲသးပွဲတတ်န့ၣ်မၤမုၢ်ပသးတဆိးတဝှၢ်တတ်.
မ့ၢ်လၢတတ်မၤမုၢ်ပသးအပူၤအံၤဒေၣ်လဲၣ် ပတတ်ကွဲးနီၣ်ဒီးတၢ်လၢအတတ်တတ်တတ်
တၢ်ခံၣ်မိၤတဲမိၤကတတ်တတ်မၤလၢမၤပွဲၤဒီးအဝံၣ်လီၤ. အူၤကိတ်လးကွဲးလၢတတ်သ့ၣ်
ညါညါန့ၣ်ဒီးလၢ “ဘိၣ်ကိတ်လး” မ့ၢ်ပွဲအဝူၤတၢ်သိးဘိၣ်ကိတ်နီၣ်, ဘိၣ်ပါယုၣ်
လၢကိတ်ပသံၣ်အပူၤအသိးလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်ကတူၤတၢ်အတတ်သိးဒီးမ့ၢ်မၤန့ၣ်
ဒီးဒီးမၤတၢ်တတတ်လၢတတ်န့ၣ် ပထံၣ်တတ်အမိၣ်တတ်တတ်ယဲၤဒီးလီၤဒီး. အူၣ်
တကူၣ်ပွဲကညီအကရၢၢ်အပူၤလၢတၢ်ကသမံၣ်သးဒီးဒီးအဝံၣ်လီၤ. ဝံသးပူၤပူၤလၢ
ပကတဲပွဲတၢ်အံၤအဝံၣ်တဲမိၤမဲပသ့ၣ်ညါဒီးအံၤတကူၢ်. တၢ်ခံၣ်ဒေၣ်လၢကိတ်လး
ကွဲးမ့ၢ်အပွဲၤအဘိၣ်တၢ်လီၤ. အဝဲဒေၣ်လၢအတတ်ရှုလိၣ်အသးဒီး ဃရံးအပွဲၤအ
ဘိၣ်တတ်ဒီးလၢသရၣ်ဝံးတူၣ်အတတ်ခံၣ်တဲမိၤတဲလီၤဒီးလၢတၢ်သးခုၣ်မိၣ်ဒီးတၢ်
အဝံၣ်တဘျုးမံၤအပူၤ, အဝဲဒေၣ်ရှုးကွဲးညါကွဲးအမိၣ်အပၢ်ပွဲကညီ အလုၢ်အလၢ်ဒီး
တၢ်ဒိၣ်ဘွးဒီး တၢ်ဒုၣ်တၢ်လုၢ်တၢ်ခဲလၢၣ်လီၤ. မ့ၢ်ကိတ်လးမ့ၢ်ပွဲဒီးမူၤအသး
လၢသိးတၢ်လီၤ. တၢ်တမံၤအံၤဟးဒီးတန့ၣ်ခဲလၢၣ်တတ်. တၢ်ခံၣ်ဒေၣ်, တတ်တ
ဘျီန့ၣ်အမိၣ်တၢ်ပွဲတၢ်အမိ (ကိတ်လးအသံ) တၢ်တတ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီး,
ဒီးပွဲတကဲတတ် ဃရံးအပွဲၤအဘိၣ်တတ်အသိး, ပွဲကညီအလုၢ်အလၢ်အသိး
တတ်ဒိၣ်ဘွးလီၤ. ဒီးမိၣ်ပၢ်လၢမၤလၢဝဲခံၣ်လၢၣ်တတ်ကွဲးဒီးတၢ်တဘျီတၢ်
တဘျီလီၤ. မိၣ်မုၢ်အမိၣ်အပၢ်သ့ၣ်တၢ်ကွဲးဒီး လၢညါဒီးအလုၢ်အလၢ်ဒိၣ်ဝဲ အသိး
လီၤ. ဖဲတၢ်မၤအသးအံၤအဆၢအကတီၢ်န့ၣ်တတ်လၢကိတ်လးကွဲးဒီးမူၤဝဲ ဒီး
ပွဲဒီးမူၤသိးတၢ်အသိးလီၤ. ကိတ်လးကွဲးလဲၣ်အူၤအမိၣ်အဟံၣ်ဒီးကတိၤသ့ၣ်ဝဲ
မၤခူတၢ်သိးမၤဒီးတၢ်မၤန့ၣ် ကတိၤဒီးအဝံၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤတရိတပါ
လၢပွဲကညီတူၢ်တကဲတတ်အမိၣ်တမံၤလီၤ.

ကိတ်လးကွဲးအမိၣ်သံၣ်တၢ်အံၤဒီးအသးတမံၤတတ်ဝဲတတ်. အဝဲဒေၣ်ကွဲးလၢအမိ
တူၢ်တတ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးသးကညီတတ်ဒီးဒိၣ်မၤလီၤ. ဒီးလၢအတတ်ဆိကမိၣ်လၢ
အမၤတၢ်န့ၣ်ကမၤဆူၣ် ထီၣ်ကွဲးအမိၣ်တတ်ဆၢဒီးအမံၤပွဲၤမၤဟးဂီၤ ကွဲးအတတ်သ
တးဒီးအဝဲဒေၣ်အသးဒိၣ်ထီၣ်ဖူးဒီးတတ်ဖဲအကျိအဆဲးတတ်လၢအကလဲၤဆူပွဲၤပူၤ
အဝံၣ်န့ၣ်, တလဲၤလၢတတ်ဝဲတတ်ဒီးလူၤကျိကွဲးသးကွဲးလီၤ. ကိတ်လးကွဲးမ့ၢ်လၢအမူၤ
သိးနးနးကလဲၣ်အမိၣ်မၤဆၢအမိၣ်တန့ၣ်တတ်ဒီးအမိၣ်ကျိဒီးတူၤအသံတတ်အသး
တစူလီၤ.

တူၤပွဲယဲၤဒီးလီၤ. ကိတ် လးကွဲးအမိၣ်ဒီးယဲၤပၢ်လီၤဒီးလၢသရၣ်ပူၤန့ၣ်ပဝဲဒေၣ်ပွဲ
မၤလီၤတၢ်ဒိၣ်တတ် ဖဲပဒိၣ်ဖဲန့ၣ်အဆၢအကတီၢ်ပလဲၤကွဲးတမံၤတတ်. ပထံၣ်တတ်ပွဲ
တၢ်အမူၤလီၤဒိၣ်ဒိၣ်ညါဒီးအစူထီၣ်တဲၣ်သၢၣ်ခံၣ်လၢၣ်ဒီးအမိၣ်ပွဲၤအကိတ်တတ်
တတ်ကျိအါမၤလီၤ. ပကွဲးဒီးပပွဲၤတၢ်ဒိၣ်မၤလီၤ. ပကမၤဘျးတတ်မ့ၢ်လၢအန့ၣ်အ
မိၣ်လီၤ.

ဒ်ပံးသံ အသိး ကိတ်လးကွဲးမ့ၢ်ပွဲအဝူၤတၢ်လီၤ. လၢတၢ်ဒူးတၢ်ယၢၤဒုၣ်ဒါပံး
လီၤတတ်လၢကိတ်တကူၣ်အပူၤအံၤအမံၤဟူသၣ်ဖျါဒိးကိတ်နီၣ်ဒီး ပါယုၣ်လၢကိတ်

ပသံၣ်အပူၤတခါလီၤ. မ့ၢ်သန့ကုလၢတၢ်အိၣ်လုၣ်ကိၣ်အိၣ်လုၣ်ကိ, တၢ်အိၣ်မူၤအသး
 အပူၤ,အမူၢ်န့ၤ,မ့ၢ်သီလၢအကကဲထီၣ်ပွၤမၤစၢၤကွၤပွၤကညီန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤကတၢၢ်
 ကွံၣ်အိၣ်. လၢအကံၢ်အတၢ်ဆူၣ်ဒီး အဆၢအကတီၢ် ဖဲပွၤကညီကအိၣ်မ့ၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဘၣ်
 ကွၤလၢတၢ်ပၤတၢ်ပြဲးဝုၤအပူၤအံၤအခါထံးန့ၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢပဆိကမိၣ်ကွၤ
 လၢအဝုၣ်တမ့ၢ်ဘၣ်တမံၤ အခါကတၢၢ် လၢပွၤကညီဘၣ် အသးသမူလၢၣ်ကွံၣ်
 လၢပွၤကညီဒီးအိၣ်တၢ်အစုအဝုၣ်လီၤ.

ကျိၣ်လးကွံၣ်အမၤလၢအကျိၣ်သံအမံၤပွၢ်န့ၣ် ကတိၤပူၤဖျဲးအသးတသ့ဘၣ် ဒီးက
 တိၤဝဲၤလီၢ်တအိၣ်နီတမံၤဘၣ်ဒီး ဘၣ်တၢ်စၢၤလီၤဝဲၤသံကွံၣ်အိၣ်. လၢဝုၣ်တကူၣ်အ
 ဃီၣ်အမဲၣ်ညါန့ၣ်လီၤ.

ပွၤအဲကလံးဖိအပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ်န့ၣ်လၢပွၤကညီမ့ၢ်ပွၤလၢအသးတိတၢ်ပၤတၢ်
 ပြဲးဒီးမၤစၢၤအိၣ်လၢတၢ်ဒူးတၢ်ယၤအဒုၣ်အခါပံၤယီၤတဖၣ်ဒီးမၤဃွၣ်မၤဘျီၣ်စၢၤ
 တမျိၤတမျၢၣ်သၢဘၣ်ဒူးတၢ်ယၤဝံၤအလီၢ်ခံၣ်လီၤ. ဒီးပဒိၣ်အသးအိၣ်လၢအကမၤ
 စၢၤကွၤပွၤကညီဘၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ကုမ့ၢ်လၢပွၤကညီဒီးပံၤယီၤအိၣ်တကွၢ်အတၢ်
 ကူတၢ်သိးတလီၤဆီ လၢအကဒူး သ့ၣ်ညါ အိၣ်လၢအမ့ၢ်မတၤ မတၤတကလုာ်ဘၣ်
 တမံၤ,ဒီးမ့ၢ်လၢပံၤယီၤအတၢ်လီၢ်တၢ်ဝုၤဒီးပံၤယီၤအတၢ်တတိတလီၤ လၢအဒူးအိၣ်
 ဖျါပွၤကညီအဝုၣ်ထဲလၢအတဝုၤတခါသၢပဒိၣ်အဲကလံးတဖၣ်အမဲၣ်ညါအဃီ, တၢ်
 လၢပွၤကညီကန့ၢ်တၢ်ဘျုးလၢအတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်ပွၤကညီတူၣ်ဘၣ်ခိၣ်တၢ်ကတိတၢ်
 ကိတၢ်ခဲလၢအဂီၢ်တဆံးတၣ်တၢ်. ဒီးပံၤခံးထံးအသိး,မ့တမ့ၢ်ဘၣ် လၢသရၣ်မံး
 ရှၢၣ်န့ၣ်လၢကိၢ်အမ့ၢ်ရံကၤ, သရၣ်ဝံးတူၣ်, သရၣ်ဘံးဆၢ, သရၣ်ကံကံး,သရၣ်
 ဟါရံၢ်,သရၣ်ကြွးတၢ်,သရၣ်သိမၤ,သရၣ်ဝါမံးတၢ်,သရၣ်မ့ၢ်ခံၣ်, ဒီးအဂၤတဖၣ်
 လၢအဂုၣ်ကျဲးစၢၤ ကတိၤဖျါကွၤတၢ်အဝုၣ်လၢအဲကလံးပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ် အမဲၣ်ညါ
 ဒီးပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ်န့ၣ်အတၢ်ကတိၤအဃီသၢပျၢၤ, ပွၤကညီတအိၣ်ဘၣ် ဝဲမ့ၢ်မဆါ
 တန့ၤအံၤအသိးဒီးဘၣ်.ကဘၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီးတၢ်ကိတၢ်ဂီၤခဲး လၢအဖိခိၣ်လၢ
 တၢ်ပၤတၢ်ပြဲးဝုၤအဖိလၢအံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ.

လၢကိၢ်ဟီကတးအပူၤန့ၣ်,လၢတၢ်မၤစၢၤအပူၤ,သရၣ်ခၢ်မဲ,သးပွၢ်ခူၣ်တဖၣ်
 မ့ၢ်ပွၤလၢတၢ်န့ၣ်အိၣ်သ့ ဒီးမၤစၢၤ ကဟုကယၢ်ကွၤပွၤကညီ လၢတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ
 ပယၤလီၢ်တၢ်အဆၢအကတီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးပွၤတဖၣ်န့ၣ်အမံၤမ့ၢ်တၢ်လုၢ်ဒိၣ်
 ပွၤဒိၣ်လၢပွၤအစၢၤအဃီလၢခံတဖၣ်အဂီၢ်လီၤ.

အဆၢ. တဆံၤယၢ်.

မံၤရှၢၣ်န့ၣ်ပှၤကညိမိးတၢ်မၤလိလၢကိၢ်ပံၤယီၤအပူၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ် မိး ဃ. န. ၁၈၅၄ နံၣ် ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤမိးတၢ်
န့ၣ်တၢ်ဖျိၣ်လၢပှၤကညိမိးကျိၤလၢတၢ်ဒုးသုးတၢ်ဒုးသံၣ်, တမျိၤတမျၢၣ်မိးတၢ်ဝံၣ်သံ
လီၤဒိတဖၣ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ကတၢ်တဖၣ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤထူၣ်ဖျးပှၤကညိမိးပှၤ
ကညိမိးသး, လၢမုၢ်န့ၣ်မိးလၢမုၢ်ထီၣ်, လၢကလံၤထံးကလံၤမိးလၢကိၢ်ပံၤယီၤလၢဝံၣ်
အပူၤခဲလၢၣ်သၢအဒုၣ်အဒါပံၤယီၤပၤတၢ်မၤအတၢ်အစုပူၤလီၤ.

ပကတိၤလိလၢ ပှၤကညိမိးတၢ်သဘူၤ လၢတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘိယွၤမိး တၢ်မၤလိ
သ့က့ၤအသး လၢအကျိၢ်ဒၣ်ဝဲလၢပံၤယီၤမိပၤတၢ် အမိၤန့ၣ်အဝုၢ် လီၤ ခဲကနံၣ်အံၤ
တဘျီပှၤကညိမိးဘၣ်က့ၤတၢ်သဘူၤလၢတၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ခဲလၢၣ်လီၤ. ဃ. န. ၁၈၅၂
နံၣ်အပူၤအတုၤပှၤကညိမိးအကျိၢ်ဘၣ်တၢ်မၤကဲထီၣ်က့ၤအိၣ်လၢလိာ်ကွဲးလီၤ.
လၢ ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ် န့ၣ်လိာ်မိဆွံအသိတကကြူၢ်ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အိၣ်ဆူပှၤ
ကညိမိးအကျိၢ်လၢယွဲးလွၢ်အကျိၢ် မိးတၢ်တၢ်ပူၣ်နံးနီၤလီၤအိၣ် လၢပှၤကညိမိးတၢ်
အုၣ်က့ၤဒိၣ်က့ၤအဂီၢ်လီၤ. ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ် ဖဲတၢ်ဒုးတၢ်ယၤကိၢ်မိးတၢ်ဖျိၣ်တၢ်
န့ၣ်ဘၣ်ပှၤကညိမိးလၢကိၢ်ပံၤယီၤလၢဝံၣ်လိလၢကိၢ်ပံၤသံၣ်, ကိၢ်ပၤတနီၣ်, ဟိကတး, ကိၢ်
တကူၣ်, ကိၢ်ပကိ, ကိၢ်တိအူတဖၣ်အဆၢ အကတိၢ်န့ၣ်, လိာ်မိဆွံလၢပှၤ ကညိမိး
အကျိၢ်အလိာ်လိာ်မိးအသိခဲ ကကြူၢ် လၢၣ်ကဲက့ၤတကကြူၢ်မိးမိး ဘၣ်တၢ်ပူၣ်နံးနီၤ
မိးဘၣ်တၢ်နီၤလီၤကမိးအိၣ်လီၤ.

ဖဲပကတိၤလၢတၢ်အဆၢအကတိၢ် လၢထးအဝုၢ်န့ၣ်, ပှၤကညိမိးအံၤတဘျီအံၤ
အိၣ်က့ၤလိာ်မိး အလိာ်အလိာ်တၢ်ကွဲးလၢအ ကျိၢ်ဒၣ်ဝဲ ဖဲပံၤယီၤ မိးပှၤကလုာ်အဂီၢ်
တဖၣ်အသးလီၤ. ပှၤကညိမိးအသးမုးမိး ဖဲတၢ်သိၣ်လိာ်လိာ်မိးပှၤကလုာ်န့ၣ် သရၣ်
တဖၣ်အသးမၤထီၣ်က့ၤတၢ်မၤလိမၤမိးအလိာ်ကဖၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအဆၢ
အကတိၢ်မိး, အသရိၣ်မိၤမိၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဟါဂီၤအိၣ်လၢပံၤယီၤ န့ၣ်ခဲကနံၣ်အံၤ
တဘျီမၤထီၣ်က့ၤကမိးဝဲသတးမိး, မၤအဖိအလိာ်တဖၣ် မၤလိသ့က့ၤအသးလၢအ
ကျိၢ်လီၤ. လၢဝုၢ်ပူၤတမိးမံၤရှၢၣ်န့ၣ်တဖၣ် အသ့န့ၣ်မၤထီၣ်တၢ်မၤလိမၤမိးလၢပှၤ
ကညိမိးအံၤအသိတဖၣ်ကသ့ထီၣ်မိးဒိၣ်ထီၣ် လၢတၢ်ကူၣ်တၢ်ကူၣ်သ့လၢအကမၤ
ယုၣ်ရှုးစးစးအတၢ်မၤလၢလၢပွဲၤပွဲၤကျၢၤသ့ၣ်ကျၢၤသးအဂီၢ်လီၤ. မ့ၢ်သန့ကတၢ်
ကူၣ်အဝုၢ်အံၤခ့ၢ်ကိးတပူၤတဖျးတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲလၢပှၤကညိမိးအဂီၢ်မိးဘၣ်.

လၢပံၤယီၤမိပၤတၢ်အမိၤ ဖဲအဘူးထီၣ်လၢပှၤအကလံးဖိ ကဖဲဒုးန့ၣ်ကိၢ်ပံၤယီၤ
လၢဝံၣ်, ပသံၣ်, ဟိကတး, ပါတနီၣ်, ကိၢ်တကူၣ်, ပကိ, ရှၢၣ်ကူၣ်, တိအူ, ဖျိပူၣ်မိးမိၣ်တ
မးလၢ ဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ်န့ၣ်ဖဲပံၤယီၤအသး, ပှၤကညိမိးအံၤအသိတနီၤနီၤအိၣ်
လိာ်မိးအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်မိးအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် အသရိၣ်တဖၣ်, မိးတၢ်မၤလိမၤမိးအသ
ရိၣ်တဖၣ်လီၤ. ပှၤကညိမိးလိသ့က့ၤအသးလၢအကျိၢ်လီၤ. မ့ၢ်ပံၤယီၤပဒိၣ်ပပှၢ်
တဖၣ်တဘၣ်ဘၣ်အသးမိးဂုၢ်မၤဟါဂီၤအိၣ်လီၤ. မိးပံၤယီၤလၢအလိာ်တပူၤန့ၣ်,
ပှၤကညိမိးဘိယွၤမ့ၢ်ဝုၢ်, မၤလိလိာ်မ့ၢ်ဝုၢ်, ဘၣ်မၤအိၣ်လၢတၢ်ခူသ့ၣ်မိးတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ဖျး

အပူၤလီၤ. မ့ၣ်ခဲကနီၣ်အံၤတၢ်တၢ်အံၤပွဲၤအဲၣ်ကလိၣ်ဖိဟံးန့ၣ်ပၤတၢ်တၢ်ကိၣ်ပံၤလီၤလၢ
 ဒီးအံၤလံၤဒီး, ဝဲပွဲၤတကလုာ်လၢအဲၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ကိၣ်သ့ဒီး အိၣ်ဒီးတၢ်ကိၣ်တၢ်
 ကိၣ်သ့အသိးတပၣ်တၢ်တၢ်တြီၤလၢပွဲၤကညီအဲၣ်ညါလၢအကန့ၣ်တၢ်တၢ်ကိၣ်တၢ်
 ကိၣ်သ့အကိၣ်နီၣ်တမံၤတၢ်. ဒီးပွဲၤကညီအဲၣ်တၢ်တၢ်တၢ်အသးစုၤလၢအန့ၣ်တၢ်တၢ်
 သဘျူ ဒီးန့ၣ်တၢ်အဆၢအကတိၢ်အဝဲၤလၢ အကမၤလီၤသ့ကွၤအသးလၢအလံာ်အ
 လဲၣ်လီၤ. ပွဲၤကညီအဲၣ်ရှၢၣ်န့ၣ်ကတၢ်အသးအိၣ်ဒီးန့ၣ်သိၣ်လိက့ၤပွဲၤကဲက့ၤအဲၣ်
 အဲၣ်တၢ်တၢ်တၢ်သၢတၢ်ကိၣ်တၢ်ကိၣ်သ့လၢအကတိၢ်အိၣ်ထီၣ်ဆူညါဒီးအကိၣ် ဒီးလၢတၢ်ဖိး
 တၢ်မၤကစၢ်ယုၣ်န့ၣ်အတၢ်ခံၣ်ထဲၤထဲၤလီၤအကိၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၣ်တၢ်ဝဲၤကတၢ်တ
 မံၤလီၤ. မ့ၣ်သန့ကွၤလၢတၢ်ဆၢမ့ၣ်လၢဝဲၤထဲၤအကတိၢ် ဒီးတၢ်မၤအိၣ်ထဲၤအံၤ
 ဒၣ်ထဲၤန့ၣ် တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲအိၣ်ထီၣ်လၢအကကဲတၢ်မၤတၢ်သ့ကွၤပွဲၤကညီအတၢ်ဒိၣ်
 ထီၣ်ဆူညါန့ၣ်ဆူအလီၤခံၣ်တၢ်ဒီးအကတိၢ်. တဘျူးဒီးတြီၤညါလီၤ. ဒီးဖဲအံၤခွဲၤကိး, ဓု
 တမ့ၣ်တၢ်သၢပွဲၤကညီအတၢ်အသးလၢအဆၢသၢတၢ်လံၤလၢအသရူၤ ဒီးမၤစၢၤ
 လံၤအိၣ်အနီၣ်ခံၣ်တကးတၢ်, ပွဲၤကညီအဲၣ်ရှၢၣ်န့ၣ်သရၣ်တနီၣ်နီၣ်သၢပျၢၤ, တၢ်
 တတၢ်ပွဲၤကညီ အမံၤကဟါမၤကွံာ်သၢလံာ်တၢ်ကွဲးအပူၤ ဝဲလၢပံၤလီၤ ဒီးတလၢ
 အတၢ်ပၤတၢ်ပွဲၤအမိၤန့ၣ်ဒီးပွဲၤကညီကဟါမၤကွံာ်ခဲသၢလီၤ.

လၢ၁၈၅၃နီၣ်အပူၤအတူၤန့ၣ်ပွဲၤကညီလၢကိၣ်တက့ၣ်တၢ်အတၢ်မၤလိပကိယဲ
 ခူတၢ်တၢ်မၤထီၣ်အိၣ်အိၣ်ထံးလီၤ. လၢကိၣ်ပသံၣ်တၢ်ခိၣ်ပသံၣ်အတၢ်မၤလိတၢ်
 တၢ်မၤထီၣ်အိၣ်လီၤ. ကိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်အတၢ်မၤလိလၢဝဲၤပူၤန့ၣ်ပွဲၤကညီသံၣ်ခိၣ်တၢ်မၤ
 လိဒီးနီၣ်ခဲခူလၢပွဲၤကညီသ့ၣ်သးတၢ် ကမၤလီၤသ့အဲၣ်ကလိၣ်ဖိဟံးန့ၣ်အိၣ်သ့ၣ်
 ထီၣ်လံၤအသးတဘျူးန့ၣ်တဘျူးလၢဒီးပွဲၤမၤလိတၢ်ဖိ အါဂၤန့ၣ်တၢ်တၢ်တဘျူးလၢ
 အိၣ်လီၤ. လံာ်ခိၣ်တၢ်မၤလိအပူၤန့ၣ်, ပွဲၤမၤလိတၢ်ဖိတဘျူးဂၤဟးထီၣ်ဒီးမၤတၢ်
 ဖိးတၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အကျါ, ဒီးတၢ်ဆိၣ်ဝဲၤဆိၣ်ဝဲၤတၢ် အတၢ်မၤတဖၣ် အခံ
 လီၤ.

လၢပွဲၤလၢကျါတဒိ, ကိၣ်တက့ၣ်, ကိၣ်ပသံၣ်, ကိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်, ကိၣ်တဝဲၣ်ဒီးကိၣ်တဘျူး
 တဖၣ်အိၣ်လံၤဒီးတၢ်မၤ ပိတဘျူးန့ၣ်တဘျူးလၢလံၤလီၤ. ဒီးတၢ်မ့ၣ်လၢပွဲၤကညီ
 ကတိၢ်ထီၣ်အါထီၣ်အကိၣ်ဆူညါတဒိ အိၣ်အါမးဒီးပွဲၤကညီတဖၣ် အသးစုၤမးလၢ
 တၢ်မၤအံၤအပူၤလီၤ.

သရၣ်ဝဲးတူၣ်သးပွဲၤ, သရၣ်အၣ်တး, သရၣ်တံးဆၢ သရၣ်တြးတၢ်, သရၣ်ဟါ
 ရံၣ်တဖၣ်ထံၣ်ပၣ်တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်လၢပွဲၤ ကညီ အကိၣ်လၢနီၣ်ဒီးဒီးသး ခံမံၤလၢၣ်
 သတးဒီးကတဲၣ်ကတိၢ်အသးဒီးဖဲတၢ်စုကဝဲၤအိၣ်ဒီးအိၣ် ဒီးဖဲတၢ်အဆၢအကတိၢ်
 အိၣ်ဒီးအိၣ်န့ၣ်သိၣ်လိပွဲၤကညီအဲၣ် အဲၣ်တၢ်တၢ်လၢအက အိၣ်ဒီးတၢ် မၤလိလၢ
 အသပီပူၤဒီးလၢဝဲၤပူၤ, ဝဲတၢ်အမိၣ်ပွဲၤ အသးဒီးလၢတၢ်လၢ အကိၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲ
 လီၤ. မ့ၣ်သန့ကွၤလၢအထံ အကိၣ်အမူၤရံၣ်ကတိၢ် တၢ်တဟ့ၣ်ဆူၣ်ထီၣ်တၢ်သရၣ်
 တဖၣ်အံၤအကိၣ်အတၢ်တၢ်, အခိၣ်တလိၣ်တၢ်တြီၤတၢ်တၢ်ဖိးတၢ် မၤလိသး အံၤတ
 မံၤအံၤအကျဲလီၤ.

ဆ. န. ၁၈၅၃ နီၣ် ဖဲတၢ်ကိၣ်တၢ်ကိၣ်လၢပွဲၤကညီအဲၣ်တၢ်ကိၣ်ပံၤလီၤ
 လၢဒိအံၤလၢတၢ်ဒုးတၢ်ပၤအစၢ်အမၤမ့ၣ် ဒီးဖဲပွဲၤကညီမံၤရှၢၣ်န့ၣ်သရၣ်မးမးတ

ဗၣ်အစုၣ်ၤလၢကွၢ်မၤလၢအတၢ်ကွၢ်မၤစၢၤကတၢၢ်ကတၢၢ်ပှကညိအပျၢ်အဘိၣ်
 တဗၣ်သၢနီၣ်ဒီး လၢသးခံၣ်လၢၤ ဝံၣ်ယၤ ထီၣ် ထီၣ် လၢလီၤ တပူၤ အမၤမၤန့ၣ်၊
 ကိၣ်အမၤရံၤကမံၤရှၢၣ်န့ၣ်ယူညၢၣ် မၤလီၤအခါၣ်စး ယဲကွၢ်ကတဲၤကတိၤကမံၤ
 ရှၢၣ်အတၢ်မၤလၢကိၣ်အုၣ်အပူၤအံၤလီၤ သရၣ်စီလီၤဒိၣ်, ဖဲး, ဒီးသရၣ်ကြွၣ်ကွၢ်
 မ့ၢ်ပှယဲအပူၤထံၣ်ကိၣ်, ကိၣ်ပံၤလီၤအပူၤအံၤတဗၣ်လီၤ ဒီးလၢန့ၣ်တန့ၣ်ဃီန့ၣ်အပူၤ
 အဘၤ, မံၤရှၢၣ်န့ၣ်တဗၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိၣ်အိၤ သတးဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီး ခါၣ်စးတဗၣ်
 အိၣ်ဖျိၣ်ရဲဖျိၣ်ကူၣ်ထီၣ်ဖးလီၤသကိး တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဝဲၣ်တဗၣ်လီၤ တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်
 အံၤအဘၢ်ကူၣ်ထီၣ်ဖးလီၤသကိး အမိၣ်, န့ၣ်, န့ၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိၣ်လၢပှကိၣ်
 ဒီးအပျၢ်အဘိၣ်တဗၣ်အဂီၢ်ကြၢၢ် တကြၢၢ်အဝဲၣ်လီၤ ဒီးဘၣ်တၢ်ကတိၤဝဲၣ်လိာ်ဝဲၣ်
 အါမးလီၤ

ပှအါဂၤန့ၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်အါမံၤဒီး အတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ အဝဲၣ်ဒီး
 အတၢ်ကတဲၤကတိၤတၢ်ဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်အိၣ်လၢကွၢ်အါဘိလီၤ တၢ်အံၤမၤအသး
 လၢပှကိးကလုာ်ဒဲးအပူၤလီၤ ကိၣ်အမၤရံၤက, ကိၣ်ယူရပဒီး ကိၣ်အုၣ်ဒီးကိၣ်အဝဲ
 ဖြကၤအပှကညိအသးအလုာ်အ ဗၢ်အမိၣ်ပှန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တမံၤဃီလီၤ ပှတဂၤ
 အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အိၣ်အါဒီးအိၤတဂၤဖိလီၤ ဒီးပှတဂၤ ဗၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်
 အတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးအိၤတဂၤဖိလီၤ လၢဟီၣ်ခိၣ်ဃါဒီးဘၣ်ညါဖဲပှကညိအိၣ်
 ဝဲတပူၤလၢလၢန့ၣ် အသးအလုာ်အလၢၣ်ပှဟီၣ်ခိၣ်ဒီးအသး အသးအန့ၣ်အမိၤအ
 မိၤဘၣ်ဆၣ် တထဲလိာ်အသးဘၣ် မၤအသးတမံၤဃီလီၤ

မံၤရှၢၣ်န့ၣ်ယူညၢၣ်မၤတၢ်သးရကစီၣ်အတၢ်မၤ လၢကိၣ်မ့ၢ်ထီၣ် အပူၤအံၤဒီး
 မ့ၢ်ဒိၣ်တၢ်လၢကိၣ်ပံၤလီၤအပူၤအံၤ ပှကညိပံၤလီၤန့ၣ်မ့ၢ် ပှခံၣ်ကလုာ် လၢတၢ်သး
 ရကစီၣ်ဘၣ်ဘၢဆၢဝဲဆူ အအိၣ်ခဲကန့ၣ်အံၤလီၤ ဝံၣ်ခဲးလံၤတၢ်အလိာ်အဂၤတ
 ပူၤန့ၣ်, တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်ဆိလၢပံၤလီၤအကျါလီၤ မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဆၢၣ်ဘၣ်တီၤသန့
 က့မ့ၢ်မ့ၢ်အတၢ်ဟ့ၣ်အဝဲၣ်န့ၣ်, တၢ်သးရကစီၣ်ဘၣ်တၢ်ဆၢၣ်အိၤဆူပှကညိအအိၣ်
 ဒီး, ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အိၤလၢတၢ်သးရအပူၤလီၤ ဒီးပှလၢအမၤတၢ်လၢပှကညိ
 အကျါတဗၣ်န့ၣ်တၢ်မၤရၣ်အသးအါမးလီၤ မ့ၢ်မံၤရှၢၣ်န့ၣ်ယူညၢၣ်အိၣ်ဒီးပှ
 သ့ၣ်က့သးပှလၢအကွၢ်ကတဲၤကတိၤဒုးန့ၣ်ကွၢ်သၢအကတၢ်တၢ်ပိာ်အိၤလီၤ

ပှသးပှကိၣ်ကွၢ်ယူညၢၣ် အတၢ်မၤဒီးကထၢၣ်ဝဲလၢၣ်လၢတြိယူနးဝၢစတံး
 လၢကိၣ်အမၤရံၤကဒီးအတၢ်အသးကိးတနီၤနီၤ ဆိကမိၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤ တၢ်သးရက
 စီၣ်အတၢ်မၤဒ် ဘၢဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်မၤလိမၤဒီးအအိၣ်အထီ လၢပှထံၣ်ကိၣ်ဒီးအဂီၢ်
 န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဃုတၢ်သၢၣ်ကျိၣ်ဖိစ့ဖိအါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဆူညါတဖီလီၤ ဒီးတၢ်န့ၣ်တမ့ၢ်
 ဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဃးဒီးတၢ်သးရကစီၣ်အတၢ်မၤလိလီၤတၢ်, ဒီးတကြၢၢ်ဘၣ်တၢ်
 ဟ့ၣ်အခွဲးလၢတၢ်ကမၤအိၤ လၢအကမၤလၢၣ် ကျိၣ်ဖိစ့ဖိဒီး မၤလၢၣ်မံၤရှၢၣ်န့ၣ်
 တဗၣ်အဆၢအကတိၢ်ကလိကလိဘၣ်

ပှအိၣ်ဒီးတနီၤလၢအတၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်လၢတၢ်ဘၢၣ်စၢၤ ဒီးပံၤတၢ်ထဲတမံၤဖိ
 တဖီတၢၤလီၤ ပှတဗၣ်အံၤဆိကမိၣ်ပံၤကဲဝဲလၢယုၣ်မူးဃရံးအတၢ်မၤလိာ်ဒီးဒိၣ်
 တဘိန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ခိၣ်တဲၤတဲၤဒီးထဲတၢ်ခိၣ်တဲၤတဲၤလီၤတမံၤဖိလီၤ တမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်
 မၤလိမၤဒီးတၢ်သိၣ်လိာ်လိတၢ်ဘၣ် တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်သတးဒီးခိးဝဲဒၣ် တၢ်ဒုး

အိပ်ထိပ်တတ်မလဲ လိန့်တမ္ပာတတ်တတ်မလဲထိပ် ပွဲထိပ်တတ်မလဲတတ် တဘီန့်တတ်
 မီးမီးရှာန့်ရံ သရဲတမ္ပာလဲပွဲ ကွံဒီးမလဲထိပ်အလိပ်တမ္ပာတတ်. မလဲထိပ်
 တတ်မလဲဒီးလဲအဆာ အကတိန်န့်အလိပ် တမ္ပာတတ်သွဲ တကွဲတတ်. မုမ္ပာပွဲ
 အိပ်ဒီးတမ္ပာဒီး ကထာပိအဲဒါတတ်လဲဒီးတမ္ပာယူနီးတမ္ပာတီး ဒီးအကတမ္ပာတတ်
 ဆိကမိပ်တတ်တတ်ကွဲတတ် ကွဲသွဲအကတမ္ပာဒီးထိပ်တတ်လဲတတ် နှုပာန့်တတ်ကြီးအိပ်
 လဲကထာပိယူနီး နှုပာန့်အကတမ္ပာ အဘိပ်ကီး ဂဒီးအပူလဲ. ဒီးပင်ကဲတတ်ဒီးအိပ်
 ထိပ်တတ်မလဲဒီးတတ်ထိပ် လိပွဲကဲကွဲအကတမ္ပာအဘိပ် ပွဲထိပ်ကိပ်ဒီးတမ္ပာန့် မုမ္ပာ
 ကဒီးအိပ်ထိပ်တတ်မလဲသွဲ တမ္ပာအကတမ္ပာအကွဲ အမိပ်ပွဲလဲပွဲထိပ်ကိပ် ဒီးအကတမ္ပာ
 အဘိပ်တမ္ပာ ကထာပိဒီး မလဲအကတမ္ပာအကတမ္ပာဒီးပွဲဒီးတတ်ဒီး သနွဲ
 ထိပ်လဲပွဲကဲအမိပ်ထိပ်တတ်လဲ. ဒီးမဲဒဲ ဒုတိယဒီးအိပ်ထိပ် တတ်မလဲန့်မုမ္ပာ
 တတ်အကတမ္ပာ လဲမီးရှာန့်ရံသရဲတမ္ပာကြီးမလဲလဲအတတ်မလဲက မိပ်ထိပ်အိပ်ထိပ်
 ဂါဂါကွဲကွဲသွဲတမ္ပာအကိပ်လဲ.

လဲတတ်ဆိကမိပ်အိပ်ထိပ်ဒီးလဲလဲ မီးရှာန့်ရံယူညာ အပွဲကွဲလိပ်တတ်
 ဒီးအကတမ္ပာအဘိပ်သွဲကွဲသွဲပွဲလဲကိပ်အမ္ပာရံကတမ္ပာအကတမ္ပာသတီးဒီးမုမ္ပာ
 အကတမ္ပာအသးလဲတတ်ဒီးအိပ် ထိပ်တတ်မလဲ လဲပွဲကိပ် ဒီးအကိပ် ၁ ကြီးတတ်
 တတ်မလဲအိပ်န့် ဒီးမုမ္ပာလဲအသးခါဒီးခါ, ဒီးကထာပိ စိလိမိပ်မီးဒီးကြွ
 ကွဲတမ္ပာတတ်တတ်ယူထာမလဲ. ဒီးမဲဒဲ လဲပွဲထိပ်ကိပ်အံလဲလဲ ဃ. န.
 ၁၀၅၃ နံဒီး ၁၀၅၄ နံအိပ်ထိပ်ဒီး ကီးကိပ် ကးအိပ်ဒိပ်ဒိပ် ဃုဒီးသ
 ရဲမီးရှာန့်ရံတမ္ပာလဲဒိပ်သွဲအပူလဲ.

ကိပ်ကးအတတ်ကွဲထိပ်ဒီးလဲလဲလဲအိပ်ထိပ်ထိပ်ထိပ်ပွဲလဲကညီမီး
 ရှာန့်ရံသရဲတမ္ပာ အမဲညာန့်မုမ္ပာတတ် တတ် ခဲအဒိပ်ကတတ်တမံလဲလဲအကဲ
 ထိပ်တတ်ကြိတ်အတတ်မီး ၁ မလဲသွဲတမ္ပာအကိပ်လဲ ပွဲကညီအသရဲမီးရှာန့်ရံ
 တမ္ပာထိပ်န့်လဲပွဲ တကထာပိပွဲကညီအံ, အလိပ်ကွဲထိပ် ကွဲတမ္ပာတတ်လဲအ
 ကိပ်ဒဲတတ်. အတတ်သွဲညာန့်ပာတတ်ဘးဒီးတတ်အုတ်ကွဲဒိပ်ကွဲသွဲတမ္ပာန့်
 တမ္ပာတတ်ထာလိပ်ကွဲအပူတတ်. မုမ္ပာတမ္ပာတတ်လဲအမိပ်အပာအတတ်ခိပ် မဲထဲ
 စိအိပ်လဲလဲပွဲကဲကွဲကွဲသွဲအမိပ်,ဒီးအလိပ်ကတတ်တတ် ယဲအကတမ္ပာလဲလဲ
 လဲဝါလဲ. တတ်ခိပ်မဲထဲမဲတမ္ပာအံ အမဲညာန့်ပွဲတမ္ပာအံ အတတ်န့်ပာ
 တတ်ဘးဒီးတတ်သွဲတမ္ပာအကတမ္ပာန့်အိပ်ဒီးမီး. မုမ္ပာမဲတတ်အိပ်ဒီးအိပ်န့်မုမ္ပာ
 အကတမ္ပာမိပ်ပွဲအိပ်ဒီးဒီး လိပ်ဆိပ်အလိပ်လဲ အတတ်ကတိပ်တတ်တတ်တတ် ပင်
 လဲဒီးပွဲကညီဒီးအလိပ်ကမိပ်တတ်န့်လဲ.

ပံလဲအိပ်ဒီးအလိပ်, ဒီးအတတ်မလဲ, ဒီးအမိပ်ကွဲမိပ်သိတ်တမ္ပာသတီးဒီးအကတမ္ပာ
 ပွဲဒီးလိပ်သွဲဒီးအိပ်ဂါအိပ်ကွဲလဲအတတ်စူ တတ်နံဒဲအပူလဲအဆိကမိပ်လဲ
 အထိပ်န့်လဲလဲအလိပ်ကွဲအပူလဲအသးန့်လဲ. မုမ္ပာပွဲကညီန့်တမ္ပာတတ်ဒီး
 တတ်. အလိပ်တတ်ကွဲလဲအကိပ်န့်တမ္ပာတတ်လဲအိပ်ထိပ်တတ်လဲလဲမီးရှာန့်ရံ
 သရဲမီးရှာန့်ရံထိပ်န့်အိပ်လဲ. န. ၁၀၇၂ နံန့်လဲ.

ပွဲကညီမီးရှာန့်ရံတမ္ပာထိပ်တတ်လဲပွဲကညီမုမ္ပာတတ်သွဲဒီးလိပ်လဲအကိပ်ဒဲ
 တတ်, ဒီးမုမ္ပာတတ်နံပာတတ်တတ်ကွဲတတ်ကွဲသွဲတတ်သတီးတတ်မီးတတ်မလဲတတ်သးက

စီၣ်အတၢ်မၤလၢအကျါန့ၣ်အိၣ်ဂၢၢ်အိၣ်ကျါၤဒီးအိၣ်တသ့တၢ်လ့ၤတက့ၤတၢ်. ပွၤ
 ကညီမ့ၢ်တသ့ထီၣ်တၢ် ထီၣ်တၢ် ဒီးပွၤထံဒိကိၢ်ဒိကကဲထီၣ်ပွၤခံၣ်တဲၤ တဲၤလီၤတၢ်ဒ်
 အကြၢၤဒီးအတၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဆးသးဆးဒီးတၢ်န့ၢ်ပၢၤလၢ တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ ဃၢရံးအ
 တၢ်အပူၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်အိၣ်တသ့တၢ်. ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်ဆူညါတခါန့ၣ်
 တၢ်မုၢ်လၢအလီၢ်တအိၣ်တၢ်လ့ၤတက့ၤ တၢ်.တၢ်မၤအသးဒ် န့ၣ်သတးဒီး,တသ့ဖဲ
 အသ့ဒ်တၢ်စူကဲၤအိၣ်လၢ အစူပူၤအသိးပွၤကညီ သရၣ်မံးရှၢၣ်နရံၤ တဖၣ်ဒုးအိၣ်
 ထီၣ်တၢ်မၤလီၤတဖၣ်, ဒီးသဆၣ်ထီၣ်ပွၤကညီအပျဲၣ်အတိၣ်တဖၣ်အခံၣ်လၢအကမၤဝဲ
 န့ၣ်သိးစ့ၢ်ကိးလီၤ.

တုၤကိၣ်ကးအိၣ်ဒိၣ်ဒီးတၢ်အဝုၢ်တၢ်တၢ်ကွၢ်ဆိကမိၣ်ဝဲန့ၣ်,သရၣ်ဝံးတူၣ်ဒီးအ
 သကိးပွၤကညီမံးရှၢၣ်နရံၤ သရၣ်တဖၣ်အါဂၤကတိၤသပွၢ် ပွၢ်လၢတၢ် မၤလီၤကြၢၤ
 တၢ်တၢ်မၤအိၣ်အဝုၢ်န့ၣ်အါမးလီၤ. မ့ၢ်သနၢ်ကုမံးရှၢၣ် နရံၤယူညါၣ် အခါၣ်စးတ
 အၢၣ်လီၤအိၣ်တၢ်ဒီးခံၣ်ညီၣ် ထီၣ်တၢ်တၢ်မၤလီၤကတၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢပွၤ
 ကိၢ်ဒိအပျဲၣ်အတိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. ဒီးပွၤကညီနီၣ်ခဲၣ်စူလၢဝံၣ်မိၣ်လၢမ့ၢ်အပူၤလၢ
 အကဲထံတၢ်ကျၢၤဒီးဒိၣ်သၢပွၤကညီသ့ၣ်ခါသးတိၣ်အမုၢ်အခွါတကျၢၤဂၤအဂီၢ်,ဒီး
 ကြၢၤကဲထီၣ် ပွၤကညီအခါလံးဒီးမၤကျၢၤပွၤကညီဂီၢ်မုၢ်လၢမုၢ်မဆါတနံၤအံၤ, ဒီး
 ကြၢၤကဲမံးရှၢၣ်အတၢ်ထၢ်ဖျိၣ်တၢ်သၣ်အခါအဂီၢ်လၢပွၤကညီ အကျါန့ၣ်တၢ်တၢ်
 ဒုးအိၣ်ကတိၢ်ကွၢ်အိၣ်ဒီးကဲထီၣ် တၢ်သုးကခါက့ၤ တၢ်မၤလၢပွၤကညီအကျါဆူအ
 လီၢ်ခံတခါအန့ၣ် ၅၀ မုၢ်မဆါတနံၤအံၤလီၤ.ဒီးတၢ်န့ၣ်ခွၢ်ပွၤကညီဟီၣ်မိၣ်ဒိအတၢ်
 န့ၢ်ပၢၤဒီးအတၢ်ဖးတၢ်ဆူညါတတၢ်တၢ်ဒီးတၢ်သိးတၢ်အဆိလီၤ.

လၢတၢ်ခံၣ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်တၢ်မၤလီၤမၤဒီးကတၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် အိၣ်လၢပွၤထံ
 ဒိကိၢ်ဒိအပျဲၣ်အတိၣ်ပွၤကညီတဖၣ်အဂီၢ်,ဒီးပွၤကညီနီၣ်ခဲၣ်စူလၢမးမးဝံးတူၣ်ဒီးအ
 ပုၢ်ဒုးမုၢ်မးမးမုၢ်ကနီၤ, (မရဲဒုၣ်ဝံးတူၣ်) တဖၣ်သၢၣ်အဆၢအကတိၢ်ဒီးအဝံၣ်အ
 ဘါအါန့ၣ်အါလၢ, ဒီးသရၣ်မံးရှၢၣ်နရံၤပွၤ ကညီတဖၣ်အတၢ်ကွၢ်မိမုၢ်လၢတၢ်အ
 ဝုၤလၢပွၤကညီဒိကလုၣ်ညါအဂီၢ်န့ၣ်အဆိ,ပွၤကညီမံးရှၢၣ် နရံၤသရၣ်ဝံးတူၣ်, သ
 ရၣ်ဘံးဆၢ,သရၣ်တြးတၢ်,သရၣ်ဟါရံၢ်, ပံၤယီၤသရၣ်ရံၤ,သရၣ်ကံကံးဒီးကိၤလၢ
 သုသရၣ်တြိတဖၣ်,ပွၤနီၣ်ဂၤအံၤမၤလီၤဖးကွၢ်အသးဒီးမံးရှၢၣ်နရံၤယူညါၣ်,ဒီးမၤဖျိ
 အတၢ်မၤဖျိဝဲဒီးဖျိမံးရှၢၣ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ် လၢကိၢ်အမ့ၢ်ရံၤ ကၤကွၢ် ထွဲက့ၤအခံတသိ
 လီၤ.

တၢ်တဲၤဖျါဖျိမံးရှၢၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်.လၢဃ.န. ၁၈၅၃ နံၣ်တကျၢၤတုၤဒီးတၢ်န့ၣ်,
 ကိၢ်အမ့ၢ်ရံၤကၤယူၣ်နဲးထဲးစထံးအပွၤထံဒိကိၢ် ဒိတဖၣ်နီၤဖးလီၤအသးလၢတၢ် အိၣ်
 တၢ်ဆိအလီၢ်န့ၣ်ခဲၣ်လီၤ. တဖၣ်န့ၣ်ခွၢ်ပွၤလၢအဗွၤအိၣ်ဆါအိၣ်ပွၤန့ၣ်ကြၢၤဒိမိမၤကုၢ်
 အိၣ်လီၤ. အတဖၣ်န့ၣ်ခွၢ်ပွၤလၢ အတအိၣ်ဒီးမၤကုၢ်ပွၤကညီတၢ်, ဒီးအိၣ်ဒီးကထံၢ်
 ပွၤကိးဂၤဒဲးကမ့ၢ်ပွၤသဘျုးဒီးန့ၣ်တၢ်အခွဲး လၢအအိၣ် အဆိ ဒီးမၤအိၣ် မၤအိၣ်တၢ်
 ပွၤဂၤအသိးလီၤ. ပွၤလၢအမၤကုၢ်တဖၣ် န့ၣ်မၤကိၢ်မၤဂီၤပွၤကုၢ်ဒိတဖၣ်ဒီးဆါအိၣ်
 ဝဲဒီးကဲထီၣ်တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤပွၤကညီအသးလီၤ. ပွၤတဖၣ်အံၤတနီၤနီၤအကုၢ်အိၣ်
 အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဒီးပၢ်ကဲဝဲဆၣ်ဒိကိၢ်ဒိအသိးလီၤ. ဒီးလၢတၢ်မၤအါမၤသိအပူၤန့ၣ်ကဲ
 ထီၣ်တၢ်မၤန့ၢ်စူလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လၢပွၤကညီအသ့ၣ်အပူၤလီၤ. တၢ်မၤအသးဒ်န့ၣ်သတး

ဒီးဖြိမ်းရှာ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီးအတက် သိၣ်တၢ်သီလာအကမၤလီၤပွၤခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤ
တၢ်ဒီးလၢၣ်တၢ်ဒီးအတိၢ်အလံၤလီၤ. တဟံးန့ၣ် ဒီးလၢၣ်စ့ၤလၢအတဲၤလၢတၢ် မၤဆူၣ်မၤ
မိးဒီးတၢ်မၤကုၢ်အတိၢ်တ, ဒီးလၢတၢ်န့ၣ်အတိၢ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်တဖုၣ်အံၤအံၤတၢ်တၢ်
ယုၢ်ဒီးလၢဖြိမ်းရှာ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်, သရၣ်ဘိးဆၢဒီးအဒိပုၤဝဲၣ်လၢပယၢၤထီၣ်အံၤတဖၣ်မၤလီၤဒီး
အသးဒီးမံးရှာ်န့ၣ်ယုၢ်ညၢၣ်သတးဒီးသရၣ်ဝံးတူၣ်လၢကိၢ်တကူၣ်, သရၣ် ဘိးဆၢ
လၢကိၢ်ပသံၣ်, သရၣ်တြးတၢ်သၢတန့ၣ်ဇူၣ်, သရၣ်ဟါရံၣ်လၢကိၢ်တကူၣ်ဒုးပူၤ
န့ၣ်မၤဒုၣ်အတၢ်သဘူၤလီၤ. တဒီးသန့ၤထီၣ်တၢ် အသးလၢမံၤရှာ် န့ၣ်ယုၢ်ညၢၣ်
လၢကိၢ်တကူၣ်ဒုးပူၤဒီးအတၢ်သဘူၤလီၤ.

လၢတၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲ အပူၤဒီးလၢတၢ် တလၢတဝဲၤ အပူၤတၢ် ဆၣ်ဒီးကိၢ်တကူၣ်ဒီး
ကိၢ်ပသံၣ် မံးရှာ်အတၢ်ဖိးတၢ်မၤသးအသးဆူၣ်တဒိဒီးဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်လၢအဝံၣ်
အဘါဒီးအနီၣ်ဂံၢ်လီၤ. ကိးန့ၣ်ဒီးပွၤက ညီအပျဲၢ်အဘိၣ်ဒုး တၢ်အိၣ်ဒိၣ်အဖုတဖၣ်အါ
ထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်ဒီးဂံၢ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်လၢအကထိတဖၣ်လီၤ တၢ်သးခုကစီၣ်အတၢ်မၤ
ရၤလီၤအသးလၢ ကိၢ်တကူၣ်ဒီးကိၢ်ပသံၣ်အပူၤဒီး ပွၤဂီၢ်မုၢ်ကဲက့ၤအပျဲၢ်အဘိၣ်တ
ဖၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိတဖၣ်လၢပွၤလၢကျါန့ၣ်အိၣ်ထီၣ်ကိးသဒိအပူၤ, ဒီးလၢဝဲၣ်အတၢ်
မၤလိအပူၤတဒိပွၤကညီမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ်ဆွံကတံၢ်မးအသးလၢတၢ်ဆူၣ်တၢ်
ကူၣ်တၢ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်လီၤ.

လၢတၢ်တြိတၢ်မၤလိကအိၣ်ထီၣ်လၢပွၤမုၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်တဖၣ်အဂီၢ် အဆိ, တၢ်
တတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဝဲလၢ ပွၤကညီအပျဲၢ်ဒုး ဘိၣ်တဖၣ်ကတၢ်ဝဲလၢတၢ်ဒီးမၤဒုၣ်
အတၢ်မၤလၢအကထုၢ်အိၣ်ထီၣ်အိၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်အသရၣ်ဒုၣ် ဝဲတဖၣ်ဒီးကတၢ်အံး
က့ၤကွၢ်က့ၤအတၢ်မၤလိလၢဒိဒီးလၢဝဲၣ်ပူၤလၢအကထၢ်အတၢ်စုၣ်လီၢ်ခိၣ်ခိၣ်လၢအ
ကစၢ်ဒုၣ်ဝဲလၢအဖိအထီၤကဒိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်အပူၤလၢန့ၣ် ဒီးတုၤမုၢ်
မဆိတန့ၣ်အံၤလီၤ.

အန့ၣ်မုၢ်တၢ်မၤအသးဒီးပွၤကညီလၢဃ.န. ၁၈၅၃ န့ၣ်အကတၢ်ဒီး ၁၈၅၄
န့ၣ်အခိၣ်ထံးန့ၣ်ဒီးမုၢ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤလၢပွၤကညီအဂီၢ်တမံၤလီၤ. တၢ်အဝဲၣ်တမံၤ
အံၤပွၤကညီပဝဲဒုၣ်အိၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီးလီၤ.ဒီးသရၣ်သၢဂၤလွံၢ်ဂၤဒိပယၢၤ
ထီၣ်တၢ်အံၤန့ၣ်တူၢ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ခဲအါ အါဂီၢ် ဂီၢ်လၢပဝဲဒိၣ်ဒီးလၢအဂီၢ် ဒုၣ်ဝဲတ
ဘျုးန့ၣ်တဘျုးလီၤ. ဒီးဒိပဝဲအံၤအသးမူတမ့ၢ်ပွၤတဖၣ်အံၤအတၢ်အဲၣ်တၢ်သး
တီပုၤသၢပွၤပွၤကညီကဟါမၤလၢအထဲၤဖျိခ့ၣ် အူဖၣ်ဆါအတၢ်ဒုးတၢ်ယၢၤအံၤအ
လီၢ်ခိၣ်ညါကဒိၣ်ကဒိၣ်လီၤ.

တၢ်သိၣ်တၢ်သီတြိတၢ် တၢ်ဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ် မၤလိလၢပွၤကညီ အဂီၢ် အံၤအိၣ်
ဂၢ်အိၣ်ကျါဒီးန့ၣ်သိးတုၤလၢဃ. န. ၁၈၆၆ န့ၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်မၤလိစၢ်က့ၤအိၣ်ဒီး
လၢသရၣ်ဘိးဆၢသံဝံၤအလီၢ်ခိၣ်ဒီးကိၢ်ပသံၣ်တၢ်ကွဲက့ၤအိၣ်ဒီးမၤဆူၣ်က့ၤတၢ်
ဒီးမံးရှာ်န့ၣ်ယုၢ်ညၢၣ်လီၤ. ဒီးလၢခံၣ်လွံၢ်န့ၣ်ဃ. န. ၁၈၇၀ န့ၣ်လၢသရၣ်ဝံးတူၣ်
တၢ်တဂၤသံဝံၤအလီၢ်ခိၣ် ၁၂ န့ၣ်ဒီးခံၣ်ဂၤတဂၤမၤတၢ်လၢအပၢ်အလီၢ်တဘျုးန့ၣ်ဒီး
ကိၢ်တကူၣ်မၤဆူၣ်က့ၤတၢ်ဒီးမံးရှာ်န့ၣ်ယုၢ်ညၢၣ်လီၤ. ဒီးမုၢ်မဆိတန့ၣ်အံၤမံးရှာ်
န့ၣ်ယုၢ်ညၢၣ် ထံၣ်က့ၤအတၢ်မၤလိကမၤပံၤကဲၣ်ဆိဒီး ထံၣ်တၢ်လၢတၢ်မၤလိမ့ၢ်

တၢ်စုကဝဲၤအဒိၣ်တမံၤသၢတၢ်ရၤလီၤတၢ်သးခုကစီၣ် လၢပထံပကိၢ်အံၤဒီးဂုၤကျဲး
စၢၤမၤကွၤဝဲၣ်ဒၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်န့ၣ်ဒ်ပစံးလံၤအသိးအိၣ်တွံၢ်အနီၣ် ၅၀ လၢပသရၣ်မံး
၅၂၃န့ၣ်လၢပယၢၤထီၣ်အမံၤတဖၣ်ထံၣ်ပၣ်လံၤလၢ ဃ. န. ၁၈၅၄ နီၣ်န့ၣ်ဒ်ဒီးသၢၣ်
အဝံၢ်အဘိၤသၢတၢ်ဖျိၣ်တၢ်နးအပူၤဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဝုၢ်လၢပယၢၤထီၣ်ဘဉ်လၢထးအံၤဒ်ပစံးလံၤအသိးမ့ၣ် ပွဲသးပွၢ်အိၣ်မူဖဲ
န့ၣ်သန့ကုသ့ၣ်ညါအိၣ်စွဲမးလီၤ. အဝုၢ်ဒ်အံၤပွဲကညီအတၢ်နၢ်ပၢၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ
ဒ်န့ၣ်တမံၤစွဲၤဝဲၣ်အဃိတမံၤ,ဒီးတၢ်ဘဉ်ယိၣ်လၢပွဲကညီအပျဲၢ်အဘိၣ်အသးကဟါ
ဂီၤအဃိတမံၤသတးဒီးတဘဉ်တၢ်ဒူးသ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟူၤအိၣ်ဘဉ်. မ့ၣ်ကယဲၢ်ပွဲလၢအ
သ့ၣ်ညါဒီးကွၢ်သရၣ်မံး၅၂၃န့ၣ်တဖၣ် ဘဉ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအမဲၣ်
ညါန့ၣ်မိၣ်ပွဲကညီ အတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤဒီးမၤစၢၤအိၣ်လၢသးဒီးဖျၢၣ် ညါန့ၣ်ဒီးမုၢ်တ
နီၤအံၤတစံးပတြၢၤဘဉ်အိၣ်န့ၣ်တအိၣ်ဘဉ်နီၣ်တဂၤဘဉ်. တၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အဝုၢ်
မိၢ်ပွၢ်ဘမံၤလၢအအိၣ် နီးပွဲကညီကဒိၣ်ထီၣ်ဆူညါတဒိအကျဲလီၤ. ဒီးမ့ၣ်တမ့ၢ်ဘဉ်
လၢပသရၣ်မံး၅၂၃န့ၣ်လၢ အအဲၣ်ပွဲဒီးတူၢ်တၢ်မၤကိၢ်မၤဂီၤလၢပကဒိၣ်ထီၣ်အဃိ
သၢပျၢၤဒ်ပစံးလံၤအသိးပွဲကညီ ကဘဉ်ကိၢ်ဘဉ်ဂီၤခံးလၢတၢ်ပၢတၢ်ပြဲးအဝုၤအ
ဖိလၢ်အံၤဒၣ်လဲၣ်လီၤ.

အဆၢ-တဆံ့ဃု.

ပွဲကညီအသရ်မံးရှၢ်နရံၤလၢညါတဖီ.

ပဲလဲၤလံၤပတၢ်ကတိၤ သကိးသကိးဘၣ်ဃးပွဲကညီ ဒီးအတက်ကိပ်တဲအတက်တက်ကိပ်တက်ဂီၤ ဒီးတၢ်မၤစၢၤအိၤတဖၣ်လၢ ဃ. န. ၁၀၂၄ နံၣ် တုၤလီၤလၢ ဃ. န. ၁၀၅၄ နံၣ်, အနံၣ် ၃၀ အတိၢ်ပူၤ ပွဲကညီဒီး လၢအနီၤဟူဒီးထံၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအိၤတဂၤအသိးလီၤ. ပွဲကညီအိၣ် လၢကိၢ်တဘျီအံၤ အပူၤဒီးပွဲကညီအဝုၢ်အဝီၢ်ပွဲကညီ အသိးဘၣ်တၢ်ဒုးဖျါထီၣ်အိၤ လၢလံာ်ကွဲးနီၣ်အပူၤတၢ်ခံၣ်စိၤတဲစိၤ အသိးန့ၣ် အိၣ်ထီၣ်အခိၣ် ထံးဖဲပွဲကညီ ကဲက့ၤဆီယုၣ်စူး ဃရံး အပျဲၢ်အဘိၣ်ကိၣ်သၣ်ဖျါတဂၤန့ၣ်ဆူအံၤတခါလီၤ. ဒီးဒ်တၢ်အိၣ်ဖျါအသိးအံၤ, မ့တမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်သးခု ကစီၣ်အတၢ်မၤ, ဒီးကိၢ်အမ့ၤရံကၤမံးရှၢ်နရံၤ သရ်တဖၣ်အတၢ်ကွဲးစၢၤတၢ်သးဒီး, တၢ်တဘျီတၢ်ခံးတၢ်နၤကကးတၢ်ဒီးဒ်တၢ်လၢပွဲကညီအဖီခိၣ်ဒီးပွဲကညီ အဝုၢ်တဖၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ခဲကနီၣ်အံၤတၢ်ဆိၣ်ဝုၤ အမုၢ်ကပီၤဖဲထီၣ်ကပီၤတြုၢ်ကနီၣ်လၢပွဲကညီကလဲၤတၢ်ဒီးကျိန့ၢ်အကွဲးဒ်ဆူညါ တခါလၢပွဲကလုာ်တဖၣ်အကျါလီၤ. ဒီးသရ်မံးရှၢ်နရံၤတဖၣ်အံၤ, လၢပတၢ်စၢ်ယုၣ်စူးဃရံးအတၢ်အုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤပွဲကိးကလုာ်ဒီးအမဲၣ်ညါန့ၣ်ပွဲကညီ ဒီးကလုာ်ညါအကမၢ်ကစၢ်လၢဖံးလၢဘျီဒီးသ့ၣ်ဒီးသးခံမံၤလၢဒ်ပထံၣ် လံၤလၢလံာ်ကဘျီပၤလၢအလဲၤပူၤကွံာ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်အကြၢၤအတၢ်ကတၢ်တမံၤန့ၣ်ပွဲကညီတဖၣ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤအသးအသိကဒီးလၢပွဲ လၢအမၤဘျုးပွဲကညီလၢတၢ်ကိပ်တဲလၢအဆၢအကတိၢ် လၢအလဲၤပူၤကွံာ် တၢ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ် အမံၤဒီးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတနီၤနီၤလၢပထံပကိၢ်အံၤလီၤ. ဒီးပကပၣ်အိၤဒ်အတိၢ်ဒ်အသိးတဂၤဒီးတဂၤဖဲပသ့ၣ်နီၣ်အိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်.—သရ်ဝံး—မံးရှၢ်နရံၤသရ်တဂၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ပွဲကညီအကျိာ်အံၤဆူလံာ်ကွဲးဒီးကဲထီၣ်တၢ်မၤပူၤမၤဖျဲးပွဲကညီလၢပံၤယီၤဒီးပွဲကလုာ်တဖၣ်အတၢ်ကတိၤဆါသး, “ပွဲကညီမ့ၢ်ပွဲကရၢၢ်, လံာ်တဖၣ်ထီၣ်တဖၣ်, ပွဲမံးစကုၢ်ဒိ”လီၤ.

သရ်ဝံးအိၣ်ဖျါထီၣ် လၢကိၢ်အမ့ၤရံကၤ, ယုၣ်န့ၣ်ထဲးစထဲးအပူၤ, လၢခံးပတုတၢ်ထီၣ် ၁၀ သိ, ဃ. န. ၁၇၉၀ နံၣ်လီၤ. ကဲထီၣ်အပျဲၢ် အဘိၣ်ဒီး ဒီးဘျၢက့ၤအသးလၢထံဖဲအသးအိၣ် ၁၀ နံၣ်တနီၣ် န့ၢ်အပူၤလီၤ. သရ် ဝံးမၤလံာ်လၢဖဲမံးလထၢၣ်ဝံၤလၢ ဃ. န. ၁၀၂၂ နံၣ်, ဒီးပၣ်စုလၢအကမၤကစၢ်ယုၣ်စူးဃရံးအတၢ်မၤအဂီၢ်လၢလၢဖျါအါရံၤထီၣ် ၁၃ သိ. ဃ. န. ၁၀၂၃ နံၣ်လီၤ. ဒီးဖျါအသးဒီးအမါဝံၤဒီးဒီးထီၣ် ကဘိဒီးဖဲဆူကိၢ်ပံၤယီၤ အပူၤတဘျီဃိဒီးမးမးယူၤဒၤသၣ်လၢအက့ၤအိၣ်ဘျီထီၣ် လၢအထံအကိၢ် ဒီးဖဲက့ၤကခါက့ၤတဂၤလၢလၢအိၤကတိၢ်ဘၢၢ် ၁၉ သိတနီၣ် ဃိန့ၣ်လီၤ. ဖဲတုၤလံာ်ဝုၢ်တကူၣ် အပူၤလၢလၢဒုစ့ၢ်တၢ်ထီၣ် ၅ သိတနီၣ် ဃိန့ၣ်လီၤ. တၢ်အဆၢအကတိၢ်အံၤ တၢ်ဖဲတၢ်တမုာ်တမုာ်အိၣ်

ထီၣ်သီလာပွၤ အဲကလံးဖိကတၢ်ကရၢ ဒီးကိၣ်ပံၤယီၤဖးဒိၣ် အတၢ်ပၤတၢ် ပြဲးအ
ထၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးယဲတုၤဝှံတကူၣ်အပူၤတဘျီဃီဒီးသရၣ်မးမးယူၤဒၤသၣ်ဒီးထီၣ်ခွဲးဒီးလဲၤ
ထီၣ်ဆူဝှံအါဝၣ်သၤအကမၤတၢ်သးခုကစီၣ် အတၢ်မၤလၢပံၤယီၤအကျါသၢကိၣ်ပံၤ
ယီၤအဝှံဒိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢ ဃ. န. ၁၀၂၄န့ၣ် အပူၤန့ၣ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤအိၣ် ထီၣ်လၢအဲကလံးကၤ
တၢ်ကရၢဒီးပံၤယီၤဖိပၤအထၢၣ်စၢၤသတးဒီးသရၣ်ယူၤဒၤသၣ်ဒီးကသံၣ်သရၣ်ဖြဲး
လၢအအိၣ်ပၣ်လံၤလၢဝှံအါဝၣ် အပူၤဘဉ်တၢ်တုၤလီၤ အိၣ်ဆူဃီၣ်ပူၤဒီးဘဉ်တၢ်ဆှၢ
အိၣ်ပွၤဃီၣ်ဖိတဖၣ်ဆူအူပံၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဆၢအကတီၢ်တဘျီဃီန့ၣ်သရၣ်ဝံး
ဒီးသရၣ်ဟီးလၢအယဲပၣ်လံၤလၢအမဲၣ်ညါ, အသကိးခံၣ်လၢတၢ်ဘဉ်တၢ်ဒိၣ်တုၤန့ၣ်
အိၣ်ဆူဃီၣ်ပူၤလၢဃီၣ်တကူၣ်အသရၣ်လဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢမ့ၢ်ထီၣ်၁၀သီ, ဃ. န. ၁၀၂၄
န့ၣ်, ဒီးမးမးတဖၣ်ဘဉ်တၢ်အိၣ်ခိး ကွၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်လၢပံၤယီၤအသုးဖိတဖၣ်လီၤ. သ
ရၣ်တဖၣ်တထူၣ်ဖျဲးကွၢ် တၢ်ကိၣ်တၢ်ခဲအံၤဘဉ်တုၤပၤအဲကလံး အသုးမ့ၢ်မၤန့ၣ်ဝှံတ
ကူၣ်, ဒီးအဲကလံးအသုးဖိမၤထူၣ်ဖျဲးကွၢ်အိၣ်တစုလီၤ.

တၢ်ခဲၤအလီၢ်ခိၣ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်တဆူၣ်ဘဉ်အဃိ, သရၣ်မးမးဝံးလဲၤဆူကၤလၢ
ကတိဒီးအိၣ်ကသုၣ်တဖိၢ်တလီၢ်တုၤအအိၣ်ဆူၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဒီးတၢ်မုၢ်ထီၣ်ကွၢ်န့ၣ်ယဲ
ကွၢ်ကွၢ်ဆူဝှံတကူၣ်လၢသိၣ်ပတုၤဘၢ် ၂၂ သီ, ဃ. န. ၁၀၂၆ န့ၣ်ဝံးသုးအတၢ်
မၤအလီၢ်ဆူဝှံဒိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အရၣ်ဝံးန့ၣ်ပၢၢ်လံၤပံၤယီၤ အကျိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်နီၣ်နီၣ်လံၤ
သတးဒီးကွဲးထုးထီၣ်သိၣ်တၢ်ဘဉ်ထွဲလိၣ်တဘျီဒီးလံၤသဆၣ်ထီၣ် (နီၣ်ဆိၣ်ခၣ်) ဒီး
နီၣ်လီၤဝဲလၢပံၤယီၤအကျါဒီးအကစၢ်ဒိၣ်ဝဲခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်ထီၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးန့ၣ်ဟူပွၤကညီတဖၣ်အဝှံ လၢအမ့ၢ်ပွၤတကယုၣ်ဒိၣ်လီၤဆီဒီးပံၤယီၤ
သတးဒီးလၢလၢယန့ၣ်အါရံၤ ၁ သီ, ဃ. န. ၁၀၃၁ န့ၣ် န့ၣ်လဲၤဝဲဆူပွၤကညီအ
သဒိဋ္ဌယီၢ်ဒီးအိၣ်သကိးဒီးပွၤကညီတဖၣ်လီၤ.

ပွၤကညီစကီၤတဂၤတဲၤအိၣ်လၢသၢမိၢ်သိၣ်ပၢ်တဲၤသိၣ်လၢသၢသိၣ်အိၣ်လံၤတဘျီလံၤ
မ့ၢ်တၢ်မၤသဒိၣ်ကွံၣ်သိၣ် လၢပွၤကညီ တပလီၢ်ဘဉ်အသးအဃိလီၤ. ဒီးလံၤန့ၣ်
ကိၤလၢဝါလၢမ့ၢ်န့ၣ်တဒိကယဲဆှၢကွၢ်သိၣ်လီၤ. ဒီးပွၤကညီစကီၤအံၤဃုကွၢ်ပွၤက
ညီအလံၤလၢသရၣ်ဝံးလီၤ. တၢ်ခဲၤသရၣ်ဝံးကူၣ်ထီၣ်ဖးလီၤသ့ၣ်ပွၤဒီးလၢ ဃ. န. ၁၀၃၂
န့ၣ် အပူၤအတုၤန့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွၢ်ပွၤကညီအကျိၣ်လၢလံၤကွဲးလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၃၂ န့ၣ် န့ၣ်မးမးဝံးအိၣ်တဆူၣ်ဘဉ် အဃိသရၣ်ကွၢ်ယုၤအိၣ်ဆူအ
ထံအကိၢ်လီၤ. အိၣ်လၢအထံ အကိၢ်န့ၣ်တုၤလီၤလၢ ဃ. န. ၁၀၃၄န့ၣ် ဒီးယဲကွၢ်
ကဒါကွၢ်ဆူကိၢ်ပံၤယီၤ အပူၤအံၤလီၤ. ပွၤယဲဃုၣ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်, သရၣ်မးမးဝံး
တူၣ်, သရၣ်မးမးဟီၤဝၢး, သရၣ်မးမးအိၣ်စကွဲး, သရၣ်မးမးခံၣ် (တရုးအသရၣ်လၢ
ဝှံဘိကိၣ်) ဒီးမးမးမုၢ်ကနီၤကါဒနၢၣ်, လၢခံၣ်ထီၣ်ကွၢ်မးမးအိၣ်ဘးဒီးမၤတၢ်လၢ
ပွၤကညီအကျါလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၃၅ န့ၣ် သရၣ်မးမးဝံးဒီးမးမးမုၢ်ကနီၤကါဒနၢၣ်လဲၤဆူဝှံတဝဲၣ်ဒီး
လၢန့ၣ်လီၤလံၤမၤကွၢ်တၢ်သးခုကစီၣ်အတၢ်မၤလၢပွၤကညီအကျါတသိၣ်လီၤ. ဒီး

မၤဒီးတုၤအသံတဘျီလီၤ. ဖဲကိပ်တဝဲၣ်အပူၤအံၤ သရၣ်မးမးမၤထီၣ် ပွဲကညီအတက်အိၣ်တၢ်ဆိအလီၢ်တပူၤလၢတၢ်ကိးဒီးလၢဝံၣ်တၢ်တုၤခဲကနီၣ်အံၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၄၇နီၣ်န့ၣ်မးမးအိၣ်တဆူၣ်ဘၣ်ဒီးသရၣ်က့ၤအိၣ်ဘျီယုၤကဒီးဒီးလၢအသံအကိပ်ဝံၣ်တုၤကဒါက့ၤဒီးတုၤဝံၣ်မိၣ်လၢယုၤအိၣ်လၢယုၤအိၣ်လၢယုၤ ၂၂ သီ

ဃ. န. ၁၀၅၁ နီၣ်န့ၣ်လီၤ. အတံၤအသကိးသရၣ်ယုၤသၣ်သံသဒၣ်လံၤ ဒီးလံၤလၢ ဃ. န. ၁၀၅၀နီၣ် န့ၣ်ဒီးသရၣ်ဝံၣ်ဒီးအနီၣ်ပၢၢ်ပံၤလီၤအကျိၣ်ဝုၤကတၢၢ်တဂၤ

အသိးဘၣ်ကွၢ်ပံၤလီၤအတက်အိၣ်ဖျိၣ်တမိၣ်တလီၢ်လီၤ. ဗုမ့ၢ်တုၤသရၣ်ဘိးနံးလၢအမ့ၢ်ပွဲကညီခဲမန့ၤရံၤ အတက်မၤလီၤသရၣ်တဂၤက့ၤက့ၤဆူၤ အထံအကိပ်န့ၣ်သရၣ်ဝံၣ်ဘၣ်ကွၢ် က့ၤပွဲကညီလိာ်စီဆွံၣ်ဘိးလီၤလီၤ. တုၤသရၣ် ဘိးနံးဖဲက့ၤကဒါက့ၤဒီးသုးလိာ်စီဆွံၣ်တၢ်မၤလီၤအလီၢ်လၢဝံၣ်မိၣ်ခွဲၣ်ဆူၣ်ဘၣ်ကွၢ်အပူၤန့ၣ်, သရၣ်ဝံၣ်အိၣ်လၢဝံၣ်မိၣ်လၢဝံၣ် အပူၤဒီးသုးလိာ်စီဆွံၣ်ဖဲလဲၣ်ဒီးဆူၣ်ပွဲကညီအကျိၣ်လီၤ.

သရၣ်မးမးဝံၣ်လၢခံတယံာ်ဘၣ်န့ၣ် လဲၣ်ဆူၣ်တဝဲၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲဒၣ် ဖဲန့ၣ်တုၤမးမးသံသဒၣ်ဒီးလၢလၢအိးကဘိဘၢၢ်ထီၣ် ၅ သီ, ဃ. န. ၁၀၆၀နီၣ်န့ၣ်လီၤ.သရၣ်ဝံၣ်အိၣ်လီၤလဲၣ်ဘၣ်ဒီးလၢအသးပွၢ်ဒီးအိၣ်တဆူၣ်ဘၣ်အဃိ သုးအလီၢ်ဆူၣ်တကွၢ်ဒီးအိၣ်တမ့ၢ်က့ၤ လၢသရၣ်မးမးဘိးနံးအဟံၣ်ပူၤတုၤအဝဲသ့ၣ် တဖၣ်က့ၤက့ၤဆူၤအထံအကိပ်ဒီးသရၣ် ဝံၣ်အိၣ်တမ့ၢ်က့ၤလၢသရၣ် မးမးဘိးနံးတဖၣ်အဟံၣ်တသါတုၤအတၢ်မၤဝံၣ်ဒီးသံဝဲလၢလီၤထီၣ် ၁၀ သီ,ဃ.န. ၁၀၇၂ နီၣ်လၢဂီၤတခီန့ၣ်လီၤ. သံဒ်အကြၢးဒီးဒီးအသိးလၢအသးပွၢ်ဝဲၤဆၢၣ်ကသၣ်ဒီးဒ်ပွၢ်မၤတၢ်ဒိအဝုၤတဂၤအသိးလၢအတၢ်မၤအပူၤလီၤ.

ပွဲကညီကလုာ်ဘၣ်ဘျုး လၢသရၣ် တဂၤအံၤမ့ၢ် အခါကတၢၢ်လီၤ. ပဲတကတိၤကဒီးလၢၤဘၣ်. သရၣ်ဝံၣ်ဒီးသရၣ်မ့ၢ်ခံၣ်အမံၤကမူၤလၢပွဲကညီအကျိၣ် လီၤထူလီၤယိာ်လီၤ. မ့ၢ်အိၣ်လိာ်တနံၤလၢတၢ်တသ့ၣ်ညါဒီးတၢ်တပာ်ကဲတၢ်ပွဲကညီဘၣ်. ဗုမ့ၢ်ခဲကနီၣ်အံၤလၢသရၣ်ဝံၣ်ဒီးအိၣ်ထီၣ် ပွဲကညီအကျိၣ်လၢလိာ်ကွဲးသတးဒီး ပွဲကညီအမံၤဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါက့ၤဒီးလီၤ. ဒီးမ့ၢ်ကအိၣ်ဒီးတနံၤလၢပွဲကညီကလုာ်ဂီၢ်မ့ၢ်ကဆူၣ်နီၤဒီးပာ်ကဲက့ၤမ့ၢ်တနံၤလၢအကျိၣ်ကဲထီၣ် လၢလိာ်ကွဲးဒီးအလိာ်အိၣ်ထီၣ်က့ၤဒီးကခံးပတြၢၤသရၣ်ဝံၣ်အမံၤလီၤ.

သရၣ်ဝံၣ်ကွဲးပာ်ဖျိၣ်ပွဲကညီအလိာ်သံးစီဗျးလျီၢ်ကတြၢ်,လိာ်ဂြၢ်မၣ်, လိာ်ဃရံးဒိလဲၤတၢ်, ပံၤလီၤအလိာ်ဂြၢ်မၣ်ဒီးလိာ်အဂၤတဘျုးဘၣ်လီၤ. ပွၢ်ဒီးဖျိၣ်ခံကလုာ်လိာ်အလိာ်ကဲထီၣ်အခိၣ်ထံးလၢသရၣ်ဝံၣ်အစူပူၤလီၤ.

ဒ်သိးပွဲ ကညီ အလိာ်သုတဟါမၤလၢ နီတစူ တဝုၤလီၤထူလီၤယိာ်န့ၣ်, သရၣ်ဝံၣ်ပာ်လီၤလဲၣ်ခွဲမိၢ်ပွၢ်လၢအအွၣ်ထီၣ် လၢတၢ်ကပူၣ် နံးပွဲကညီအလိာ် အဂီၢ်စု ၁၁၂၃၀ တးလီၤ. ဒီးစု ၂၀၀၀ တးလၢအအွၣ်ထီၣ်န့ၣ်ကတၢၢ်တၢ်သ့ၣ်လၢပွဲကညီမၤလိာ်စီဆွံၣ်အတၢ်မၤစၢၤကိးနီၣ်ဒီးအဂီၢ်လီၤ.

သရၣ်ဝံၣ်အမံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးဒီးလၢထူ လၢလၢၢ်ဝါအလိာ်သန့ကတမ့ၢ်တၢ်ပာ်လၢပာ်ကဒိၤဒီးအိၣ်ကတၢၢ်ဘၣ်. အတၢ်မၤလၢပွဲကညီဒိကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်ခိၣ်အတၢ်ဖျိၣ်အဝုၤကတၢၢ်လီၤ. ဒီးပွဲကညီဒိကလုာ်ညါဝဲၤထၢၢ်ဒီး ဆိၣ်ဝုၤအမံၤလီၤ.

ခံ. သရုပ်ဘီးဒမန်.-သရုပ်ခံးရှာနရံလောပွကညီအကျိတာတဂလီ. သရုပ်
 ဘီးဒမန်အိပ်ဖျှင်ထီလ်လက်အမုရံက, ထူနဲးထဲးစထံးအပူ လီဖုတြုအေရံ
 ထီ ၁ သီ, ၁၀၀ နံလီ. တပ်ဘီးဒမန်စုအိလောလီဖုတြုအေရံထီ ၁၆ သီ,
 ဃ. န. ၁၀၂၅ နံ, ဒီးဗြုအသးဒီးအမိဝံဒီးဟးထီကိပ်အမုရံကဆူကိပ်ပံလီ
 အံလောတံသးစုကစိန်အဂိလောလီထူလံ ၂၆ သီ ဒီးထဲတုလောဝံဒီးစိန်သဲဉ်လီ
 အိကူးအပူ ဃ. န. ၁၀၂၇ နံဝံ အိပ်တယိတ်တမိလဲမေတံ လောဝံတဝဲလီ
 မးရှး ၂၀ သီ, ဃ. န. ၁၀၂၈ နံဒီးမေတံလောပွကညီအကျိလွှံနံနံနံနံနံ
 သံဖဲလီဖုတြုအေရံ ၁၁ သီ, ဃ. န. ၁၀၃၁ နံ ဖဲအထဲကု လောအထံတပ်
 ၄၇၂ ကညီဒီးအတက်တက်ကိပ်ကိပ်

သရုပ်ဘီးဒမန်လဲဆူဝံတဝဲနံ ၄၇၂ ကညီကိပ်သံဉ်လွှံ လဲဆူဒီးအိလီ.
 ကိပ်သံဉ်လွှံတမုဒီးအပျှံအဘိန်နီနီသနကုနီဟူတပ် ထံတံသးစုကစိန်လော
 ပံလီအကျိတမိလောသရုပ်ထူဒေသံ အအိန်နံလောအအိန် လောဝံတကုန်အပူ
 ကုဘဂလဲအသီးဒ်လဲလီ. တုအဘိတ်တံပူထူဖျးကုဒီးနံ လဲဒီး၂၇၂ တ
 ဖန်ဆူဝံဒီးသဲဉ်လီ ဃ. န. ၁၀၂၆ နံ ဒီးအိန်လောသရုပ်ထူဒေသံအအိန်လီ.
 မ့မုတုလောသရုပ်မးမဘီးဒမန် တပ်တံမာအလဲမေတံ လောကိပ်တဝဲအပူနံ ကိပ်
 သံဉ်လွှံမုပွတဂလောအလဲဆူဒီးအိဒီးရှုကုနံကုကစိန်ယုဂ္ဂုးသရံလီ.

သရုပ်ဘီးဒမန်ဒီးဘျာပွကညီအပျှံအဘိန်အဆိကတံတဂ ကိပ်သံဉ်လွှံ
 အံလောလီမုထီ ၁၆ သီ, ဃ. န. ၁၀၂၈ နံလောဝံတဝဲအပူလီ.

သရုပ်ဘီးဒမန်အိပ်မုလောဘိန်မိန်ချာအံထဲ ၃၀ နံဒီးလီ. မ့မုအတံဒီးတံမ
 အဂုနံအိပ်ပွဲအပူဆောင့်ကနံလီ. မေတံလောပွကညီအကျိအဆိကတံဒီး
 နံတပ်တသံအဆိကတံလောပွတကထုအံအကျိလီ. ဖဲသရုပ်ဘီးဒမန်သံ
 နံဒီးဘျာလံပွကညီရှုကုနံကုကစိန် ၇၀၀ လောအကဲထီပွကညီအပျှံအဘိန်
 လောကိပ်ပံလီအပူအံအတသံဆိတဖန်လီ. ပွ တဖန်အံအမံတနီနီလော
 ပနီဟူသုညါတပ်နံ. မုကိပ်သံဉ်လွှံ, စကီ, စိတမးဖိ, စိတဆူ, ထဲ, စိမဲးကံ,
 စိကွါခံ, စိကွါလံ (သရုပ်ကွါလံ) စိကီလီဖိ (သရုပ်ကီလီဖိ) ဒီးအဂုတဖန်
 လီ.

သရုပ်ဘီးဒမန်အဖိခွါအိန်ထဲတဂလီ. ဖိတဂအံကုမေလီလံလောအထံ
 အကိပ်ဒီးမုပွကညီတပ်ကုသုတဂဒီး ကဲသရုပ်အံလောသံကပီတဂ လောပွ
 သုညါအိလောဒီးအိန်ဒီးဒီးမးလီ. သရုပ်ဘီးဒမန်အဖိခွါအံဟွန်လီစုဒီးအပံ
 အသုဒ်မိန်တပ်ဘိထီအိလောဝံတဝဲအပူလောလောထူဒီးတံကပီဆံဒီး
 လောအိကထဲလီ. အိန်ဝဲတဂလီတပ်ဆပ်, တပ်တံသးပုနီဒီးလောပွကညီတ
 သုတပ်လီထူလီယိလီ.

မးမးဘီးဒမန်လောခံကဲထီကုမးမးထူဒေသံခံတဂဒီးသံလောအကုကုဆူ
 ကိပ်အမုရံကလောကုနံဒီးတပ်တံနုလီအိလောကိပ်ခံ, လွှာနံ, ဖဲကိပ်ဖြူစုအ
 အဲဖြူနုဖိလွှာအိန် တာတပ်တံနုလီကွံဒီးနံ လောလီခံးပတုဘျာ ဃ. န.
 ၁၀၄၅ နံနံလီ.

သၢ. သရၣ်မ့စံၣ်.—ပွဲကညီသရၣ်မံးရှၢၣ်နရံၤလၢအထူးထီၣ်လံာ်စီဆွံၤလၢ
ဇၞးတြိဒီးဟူးလွၣ်အကျိၣ်တဖၣ် ဆူပွဲကညီအကျိၣ် ဒီးဒူးအိၣ်ထီၣ်ပွဲကညီအထံာ်
စီဆွံတဂၤလီၤ.

သရၣ်မ့စံၣ်အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ် လၢကိၣ်အကထံးအပူၤလၢ ဃ. န. ၁၇၉၉နံၣ် န့ၣ်
လီၤ. တၢ်အဝဲဒၣ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ် က့ၤအိၣ်က့ၤဆိလၢကိၣ်အမ့ၤရံၤကလီၤ. အဝဲဒၣ်ကဲ
က့ၤအပျဲၣ်အဘိၣ်,ဒီးန့ၣ်လီၤမၤလီၤလံာ်စီဆွံၤလၢ ဃ. န. ၁၈၂၇နံၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်ညါ
ဒီးလၢအမ့ၤပွဲမလိတၢ်ဖိလၢအန့ၣ်ပၢၣ်တၢ်ဆွဲဒီးတၢ်န့ၣ်တၢ်ညီဒီးအန့ၣ်ပၢၣ်တၢ်လီၤ
တံၢ်လီၤဆဲးတဂၤလၢန့ၣ်ထီၣ်လံာ်စီဆွံတၢ်မၤလိတဖျၢၣ်န့ၣ်အပူၤလီၤ.

သရၣ်မ့စံၣ်အမါအိၣ်တဆိဒီးအတက်သံသဒၣ်ဒီးလၢအဝဲဒၣ်တချုးမၤလိဒီးဘၣ်
လံာ်စီဆွံၤလၢအကစံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်အဆၢကတိၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့စံၣ်မၤလိတၢ်
ဝံးဒီးဒီးပၣ်စုဒီးဒီးဗျီအသးဒီးအမါခံၣ်တဂၤတနံၤဃီ လၢမ့ၤထီၣ် ၂၃၃, ဃ. န. ၁၈၃၀
နံၣ်န့ၣ်ဒီး လၢသီထီၣ် ၂၉၃၃ န့ၣ် ဒီးထီၣ်ကဘိဒီး သရၣ်မးမးကံကံး လၢဝဲၣ်
ဘိစထီၣ်ဆူကိၣ်ပံၤလီၤအပူၤလီၤ. သရၣ်ကံကံးမၤတၢ်လၢပံၤလီၤအကျိၣ်ဒီးသရၣ်မ့
စံၣ်လၢပွဲကညီအကျိၣ်လီၤ. လၢသီန့ၣ်တၢ်အပူၤတနံၣ်ဃီန့ၣ်သရၣ်မ့စံၣ်တဲၤတဲၤ
လၢဝဲၣ်မိၣ်ကမ့ၣ်အပူၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၃၁နံၣ်အပူၤသရၣ်မ့စံၣ်လဲၤမၤတၢ်လၢပွဲကညီအကျိၣ်လၢကိၣ်တ
ဝဲၣ်ဒီးလဲၤတၢ်ဝဲၣ်တဝဲၣ် တၢ်ဖဲသရၣ်ဘိးဒေဝ်သ့ၣ်ဒီး ပွဲကညီစ့ၢ်က့ၤန့ၣ်က့ၤတၢ်ဘ
ဖၣ်ဒီးအတၢ်ထဲၤလီၤဒီးသရၣ်ဘိးဒေဝ်ဒီးဘျၢဒီးတကဲတၢ် မ့ၢ်လၢအအိၣ်တဆူၣ်နး
မးအဃိဒီးသရၣ်မ့စံၣ်န့ၣ်အခွဲဒီးဒီးဘျၢပွဲကညီ၃၄၈လၢသရၣ်ဘိးဒေဝ် အမဲာ်
ညါန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့စံၣ်မၤတၢ်လၢကိၣ်တဝဲၣ်အပူၤ ၂၂ နံၣ်, အသးသမူဒီးမံးရှၢၣ်
နရံၤအတၢ်မၤခဲလၢာ်အတၢ်ခံပူၤလီၤ.

သရၣ်မ့စံၣ်ကွၢ်က့ၤတၢ်သးစုကစီၣ်တၢ်ဘးဒီးတၢ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်လၢပွဲက
ညီအကျိၣ်အမဲာ်ညါန့ၣ်သိၣ်လီၤသီလီ ပွဲကညီအပျဲၣ်အဘိၣ်တဖၣ်သၢလံာ်စီဆွံၤလီၤ.
တၢ်တဖၣ် အံၤအမဲာ်ညါန့ၣ် သရၣ်မ့စံၣ်ထူးထီၣ်လံာ်စီဆွံဒီးဘၣ်ညါလၢဇၞးတြိဒီးဟူး
လွၣ်အကျိၣ်ဆူပွဲကညီ ဒီးအကျိၣ်ဒီးဒူးအိၣ်ထီၣ်ပွဲကညီဒီးအထံာ်စီဆွံဒီးဘၣ် ညါ
န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့စံၣ်ကွဲးပၣ်ဖိၣ်ကိၣ်သနီၣ်ညါ အထံကျိတဖၣ်အဝဲဒၣ်ဒီးသ့ၣ်ဒီးဝဲၣ်ဒီး
ဒီးဖိတဖၣ်ဒီးပွဲကလုာ်တဖၣ်အဝဲဒၣ်ဒီးသ့ၣ်တၢ်ပူၣ်န့ၣ်ဒီးလၢ ဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ်
န့ၣ်လီၤ.

မးမးမ့စံၣ်ခံၣ်တဂၤသံသဒၣ်ဒီးလၢဝဲၣ်တဝဲၣ်အပူၤလီၤ. သရၣ်အိၣ်လီၤတဲာ်
ဒီးကွၢ်ဖိၣ်ဘဲက့ၤအဖိတဖၣ်လီၤ. လၢခံသရၣ်မ့စံၣ်ဒီးတုဒီးဗျီအသးသၢဘျီတဘျီ
ဒီးမးမးဘူလၢး, ပြိအသရၣ်ဘူလၢး လၢအမၤတၢ်လၢပြိအကျိၣ် ဒီးသံလၢဝဲၣ်မိၣ်
ထဲၣ်အပူၤတဂၤန့ၣ်အမါလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ်,ပွဲအဲၤကလံးဖိ မၤန့ၢ်ကိၣ်ပံၤလီၤလၢစီအလီၢ်ခံန့ၣ် သရၣ်
မ့စံၣ်လဲၤဆူဝဲၣ်တီအူဒီးမၤထီၣ်တၢ်သးစုကစီၣ်အတၢ်မၤလီၤ. ပွဲကညီလဲၤမၤစၢၤ
ဒီးအဆိကတၢ်တဂၤမ့ၢ်သရၣ်ကွၢ်လၢလၢကိၣ်တဝဲၣ်တဒိလီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၄ နံၣ်အပူၤန့ၣ်,သရၣ်မ့စံၣ်အဝံၢ်အဘိတဆူၣ်တၢ်အဃိက့ၤ
အိၣ်ဘျးလၢအထံအကိၣ်အဖၢမ့ၢ်သရၣ်ကွၢ်လၢ မၤလီၤတဲာ်တၢ်မၤလၢအလီၢ်ခံလီၤ.

[illegible]

ဃ. န. ၁၈၅၅ နှို ဖဲသရဉ်ခဲစဉ်ကုးကုးဆူအထံအကီၢ်န့ၣ်သရဉ်ဝံးတကာၢ်
 လဲၤတုၤဝှော်တီဆူဒီးမၤတၢ်လၢပုၤကညီအကျါလီၤ. မ့ၢ်ဘဉ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးဒိဉ်
 တဆူၣ်ဘဉ်ဒီးကွၢ်ကဒါကွၢ်ဆူဝှ်ဒိဉ်ကမ့ၢ်ဒီးသံဝဲလၢလါဒိကူးထီၣ်၁၈၅၆, ဃ. န.
 ၁၈၅၇ နှို န့ၣ်လီၤ.

ဃ.န. ၁၈၆၂ နှစ်အပူပူအတွေးနွှပ်မေးမေးခံစဉ် (သားဂါတဂါ) စးထိပ်မှူးနဲ့
အသေးတဝှေ့ထံထံဆေးဆေး ဘဉ်ဒီးလီဂင်ဂ်တံ၊ သိုဉ်ပျဉ်တကလုာ်လီ၊ တံအံ၊
ကဲထီဉ်တံသးအူးအဒိဉ်က ဘာ်သးအူးအိဉ်ထီဉ်တံ၊ ပါမုာ်လီ၊ ဖေးသးကိာ်တီအူ
အပူ၊ ကညီအပျော်အဘိဉ်တဖဉ်အကျါဖဲန့ဉ်ဒီးအိဉ်တုာ်ခဲကန့ဉ်အံ၊လီ၊

မေးမေးမေးခံခံဆိကမိလ္လာသီထံနံတံကတိအသိ လာယွံကတိတံဒီး စီ
အရေသံပျံလံသဝီဒ္ဓန္တရံအပူရံဒီးအိပ်ကွဲးအသးလာပွကညိအတံကူတံ
ကံအလီ၊ နံနံအူ၊ နံနံကွံ၊ နံနံဆဲးဘဉ်၊ ဒီးမေးမေးမေးခံလဲဒီးယံကဒီးတုလံ
ဆိပ်လံပံလီတလံ၊ တါအိတဖဉ်နံ ဒီးပံကဲလဲတံကတိသိလီလီပျံ
လီဖူးလံဆိပ်သံဆိ၊ အခိပ်ထံးတဆိ၊ အဖေဖိဒ်ဒါလွဲဒီးအခိပ်ခိပ်ဒ်တဖုန်နံဒီး
ခိပ်ဒ်သီအသးလဲ လာယွံသံဂရံလီ၊ တံမေ်သိးအံဒီးအဂတဖဉ်နံ မေးမေး
မေးခံမဲလဲအိဒီးသိပ် လီသီလီပျံလံကံနံကံ တံတဖဉ် လံအဟဲဆူအအိပ်နံ
လီ၊ တံအံတမုန်ဘဉ်လဲ ဘမိ်တလီဘဉ်၊ ဓမ္မံမဲလဲထီဘိခံတံဒီး ဟံးဆံ
ကျာလဲလံအမုန်တံမုန်တံလီလီ၊

တၢ်မၤအသးဒ်သီးအံၤသရၣ်မွၤခံၣ် တပၣ်ကဲတၣ် လၢမးမးမၤတၢ်န့ၣ် မိလၢအသးတဖၣ်တၣ်အဃိလၢတၢ်အၢထဲန့ၣ်တၣ်ဒီး တပၣ်ကဲလၢတၢ်နီၣ်တမံၤတၣ်. ဒီးလၢအတၢ်ဖိးတၢ်မၤအၢအိၣ်အဃိပျဲၣ်ဖဲအသးလီၤ.

မိုးရှာနုရုံသေရပ်တဖန်အိပ်ဖြိုင်ကိပ်ကားသတိအဝှော်နှုတ်ဒီးစံးတပ်သရပ်မူစံပ်
တပ်ဆပ်အဝဲဒပ်တပ်ကဲလဲ သတိနီတမံးတပ်အဆိကဲထိပ် တာ်မလီၤဖေးဒါးဒီး
မိုးရှာနုရုံယူညာ်အတာ်မလီၤလီၤအံၤဖြူၤ၅၁၀ ဃ. န. ၁၀၆၅ နံၣ် ဒီးအိပ်ဝဲဒ်
နံၣ်၆၆၆၆တုၤလီၤ ဃ. န. ၁၀၇၁ နံၣ်လီၤ.

တၢ်ဃုန့ၣ်အတၢ်ပူၤခံၤတၢ်ဆၣ်သရၣ်မွၤစံၣ်တမၤတၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်သးခု
ကစီၣ်အတၢ်မၤနီၣ်တမံၤတၢ်. မွၢ်မးမးမွၤစံၣ်အတၢ်မၤလီၤ. ဒီးကဲထီၣ်တၢ်သးအး
လၢတၢ်ဘျီက့ၤအိၤညိကစၣ်တသ့တၢ်တုၤခဲကန့ၣ်ခံၤလီၤ. တၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးလၢ

တက်တူတက်တီၤ, ဒီးတက်အဲၣ်တက်ကွံၤပွဲကညီသကိးသကိးအကျါန့ၣ်ယံၣ်ထီၣ်ဒီး
ဒီးယံၣ်ထီၣ်န့ၣ်ထီၣ်တခါလီၤ.

တက်မၤအသးသိးအံၤအါထီၣ်ဒီးသရၣ်မ့ၤခံၣ်ထံၣ်လၢအမါ လဲၤတက်ယံၣ်ထီၣ်
လၢတက်တီၤလီၤဒီး, အဝဲဒၣ်အန့ၣ်တစုအိၣ်ကစုတသ့လၢတၢ်ဒီးတြီတၢ်ဒီး
ဒီးသုးကွံၣ်အသးဒီးတက်မၤစၢၤအမါတဖၣ်လီၤ. ဒီးၤၤ ဃ. န. ၁၀၇၁ နံၣ် န့ၣ်
တၢ်တက်ကွံၣ်ဒီးတူၢ်လိာ်ကွၢ်ဒီးလၢမံးရှၢၣ်နရံၤယူၤညါၣ်ဒီးမၤသကိးကွၢ်တၢ်ဒီးအ
တံၤအသကိးမံးရှၢၣ်နရံၤတဖၣ်တုၤအသံတစုလီၤ.

တက်လၢအကလံးဖှိၣ် န့ၣ်လီၤမၤတၢ်သးခုကစီၣ် အတက်မၤလၢပွဲကညီအကျါ
န့ၣ်အခိၣ်ထံးအိၣ်ထီၣ် လၢမးမးမ့ၤခံၣ်မၤထီၣ် တက်လီၤမုၢ်လီၤဖးဒီး ကွဲးန့ၢ်ဖှိၣ်အ
သရၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်မ့ၤခံၣ်မ့ၢ်ပွဲၤန့ၢ်ပၢၢ်ပွဲကညီအကျါဒီးပွဲကညီအလုၢ်အလုၢ်အဝုၤတၢ်
တဂၤလီၤ. သရၣ်မ့ၤခံၣ်ထုးထီၣ် လိာ်စီဆွံအသိတကတြီဒီးပူၣ်နံးဝဲဝဲ တၢ်တဘျီ
န့ၣ်မ့ၢ်လၢ ဃ. န. ၁၀၇၃ နံၣ် ဒီးလၢ ဃ. န. ၁၀၇၃ နံၣ် န့ၣ် လိာ်စီဆွံလၢပွဲ
ကညီကျိာ်အသိဒီးအလီၢ်လံၤခံကတြီလၢတၢ်တၢ်မၤဝဲဒီးဒီးတၢ်ပူၣ်နံးဃုာ်
ဒီးတကတြီဃိတၢ်တဘျီလီၤ.

သရၣ်မ့ၤခံၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သး ဆၢလၢပွဲကညီဒီးပံၤလီၤ အတက်အိၣ်
ဖှိၣ်အတက်တူတက်တီၤအဆၢကတီၢ်အဂီၢ်ဒီး ကွဲးလိာ်ထီၣ်သးဝံၣ်ဖဲန့ၣ် အဆၢအက
တီၢ်တဘျီလုၢ်လီၤ. ဃ. န. ၁၀၇၂ နံၣ်အပူၤန့ၣ်သရၣ်မ့ၤခံၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်ပွဲကညီ
အလိာ်ပရၢတလိာ်တဘျီ “ဆၣ်တူၢ်ဂီၤ” လၢပွဲကညီကဖးဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်အဝုၢ်အ
ပီၢ်လၢကိၢ်ပံၤလီၤအပူၤမ့ၢ်ဝုၤလၢထံၣ်ဂၤကိၢ်ဂၤမ့ၢ်ဝုၤအဂီၢ်လီၤ.

လိာ်တဖၣ်အံၤအမဲၣ်ညါန့ၣ် သရၣ်မ့ၤခံၣ်ထုးထီၣ်ပံၤလီၤအလိာ်ဂြၢ်မၣ်တဘျီ,
ဒီးကိၢ်သနီၤတြီအသ့ၣ်အဝုၣ်ဒီးဖိတဖၣ်, ပွဲကလုာ်လၢကိၢ်တဘျီအံၤအပူၤဒီး အ
လုၢ်အလုၢ်ဒီးအတက်ကတိၤတဖၣ် တုၤဒၣ်လဲၣ်အန့ၢ်တၢ်အမံၤလၢသၣ်ကပီၤလၢပွဲ
အကလံးဖိကူၣ်တၢ်ကူၣ်သ့တဖၣ်အကျါ, F. R. A. S. “တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်စီၤပၤလၢ
ကိၢ်အၤအပူၤ” လီၤ.

သရၣ်မ့ၤခံၣ်ဃုာ်သ့ၣ်ညါတၢ်လၢထးတဖၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်အဂၤတၢ်. မ့ၢ်လၢအက
န့ၢ်ပၢၢ်ထုးထီၣ်လိာ်စီဆွံ လၢဇုၤတြီဒီးဟးလ့ၣ်အကျိာ်န့ၣ် ဆူပွဲကညီအကျိာ် ဒီးက
ယဲၢ်တၢ်အမံၤအသ့ၣ် လၢလိာ်စီဆွံအပူၤတဖၣ် ကတၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲး အဝုၢ်လီၤ.
သရၣ်မ့ၤခံၣ်အတက်န့ၢ်ပၢၢ်ဒီးအတက်မၤန့ၣ်တုၤမုၢ်မဆိတန့ၢ်အံၤတၢ်တၢ်ဘျီဝုၤထီၣ်
ဒီးတသ့ဒီးတၢ်နီတစုတၢ်.

သရၣ်မ့ၤခံၣ်သံလၢဝုၤတကူၣ်အပူၤ, လၢမးရှးထီၣ် ၃၁, ၁၀၇၄ နံၣ်ဖဲအသး
ထီၣ်၇၅ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. အိၣ်မူဒီးပွဲၤတီပွဲၤလီၤ လၢအသးအိၣ်ဒီးမၤ ယုၣ်မူးဃရံးအ
တက်မၤတဂၤအသိး, ဒီးသံဒ်ပွဲၤတီပွဲၤလီၤတဂၤလၢအတက်မၤအပူၤအိၣ်ဒီး တက်လၢ
တက်ကပီၤလၢအဂီၢ်ပွဲၤဆၢၣ်ကလံၣ်လီၤ. ဒီးဖဲတၢ်ယၢၤထီၣ်တၢ်ပွဲကညီအတက်အိၣ်
ဖှိၣ်အိၣ်ဝဲတပူၤလၢလံာ်န့ၣ်, သရၣ်မ့ၤခံၣ်အမံၤ ကတၢ်တၢ်ပၤလၢလံာ်ကပီၤဒီးလီၤ.
ထဲလၢတၢ်ထုးထီၣ်လိာ်စီဆွံတဘျီန့ၣ် ဒီးသရၣ်မ့ၤခံၣ်အမံၤသံကွံၣ်လၢပွဲကညီအ
အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ် အတက်ဆိကမိၣ်အပူၤ, လၢပွဲကညီအကျါ တသ့လၢနီတဘျီ

တၢ်. “ပုလၢအမၤနၢၤတၢ်န့ၣ်, ယကမၤဒီးလၢလၢၢ်ထူၣ်လၢယကစၢ်အတၢ်လုၢ်
ဟံၣ်ပူၤ, ဒီးတဟးထီၣ်လၢတၢ်ဆူခိၣ်တၢ်. ဒီးယကကွဲးယကစၢ်အမံၤ, ဒီးယကစၢ်
အဝၢ်ယ ဂူၤ၅၅လွၣ်အသီလၢအဖဲလီၤလၢမူခိၣ်လၢယကစၢ်အခိၣ်အမံၤ, ဒီးယ မံၤသီ
ဒၣ်ယဲလၢအလီၤလီၤ.” လိာ်. ၃: ၁၂.

ဒ်ပခံးလံအသိး, သၢၣ်ခံးဒ်ပုၤဒုး အိၣ်ထီၣ်ပုကညိအကျိၢ်ဆူထီၣ်ကွဲးန့ၣ်, သၢၣ်
မ့ၤခိၣ်ဒ်ပုလၢအထူးထီၣ်လံာ်စီဆွံဆူပုကညိအကျိၢ်တၢ်အသိး, ခံၣ်လၢၢ်အမံၤ
ကမူဝဲလၢပုကညိအကျိၢ်လီၤထူလီၤယိာ်သီ.

အဆၢ. တဆံၣ်နီၣ်.

ပုဂံပြည်သရုပ်မံးရှၢၣ်နရံၤလၢညါတဖီ.-အိၣ်ဒီး-

လွံၣ်.—သရုပ်မံးတူၣ်,-တၢ.- သရုပ်ယူၣ်တူၣ်. ယဲးၣ်. ဝံးတူၣ် အိၣ် ဖျၢၣ်ထီၣ်
လၢကိၣ်အမၤရံၤကၤ,လါဖျၢၣ်အါရံၤထီၣ် ၁၇ သီ, ဃ. န. ၁၇၀၆ နံၣ်, ဒီးဖဲအ
သးအိၣ်၁၀နံၣ်ဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ် န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်သီသးသီဒီးကဲထီၣ်ကစၢ်ယုၣ်ၤစူးစူးအပျဲၣ်
အဘိၣ်,ဒီးဒီးဘျၢအသးလၢထံလီၤ. တုၤအသးအိၣ် ၂၀ နံၣ်န့ၣ်အဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီၤမၤ
လိလံာ်လၢယဲးမံးလထၢၣ် တၢ်မၤလိအလိၣ်လီၤ. သရုပ်မံးတူၣ်မ့ၢ်ပုၤအသးဂဲၤလိာ်
တၢ်ဆူၣ်လၢတၢ်သးခုၣ်ကစီၣ်အတၢ်မၤအပူၤတဂၤလီၤ. ဖဲအမၤလိလံာ်အဆၢအက
တိၢ်ဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်, ဖဲအမၤဝဲဘျးတဘျီလၢလၢန့ၣ် ဂဲၤလိာ်ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ယုၣ်ၤစူးစူး
အတၢ်အုၣ်ကွၤဒိၣ်ကွၤဒီးခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ် လၢတၢ်မၤလိအသးခိၣ်သရုပ်ထံး အ
သးတဖၣ်ကိးပူၤဒီး, ဒီးလၢတၢ်မၤလိပျၢ်အကတိၢ်န့ၣ် သိၣ်လိမိသၣ်တဖၣ် လၢသ
ဒီးအတၢ်မၤလိတဖၣ်အပူၤလီၤ. ယွၤဆိၣ်ဝုၤအတၢ်ဖဲတၢ်မၤလိလၢအခိၣ်ထံးလံၤလံၤ
ဒီးကဲထီၣ် ပုၤကွၤမၤစၢၤလီၤကွၤအသးတဂၤ လၢအမၤလိ တၢ်အဆၢ အကတိၢ်န့ၣ်
လီၤ.

သရုပ်မံးတူၣ်မၤလိတၢ်ဒီး ကတဲာ်ကတိၢ်ပၢ်စၢၤအသး လၢအကမၤတၢ်မၤ လၢ
ပုၤကညိအကျါလီၤ. ဖဲအဆၢအကတိၢ်န့ၣ် တၢ်လၢသရုပ်မံးမံးဝံးကွၤအိၣ်ဘျးလၢ
အထံအကိၣ်သတးဒီးသရုပ်မံးတူၣ်မၤလိသ့ပၣ်အသးလၢပုၤကညိအကျါတနီၤလၢ
အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သိၣ်လိအပူၤလီၤ.

လါအုၣ်ထီၣ်၉ သီ, ဃ. န. ၁၇၃၄ နံၣ်န့ၣ် အဝဲဒုၣ်ဒီးဖျါအသးဒီးအမၤသတး
ဒီးလၢလါယူၤလိအပူၤတနံၣ်ဃီန့ၣ်ဒီးထီၣ်ကဘိဆူၣ်ကိၣ်ပံၤလီၤအပူၤၣ်သိး အကမၤ
တၢ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သးခုၣ်ကစီၣ်အတၢ်မၤလၢပုၤကညိအကျါလီၤ.

မံးရှၢၣ်နရံၤယဲးဒီး ဃုၣ်ကဘိဒီးအိၣ်တဘျီဃီတဖၣ်မ့ၢ်သရုပ်မံးမံးဝံး လၢအကွၤ
အိၣ်ဘျးသၢအထံအကိၣ်ဝံၤယဲးကွၤကဒါကွၤဆူၣ်အတၢ်မၤအပူၤ,သရုပ်မံးမံးဟီၤဝၢး,
သရုပ်မံးမံးအိၣ်ကွၤ, မးမးမုၣ်ကနီၤကါဒနၢၣ် (လၢခံကဲထီၣ်မးမးအိၣ်ဘးလၢကိၣ်
ပသိၣ် ပုၤကညိအကျါ) ဒီးသရုပ်မံးမံး (တရူးဖဲမံးရှၢၣ်နရံၤ သရုပ် လၢယီၤ
ကိၣ်အဝုၣ်မိၢ်ပုၤဝုၣ်ဘိကိၣ်အပူၤ) တဖၣ်လီၤ. သရုပ်မံးတူၣ်အတၢ်မၤ ယွၤအတၢ်မၤ
န့ၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်အဆၢအကတိၢ်တဖၣ်တၢ်. ဓ့မ့ၢ်မၤအိၣ်လၢတၢ်အဆၢအကတိၢ်
ကိးဘျီဒီးအပူၤဖဲအန့ၣ်တၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢအယဲးလၢကွၤလၢကဘိပူၤန့ၣ်သရုပ်မံးမံး
ဝံးတူၣ်ဂဲၤပျၢၣ်တၢ်သၢပုၤကဘိဖိတဖၣ်အတၢ်အုၣ်ကွၤဒိၣ်ကွၤအဂီၢ်ဒီး ဖဲပုၤကဘိဖိ
တဖၣ်အိၣ်ဘျးအိၣ်သါလၢအတၢ်မၤအပူၤန့ၣ် အဝဲဒုၣ်မံးတၢ်တဲတၢ်ဒီးသဆၣ်ထီၣ်
ဝဲအခံလၢအတၢ်ကကဲကွၤကစၢ်ယုၣ်ၤစူးစူးအပျဲၣ်အဘိၣ်လီၤ. ဃုၣ်ကထုၣ်တဖၣ်
န့ၣ်ပုၤလဲၤတၢ်ဒီးအိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးအိၣ်ဘျးအိၣ်သါတချုးတၢ်. သးအိၣ်အိၣ်,အိၣ်
အိၣ်, ဒီးမၤစၢၤအိၣ်တကွၤသ့ၣ်လၢအတၢ်တၢ်ကိၣ်တၢ်ဂီၤအပူၤ ဖဲအမၤဝဲသ့န့ၣ်လၢ
သးမုၣ်အပူၤကိးဘျီဒီးလီၤ. ဒီးလၢတၢ်ကွၤစၢၤန့ၣ်အဃိ,တုၤကဘိထိးထီၣ်လၢဝုၣ်
မိၣ်လဲၣ်န့ၣ်,ကဘိခိၣ်တဂၤ, ပုၤကွၤကဘိပဒၢးပဒၢ်တၢ်ကတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဂၤ,

ပှကွၢ်ကဘိဒိ အတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဂီၤ ဒီးကဘိဒိ တဘျးဂၤ ကဲထီၣ်က့ၤလၢ်ရှုး
ဆၢရံးအပျၢ်အဘိၣ်သတးဒီးဒီးဘျးက့ၤအသးလၢထံလီၤ. အခံၤမ့ၢ်သရၣ်တဂၤ
အံၤပၣ်လီၤအတၢ်မၤယွၤအတၢ်မၤလၢအဟးထီၣ် လၢအထံအကီၢ်တဘျီဃီ အခိၣ်
ထံးလီၤ. ဒီးတၢ်အခိၣ်ထံးအိၣ်အသးတၢ်မၤဆူညါတဒိကဒုးန့ၣ်အသး ဝဲပကဲလဲၤ
ဆူညါဒီးဒုးဖျါထီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်ဒ်ခံးလံအသးမၤလိပၣ်လံ ပှကညိအကျိၣ် သၢသရၣ်မးမးဝံးအ
အိၣ်လၢကီၢ်အမ့ၢ်ရံကၤအပူၤဒၣ်လဲၣ်သတးဒီး, တုၤအယဲတုၤလၢဝံးခိၣ်လၢမ့ၢ်အပူၤ
လီၤ, ဒုၣ်တၢ်, ဃ. န. ၁၈၃၄ နံၣ်န့ၣ် တန္တိအလီၢ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်လၢ
ပှကညိအကျိၣ်သ့ကစီဒိပှလၢအယဲအိၣ်တုၢ်လံဃးဃးတဖၣ်အသးလီၤ. သရၣ်
ဝံးတူၣ်မၤတၢ်မၤလၢပှကညိအကျိၣ်လၢကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်အပူၤလီၤ. ဒီးဒ်အသးဆူၣ်
လၢတၢ်ဖိတၢ်မၤ ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ် လဲၣ်တၢ်လၢပှကညိအကျိၣ်ဖဲအမၤ
ချးန့ၣ်ကိးစုဒီးလီၤ. တၢ်အိၣ်ဘျးတအိၣ်တၢ်ဒီး အိၣ်နီတဘျီတၢ်. အါစုအါတျီ
သရၣ်လဲၣ်တၢ်တကျိၤဒီးပှကညိဖိၣ်သၣ်ခါ ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်တဖၣ်, မးမးလဲၤဒီး
ပှကညိအရၣ်အခါလၢတၢ်ခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤအဂီၢ်တကျိၤဒၣ်, ဒီးခံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သး
ရကစီဒ်ဒ်သးတၢ်မၤကဲလဲၤချးဒီးတၢ်အလီၢ်ကသက့ၤအါအဂီၢ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်မၤတၢ်လၢကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်ဒိကီၢ်ညါဒီးလၢကီၢ်တကူၣ်အခိၣ်အစၢၤ
ဖဲအမၤသ့ဒီးလဲၤတုၤတဖၣ်န့ၣ်ကိးပူၤဒီးလီၤ. ကီၢ်ခိၣ်ကမ့ၢ်အတၢ်သးရကစီဒ်
အတၢ်မၤဒီး အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ် လၢသရၣ်တဂၤအံၤအစုပူၤ အါတက့ၢ်
လီၤ. ဒီးပှကညိအပျၢ်အဘိၣ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အိၣ်တပူၤလၢလၢကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်
အပူၤလၢညါတဒိန့ၣ် သရၣ်မးမးဝံးတူၣ်အမံၤတၢ်သ့ၣ်ညါဒီး ဝဲဟံၣ်ဒိအသး
လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်ဒ်ဒီးပှကညိဒ်ပှကညိအသးဒီးပှကညိပၣ်ကဲ အိၣ်ပၣ်တဂၤဒီး
ဒိပုၢ်ဝဲၣ်တဂၤအသးလီၤ. ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢပှကညိ လၢကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်အပူၤ
တဖၣ်တၢ်ဝဲ တမံၤမံၤန့ၣ်ပှကညိ ဒုးသ့ၣ်ညါသရၣ်ဝံးတူၣ်ဒ်အဒုးသ့ၣ် ညါအတံၤ
အသကိးအဘျးအတံၤပှကညိဒ်ဝဲအသးဒီးသ့ၣ်ညါလၢအကန့ၢ်တၢ်တၢ်သးအိၣ်
အိၣ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤလၢအဂီၢ်လၢသရၣ်အအိၣ်လီၤ. ဒီးန့ၣ်တၢ်ဝဲဒ်ခဲဃးလီၤ. လၢ
တၢ်ဒ်န့ၣ်အစၢၤသရၣ်ဝံးတူၣ်ကဲထီၣ်ကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်မံးရှၢၣ်ပၢ်တဂၤလီၤ.

ဟံၣ်လၢမံးရှၢၣ်န့ၣ်အိၣ်မုၢ်မဆါတနံၤအံၤလၢကီၢ် ခိၣ်လၢမ့ၢ်အဝံၢ်တၢ်မၤလိက
စီၤပူၤန့ၣ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်ကိးအိၣ်လၢပှ ခိၣ်လၢမ့ၢ် ဖိလၢသရၣ် ဝံးတူၣ် အ
ဟံၣ်တုၤမုၢ် မဆါတနံၤအံၤလီၤ. ကစီၤန့ၣ် တၢ်တၢ်ကွၢ်ဃုထၢန့ၢ်ဝဲလၢမံးရှၢၣ်အ
တၢ်မၤအဂီၢ်ဒီးဟံၣ်န့ၣ်ဘျီထီၣ်ဝဲလၢအကစီဒ်ဒ်လီၤ.

ကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်အပူၤဒိကီၢ်ညါန့ၣ်, ပှတၢ်ယွၤဖိမ့ၢ်ဝဲပှသ့ခိၣ်ဖိမ့ၢ်ဝဲ, ဖိသၣ်
ဆံးတၢ်ဆၣ်သ့ၣ်ညါ သရၣ်ဝံးတူၣ် ကိးဂၤဒဲးဖဲန့ၣ် အဆၢအကတီၢ်လီၤ. သရၣ်
ဝံးတူၣ်အကလုၢ်ပှ ပှကပှလၢပှသ့ၣ်ခိၣ်သးဘိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးကိးအိၣ်, “ဖိ
ဒိၣ်” တဖၣ်န့ၣ်မုၢ်တၢ်ပှကညိအသးဒီးအတၢ်အိၣ်အိၣ်ဒီးန့ၣ်အိၣ်အါမးလီၤ.

လၢတၢ်စူၤခါအဆၢအကတီၢ်န့ၣ် သရၣ်ဝံးတူၣ် သိၣ်လိပှ ဖိသၣ်ခါတဖၣ်ဒီး
ကဲထီၣ်ကတီၢ်အိၣ်လၢတၢ်သးရကစီဒ် အတၢ်မၤအဂီၢ်လီၤ. ပှကီၢ်ခိၣ်လၢမ့ၢ်ဖိ, ပှ

ပွဲလၢန့ၣ်လီၤအဘူတဖၣ်အံၤမ့ၢ်မတၤမတၤန့ၣ်ပူၤတဆံၣ်န့ၣ်တပူၤန့ၣ်တသ့ၣ်ညါအ
 မံၤဘဉ်, ဒီးမ့ၢ်မတၤကဟ့ၣ်က့ၤန့ၣ်လၢအဂီၢ်တဂၤလဲၣ်.” သရၣ်ဝံးတူၣ်ခံးဆၢဒီး,
 “ကစၢ်ယွၤကဟ့ၣ်ကဒါက့ၤဒေၣ်ယၤလီၤ.” ဒီးမ့ၢ်ခဲဆဲးန့ၣ်လီၤ. တုၤတၢ်စ့ၣ်ထီၣ်
 က့ၤဒီးတၢ်ယီၤထီၣ်က့ၤလၢ ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ်န့ၣ်သရၣ်ဝံးတူၣ်လဲၤဟးခံၣ်တဲၤတဲ
 လီၤတၢ်လၢပွဲကညီအကျါန့ၣ်, ကယဲၣ်ပွဲကညီတဖၣ်, ဘါယွၤဒီးမ့ၢ်ဝုၤ, သူခိၣ်ဒီး
 မ့ၢ်ဝုၤသ့ၣ်ညါဒီးဒီးပၣ်ကဲဒီးလၢအမ့ၢ်ပွဲကွၢ်ကဲက့ၤအသးသမူလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤတ
 ဂၤလီၤ. ဒီးကယဲၣ်ကိတ်လၢပွဲကညီဟံးန့ၢ်လၢသရၣ်ဝံးတူၣ်အခိၣ်န့ၣ်ပွဲကညီဟ့ၣ်
 က့ၤဒီးလၢဘူကိးဈၢၣ်ဒီးလီၤ. ထဲန့ၣ်တဝံၤဒီးဘဉ်. လၢတၢ်မၤဝုၤအပူၤအံၤပွဲက
 ညီလၢကိတ်ကူၣ်အပူၤအံၤသရၣ်ဝံးတူၣ်သတးဒီးကဲထီၣ်တၢ်ဒီးထီၣ်က့ၤလၢတၢ်
 သးခုကစီၣ် အတၢ်မၤအဂီၢ်လၢ ပွဲကညီဂီၢ်မုၢ်ကဲထီၣ်က့ၤယ့ၣ် ဂူးဃရံး အဉ္ဈၢ်အ
 ဘိၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်ဃုလၢတၢ်အလီၢ် လၢဝံၤတကူၣ်စါဒွီလၢအကမၤတၢ်သးခုကစီၣ်
 အတၢ်မၤအမိၢ်ပွၢ်အလီၢ်ဒီးအဃုလၢထီၣ်ပဲၣ်ကူၤလၢကိတ်ခိၣ်လဲၣ်အတၢ်မၤအဂီၢ်အ
 ဝိးလီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်ခူဒီးပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ်ဒီးသးခိၣ်တဖၣ်ဒီးခံၣ်တဲၤတဲလီၤဒီးလၢယ့ၣ်
 ဂူးဃရံးအတၢ်အုၣ်က့ၤခိၣ်က့ၤအဝုၤလီၤ.

ပဒိၣ်ပပွၢ်တဖၣ် အံၤသရၣ်ဝံးတူၣ် ကိးဂၤဒဲးဒီးမၤစၢၤဒီးလၢကျိၣ်ဒီးခူဒီးလၢ
 ပွဲကညီအတၢ်မၤလီၤအဂီၢ်တဆံးတစ့ၤဘဉ်.

သရၣ်ဝံးတူၣ်သိၣ်လိပုၤဒိၣ်သဉ် ခွါတဖၣ် လၢလံာ်စီဆွံဒီးတၢ်ထီၣ်တၢ်တဲၣ်တဖၣ်
 လၢတၢ်ခံၣ်တဲၤတဲလီၤဒီးတၢ်မၤအိၣ်ဖဲအိၣ်အဂီၢ်လီၤ.

ဃ. န. ၁၈၅၃ နံၣ်ဒီး ၁၈၅၄ နံၣ်ဒီးပခံးလံာ်လၢလီၢ်တပူၤန့ၣ် လၢမံးရှၢၣ်န့ၣ်
 ယူၤညၢၣ်တြီဘဉ်တၢ်ကမၤကဲထီၣ်တၢ်မၤလီၤလၢပွဲကညီအဂီၢ်အဃိ, သရၣ်ဝံးတူၣ်
 ဒီးအသကိးတနီၤမၤလီၤဖးအသးဒီးမံးရှၢၣ်န့ၣ်ယူၤညၢၣ်ဒီးမၤဒေၣ်အတၢ်ဒဉ်လီၤ.
 သရၣ်ဝံးတူၣ်မၤတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဒိၣ်
 ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢကိတ်တဘျီအံၤအပူၤလၢအစုပူၤလီၤ.

ဝံၤအတၢ်မၤလီၤဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်ဒီးပွဲမၤလီၤတၢ်ဖိလၢကိတ်ပသံၣ်, ကိတ်ဟိကတး,
 ချီကွၢ်, ထီအူ, ခိၣ်လဲၣ်တဖၣ်ဖဲဆူဝံၤတကူၣ်ဒီးမၤလီၤတၢ်လၢဝံၤတကူၣ်ပကိတ်စ
 ခူအပူၤလီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်လဲၤဆူအူးကိၣ်, သူဆဲၣ်, လဲၤဆူပကိတ်ဒီးခံၣ် တဲၤတဲလီၤတၢ်လၢက
 စၢ်ခိၣ်ဒီးဘဉ်တၢ်ညၢၣ် ဂီၢ်ဒီးဟဲက့ၤက့ၤဆူဝံၤတကူၣ်အပူၤဒီးသံလၢမးရှးထီၣ် ၃၁
 သီ, ဃ. န. ၁၈၅၈ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဂၤအံၤပွဲကညီအံၤဒီးအါမးလီၤ. ပွဲ
 ကညီခူဒီးဒီးန့ၣ်မ့ၢ်ဒီးသဉ်ဘဉ်ဆဉ်အံၤသရၣ်ဝံးတူၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကိတ်ခဲအပူၤ
 န့ၣ်သရၣ်ဝံး တူၣ်အတၢ်န့ၣ်ယွၤတဆံးလီၤစ့ၤလီၤနီတဘျီဘဉ်. သရၣ်ဝံးတူၣ်ပွဲဒီး
 တၢ်ထုကဖၣ်လီၤ. လၢမုၢ်န့ၣ်ဒီးဖိမုၢ်ဘဉ်ဆဉ်ဟးလၢပွဲမၤလီၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဟံၣ်
 အဃၢၤမ့ၢ်ဝုၤဟံၣ် ဖိလၢမ့ၢ်ဝုၤဒီးဘါတုၤတဖၣ်ယွၤဒ်သိး အကဒူးခဲၣ်အကွဲဒီးကက
 ယုကယၢ်အတၢ်မၤတဖၣ်လီၤ.

သရၣ်ဝံးတူၣ်ခံၣ်ထဲ၊ ထဲလီၤတၢ်လၢသရၣ်ပူၤဒီးဘိတုကဖဉ်တၢ်န့ၣ်၊ ပွဲလၢအ
 ရှုဒီးဒီးဒီးသ့ၣ် ညါဒီးတဖဉ် န့ၣ်သ့ၣ်နီၣ် ထီၣ်အတၢ်ထုကဖဉ် ဒီးအတၢ် ဃုတၢ်
 ဆိၣ်ဝဲဆိၣ်ဝါလၢပွဲ ကညီအပျဲၣ်အဘိၣ်တဖဉ်အဂီၢ်၊ ဒီးယုၣ်ရှုးဃရံး အတၢ်ဖံး
 တၢ်မၤလၢကိၣ်တဘျီအံၤအပူၤ အိၣ်ဒီးတၢ်ခဲၣ်ထဲခိၣ်ဒီးဘျီဒီးလီၤ၊ နီၣ်ယုၣ်ရှုးဃ
 ရံးအသုးဒိဝဲတဂၤ အသိးလၢၣ်အသးသမူလၢတၢ်ဒုးသုးအပူၤလၢအကစၢ်အဂီၢ်
 လီၤ၊ မ့ၢ်ယုၤအပွဲတဂၤလီၤ၊

မးမးဝံးတူၣ်မၤလီၤတဲၣ်ဘၣ်မၤလၢအဝဲအလီၢ်ခံတုၤလီၤလၢ ဃ. န. ၁၀၆၄
 နံၣ်ဒီးအတၢ်မၤဝံးဒီးဘဉ်တၢ်ပၣ်ဖျိၣ်ဃုၣ်ကွဲၤဒီးပွဲလၢအရှုလိၣ်ညါန့ၣ်အသးဒီး
 ဒီးဒီးကွဲၤပၣ်လံၤလၢအခဲၣ်ညါတဖဉ်န့ၣ်လီၤ၊ ခံၣ်လၢၣ်အသ့ၣ်ခိၣ်အိၣ်ဃုၣ်ဒီးပွဲ
 ကညီအပျဲၣ် အဘိၣ်လၢအမၤဝဲတၢ်လၢအဂီၢ်လၢအသံတၢ် ဖဲဝဲတကူၣ် အပူၤအံၤ
 လၢပွဲကညီအတၢ်သ့ၣ်ခိၣ်အကစီၤပူၤန့ၣ်လီၤ၊

ထံၢ်. သရၣ်အဉ်တး-အိၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်လၢကိၣ်အမ့ၢ်ရံၤကၤ၊လါဒီးကတိဘၢ် ၂၃
 သီ. ဃ. န. ၁၀၀၉ နံၣ်လီၤ၊ မၤလီၤဝံးဝံးလၢ ဃ. န. ၁၀၃၅ နံၣ်ဒီးယဲဆူကိၣ်
 ပံၤလီၤအပူၤအံၤလၢတၢ် သးခုကစီၣ် အဂီၢ်လၢပွဲကညီ အကျါတနံၣ်ဃီန့ၣ် ဒီးမၤ
 တၢ်လၢဖလူကူၤကိၣ်ခိၣ်လၢခဲၣ်အပူၤလီၤ၊

လါအုၣ်ထီၣ် ၂ သီ. ဃ. န. ၁၀၃၇ နံၣ်န့ၣ်သရၣ်အဉ်တးဒီးဖျိအသးဒီးမးမး
 မ့ၢ်ကနီၤကါဒီးန့ၣ်လၢ အထဲဃုၣ်ဒီး သရၣ်မးမးဝံးတဖဉ်လၢ ဃ. န. ၁၀၃၄ နံၣ်
 ဒီးမၤတၢ်လၢဝဲတဲၣ်န့ၣ်လီၤ၊ တၢ်အံၤအလီၢ်ခံတဖဉ်သရၣ်မးမးဝံးအဉ်တး
 သးအတၢ်မၤအလီၢ်သၢဖလူကူၤဆူခိၣ်ပံၣ်လၢကိၣ်တကူၣ်တခိၣ်မၤတၢ်သးခုကစီၣ်
 အတၢ်မၤလၢကိၣ်တကူၣ်အပူၤလီၤ၊ ဖဲအံၤပွဲကညီလၢကိၣ်ပသံၣ်ကိၣ်ပါတနီၣ်ဒီး
 ကိၣ်တကူၣ်ယဲဆူအိၣ်ဒီးမၤလီၤမၤဒီးတၢ်ဒီးခံၣ်ထဲထဲလီၤတၢ်လီၤ၊ သရၣ်အဉ်တး
 မၤတၢ်သးခုကစီၣ် အတၢ်မၤလၢခိၣ်ပံၣ်ကိၣ် တကူၣ် အပူၤတုၤလၢ ဃ. န. ၁၀၄၀
 နံၣ်ဒီးသုး အတၢ်မၤအလီၢ်ဆူ လၢၣ်ခၢၣ် ကိၣ်ဒီးမၤထီၣ် တၢ်မၤလၢဝဲသီၣ်တွဲအပူၤ
 လီၤ၊

ဖဲသီၣ်တွဲအဝဲပူၤအံၤ သရၣ်အဉ်တးမၤထီၣ်ကဒီး တၢ်မၤလီၤလၢပွဲကညီအပျဲၣ်
 အဘိၣ်တဖဉ်အဂီၢ်ဒီးပွဲလၢကိၣ်တကူၣ်၊ ကိၣ်ပါတနီၣ်ဒီးကိၣ်ပသံၣ်တဖဉ်၊ ပွဲဖိၣ်
 သဉ်ခါ ၅၀ ဂၤထဲမၤလီၤတၢ်လၢအပူၤလီၤ၊ ပွဲတဖဉ်အံၤ အမံၤပတယၢၤထီၣ်
 လၢၤဘဉ်. အဝဲဒ်အံၤလၢပကတိၤတၢ်လၢပွဲကညီဘဉ်ဖျိၣ်ဘဉ်နးလၢအဆၢလၢ
 ညါတဖဉ်အပူၤန့ၣ် အိၣ်ဖျါတဘျုးဂၤဒီးသရၣ်အဉ်တးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအိၣ်ဖျါဂီၢ်
 မ့ၢ်လံၤလီၤ၊

ဃ. န. ၁၀၄၂ နံၣ်အပူၤအတုၤသရၣ်အဉ်တးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒီးပၣ်စုလၢသရၣ်
 ပွဲကိၣ်ဒီးသရၣ်ထွဲဒ်သ့ၣ်တဖဉ်အလီၤလၢတၢ်မၤတၢ်သးခုကစီၣ်အဂီၢ်လီၤ၊ ဒီးမ့ၢ်
 တၢ်မၤအသီလၢမံးရှၢၣ်နရံၤသရၣ်တဖဉ်အသးဒုဒိသၢအကမၤဝဲ လၢပွဲလံၤဖိကိၣ်ဖိ
 အပျဲၣ်အဘိၣ်တဖဉ်အဂီၢ်လီၤ၊ မ့ၢ်လီၤဂၤသရၣ်အဉ်တးအတၢ်ဆိကခိၣ်လဲၤလၢ
 အတံၤသကိးတဖဉ်အခဲၣ်ညါ ယံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ် ဆိကခိၣ်ဝဲတက့ၢ်ဒီး တပၣ်တုၤဘဉ်
 တၢ်မၤလၢ အကဘဉ်မၤ အသးတဘျီသပွၢ်တၢ်န့ၣ် လၢတၢ်တြီမၤတံၢ်တၢ် အဂီၢ်

နီတမံၤထပ်ဒီးမၤဝဲလီၤ.ဒီးအတက်မၤန့ၣ်ကဲတၢ်မိၢ်ပွၢ်အဒိၣ်တမံၤတုၤမုၢ်မဆါတနံၤ
အံၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၄၅နံၣ်န့ၣ် မးမးသံသဒၣ်အိၤဒီးသရၣ်အဝံၢ်အဘါတဆူၣ်တပ် ဒီး
က့ၤက့ၤဆူအထံအကီၢ်ဒီး အိၣ်ဘျီးတုၤလီၤလၢ ဃ. န. ၁၀၄၇နံၣ်ဒီး ယဲက့ၤကေၤ
က့ၤဆူအတက်မၤအပူၤလီၤ. ဓ့မ့ၢ်မၤတၢ်ဒီးအဝံၢ်အဘါတဆူၣ်နးထီၣ်ဒီးသုးအလီၢ်
လၢ၁၀၅၁နံၣ်ဆူဝံၢ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ်ဒီးသးအကန့ၢ်တၢ်အိၣ်ဘျီးလၢအဂီၢ်တဖဲးလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၅၂နံၣ်ဖဲပွၤအဲကလံးဖိမၤန့ၢ်ဝံၢ်ပသံၣ်န့ၣ်,သရၣ်အဝံၢ်ဒီးသရၣ်
ဝါမံးတၢ် ယဲတုၤလၢဝံၢ်ပသံၣ်ဒီးကဟုကယၣ်က့ၤပွၤကညီ အပျဲၢ်အဘိၣ်တဖၣ်ဒီး
ကတိၤမုၢ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်ကိတ်ခဲအပူၤအံၤလီၤ. ဓ့မ့ၢ်အတက်ဆါနးထီၣ်သတး
ဒီးပၣ်တုၢ်အတက်မၤဒီးက့ၤက့ၤဆူအထံအကီၢ်ဒီးသံဝဲလၢကီၢ်အမ့ၢ်ရံကၤအပူၤလီၤ
ဒ့စ့ၢ်တၢ်ထီၣ်၃သီ ဃ. န. ၁၀၅၄နံၣ်ဖဲအသးအိၣ်ကၤ၄၆နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်တဂၤအံၤဖဲအအိၣ်တပူၤလၢလၢန့ၣ် မၤတၢ်ဖံးတၢ်ကဲထီၣ်ဒီး တပ်တၢ်ကွၢ်
ထီၣ်အိၤဒီးတၢ်အိၣ်အိၤအါမးလီၤ. မံၤလၢပွၤကညီ အပျဲၢ်အဘိၣ်ပၣ်လၢပၣ်ကပီၤ
အကျါန့ၣ်တဖါန့ၢ်တပ်တၢ်ပၣ်လၢပၣ်ကပီၤသရၣ်အဝံၢ်ဒီးအမံၤတပ်. ဒီးမ့ၢ်ကီၢ်ပ
သံၣ်မံးရှၢၣ်ပၢ်တဂၤလီၤ. အတက်သိၣ်လိတဖၣ်တပ်တၢ်သးပွၤနီၣ်အိၤညီကဒၣ်တသ့
ထၣ်ဝဲတပ်တုၤခဲကနံၣ်အံၤလီၤ.

ဃု.-မးမးမဆါတၢ်. ဃ. န. ၁၀၇၆နံၣ်န့ၣ် မးမးရၣ်ကနီၤမဆါတၢ်ယဲတုၤ
လၢဝံၢ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ်ဒီးလဲၤဒီးပံၤယီၤသရၣ်ခံၣ်ဆူပွၤကညီအသဖီဇူယီၢ်ဒီး မၤတၢ်သး
ခုကစီၣ်အတက်မၤလီၤ. ပွၤတဘျုးဂၤ ယဲဒိကန့ၣ်အိၤဒီး ကဲက့ၤအပျဲၢ်အဘိၣ်လီၤ.
မးမးမဆါတၢ်မၤတၢ်ဒီးအိၣ်လၢဇူယီၢ်ပွၤကညီအသဖီဇူတုၤအသံတစုလီၤ.

နွံ.-သရၣ်တြးတပ်. အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်လၢလါအိၣ်ကတိၤတၢ်ထီၣ် ၂၇သီ, ဃ. န. ၁၀၈၀
နံၣ်လၢကီၢ်အမ့ၢ်ရံကၤ,ယူၣ်နးထဲးစတံးအပူၤလီၤ. မၤလိတၢ်ဝံၢ်ဒီးဒီးတုဒီး
ဗျီအသးဒီးအမါဝံၢ်တဘျီးဃီယဲဆူကီၢ်ပံၤယီၤအပူၤအံၤလီၤ.သရၣ်မးမးတြးတပ်ယဲ
တုၤဝံၢ်ဒိၣ်လၢမ့ၣ်ဒီးလၢလါဖုတြးအါရံၤထီၣ်၁၉သီ,ဃ. န. ၁၀၈၃နံၣ်ဒီးမၤတၢ်လၢ
ပွၤကညီပွၢ်တဖၣ်အကျါလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၈၉နံၣ်န့ၣ်သရၣ်တြးတပ်သုးအတက်မၤအလီၢ်ဆူဝံၢ်ဘျီးဒီးမၤတၢ်
လၢကီၢ်ဘျီးဒီးကီၢ်တဝဲၣ် လၢမိၢ် ထံးဒီးပွၤဆလူၣ်ဖိတဖၣ်အကျါလီၤ. သရၣ်တြး
တပ်လဲၤခံၣ်လဲၤထဲလီၤတၢ်တုၤဒီးလၢယီၤကီၢ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤကဲထီၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်
ဒိၣ်ကဲထီၣ်တဘျုးဖုလၢကီၢ်ဘျီးဒီးကီၢ်တဝဲၣ်အပူၤလီၤ.

ဃ. န. ၁၀၅၃နံၣ် ဒီး၁၀၅၄နံၣ် ဖဲပွၤအဲကလံးဖိမၤန့ၢ်ကီၢ်ပံၤယီၤလၢဒိဝံၢ်အ
လီၢ်ခံၣ်န့ၣ် သရၣ်တြးတပ် သုးအတက်မၤအလီၢ် လၢဘျီးန့ၣ်ဆူတန့ၤဖျၢၣ် ဒီးမၤထီၣ်
တၢ်သးခုကစီၣ်အတက်မၤလီၤ. ဃ. န. ၁၀၅၅နံၣ်န့ၣ်သရၣ်တြးတပ်သုးကေၤက့ၤ
အတက်မၤအလီၢ်ဆူဝံၢ်တကူၣ်လီၤ. ဒီးဖဲဝံၢ်တကူၣ်အပူၤအံၤသရၣ်တြးတပ်မၤပွၤ
အတက်မၤတုၤအသံတဘျီး ဖဲအသးပွၢ်ဆၢၣ်ကလၢန့ၣ်လီၤ. မးမးတြးတပ်ဒီးအမၣ်
သရၣ်ရိသံလၢအမဲၣ်ညါတဘျုးန့ၣ်လီၤ. အဖီရၣ်တဂၤဃီမးမးရိအိၣ်မၤဒီးကစၢ်
အတက်မၤလၢအမိၢ်အပၢ်ဒီးအဝၤအလီၢ်လီၤ.

သရဉ်တြေးတင်မွၢ်ပှၤအသးဆူဉ်လၢကစၢ်အတၢ်မၤအပူၤတၢ်ဂၤလီၤ. အတၢ်အိဉ်တၢ်ဆိဒီးအဝံၢ်အဘါအဂီၢ်န့ၣ်ဆိကမိဉ်ဝဲၣ်ၤမးလီၤ. သရဉ်တြေးတင်က့ၤဆွၢ်မးမးဒီးအမိဉ်တဘျီဆူအထံအကီၢ်န့ၣ်ဘဉ်ဆဉ်ဒီးအကစၢ်ဒဉ်ဝဲတအိဉ်ကတီၢ်ဘဉ်, မ့မ့ၢ်ကဘိယဲက့ၤကၤဒါအခိဉ်ထံးတဘျီန့ၣ်ယဲက့ၤဝဲဒီးမၤအတၢ်လီၤ.

ခံဘျီတဘျီန့ၣ်မွၢ်လၢ ဃ. န. ၁၀၇၁နံၣ် ဒီးအိဉ်ဝဲထဲၣ်ၤလီၤ ဒီးယဲက့ၤက့ၤဆူကီၢ်ဝံၤလီၤအပူၤလီၤ.

သရဉ်တြေးတင် ထူးထီဉ်ပှၢ်အထံၣ်စီဆွံၣ်ဒီးဘဉ်ညါ, လံာ်စီဆွံၣ်အသီ ဒီးအလီၢ်လံၤလၢဒုၤတြီဒီးဟံးလွဉ်အကျိဉ်ဆူပှၢ်အကျိဉ်လီၤ. သရဉ်ကွဲးပှၢ်အထံၣ် သးဝံၣ်ဒီးဘဉ်ညါဒီးထံာ်အဂၤကၤဒဉ်လီၤ. ဒီးဖဲအသးပှၢ်အနံၣ်အိဉ်ၣ်ၤန့ၣ်ဘဉ်တၢ်ကိးက့ၤအိၤဆူထးန့ၣ်လီၤ.

သရဉ်တၢ်ဂၤအံၤန့ၣ်လၢတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢစုန့ၣ်ခွၢ်တၢ်ဂံၢ်ဆူဉ်ဘါဆူဉ်နီၤန့ၣ်တၢ်ဟးကသုဉ်တက့ၢ်လီၤ. ဝဲၤထၢဉ်လၢဂီၤဂီၤ၄န့ၣ်ရံၣ်ဒီးမၤတၢ်ကိးဂီၤဒဲးလီၤ. အတၢ်အိဉ်တၢ်အိဉ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအဘဉ်အဘဉ်ဖဲအကြးအိဉ် ဒီးန့ၣ်ဝံၢ်န့ၣ်ဘါတဖဉ်လီၤ. လၢအသးစၢ်ဒီး အဆၢအကတီၢ်န့ၣ် လၢတၢ်ယီၤခါ တၢ်သူတၢ်ကျိးန့ၣ် ကိးနံၣ်ဒဲးလၢအဆၢအကတီၢ်လၢအထဲၣ်ခံၣ်ထဲၣ်လီၤတၢ် လၢပှၤသူခိဉ်ဖိတဖဉ်အကျါလီၤ. ဒီးတၢ်အိဉ်ဖိဉ်တဖဉ်ဘဉ်တၢ်ထူးဖိဉ်ဝံၢ်ဖိဉ်အိၤလီၤ. လၢသရဉ်သးပှၢ်အံၤ အသးပှၢ်ဒီးထဲၣ်တၢ်လၢသူခိဉ်ဖိအကျါတကဲလၢတၢ်အလီၢ်ခံၣ်န့ၣ်, တၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢပှၤတကလုာ်အံၤအကျါ ထဲၣ်တၢ်ဆူညါတဖိတချူလၢတၢ်. ဒ်အနံၣ် ၂၀ န့ၣ်ဘဉ်.

သရဉ်တြေးတင် မၤတၢ် ဆူဉ်ဆူဉ် တုၤအမၤဝဲ တကဲလၢတၢ်လၢအသးပှၢ်ပှၤဆၢဉ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. ပှၢ်အသရဉ်ဒီးသရဉ်တြေးတင်လၢတၢ်ဖဲးတၢ်မၤကစၢ်အတၢ်မၤအပူၤအံၤခံၣ်တအိဉ်ဘဉ်.

မးမးတြေးတင်အိဉ်မူလၢဟီဉ်ခိဉ်ချၢအံၤ အနံၣ်၈၀အဘျဉ်ဒီးသံလၢအဝၤအခဲဉ်ညါအနံၣ် ၁၀ လီၤ. မ့ၢ်မိၢ်လၢအသးဝုၤဒီးအိဉ်သိဉ်လိဖိဆံးတဖဉ်ဒီးဆွၢ်အိၤလၢကျဲအဘဉ်လၢအနီၢ်ဆံးဒီးအကတီၢ်န့ၣ်တၢ်ဂၤလီၤ.

ဃီး.-သရဉ်ဘိးနံး- သရဉ်ဘိးနံး အိဉ်ဖျဉ်ထီဉ်လၢ လါဒုစုၢ်ထၢၢ်ထီဉ် ၁သီ, ဃ. န. ၁၀၀၇နံၣ်လၢကီၢ်အမ့ၤရံၣ်ကၤအပူၤလီၤ. ကဲထီဉ်သရဉ်ဒီးဒီးပာ်စုလၢမ့ၤထီဉ်၁၆သီ, ဃ. န. ၁၀၃၂နံၣ်လီၤ. သရဉ်ဘိးနံးယဲတုၤဝံၣ်ခိဉ်လၢလဲၣ် လၢလါန့ၣ်ထၢၢ်၁၀သီ, ဃ. န. ၁၀၄၃နံၣ်ဒီးသိဉ်လိပုဂံကညီလၢထံၣ်စီဆွံၣ်တၢ်မၤလီၤအပူၤလီၤ. လၢခံမးမးအိဉ်တဆူဉ်ဘဉ်အသီ သရဉ်က့ၤယုၤအိၤဆူကီၢ်အမ့ၤရံၣ်ကၤလီၤ. ဖဲအအိဉ်ဘျိးလၢအထံအကီၢ်အဖၢမ့ၢ်န့ၣ်ကဲထီဉ်ခိဉ်လိဖိဒီးဒိဉ်တဖျၢၣ်အခိဉ်ဒီးသိဉ်လိတၢ်လီၤ. ဃ. န. ၁၀၅၀နံၣ်ဒီးအကတၢ်၁၀၅၆နံၣ်အခိဉ်ထံးန့ၣ် ဘဉ်တၢ်မၤလီၤကဒီးအိၤလၢခံးရှၢၣ်န့ၣ်ယုၤညါဉ် ဒီးယဲတုၤလၢဝံၣ်ခိဉ်လၢလဲၣ်, ဒီးလၢလါမးရှး၂၅သီ, ဃ. န. ၁၀၅၆နံၣ်န့ၣ် သုးပှၤကညီထံာ်စီဆွံၣ်တၢ်မၤလီၤဆူဝံၣ်တကူဉ် ဒီးမၤထီဉ်တၢ်သိဉ်လိထံာ်စီဆွံၣ်ကဒီးလီၤ.

သရဉ်ဘိးနံးမၤတၢ်လၢဝံၣ်တကူဉ်အပူၤအခိဉ်ထံးလၢပှၤကညီဒီးဟံးခံးရှၢၣ်အကရၢၢ်ပူၤဝံၣ်သုးဝဲဆူဝံၣ်ခါဉ်သး လၢခိလိးအိဉ်ခဲကနံၣ်အံၤ ဒီးမၤတၢ်တုၤအသးပှၢ်တုၤဒီး လၢအဝံၢ် အဘါတဆူဉ်ဘဉ်တနီၤ ဒီးမးမးအဝံၢ် အဘါတဆူဉ်ဘဉ်တနီၤအ

ဃိ၊ ကု၊ ကု၊ ဆူအထံအကိပ်ခံဘျီတဘျီလီ၊ သရဉ်ဘိးနံးအိဉ်လၢအထံအကိပ်တနံဉ်
ဒီးယဲကု၊ ကု၊ ဆူအတတ်မၤအပူ၊ လၢကိပ်ပံ၊ လီ၊ အပူ၊ အံ၊ လီ၊ မ့မ့ကစၢ်ယွ၊
တဟ့ဉ်အခွဲးလၢအကယိးတၢ်လၢအဂီၢ်လၢဟီဉ်ခိဉ်အံ၊ လၢ၊ တၢ်ဒီး၊ လၢအတချး
တု၊ ဒီးဘဉ်ဝှံတကူဉ်အံ၊ ဖဲသၢပိဉ်ထဲဉ်ပူ၊ လၢကတိအပူ၊ န့ဉ် ကစၢ်ဟံးထီဉ်ကွံဉ်
အိ၊ လီ၊ သရဉ်ဘိးနံးသံသၢကျဲဒီးဘဉ်တၢ်ခူဉ်လီ၊ ကွံဉ်အိ၊ လၢပိဉ်ထဲဉ်ပူ၊ လီ၊

သရဉ်တဂၤအံ၊ မၤဘျး ပုဂံကညီအပျဲၤအဘိဉ်အတၢ်အိဉ်ဖျိတဖဉ်လၢအတၢ်
သိဉ်လီသရဉ်တဖဉ်န့ဉ်တဆံးတစ့၊ တၢ်ဒီးဖဲပုဂံကညီအတၢ်အိဉ်ဖျိအိဉ်တပူ၊ လၢ
လၢလၢညါတဂီၢ်န့ဉ်၊ န့ဉ်ဘဉ်တၢ်ဆွၢအိ၊ လၢတၢ်ကူဉ်သ့သၢပု၊ လၢအမၤလိလိဉ်စိဆံ
လၢသရဉ်ဘိးနံးအစုပူ၊ အံ၊ ပူ၊ လီ၊

မးမးဘိးနံး မၤလီ၊ လဲဉ်ကစၢ် အတၢ်မၤလၢအဝ၊ အလီၢ်ခံတဘျးနံဉ်ပံ၊ သံဒီး
ဘဉ်တၢ်ခူဉ်လီ၊ ကွံဉ်အိ၊ လၢဝှံတကူဉ်အပူ၊ လီ၊ သရဉ်မးမးခံဂၤအံ၊ ဖဲသရဉ်မးမး
ဝံးတဖဉ်အသိးအဖိတအိဉ်နီတဂၤတၢ်.

ခွံ. သရဉ်ဘူလၢး—သရဉ်ဘူလၢး ယဲတု၊ လၢဝှံခိဉ်လဲၤခွဲဉ် အပူ၊ လၢ ဃ. န. ၁၀၄၄
နံဉ်ဒီးမၤတၢ်လၢပုဂံကညီဗျိတဖဉ်အဂီၢ်လီ၊ မ့မ့ယွ၊ တပဉ်မူအိ၊ လိဉ်ယိဉ်
တၢ်. မၤတၢ်ထဲတစိၢ်တလီၢ်ဒီးသံသၢအတၢ်မၤအပူ၊ လီ၊ မးမးဘူလၢး အိဉ်လီ၊
တဲလၢခံဒီးဒီးတုဒီးဗျိအသးဒီးသရဉ်မ့၊ ခံဉ်ဒီးကဲထီဉ်မးမးမ့၊ ခံဉ်သၢဂၤတဂၤလၢ
ပကတိ၊ လိသၢအဝှံလၢသရဉ်မ့၊ ခံဉ်အသးသမူအပူ၊ န့ဉ်လီ၊ မးမးမ့၊ ခံဉ်ထဲၤအ
တၢ်မၤတလီ၊ တၢ်အပူ၊ ဒီးဒုးအိဉ်ထီဉ်တၢ်လီ၊ မး လၢပုဂံကညီအပျဲၤအဘိဉ်အကျါ
ဒီးကဲထီဉ်ပု၊ ဒုးအိဉ်ထီဉ်ဖျိထံလၢပုဂံကညီအကျါဒီးမၤဝဲဒ်န့ဉ် တု၊ အသံတစုလၢဝှံ
တကူဉ်အပူ၊ ဒီးလီ၊ မးဒီးအတၢ်အသကိးဘျးထံမံးရှၢဉ်နရံ၊ တဖဉ်လီ၊

တဆံ.—သရဉ် အံဉ်. ဘိဉ်. ကြိဉ်အိဉ်ဖျိထီဉ် လၢကိပ်အမ့၊ ရံကၤ၊ လီ၊ ယူဉ်
၁၁သီ, ဃ. န. ၁၀၁၄နံဉ်လီ၊ ဒီးပဉ်စုလၢခံးပတုတၢ်၂သီ, ဃ. န. ၁၀၄၁
နံဉ်ဒီးယဲတု၊ လၢဝှံခိဉ်လဲၤခွဲဉ်အပူ၊ လၢလီ၊ ဖးတြု၊ အံ၊ ရံ၊ ၂၄သီ, ဃ. န. ၁၀၄၅
နံဉ်ပံးဒီး, မၤတၢ်လၢဝှံတဝဲဉ်ပုဂံကညီအကျါလီ၊ သုးအလီၢ်လၢကိပ်တဝဲဉ်ဆူတိအူ
လၢလီ၊ ဖးတြု၊ အံ၊ ရံ၊ ဃ. န. ၁၀၆၀နံဉ် ဒီးမၤတၢ်တု၊ ခဲကနံဉ်အံ၊ လီ၊ သရဉ်တ
ဂၤအံ၊ မၤဘျးပုဂံကညီတစ့၊ တၢ်. ထံလိဉ်နံဉ်လိဉ်သါတဘျးန့ဉ်ပုဂံကညီခံးဘျး
အိ၊ လၢလိဉ်တသ့တၢ်. လိဉ်အဂၤတဖဉ်လၢသရဉ်ဘဂၤအံ၊ ထုးထီဉ်အိ၊ ဆူပုဂံကညီ
အကျိဉ်န့ဉ်အိဉ်တဘျးဘုဉ်လီ၊ ပမုၢ်လၢလၢအကအိဉ်မူဒီးဆူညါအံ၊ နံဉ်လီ၊

တဆံတၢ်.—သရဉ်ဘိးဆၢ,- မ့ၢ်ကိပ်သံဉ်အမံးရှၢဉ်နရံ၊ သရဉ်ခံဂၤတဂၤလီ၊
သရဉ်ဘိးဆၢအိဉ်ဖျိထီဉ်လၢကိပ်အမ့၊ ရံကၤအပူ၊ လီ၊ ဖးတြု၊ အံ၊ ရံ၊ ထီဉ်၁၉သီ,
ဃ. န. ၁၀၂၀နံဉ်ဒီးမၤလိလိဉ်ပံ၊ ဒီးပဉ်စုလၢလီ၊ ယူဉ်ထီဉ်၁၁သီ, ဃ. န. ၁၀၄၆
နံဉ်ဒီးယဲတု၊ လၢကိပ်ပံ၊ လီ၊ အပူ၊ ဒီးမၤတၢ်လၢဝှံသီဉ်တွဲလၢဉ်ခၢဉ်ကိပ်လၢပုဂံကညီ
အကျါလီ၊ လၢ ဃ. န. ၁၀၅၂နံဉ် အကတၢ်ဖဲပုဂံကညီအလံးဖိမၤန့ဉ်ဝှံသံဉ်ပံ၊
န့ဉ်အဝဲဒဉ်သုးအတၢ်မၤအလီၢ်လၢဝှံသီဉ်တွဲန့ဉ်ဆူဝှံသံဉ်လီ၊ သရဉ်ဘိးဆၢ
မၤတၢ်သၢကိပ်သံဉ်အပူ၊ တု၊ တၢ်ဆူးတၢ်ဆၢအိ၊ မးကု၊ ကု၊ ဆူကိပ်အကလံးဒီးသံ
ဖဲန့ဉ်လီ၊ ဖဲသရဉ်ဝံးတူဉ်အသိးအဝဲဒဉ်မၤလီ၊ မးအသးဒီးမံးရှၢဉ်နရံ၊ ယူဉ်လၢ

တၢ်မၤလိအဝၢ်လၢ ဃ. န. ၁၀၅၂ ဂုဏ်း၁၀၅၂ ဂုဏ်းန့ၣ်ဒီးအိၣ်မၤဒၣ်အတၢ်မၤသဘူ
တုၤအသံတစုလိ.

သရၣ်တၢ်အံၤအနီၣ်ထီဒီးဒိၣ်တၢ်အကွၢ်အဂီၤတလဲၣ်ဒီးလီၤ. အတၢ်ကတိၤတ
ဗၣ်ဃၢၤဃၢၤဘၣ်ဆၣ်အိၣ်ကျၢၤမူလီၤ. သရၣ်ဘိးဆၢအတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်န့ၣ်ပၢၢ်ဒီး
တၢ်လီၤ. အတၢ်ဆၢကိၢ်ပသံၣ်အတၢ်အိၣ်ဒိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤဃီဒီးသရၣ်အၣ်တး
ဒီးသရၣ်ဝံးတူၣ်, တၢ. လၢပၤကညီအတၢ်အိၣ်ဒိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤဃီဒီးအတၢ်မၤဒၣ်
ဝဲလီၤ. သရၣ်ဘိးဆၢဘၣ်တၢ်အိၣ်ဒိၣ်ဒီးလၢအတၢ်ထၢၣ်အသးဘၣ်လၢတၢ်ကိ
တၢ်ခဲတဗၣ်အပူၤလီၤ.

မးမးဘိးဆၢတၢ်တၢ်အိၣ်တဆူၣ်ဘၣ်ဒီးကွၢ်ကွၢ်ဆူအထံအကိၢ်န့ၣ်သံလၢကျဲ
ဒီးဘၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤကွၢ်အိၣ်လၢပိၣ်လဲၣ်ပူၤလၢဃ.န.၁၀၅၂ ဂုဏ်းအပူၤအတုၤန့ၣ်လီၤ.

မးမးဘိးဆၢခံၣ်တၢ်ကွၢ်ကွၢ်ဆူအထံအကိၢ်လၢကိၢ်အမ့ၢ်ကၢၤဒီးအိၣ်မူတ
ဘျၢးန့ၣ်ဒီးသံလၢကိၢ်တဘျီန့ၣ်အပူၤလၢအသးပၢၢ်ဆၢၣ်ကလၢန့ၣ်လီၤ.

တဆံခံ.-သရၣ်ဟါရံၢ်တၢ.-အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်လၢကိၢ်အမ့ၢ်ကၢၤ,လၢဖးတြၢအါရံၢ်
ထီၣ် ၁၉သိ,ဃ. န. ၁၀၁၀န့ၣ် လီၤ. ယဲတုၤကိၢ်ဝံၤလီၤ အပူၤအံၤလၢ ဃ. န.
၁၀၄၆န့ၣ် ဒီးမၤတၢ်လၢကိၢ်အိၣ်သမ့ၣ် လၢပၤကညီအကျိၢ် လၢသရၣ်ဝံးတူၣ်အသ
ကိးလီၤ.လၢ ဃ. န. ၁၀၅၂ ဂုဏ်းန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဝၢ်လိၣ်အိၣ်ဒီး,လၢတၢ်မၤလိဘၣ်တၢ်မၤ
ဟးဂီၤအိၣ်လၢမံးရှၢၣ်န့ၣ်ယူၤညၢၣ်အဃိလီၤဖးဒီးယူၤညၢၣ်ဒီးဒ်သရၣ်ဝံးတူၣ်,သရၣ်
ဘိးဆၢတဗၣ်အသးသုးအတၢ်မၤအလီၢ်ဆူကိၢ်ၤၤကျဲဒီးမၤကစၢ်အတၢ်မၤဖဲန့ၣ်
လီၤ. ဃ. န. ၁၀၅၂န့ၣ် န့ၣ်,ကွၢ်ကွၢ်ဆူအထံအကိၢ်ဝံၤ ယဲကွၢ်ကွၢ်ဒီးမၤက
ဒီးတၢ်မၤလီၤ. မ့ၢ်အိၣ်တဆူၣ်ဘၣ်လၢအသးပၢၢ်အဃိဒီးကွၢ်ကွၢ်ဒီးဆူအထံအ
ကိၢ်ဒီး, အိၣ်ဝဲဖဲန့ၣ်တုၤအတၢ်မၤဝံၤဒီး သံဝဲလၢအဆၢအကတိၢ်ဘၣ်ကမိန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်တၢ်အံၤအသးဝုၤမးလီၤ. တကတိၤတၢ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်ဘၣ်. အတၢ်က
တိၤဖဲအအိၣ်တဗၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဃုကညးဒီးတၢ်မံၣ်ထံမံၣ်နီတဗၣ်လီၤ. သရၣ်ဟါရံၢ်
ဘိထုကဗၣ်တၢ် လၢပၤကညီအကျိၢ် ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ကစၢ် အတၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢကိၢ်တ
ဘျီအံၤအပူၤန့ၣ်အမံၣ်ထံတလီၤဃုာ်ဘၣ်ဒီးတအိၣ်ဘၣ်နီတဘျီဘၣ်.ဒ်အမ့ၢ်ပၤမၤ
ညီန့ၣ်တၢ်ဒီး ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤတၢ်လၢအသး တလၢကလိကလိ တၢ်နီတမံၤ
တၢ်.

ကိၢ်အိၣ်လဲၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျီ လၢသရၣ်ဟါရံၢ် အအိၣ်တဆံး တစ့ၤဘၣ်.
တၢ်အိၣ်ဒိၣ်လၢပၤကညီအကျိၢ်လၢကိၢ်ၤၤကျဲအပူၤကထံၣ်န့ၣ်သရၣ်မံးရှၢၣ်န့ၣ်
အိၣ်အိၣ် ဒီးဆၢအိၣ်သရၣ်ဟါရံၢ်တၢ်တၢ်အံၤ ဘၣ်တဘၣ်တအိၣ်ထီၣ်လၢနီတ
ဂၤဘၣ်. တၢ်မၤလၢအပၢ်လီၤဝဲအိၣ်ထံးန့ၣ် လၢယွၤအတၢ်ဆိၣ်ဝုၤအပူၤကလဲၤဆူ
ညါဒိထီၣ်လီၤ.

မးမးဟါရံၢ်တၢ်တၢ်သံလၢၤၤကျဲအဝၢ်ပူၤ လၢလိန့ၣ်တၢ်ထီၣ် ၂၃ သိ.
ဃ. န. ၁၀၅၂ ဂုဏ်းန့ၣ်လီၤ.

မးမးဟါရံၢ်ခံၣ်တၢ် တၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ် လၢမးမးမူၣ်ကနီၤ. သရၣ်ဝံးတူၣ်တၢ.
အဝုၤဒုမူၣ်လၢကိၢ်အိၣ်လဲၣ်အနီၣ်ခဲၣ်န့ၣ်သံခွၢ်ကိးလၢဝုၤၤကျဲအပူၤလၢ ဃ.
န. ၁၀၅၅ ဂုဏ်းန့ၣ်လီၤ.

မးမးဟါရံၢ်သၢၤကတၢၢ်အိၣ်မူဒီးလၢကိၢ်အမ့ၤရံၣ်ကၤအပူၤခဲကန့ၣ်အံၤလီၤ.

တဆံသၢၤ. သရၣ်ဝါမံးတၢ်- အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သၢၤကိၢ်အမ့ၤရံၣ်ကၤလၢဒုၣ်တၢ် ၂ သီ. ဃ. န. ၁၈၂၄ နံၣ်. ဒီးပၣ်စုၤလၢလၢမံးပတုၤတၢ် ထီၣ် ၂၈ သီ. ဃ. န. ၁၈၄၈ နံၣ်လီၤ. ယဲတုၤဝါမံးဒိၣ်သၢၤခဲၣ်ဒီးလဲၤမၤတၢ်လၢဝါသီၣ်တွဲ, ဃ. န. ၁၈၄၉ နံၣ်လီၤ. အဲကလံးဒုးန့ၢ်ဝါပသံၣ်လၢ, ဃ. န. ၁၈၅၂ နံၣ်အကတၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်သရၣ်ဝါမံးတၢ် မၤတၢ်လၢဝါဒိၣ် အကျါလၢဝါပသံၣ်အပူၤတုၤအတၢ် တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီး က့ၤက့ၤဆူအထံအကိၢ်ဒီးသံလၢကိၢ်အမ့ၤရံၣ်ကၤ လၢအိၣ်ကူး, ဃ. န. ၁၈၇၀ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

မးမးဝါမံးတၢ်မၤလီၤထဲၣ်က့ၤတၢ်မၤလၢအဝၤအလီၢ်ခံတန့ၣ်ဒီးသံလၢလၢအိၣ်ကူး ၂၇ သီ. ဃ. န. ၁၈၇၁ နံၣ်လၢဝါပသံၣ်အပူၤလီၤ.

သရၣ်မးမးခံၣ်အံၤခါကိၢ်ပသံၣ်ဒိၣ်မံးရှၢၣ်အမိၢ်အပၢ်လီၤ.

တဆံလွီၢ်. သရၣ်မိၣ်-ယဲတုၤဝါမံးဒိၣ်သၢၤခဲၣ်ဒီးမၤတၢ်လၢဝါဒိၣ်အကျါလီၤ. မ့ၢ်အကလုာ်တသီၣ်လၢတၢ်ဒိၣ်ဒီးက့ၤက့ၤလၢအယဲတန့ၣ်ဃီ ဃ. န. ၁၈၄၈ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

တဆံထဲၣ်. သရၣ်သိမါတၢ်-ယဲတုၤကိၢ်ပံၤယီၤလၢလၢမ့ၤထီၣ် ၁ သီ, ဃ. န. ၁၈၅၁ နံၣ်ဒီးမၤတၢ်လၢပွဲၤကညီအကျါလၢကိၢ်တဝဲၣ်အပူၤလီၤ. ဃ. န. ၁၈၅၄ နံၣ်အပူၤန့ၣ် သုးအတၢ်မၤအလီၢ်လၢကိၢ်တဝဲၣ် ဆူကိၢ်ဟီၤကတး ဒီးမၤကဲထီၣ်တၢ်မၤလီၤလၢပွဲၤကညီကစံၣ်တဲၤတဲၤလီၤတၢ်သရၣ်တၢ်အဂီၢ်သၢ ဃ. န. ၁၈၅၆ နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်သိမါခါပွဲၤအသးဆူၣ်, ပွဲၤအသးဖွံထီၣ်ဒီးအနီၣ်ဆူတၢ်လီၤ. ကတိၤပွဲၤကညီအကျါန့ၣ် အနီးတကသုၣ်တၢ်. အသးဆူၣ်လၢကစၢ်အတၢ်မၤအပူၤလီၤတိၤလီၤ.

သရၣ်သိမါ မၤတၢ်လၢကိၢ်ဟီၤကတးအပူၤတဘျုးန့ၣ် ဒီးတဘျီကွၢ်ခွၢ်ကိးတၢ်ခံးတၢ်မၤလၢကိၢ်ပသံၣ်အပူၤလီၤ. သရၣ်တၢ်အံၤဖဲအမၤတၢ်အဆၢအကတိၢ်န့ၣ်တက့ၤတၢ်တၢ်ဆူအထံအကိၢ်နီၣ်တ ဟ့ၢ်လၢတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအဃီတၢ်. မ့ၢ်က့ၤဝဲတဘျီဃီ လၢအအိၣ်တဆူၣ်တၢ် ဒီးတယဲက့ၤလၢတၢ် ဆူအတၢ်မၤအပူၤလၢတၢ်. လၢ ဃ. န. ၁၈၆၈ နံၣ် န့ၣ် ဖဲအတုၤအထံအကိၢ်ထဲၣ်ဒီးအတၢ်မၤဝံၤ ဒီးတၢ်တၢ်ပၣ်ဒိၣ်ဆူၣ်ဒီး ဒီးအတၢ်မၤသကိးမံးရှၢၣ်န့ၣ်လၢအလူၤလီၢ်ညီန့ၢ်အသးဒီးဒီးလၢဟီၣ်ဒိၣ်တဖၣ်အံၤလၢကစၢ်အဂီၢ်ထံးန့ၣ်လီၤ.

ကိၢ်ဟီၤကတးပွဲၤကညီ အပျဲၢ်အဘိၣ်ထံၣ်န့ၢ်ပွဲၤဒီးသရၣ်သိမါတၢ်- အံၤခံၣ်တသ့လၢတၢ်. သရၣ်သိမါအမံၤကအိၣ် မူထီၣ်လၢကိၢ်တဘျုး န့ၣ်အမံးရှၢၣ်အတၢ်မၤအပူၤလီၤတူလီၤယိၣ်လီၤ.

မးမးသိမါအိၣ်လီၤထဲၣ်မၤတၢ်လၢအဝၤအလီၢ်ခံတဘျုးန့ၣ်ဒီးသံလၢအံၤခံၣ်ဒီးတၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤဒီးလၢဝါတကူၣ်အပူၤလီၤ.

အအံၤခါပတၢ်တဲၤသကိးတၢ် ဃးတၢ်မၤအသးလၢ အပူၤကွံၣ် တဘျီအန့ၣ်သၢဆံန့ၣ်လီၤ. ဒီးပထူးလီၤယၣ်ဘျးတဒၢတၢ်ဒီးမၤကတၢၢ်ပတၢ်မၤတဘျီအံၤလီၤ.

အဆၢ. တဆံးဃိး.

တၢ်အဝၢ်အါထီၣ်ဆူညါတစဲး.—

မိလဲးတိၣ်. — ပွဲတဂၤအံၤ မ့ၢ်ပွဲတလၢၤဖိလၢၤအခိၣ်ဒီးအခါအကမီၤ လၢမိၣ်တမးအကီၢ်တခါလီၤ ပွဲတလၢၤဖိတဖၣ်အတၢ်ပၤအခါကတၢ်ကွံာ်ဒီးပံၤယီၤဟံးန့ၢ်ပၤတၢ်ကွဲၤကီၢ်တဘျီအံၤလီၤ. မ့ၢ်တလၢၤအသးအိၣ်ဒီး လၢအကမၤန့ၢ်ပၤတၢ်ကွဲၤကီၢ်အံၤတစူဒီးကူၣ်ထီၣ်ဒီးလီၤဝဲဒၣ်ထီၣ်လီၤ. တၢ်မၤအသးန့ၢ်သတးဒီး ဖဲပွဲအကလံးဖိဒူးန့ၢ်ပံၤယီၤဒီး ဟံးန့ၢ်ကွံာ်လၢၣ်ခၢၣ်ကီၢ်ဒီး ကီၢ်သနီၣ်ဩၣ်အလီၢ်ခံ ဖဲတၢ်တဂၢ် တကျၢၤကွဲၤဒီးတၢ်အကတီၢ်န့ၣ်, မိလဲးတိၣ်ဒီးထီၣ် အသးမုၢ်ဒီးဟးထီၣ်မိၣ်တမးအကီၢ်ဒီးဒူးတၢ်ဒီးမၤန့ၢ်တၢ်တဆိတဆိတုၤအတုၤ လၢဝၢ်ပကီၢ်ဒီးမၤန့ၢ်ဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်လၢကီၢ်ပံၤယီၤလၢတခါလီၤဟ့ၣ် ကျိမုၢ်ထီၣ်တဘျီပူၤလီၤဂၢ်မိလဲးတိၣ်အခွဲအပွဲမၤန့ၢ်ဒီးလီၤ. ဖဲအဆၢအကတီၢ်အံၤပွဲထံဖိ ကီၢ်ဒီးတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤအါမးလီၤ. မိလဲးတိၣ်ပၤအသးလၢအကတီၢ်ထီၣ်နီၣ်ဒီးအိၣ်န့ၢ်လၢဝၢ်ပကီၢ်အပူၤလီၤ. မ့ၢ်ဖဲအဝဲဒၣ်ကွဲၤကွဲၤဆူမိၣ်တမးဒီးကတဲာ်ကတီၢ်အသးလၢအကတီၢ်ဟံးကွဲၤကီၢ်အဖၢမုၢ်န့ၣ်ယီၤလၢယီၤကီၢ်တခါဖဲဒူးမိၣ်တမးအကီၢ်ဒီးဖိန့ၢ်မိလဲးတိၣ်ဒီးတလၢၤဂီၢ်မုၢ်ဒီးကွဲၤမိၣ်ဆါအိၣ်ကွံာ်ဝဲဆူယီၤကီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးလၢန့ၣ်လီၤလံၤတုၤခဲကနီၣ်အံၤပွဲတလၢၤဖိအိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢယုၣ်တရၣ်အကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးမိလဲးတိၣ်အဝၢ်ပတန့ၢ်ဟူလၢၤတၢ်နီၣ်တဘျီတၢ်. (သရၣ်ခါသဲအံၤ ဂီၤဝဲ.)

တၢ်အဝၢ်လၢသးအံၤ မးအသးလၢကီၢ်လၢဖးဒိၣ်ဖဲဒူးကီၢ်ပံၤယီၤအလီၢ်ခံ ခွၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆံးယံာ်ဆံးယံာ်ဒီးလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်ပတသ့ညါတၢ်အိၣ်တၢ်. အဆၢအကတီၢ်ဖဲန့ၣ်, ပသ့ၣ်ကွဲၤသးပွၢ်လၢကီၢ်တကူၣ်တခါကီၢ်အိၣ်လၢသးလၢပးအိၣ်အသးခိၣ်ခိၣ်သီဖုတဲသီလၢပွဲထံဖိကီၢ်ဒီးတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤလၢပွဲတဂၤမိလဲးတိၣ်အတၢ်ဖဲဒူးတၢ်မၤန့ၣ်တဆံးတစူတၢ်. တၢ်ဝဲဒၣ်ခါမးလီၤ. ပွဲကညီတၢ်တၢ်မၤသံအိၣ်ဒီးဝံၣ်သံလီၤဒိလၢတၢ်အလီၢ်အါပူၤဒီးလၢသ့ၣ်ခိၣ်ထံးဝၣ် ခိၣ်ထံးန့ၣ်ပွဲကညီသံအခိၣ်ကူအိၣ်ပူၤထီၣ်မးအသးလီၤ, ခိၣ်ဝဲဒၣ်. မ့ၢ်လၢကီၢ်ပသံတခါပတန့ၢ်ဟူတၢ်အဝၢ်တၢ်.

သရၣ်ကွၢ်လၢလၢအတချၢးသံဒီးတၢ်န့ၣ်တၢ်ကွဲၤအိၣ် လၢအကတဲကီၢ်သၣ်ဍုၣ်အဝၢ်ဒီးတၢ်မၤအသးလၢအဆၢကတီၢ်လၢကီၢ်သၣ်ဍုၣ်ကဲကွဲၤအပျဲၢ်အဘိၣ်အဝၢ်ဖဲကီၢ်ပသံလုၢ်ထီၣ်သမိၣ်တၢ်သ့ၣ်နီၣ်ကီၢ်သၣ်ဍုၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သရၣ်ကွၢ်လၢလဲၤတကဲတၢ် မိလၢအသးပွၢ်ဒီးအဝံၢ်အဘိၣ်တဆူၣ်တၢ်အဆိလီၤ. မ့ၢ်သန့ၣ်ကွဲၤသရၣ်ကွၢ်သၢ် ကွဲၤလံာ်ပရၢတဘျီဒီးခိၣ်ဝဲဒၣ်, “လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် ပထံပကီၢ်, ကီၢ်တဝဲာ်, ကီၢ်ဘျံးအၢၣ်ထၢ်ကျိန့ၣ်ပွဲကညီအိၣ်အါမးလီၤ. မ့ၢ်လၢပံၤယီၤပဒိၣ်တဖၣ်တဖျဲၤတၢ်ဒီးဘးတၢ်နးနးကတဲာ်အဆိမၤအမၤသီ, မၤဖျိၣ်မၤယၢ်အပွဲထံဖိကီၢ်ဒီးဒိၣ်ဒိၣ်တၢ်ဝံၣ်တၢ်ကၢ်, တၢ်ဝံၣ်သံလီၤဒိအိၣ်ထီၣ် သတးဒီး ပွဲကညီသံဝဲဒၣ် ဘူးထီၣ်အကလၢလီၤ. ကယဲၢ်ကခါၢ်တလီၤ, ပွၢ်မုၢ်ကနၢ်ဒီးထံခံကွၢ်ဒီးတဖၣ်အိၣ်ပွဲၤဝဲဒၣ်ဒီးပွဲကညီအခိၣ်, အဆိအကွဲၤတဖၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပွဲကညီအိၣ်လီၤတဲာ်တဖၣ် (ပွဲၤခါအံၤ) ကမ့ၢ်ဒၣ်ထဲထံဖိကီၢ်ဒီးအတၢ်ချီတၢ်သၣ်လၢခံန့ၣ်ဒီးလီၤ.”

တော်အံ့မော်တော်အစွာလိ။ မှီသန့်ကွမ့်တော်မကျောတော်ဖြင့်တော်နားလာ ပခံးမံ
ဖေးဒိပ်ထဲပွားလာ ဟ. န. ၁၀၂၄—၁၀၂၆ နှိုင့်လာကီလေးဖေး ဒိပ်ထဲပွားအလိုခံ
နှိုင့်လိ။ တော်အံ့မော်နဲ့ပွားကညီတဖန် တပွားတော်မအေးမသိအိတည်လာ အခိပ်
ထံးလံးလံးလိ။

လာ ဟ. န. ၁၀၅၂ နှိုင့်ပွားအကလံးဖိယဲဒူးနှိုက်ပံးလိလင်ခိနှိုင့်ပွားတဘိ
ယွာဖိတနီနီတည် တော်ကီတော်ခဲ နားမေးလိ။ ဒီပုဂံဝဲဒိပ်ဖွင့်လာတွင်တုအသဝီသ
ရှုထံးနှိုင့်ခံးဝဲဒုန် သါဖုထဲသိလာအတည် ကီတည်ခဲအါမေးလိ။ ပွားဖဲနှိုင့်တဖန်တဘိ
ဆိပ်တဘိဝဲဒိပ်ဖွင့်အိပ်ဖိကွဲခါသိတဖန်လိ။ မှီသန့်ကွပံးလိသေးယွာအိ န်အမ္ပ
ပွားကညီအသိးလိ။ ပံးလိဖိပ်ဒိပ်ဖွင့်အဖုဒီးအတံးအသကီးတဖန် ဒီးဒူးနှိုင့်အိ
လာဟိပ်ခိပ်အပူဒီးပပ်ဟိထိပ်အိထဲအခိပ်တဖျာင်တဖျာင်လိ။ ပံးလိမေးကိမေး
ဂါအိ၊ ဒီအိတိဂါအိ၊ ကတိအိအိဒီးသိ ကဆိသံအိလာမ့ အူတကူသွန်
လိ။ ပွားကညီအိပ်လာတော်ပူနှိုင့်အကပားကဝါယွာမေးလာတော်ကိသဝံအဆိလိ။
ပွားကညီအိပ်တည်ခိနှိုင့်သိးဆဲးဆဲးဒီးတဂါနှိုင့်တည် လာဖိကွဲ လာပွားကညီလှို အိပ်
အိတဂါယဲလှိုခိပ်တော်အိပ်နှိုင့်တည်အတိဒီးပွားကညီတဘိထိပ်အိ ဒီးဆုလာအက
မေးပူဖျားအိလိ။ ဖိကွဲအိပ်တည်လိပွားကညီ အတော်သတီးဒီးကတိတော်လာပံးလိ
အပဒိပ်လာပွားကညီတဖန်အံ့မော်အပွားဒီးတစူးကွဲပံးလိအလှိုအလှိုတည်။ လာ
တော်ဆုခိနှိုင့်သိးအဆိပဒိပ်တဖျာင်ထူဖျားကွပွားကညီတဖန်နှိုင့်လိ။ မှီသန့်ကွပွားတ
ဖန်နှိုင့်လာဂါကျိပ်လာဂါခွအါဒီးမေးလာအကထူဖျားတည်ကွေးနှိုင့်လိ။ ဒီးတော်နှိုင့်ဒူးခဲ
လာပံးလိအတော်သေးဟုပွားကညီ န်ပွားကညီအသိးလိ။ ပံးလိတပပ်ကဲတည်ပွားက
ညီတည်ဒီးဖဲအမေးအိသွဲအဆါအကတိနှိုင့်မေးအေးမသိအိကီးဘျိဒီးလိ။

ခဲကနှိုင့်အံ့ပတုလံလာလိ တဘုဂံအံ့အကတော်လံဒီး န်ပခံးလံ အသိး ပထူး
လိယပ်ဘူးတဒါဒီးအိပ်ကတိဖဲအံ့လိ။ မှီဆုညါအခွဲမော်အိပ်ခိးဒီး ပမုဂ်လှို
တဘျိဘျိပွားကညီအတော်ဒိပ်ထိပ်ထိထိလာ ဟ. န. ၁၀၅၄ နှိုင့်ဆုအံ့တခါ ကတည်
တော်ဒူးဖျါဒီးအိလိ။

ဝံးလံး

PB-0009806-A-SB
516-21
5-c

